

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

**«Κριτική θεώρηση της ελληνικής νομοθεσίας για το θύμα του εγκλήματος
κατά τον 21ο αιώνα.»**

(Critical consideration of the Greek legislation on the victim of crime in the 21st century.)

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αλέξανδρος Ε. Γιαννακάς

Αθήνα, 2025

Τριμελής Επιτροπή

Βασιλική Βλάχου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Χριστίνα Ζαραφονίτου, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Ελένη Κοντοπούλου, Διδάκτωρ Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Αλέξανδρος Ε. Γιαννακάς, 2025

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*«...· τὸ δ' ὅτε δεῖ καὶ ἐφ' οἷς καὶ πρὸς οὓς καὶ οὗ ἔνεκα καὶ ὡς δεῖ,
μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς.[...]»*

Αριστοτέλης,

Ἠθικά Νικομάχεια, Β 6.10-13·16, 1106b18-28· 1106b36-1107a6

Στη Δανάη...

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις ειλικρινείς μου ευχαριστίες στις Καθηγήτριές μου, κυρίες Βασιλική Βλάχου, Χριστίνα Ζαραφωνίτου και Ελένη Κοντοπούλου, για την άρτια καθοδήγηση, την αμέριστη επιστημονική τους υποστήριξη και τις εποικοδομητικές παρατηρήσεις, οι οποίες συνέβαλαν καθοριστικά στην ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Η συνεχής συμβολή τους -σε συνδυασμό με τη συνεισφορά των λοιπών μελών του διδακτικού προσωπικού στο πλαίσιο του ΠΜΣ «Εγκληματολογία»- αποτέλεσε θεμέλιο για την εμβάθυνση των θεωρητικών μου γνώσεων και την ανάπτυξη της έρευνας με αυστηρότητα και ακαδημαϊκή συνέπεια. Παράλληλα, το ήθος και η αφοσίωσή τους στην επιστημονική μεθοδολογία υπήρξαν για μένα αστείρευτη πηγή έμπνευσης και ενθάρρυνσης.

Ευχαριστώ, επίσης, όλους όσους στάθηκαν αρωγοί -με οποιονδήποτε τρόπο- στην ερευνητική μου προσπάθεια, προσφέροντας χρήσιμες πληροφορίες, προτάσεις και, κυρίως, στήριξη και κατανόηση. Η συμμετοχή τους υπήρξε ανεκτίμητη για την εμπλουτισμένη διάσταση της εργασίας και για την ενδυνάμωση της προσωπικής μου εξέλιξης κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας.

Αθήνα, 2025

Αλέξανδρος Ε. Γιαννακάς

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Αρ./ αρ.	άρθρο
βλ.	βλέπε
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
επ.	επόμενα
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΚΔΔ	Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ν.	νόμος
νΚΠΔ	Νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
νΠΚ	Νέος Ποινικός Κώδικας
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ό.π.	όπου παραπάνω
παρ.	παράγραφος
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	6
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	7
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	10
ABSTRACT	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	16
1. ΘΥΜΑ, ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	16
1.1. Το θύμα του εγκλήματος	16
1.1.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός του θύματος	16
1.1.2. Σύντομη ιστορική προσέγγιση της ελληνικής νομοθεσίας για το θύμα	18
1.1.3. Τυπολογίες θυμάτων και θυματοποίηση: από την κατανόηση όρων στην προστασία των θυμάτων	21
1.2. Το έγκλημα ως στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου και η νομοθεσία ως μέσο αντεγκληματικής πολιτικής	26
1.2.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός του εγκλήματος.....	26
1.2.2. Σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική: πρόληψη, καταστολή και προστασία των θυμάτων.....	29
1.2.3. Ποινική νομοθεσία και αντεγκληματική πολιτική: τιμωρία, εναλλακτικές ποινές και ο ρόλος του θύματος	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	37
2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ.....	44
3. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2001 - 2008	44
3.1. Νομοθεσία άμεσα σχετιζόμενη με το θύμα του εγκλήματος	44
3.1.1. Μέτρα προστασίας θυμάτων εγκληματικών και τρομοκρατικών οργανώσεων.....	44
3.1.2. Μέτρα προστασίας θυμάτων εμπορίας ανθρώπων	48
3.1.3. Συνδιαλλαγή ανήλικου δράστη και θύματος και αποζημίωση θύματος	54

3.1.4.Παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας	56
3.1.5.Παρενόχληση σε χώρο εργασίας και προστασία εργαζόμενων	59
3.1.6.Μέτρα προστασίας θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας.....	64
3.1.7.Μέτρα προστασίας από την καταγγελία πράξεων διαφθοράς	71
3.1.8.Μέτρα προστασίας ανήλικων θυμάτων προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας και εκμετάλλευσης.....	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	78
4. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2009 - 2016	78
4.1.Νομοθεσία άμεσα σχετιζόμενη με το θύμα του εγκλήματος	78
4.1.1.Σύσταση Ελληνικής Αρχής Αποζημίωσης και Συνδρομής θυμάτων	78
4.1.2.Μέτρα προστασίας θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και ανηλίκων θυμάτων σεξουαλικών εγκλημάτων	80
4.1.3.Διεύρυνση δικαιωμάτων διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης	83
4.1.4.Ευρωπαϊκή εντολή προστασίας για το θύμα του εγκλήματος και ευρωπαϊκή ανταλλαγή πληροφοριών	85
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ.....	89
5. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2017 - 2025	89
5.1.Νομοθεσία άμεσα σχετιζόμενη με το θύμα του εγκλήματος	89
5.1.1.Πληροφόρηση, υποστήριξη και προστασία θυμάτων.....	89
5.1.2.Η επίδραση της κύρωσης της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης	92
5.1.3.Η επίδραση της κύρωσης νέου ΠΚ και ΚΠΔ	96
5.1.4.Νεότερες προβλέψεις για θύματα ενδοοικογενειακής βίας	105
5.1.5.Λήψη μέτρων για θύματα ψηφιακών μέσων πληρωμής.....	114
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ	116
6. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (2000-2023) ΩΣ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΥΜΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ.....	116
6.1.Διαπραχθέντα αδικήματα - Φύλο και καταγωγή δραστών.....	116
6.2.Επιλεγμένες κατηγορίες εγκλημάτων σε συνάρτηση με τη νομοθετική εστίαση .	121

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	127
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΑΡΘΟΓΡΑΦΙΑ	132
ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ	139
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	141
Ελληνική Νομοθεσία	141
Αιτιολογικές Εκθέσεις.....	142
Ευρωπαϊκή Νομοθεσία	142
Στατιστικά στοιχεία.....	143

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της διπλωματικής εργασίας είναι η κριτική επισκόπηση της ελληνικής νομοθεσίας του 21ου αιώνα για το θύμα του εγκλήματος, μέσω της οποίας θα αναδειχθεί η νομοθετική μεταχείριση του θύματος και η εξέλιξη της προστασίας και των δικαιωμάτων του, όπως διαμορφώθηκαν μέσα από τις νομοθετικές αλλαγές. Θα αναλυθούν οι ουσιώδεις πτυχές της ποινικής αντιμετώπισης του θύματος, οι συναρτώμενες ευρωπαϊκές και διεθνείς πρωτοβουλίες, οι οποίες είχαν ως συνέπεια την ενσωμάτωση διεθνών κειμένων και Οδηγιών-Αποφάσεων στην ελληνική έννομη τάξη, και θα τονιστούν τα θετικά σημεία, οι προκλήσεις και οι προτεινόμενες βελτιωτικές επισημάνσεις.

Απώτερος σκοπός είναι να υπογραμμιστεί ο ρόλος της ελληνικής νομοθεσίας στη θέση του θύματος στο πλαίσιο του συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης και, ειδικότερα, στις δυνατότητές της για την αντιμετώπιση της θυματοποίησής του, οι οποίες είναι άμεσα αλληλένδετες με το βαθμό ικανοποίησής του, τη διευκόλυνση των καταγγελιών, τη μείωση του σκοτεινού αριθμού, την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, αλλά και τη διασφάλιση και την προάσπιση των δικαιωμάτων του.

Τέλος, σε μεθοδολογικό επίπεδο, θα πραγματοποιηθεί παρουσίαση και κριτική προσέγγιση της συναφούς με το θύμα του εγκλήματος ελληνικής νομοθεσίας κατά τον 21ο αιώνα.

Λέξεις - Κλειδιά

θύμα - έγκλημα - νόμος - ελληνική νομοθεσία

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to provide a critical review of 21st-century greek legislation concerning crime victims, highlighting the legal treatment of victims and the evolution of their protection and rights as shaped by legislative changes. The study will analyze key aspects of the criminal justice system's approach to victims, as well as relevant European and international initiatives that have led to the incorporation of international texts and Directives- Decisions into the greek legal framework. Emphasis will be placed on the positive aspects, challenges, and proposed improvements.

The ultimate objective is to underscore the role of greek legislation in shaping the status of the victim within the criminal justice system, particularly in its capacity to address victimization. This is directly linked to the degree of victim satisfaction, the facilitation of reporting, the reduction of the dark number of crime, the access to justice, as well as the safeguarding and protection of victims' rights.

Finally, from a methodological perspective, the thesis will present and critically assess the greek legislation related to crime victims in the 21st-century.

Keywords

victim - crime - law - Greek legislation

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΠΜΣ «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κριτική θεώρηση της ελληνικής νομοθεσίας για το θύμα του εγκλήματος κατά τον 21ο αιώνα συνιστά ένα πεδίο εμβριθούς ανάλυσης και ενδελεχούς μελέτης, που αντανακλά τις σύγχρονες εξελίξεις στο χώρο της ποινικής δικαιοσύνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αναδεικνύοντας την πολυπλοκότητά τους και την ανάγκη αναμόρφωσης των υφισταμένων θεσμών στην κοινωνία που εξελίσσεται.

Αναμφίλεκτα, οι σύγχρονες νομοθετικές ρυθμίσεις, οι οποίες προκύπτουν από σύνθετες διαδικασίες σε εθνικό επίπεδο, υπερβαίνουν την απλή εκδήλωση της βούλησης του νομοθέτη για τη ρύθμιση συγκεκριμένων ζητημάτων. Αυτές οι ρυθμίσεις, συχνά, ενσωματώνουν διεθνείς και ευρωπαϊκές νομικές διατάξεις στην εθνική έννομη τάξη, προκειμένου να διασφαλιστεί η συμμόρφωση με υπερεθνικές υποχρεώσεις, να επιτευχθεί νομική συνοχή και, συλλήβδην, να ενισχυθεί το κράτος δικαίου. Η διαδικασία αυτή αποτυπώνει την ανάγκη συνεκτικότητας και αλληλεπίδρασης μεταξύ των εθνικών νομικών συστημάτων και των διεθνών και ευρωπαϊκών προβλέψεων, προάγοντας έτσι την αποτελεσματικότητα και τη νομιμότητα της κρατικής δράσης.

Η παρούσα εργασία έχει ως σκοπό να αναδείξει τον τρόπο αντιμετώπισης του θύματος από τον Έλληνα νομοθέτη και γι' αυτό θα παρουσιαστούν τα σημαντικότερα νομοθετήματα, συνοπτικά λόγω εύρους, που έχουν άμεση σχέση με το θύμα του εγκλήματος.

Το **Πρώτο Κεφάλαιο** είναι εισαγωγικό και αφιερώνεται στην -αναγκαία- ανάλυση και εννοιολογική αποσαφήνιση των θεμελιωδών όρων, που διαμορφώνουν το επιστημονικό πλαίσιο της παρούσας μελέτης. Η παρουσίαση των βασικών αυτών εννοιών, οι οποίες είναι «το θύμα», «το έγκλημα» και «η αντεγκληματική πολιτική», συνιστά επιδίωξη οριοθέτησης του πεδίου έρευνας, προετοιμάζοντας το έδαφος για την αναλυτική προσέγγιση των θεμάτων που θα αναπτυχθούν στη συνέχεια.

Στο **Δεύτερο Κεφάλαιο**, αναπτύσσεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την εκπόνηση της μελέτης, περιγράφοντας την ερευνητική προσέγγιση, τις πηγές που αξιοποιήθηκαν και τα κριτήρια επιλογής τους.

Στα επόμενα **Κεφάλαια**, το **Τρίτο**, το **Τέταρτο** και το **Πέμπτο**, επιχειρείται η παρουσίαση του νομοθετικού πλαισίου που αφορά τα θύματα εγκληματικών πράξεων, με επίκεντρο τις άμεσες συνέπειες που έχει αυτό επιφέρει. Ειδικότερα, στο **Τρίτο Κεφάλαιο**

εξετάζεται η νομοθεσία της περιόδου 2001-2008, εστιάζοντας την ανάλυση στα προστατευτικά μέτρα για τα θύματα διαφόρων εγκλημάτων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που σχετίζονται με εγκληματικές και τρομοκρατικές οργανώσεις, εμπορία ανθρώπων, ενδοοικογενειακή βία και εργασιακή παρενόχληση. Παρουσιάζονται, επίσης, οι ειδικές ρυθμίσεις για ανήλικα θύματα εκμετάλλευσης, καθώς και ζητήματα που άπτονται της συνδιαλλαγής ανήλικου δράστη και θύματος, της αποζημίωσης, της δωρεάν νομικής συνδρομής και της θωράκισης έναντι αντιποίνων σε περιπτώσεις καταγγελίας φαινομένων διαφθοράς. Στο **Τέταρτο Κεφάλαιο** εξετάζεται η περίοδος 2009-2016, όπου δίνεται έμφαση στη συγκρότηση της Ελληνικής Αρχής «Αποζημίωσης» και «Συνδρομής» θυμάτων, καθώς και στα θεσπισθέντα μέτρα προστασίας για θύματα εμπορίας ανθρώπων ή σεξουαλικά εγκλήματα κατά ανηλίκων. Επιπλέον, αναλύεται η διεύρυνση των δικαιωμάτων διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης, ενώ παράλληλα παρουσιάζεται η ευρωπαϊκή εντολή προστασίας και η διακρατική ανταλλαγή πληροφοριών, που αποσκοπεί στην ενίσχυση του πλαισίου προστασίας των θυμάτων. Τέλος, το **Πέμπτο Κεφάλαιο** πραγματεύεται τη νομοθετική εξέλιξη της περιόδου 2017-2025, εξετάζοντας ρυθμίσεις που αφορούν την ενημέρωση, την υποστήριξη και την προστασία των θυμάτων, καθώς και τις επιπτώσεις από την κύρωση της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης και την εισαγωγή του νέου Ποινικού Κώδικα (νΠΚ) και Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (νΚΠΔ). Ακόμη, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις πρόσφατες ρυθμίσεις για τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας, καθώς και στα μέτρα που θεσπίστηκαν για την προστασία όσων έχουν υποστεί εγκλήματα μέσω ψηφιακών μέσων πληρωμής.

Επιπροσθέτως, στο **Έκτο Κεφάλαιο** παρουσιάζονται κάποια στατιστικά δεδομένα που σχετίζονται με την εγκληματικότητα στην Ελλάδα, αλλά και συγκεκριμένες κατηγορίες εγκλημάτων, ώστε να δοθεί μια συνολική εικόνα για την κατάσταση που επικρατεί, έπειτα από την έως τώρα ψηφισθείσα νομοθεσία.

Στο τέλος της εργασίας, θα αναπτυχθούν τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την ανάλυση των διαχρονικών εξελίξεων της νομοθεσίας που αφορούν το θύμα του εγκλήματος. Η παρουσίαση αυτή εστιάζει στις κρίσιμες διαπιστώσεις που αναδύονται από την προηγηθείσα μελέτη, καθώς και στις προτάσεις που προκύπτουν για τη βελτίωση του νομικού πλαισίου για το θύμα στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΘΥΜΑ, ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΠΜΣ «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. ΘΥΜΑ, ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1.1. Το θύμα του εγκλήματος

1.1.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός του θύματος

Σε νομικό πλαίσιο, «θύμα» μπορεί να θεωρηθεί ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων που έχει υποστεί ή κινδύνευσε να υποστεί μια εγκληματική πράξη, η οποία έχει τυποποιηθεί ως παράνομη με κάποια νομική διάταξη από τον ποινικό νομοθέτη. Μάλιστα, πολλές φορές χρησιμοποιούνται με ταυτόσημο νόημα οι λέξεις «θύμα» και «παθών». Ο όρος «παθών» είναι μία έννοια αποφορτισμένη από το συναισθηματισμό του «θύματος», για να δηλώσει το πρόσωπο που νομιμοποιείται να παρασταθεί στην ποινική δίκη ως παριστάμενος για την υποστήριξη της κατηγορίας.¹ Σταδιακά και υπό την επίδραση του ενωσιακού νομοθέτη,² στην ελληνική έννομη τάξη -ίσως- έπαψε να υφίσταται αυτός ο διαχωρισμός, αφού αποτελούν έννοιες που συμπληρώνουν η μία την άλλη, ενώ επιλέχθηκε ο ορισμός του θύματος για να περιγραφεί ο «παθών». Πάντως, ορθότερο είναι, μέχρι την αμετάκλητη καταδίκη του κατηγορουμένου,³ αυτός να θεωρείται αθώος και, επομένως, πρέπει να γίνεται λόγος για «φερόμενο θύμα ή παθόντα».⁴

Τα θύματα θα μπορούσαν να λάβουν διάφορες κατηγοριοποιήσεις, αλλά βασική διάκρισή τους είναι η ακόλουθη: τα θύματα ως φυσικά και νομικά πρόσωπα, διάκριση η οποία αν και έχει αμφισβητηθεί δεν θα πρέπει να παραβλέπεται, και τα θύματα ως φυσικά πρόσωπα που χωρίζονται σε «κοινά θύματα» και σε «ιδιαίτερες ομάδες θυμάτων», στις οποίες

¹ Χιόνι-Χότουμαν Χ., Τα δικαιώματα του θύματος στην ποινική δίκη - Η επίδραση του ενωσιακού δικαίου στην ελληνική ποινική δίκη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2021, σελ. 3.

² Οδηγία 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from> και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαισίου 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου, 14-11-2012, L 315/58, που ενσωματώθηκαν με το ν. 4478/2017 στην ελληνική νομοθεσία, όπως αναλύεται παρακάτω στο 5ο Κεφάλαιο.

³ Νταλαχάνη Ι., Ποια η επίπτωση της πρωτόδικης καταδίκης επί του τεκμηρίου της αθωότητας;, άρθρο στην ιστοσελίδα SYNTAGMAWATCH.GR, <https://www.syntagmawatch.gr/ask-a-question/poia-h-eptiptwsh-ths-prwtodikhs-apofashs-epi-tou-tekmhriou-ths-athwothtas/>, 2022.

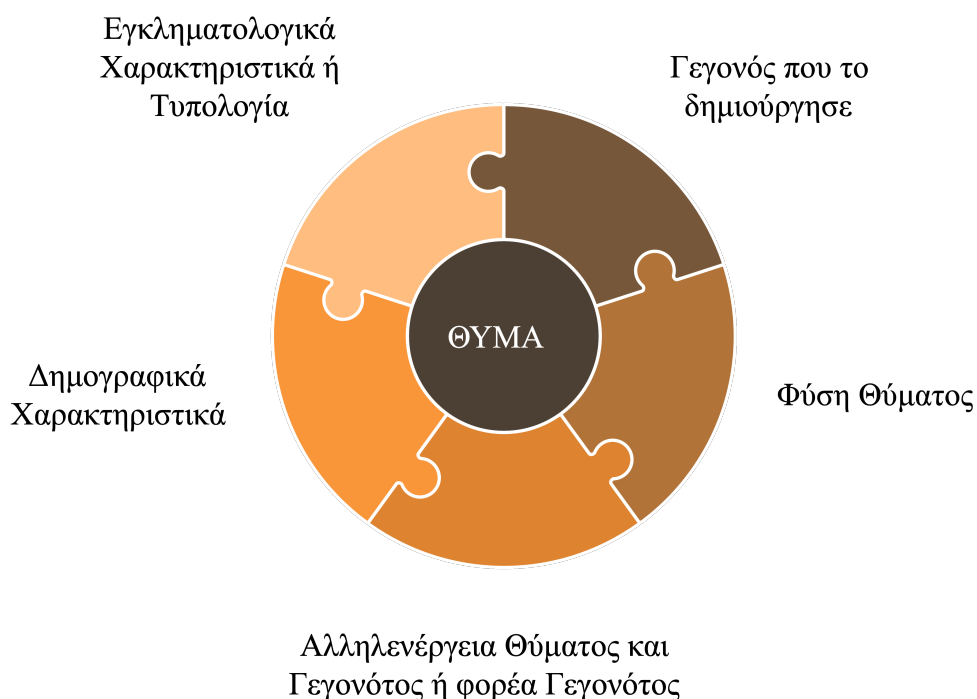
⁴ Χιόνι-Χότουμαν Χ., ό.π., 2021, σελ. 3-4.

περιλαμβάνονται παιδιά, γυναίκες, θύματα με αναπηρία, ηλικιωμένοι, μειονότητες (λόγω καταγωγής, εθνικότητα, χρώματος και άλλα) και θύματα LGBT (lesbian, gay, bisexual and transgender).⁵

Ταυτόχρονα, η έννοια του θύματος συνδέεται περισσότερο με την Εγκληματολογία και τη χρήση της στον πολιτικό λόγο, ως μια ευρύτερη κατηγορία που περιλαμβάνει όσους επλήγησαν από την αξιόποινη πράξη.⁶ Από εγκληματολογική άποψη, λοιπόν, σε αυτή περιλαμβάνονται πέντε στοιχεία:

ΣΧΗΜΑ 1

Στοιχεία «θύματος» από εγκληματολογική άποψη

Πηγή: Σπινέλλη Κ., Έγκλημα και θύμα, Μνήμη Ν. Χωραφά, Η. Γάφου, Κ. Γαρδίκας, τ. β', Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1986, σελ. 249-281.

Έτσι, επικράτησαν δύο κεντρικές απόψεις: κατά την πρώτη, θύμα είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, του οποίου τα έννομα ή άλλα αγαθά βρίσκονται σε καθεστώς διακινδύνευσης ή έχουν προσβληθεί από κάποιο φυσικό ή ανθρώπινο παράγοντα ή γεγονός και, κατά τη δεύτερη, στο πλαίσιο της εγκληματολογικής μελέτης, το θύμα που εκκολάπτεται από τη διακινδύνευση ή την προσβολή των αγαθών, ως συνέπεια εγκλήματος ή άλλης

⁵ Rayejian Asli M., Introducing general theory of victimology in criminal sciences, The International Journal of Humanities 20.3, 2013, <https://ejh.modares.ac.ir/article-27-3774-en.pdf>, σελ. 53-60.

⁶ Χιόνι-Χότουμαν Χ., ό.π., σελ. 3.

πράξης, η οποία δεν συνιστά έγκλημα, αλλά σχετίζεται με παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή κατάχρηση εξουσίας.⁷ Σύμφωνα με το Έβδομο Συνέδριο του ΟΗΕ, που έλαβε χώρα στο Μιλάνο το 1985, στον ορισμό περιλαμβάνονται «πρόσωπα των οποίων, ατομικά και συλλογικά, αγαθά έχουν υποστεί βλάβη, συμπεριλαμβανομένης και της σωματικής και ψυχικής βλάβης, ψυχικής οδύνης, οικονομικής απώλειας ή που έχουν υποστεί σημαντική προσβολή των βασικών τους δικαιωμάτων από πράξη ή παράλειψη που συνιστούν παράβαση εθνικών ποινικών νόμων, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που απαγορεύουν την κατάχρηση εξουσίας». Μάλιστα, ο όρος θύμα περιλαμβάνει «και τους εγγύτερους συγγενείς του άμεσου θύματος είτε ως εξαρτώμενους από αυτό, καθώς και πρόσωπα που υπέστησαν βλάβη παρεμβαίνοντας με σκοπό να βοηθήσουν το θύμα ή να αποτρέψουν την θυματοποίηση».⁸

Το θύμα, επομένως, θα πρέπει εξετάζεται και ως προς τις προεκτάσεις του εγκλήματος σε αυτό, τις συνέπειές του, αλλά και τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν, συλλήβδην, για την προστασία του και την αντιμετώπιση του εγκλήματος.

1.1.2. Σύντομη ιστορική προσέγγιση της ελληνικής νομοθεσίας για το θύμα

Κατά την ομηρική περίοδο, η απονομή δικαιοσύνης μετατοπίστηκε από την ατομική εκδίκηση στη δημόσια σφαίρα με την κοινότητα να παρεμβαίνει ενεργά. Στην αρχαϊκή εποχή, η ανάγκη για θεσμοθέτηση γραπτών νόμων ανέκυψε για να ελεγχθούν οι αυθαιρεσίες και οι αδικίες. Η κλασική αρχαιότητα χαρακτηρίζεται από χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες, που δυσχέραιναν τη δικαίωση των θυμάτων, ενώ η εκπροσώπησή τους ήταν περιορισμένη.⁹ Ακολούθως, κατά τη διάρκεια της ελληνιστικής περιόδου, το εθιμικό δίκαιο υπερίσχυε του κρατικού, με την καταγωγή των μερών να καθορίζει τη δικαιοδοσία.¹⁰ Έτσι, σε μία «χρυσή εποχή» του θύματος, η τιμωρία συχνά λάμβανε τη μορφή οικονομικής

⁷ Βλάχου Β., Τα δικαιώματα των θυμάτων στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα, Ποινική Δικαιοσύνη, τευχ. 1, Νομική Βιβλιοθήκη, 2001, σελ. 69-73 και Σπινέλλη Κ., Εγκληματολογία - Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις, 3η έκδ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 127-128.

⁸ Βλάχου Β., Ποινική Δικαιοσύνη και Θύμα, Από τις παρυφές της προϊστορίας έως τον 21^ο αιώνα., Νομική Βιβλιοθήκη, 2022, σελ. 143-144 και Σπινέλλη Κ., ό.π., 2014, σελ. 128-129.

⁹ Βλάχου Β., ό.π., 2022, σελ. 9-30 και 53-55.

¹⁰ Ιωακειμίδης Σ., Η έννομη θέση του θύματος στην ποινική δίκη υπό το πρίσμα της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ, εκδόσεις Οσελότος, 2022, σελ. 30.

αποζημίωσης ή ανταπόδοσης από το ίδιο το θύμα.¹¹ Σταδιακά, το κράτος ανέλαβε κεντρικό ρόλο στην τιμωρία, αποσπώντας μέρος των αποζημιώσεων και μειώνοντας την επιρροή του θύματος. Καθιερώθηκε η διπλή σχέση τιμωρίας και αποζημίωσης, με το δικαίωμα του θύματος να παραμένει κρίσιμο για την έναρξη της ποινικής διαδικασίας.¹²

Το ρωμαϊκό δίκαιο, μέσω του Δωδεκάδελτου Νόμου, επηρέασε το Δημόσιο Δίκαιο στην ευρύτερη ελληνική περιοχή, αλλά η θέση του θύματος παρέμεινε στο περιθώριο. Στο Βυζάντιο, το Ποινικό Δίκαιο εξελίχθηκε με τη συμβολή της Εκκλησίας, ιδιαίτερα με την «Εκλογή» των Ισαύρων.¹³ Κατά την τουρκοκρατία, οι τουρκικές Αρχές είχαν δικαιοδοσία σε υποθέσεις που αφορούσαν την κρατική εξουσία, οι έγγραφες καταθέσεις αποτελούσαν αποδείξεις, ενώ η χρηματική αποζημίωση λειτουργούσε ως μέσο διαιτησίας για την αποφυγή κρατικής παρέμβασης.¹⁴

Μία από τις πρώτες μετα-επαναστατικές πρωτοβουλίες υπήρξε η Εγκληματική Διαδικασία του 1829, επηρεασμένη από τη γαλλική νομοθεσία, που καθιέρωσε τη δημόσια και πολιτική αγωγή. Η δημόσια αφορούσε την ποινική δίωξη, ενώ η πολιτική επεδίωκε την αποκατάσταση ζημιών, ακόμη και από τους κληρονόμους του δράστη.¹⁵ Η νομοθεσία του 1834¹⁶, υπό τον Όθωνα, ενοποίησε τους Κώδικες ποινικής δικαιοσύνης, δίνοντας έμφαση στην προστασία κράτους και πολιτών.¹⁷ Σύμφωνα με την ποινική δικονομία, η ποινική δίωξη θα έπρεπε να ασκείται από το κράτος, επιτρέποντας παράλληλα στον αδικηθέντα να συμμετέχει ως πολιτικώς ενάγων.¹⁸ Το 1920, η ιδιωτική δίωξη καταργήθηκε, με την ποινική δίωξη να γίνεται αποκλειστική αρμοδιότητα του εισαγγελέα.¹⁹

Στα μέσα του 20ού αιώνα, ο ρόλος του θύματος ενισχύθηκε στην ποινική δικαιοσύνη, με έμφαση στη σχέση του με τον δράστη και την αποκατάσταση της βλάβης, αναβίωση που

¹¹ Βλάχου Β., ό.π., 2022, σελ. 57-58.

¹² Βλάχου Β., ό.π., 2022, σελ. 59 επ..

¹³ Ιωακειμίδης Σ., ό.π., 2022, σελ. 26-32.

¹⁴ Βλάχου Π., Η διαδικασία ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων κατά την μετα-επαναστατική περίοδο, Crime Times, Τεύχος 19 - Ιούνιος 2022, <https://www.crimetimes.gr/i-diadikasia-enwpion-twn-poinikwn-dik/>.

¹⁵ Βλάχου Π., 2022, ό.π..

¹⁶ Δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ Α' 16/1834 στις 5 Μαΐου 1834.

¹⁷ Ιωακειμίδης Σ., 2022, ό.π., σελ. 33-35.

¹⁸ Χιόνι-Χότουμαν Χ., ό.π., 2021, σελ. 168 επ..

¹⁹ Κτιστάκης Γ., Η ποινική διαδικασία, προκαταρκτική εξέταση - άσκηση ποινικής δίωξης και ο εισαγγελέας πρωτοδικών, Δίκαιο & Οικονομία, εκδόσεις Π. Ν. Σάκκουλας, 2006, σελ. 11-12.

προήλθε από κοινωνικά και θυματολογικά κινήματα, καθώς και από διεθνείς νομοθετικές και θεσμικές πρωτοβουλίες.²⁰ Ο ποινικός νομοθέτης άρχισε να χρησιμοποιεί τον όρο «θύμα» παράλληλα με τον όρο «παθών», ενώ η ανάπτυξη της Θυματολογίας²¹ συνέβαλε στην αναγνώριση των δικονομικών δικαιωμάτων του θύματος, στην πρόβλεψη αποζημίωσης και βοήθειας, καθώς και στη διεύρυνση του ρόλου του στη διαδικασία απονομής δικαιοσύνης.²² Την ίδια εποχή, στην Ελλάδα κυρώθηκε ο ΚΠΔ με το ν. 1493/1950, ο οποίος με το ΠΔ 258/1986 μεταγλωττίστηκε στην καθομιλουμένη γλώσσα, χωρίς να τροποποιηθεί το αρχικό κείμενο.

Ο 21ος αιώνας σηματοδότησε μια κριτική επαναξιολόγηση της έννοιας του «θύματος», όπως από τον όρο «επιζών», χωρίς όμως να έχει αντικατασταθεί. Ενισχύθηκε, παράλληλα, η συμμετοχή των θυμάτων στην ποινική δικαιοσύνη, επιδιώκοντας την εξισορρόπηση των δικαιωμάτων τους με εκείνα των δραστών, και ελήφθη μία σειρά από σημαντικές πρωτοβουλίες, που αποσκοπούσαν στο να προάγουν τα δικαιώματα και την προστασία των θυμάτων.²³ Το 2019, ψηφίστηκε ο νΚΠΔ, ο οποίος -μεταξύ άλλων- σηματοδότησε τη μετάβαση από το θεσμό της πολιτικής αγωγής στην παράσταση για την υποστήριξη της κατηγορίας. Καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της περιόδου, συνεχίστηκαν νέες ρυθμίσεις και νομοθετικές τροποποιήσεις, με προβλέψεις σε -διάσπαρτα- νομοθετικά κείμενα, που αφορούν άμεσα και έμμεσα τα θύματα εγκλημάτων.

²⁰ Βλάχου Β., ό.π., 2022, σελ. 95 επ., αλλά και Βλάχου Β., Το θυματολογικό κίνημα: Διαμόρφωση, τάσεις και εξέλιξη, στο Β. Αρτινοπούλου (Επιμ.), Νέα κοινωνικά κινήματα. Εγκληματολογική προσέγγιση, Τετράδια Εγκληματολογίας 2, Νομική Βιβλιοθήκη, 2000, σελ. 215 επ.. Επίσης, για το ρόλο του θύματος στο ποινικό σύστημα και για την καθιέρωση της θυματολογίας βλ. Ζαραφωνίτου Χ. Τιμωρητικότητα: σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικοί προβληματισμοί, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008.

²¹ Η Θυματολογία αναπτύχθηκε τη δεκαετία 1940-50, εστιάζοντας στο «ένοχο» ή «συμμετοχικό» θύμα, που είχε μερίδιο ευθύνης στην εγκληματική πράξη. Τη δεκαετία 1950-60, ξεκίνησαν θυματολογικά κινήματα και προτάθηκε η αποζημίωση θυμάτων (Margery Fry, Αγγλία). Στη δεκαετία 1960-70, τα κινήματα επεκτάθηκαν σε Ευρώπη και Αμερική. Το 1970 αναδείχθηκε το «αθώο» θύμα, ενώ το 1980 το φεμινιστικό κίνημα συνέβαλε στη δημιουργία θυματολογικών οργανώσεων. Στη συνέχεια, η πολιτικοποίηση του θύματος οδήγησε σε συντηρητικές και προοδευτικές προσεγγίσεις. Θεμελιωτές της Θυματολογίας θεωρούνται οι Hentig (1948), Mendelsohn (1958) και Ellenberger (1954). βλ. Αρτινοπούλου Β., Μαγγανάς Α., Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης, Νομική Βιβλιοθήκη, 1996, σελ. 18-26.

²² Ανδριανάκης Ε., Θυματολογικά, Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2001, σελ. 14-21.

²³ Βλάχου Β., ό.π., 2022, σελ. 153 επ..

1.1.3. Τυπολογίες θυμάτων και θυματοποίηση: από την κατανόηση όρων στην προστασία των θυμάτων

Η Εγκληματολογία είναι μια επιστήμη που μελετά -μεταξύ άλλων- το έγκλημα, τον εγκληματία, την εγκληματικότητα και την αντεγκληματική πολιτική, λαμβάνοντας διάφορους τρόπους επιστημονικής προσέγγισης.²⁴ Μάλιστα, το εγκληματικό φαινόμενο, ως ευρύτερο αντικείμενο επιστημονικής διερεύνησης, συνθέτουν ο κανόνας ή ο ποινικός νόμος, η παράβαση ή το έγκλημα και η κύρωση ή η ποινή, όπως και η μεταξύ τους σύνδεση και διαντίδραση.²⁵ Γίνεται, λοιπόν, σαφές ότι αυτή μπορεί να λάβει ποικίλες προσεγγίσεις, αποτελώντας ένα διεπιστημονικό κλάδο.²⁶ Βασική διάκριση αποτελεί η θεωρητική και η εμπειρική, αλλά και η ειδική και γενική Εγκληματολογία,²⁷ ενώ έχει διατυπωθεί και η άποψη ότι μπορεί να διακριθεί ανάλογα με το εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο,²⁸ τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του εγκλήματος²⁹ και τους αντίστοιχους εγκληματολόγους, ως εκφραστές της άποψής τους.³⁰

²⁴ Πανούσης Γ., Εγκληματολογικοί ανα-στοχασμοί, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 3-6.

²⁵ Φαρσεδακης Ι., Στοιχεία εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005, σελ. 11 επ..

²⁶ Σπινέλλη Κ., Εγκληματολογία - Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις, 3η έκδ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 4 επ..

²⁷ Βλ. ειδικότερα Σπινέλλη Κ., ό.π., 2014, σελ. 17 επ..

²⁸ Στην «καθέτως» κατηγοριοποίηση της Εγκληματολογίας εντοπίζεται το εθνικό ή περιφερειακό σύστημα, όπως: Ευρωπαϊκή Εγκληματολογία, Αφρικανική, Αυστραλιανή, Αμερικανική, Πρώην Σοβιετική, Σκανδιναβική. Στο Πανούσης Γ., ό.π., 2009, σελ. 4.

²⁹ «Οριζοντίως» η Εγκληματολογία περιλαμβάνει -ιδίως- τις ακόλουθες κατηγορίες: Λευκή Εγκληματολογία (του ευρύτερου κατεστημένου π.χ. επιχειρηματιών, διανοομένων κ.λπ.) ή του Ελεύθερου Χρόνου, Μαύρη (του οργανωμένου εγκλήματος, ναρκωτικών, όπλων), Κόκκινη (της πολιτικής τρομοκρατίας), Κίτρινη (των ΜΜΕ), Μπλε (των εργαζομένων), Πράσινη (των αντι-οικολόγων), Φαία (των ακροδεξιών, φασιστών, ρατσιστών), Ροζ (της πορνείας, trafficking), Μωβ (του θρησκευτικού φανατισμού, αιρέσεων, προκαταλήψεων), Πορτοκαλί (των επικίνδυνων ατόμων και τάξεων), Γκρι (της μικρής διαφθοράς, των περιστάσεων), Ουράνιο τόξο που περιλαμβάνει όλα τα χρώματα της ίριδας και αφορά στα Εγκλήματα του Κράτους ή των κρατικών οργάνων. Στο Πανούσης Γ., ό.π., 2009, σελ. 4-5.

³⁰ Στη «διαγωνίως και πλαγίως» δίδονται ονομασίες από τους αντίστοιχους εγκληματολόγους, όπως: θετικιστική, καταστασιακή ή συναρμόζουσα, ρεαλιστική, εμπειρική, πολιτισμική, νέα, κριτική, δομική, λογοδοσιακή, αναστοχαστική, ειρηνοποιός, φεμινιστική, ριζική, συνθετική, ελεγκτική, περιβαλλοντική, αναρχική, μαρξιστική, συγκριτική, διαχειριστική, νεοσυντηρητική, εφαρμοσμένη ή κλινική, νομική ή κοινωνικής (δι)αντίδρασης, κ.ο.κ.] ή που αναφέρεται σε ορισμένα πεδία (π.χ. ανήλικοι, γυναίκες, μετανάστες κ.ο.κ.) ή και κυριαρχείται από εμμονή σε...ισμούς (βιολογισμός, ψυχολογισμός, κοινωνιολο-γισμός). Στο Πανούσης Γ., ό.π., 2009, σελ. 5.

Υπό το προαναφερόμενο πρίσμα των ποικίλων προσεγγίσεων, έχουν διαμορφωθεί και διάφορες τυπολογίες θυμάτων,³¹ ειδικά στο πλαίσιο της Θυματολογίας. Αν πρέπει, όμως, να επιλεγθεί κάποια ανάμεσα στις διακρίσεις της Εγκληματολογίας, η «οριζοντίως» διακρινόμενη -φαίνεται να- ανταποκρίνεται καλύτερα -κατά τον γράφοντα- στη διαμόρφωση τυπολογιών θυμάτων, ώστε να υπάρχει ορθολογική κατηγοριοποίηση και συνάρτηση με τις ανάγκες τους, την πρόληψη του εγκλήματος, τη μελέτη των τεσσάρων πυλώνων³² της Εγκληματολογίας, αλλά και τη διαμόρφωση πιο αποτελεσματικών πολιτικών για την προστασία των θυμάτων.

Παράλληλα, αντικείμενο της Θυματολογίας είναι και η εξέταση της θυματοποίησης. Θα πρέπει, σε πρώτη φάση, να τονιστεί ότι η θυματοποίηση-βλάβη, που υφίσταται το θύμα, διακρίνεται σε αυτή που βασίζεται στην προσωπική, ψυχολογική και κοινωνική κατάσταση του ατόμου να είναι ή να νιώθει θύμα (victimhood³³) και στη θυματοποίησή του από εξωτερικούς παράγοντες, ώστε να γίνεται θύμα (victimization),³⁴ αποτελώντας δύο βασικές κατηγορίες, όπου η πρώτη είναι ευρύτερη. Η θυματοποίηση, ως διαδικασία κατά την οποία ένα άτομο γίνεται θύμα κάποιας βίαιης ή καταχρηστικής πράξης, μπορεί να αφορά είτε την πρωτογενή είτε τη δευτερογενή θυματοποίηση. Πιο συγκεκριμένα, η πρωτογενής περιλαμβάνει το αποτέλεσμα ή τις συνέπειες της εγκληματικής πράξης και η δευτερογενής σχετίζεται με ζητήματα που αντιμετωπίζει το θύμα μετά την εγκληματική πράξη και κατά την επαφή του με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και το σύστημα απονομής ποινικής δικαιοσύνης. Δεν θα πρέπει, βέβαια, να παραβλέπεται πως η δευτερογενής θυματοποίηση συνδέεται και δύναται να επιδράσει στην απόφαση του θύματος να καταγγείλει ή όχι

³¹ Βλ. ειδικότερα ανηφορικά με την αναβίωση του ενδιαφέροντος για το θύμα του εγκλήματος κατά τον 20ο αιώνα και μετέπειτα, αλλά και τις πρώιμες και τις επακόλουθες προσεγγίσεις διαμόρφωσης τυπολογιών θυμάτων και του ρόλου του στην ποινική δικαιοσύνη στο Βλάχου Β., ό.π., 2022, σελ. 95 επ..

³² Η Εγκληματολογία -που σύμφωνα με τον Κωνσταντίνο Γαρδίκι είναι η επιστήμη που «σπουδάζει το έγκλημα ως πραγματικών (ψυχικών και φυσικών) γεγονόσ και τα μέσα της κατ' αυτού πάλης»- στηρίζεται σε τέσσερις πυλώνες: το έγκλημα, τον εγκληματία, το θύμα και την αντίδραση στο έγκλημα. Στο Σπινέλλη Κ., ό.π., 2014, σελ. 4-5 και 72 επ..

³³ Με τον όρο «victimhood» νοείται η εμπειρία του θύματος με συλλογική και όχι με ατομική διάσταση, αποδίδοντας στην κατάσταση του θύματος συλλογικό νόημα, που αποκτά μια ανομοιογενή μερίδα πολιτών. Στο Ζαραφονίτου Χ., Η Εγκληματολογία απέναντι στις σύγχρονες προκλήσεις. Επετειακό Συνέδριο για τα 30 χρόνια της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, Δ/ση έκδ. Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 123.

³⁴ Rayejian Asli M., Introducing general theory of victimology in criminal sciences, The International Journal of Humanities 20.3, vol. 20, 2013, σελ. 63-66.

εγκλήματα στις Αρχές.³⁵ Ακόμη, όπως προαναφέρθηκε, η θυματοποίηση ως κατάσταση, όπου κάποιος νιώθει ή είναι θύμα (victimhood), αφορά τόσο το πιθανό όσο και το πραγματικό θύμα. Το θύμα, όμως, αποδίδεται στα αγγλικά με τον όρο «victim», που προέρχεται από τη λατινική λέξη «victima», η οποία σημαίνει θυσιαζόμενο ζώο. Έτσι, έχει συνδεθεί με τη χριστιανική εικόνα της θυσίας και του αποδίδεται η εικόνα του αθώου, παθητικού και έτοιμου να συγχωρέσει με τη θυσία του, όταν η διεκδίκηση της δικαιοσύνης ή η έκφραση θυμού αντιμετωπίζεται σκωπτικά και με την απειλή δευτερογενούς θυματοποίησης.³⁶

Η θυματοποίηση ως υποκειμενική αίσθηση ή ταυτότητα του να είναι κάποιος θύμα (victimhood) μπορεί να αναλυθεί σε διάφορα είδη -όπως σωματική ή ψυχική βλάβη, συναισθηματικός πόνος, οικονομική απώλεια και σημαντική παραβίαση θεμελιωδών δικαιωμάτων, καθένα από τα οποία απαιτεί μια πτυχή βοήθειας ή υποστήριξης ανάλογα με τις ανάγκες του.³⁷ Στο πλαίσιο διάκρισης της θυματοποίησης σε πρωτογενή και δευτερογενή, έχει υποστηριχθεί πως τα προαναφερόμενα είδη θυματοποίησης υπάγονται στην πρωτογενή θυματοποίηση.³⁸ Πάντως, ανεξάρτητα από την επιλογή της μίας ή της άλλης άποψης, και οι δύο συντείνουν στην αναγνώριση προστασίας, βοήθειας και στήριξης των θυμάτων, που σχετίζεται -υπό τη μορφή ολιστικής προστασίας και υποστήριξης του θύματος- με τα ακόλουθα:³⁹

- i. Ποινική προστασία: θέσπιση νόμων και ποινών για την επιβολή κυρώσεων ή εξωδικαστικών διαδικασιών με συμφιλίωση και συνδιαλλαγή
- ii. Διαδικαστική προστασία: παροχή δικαιωμάτων, ευκαιρίες για ακώλυτη πρόσβαση στη δικαιοσύνη, αποζημίωση και αποκατάσταση βλαβών
- iii. Οικονομική υποστήριξη: αποζημίωση και αποκατάσταση, κρατικά ή ιδιωτικά
- iv. Ιατρική υποστήριξη: παροχή βοήθειας και εξόδων για σωματικούς ή ψυχολογικούς τραυματισμούς

³⁵ Βλάχου Β., ό.π., 2022, σελ. 112 επ..

³⁶ Van Dijk J., «Free the victim: a critique of the western conception of victimhood», International Review of Victimology, vol. 16, 2009, σελ.. 1-9.

³⁷ Rayejian Asli M., ό.π., 2013, σελ. 63-65, Δημόπουλος Χ., Εγχειρίδιο εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 21-22 και Δημόπουλος Χ., Εισηγήσεις εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008, σελ. 121-122.

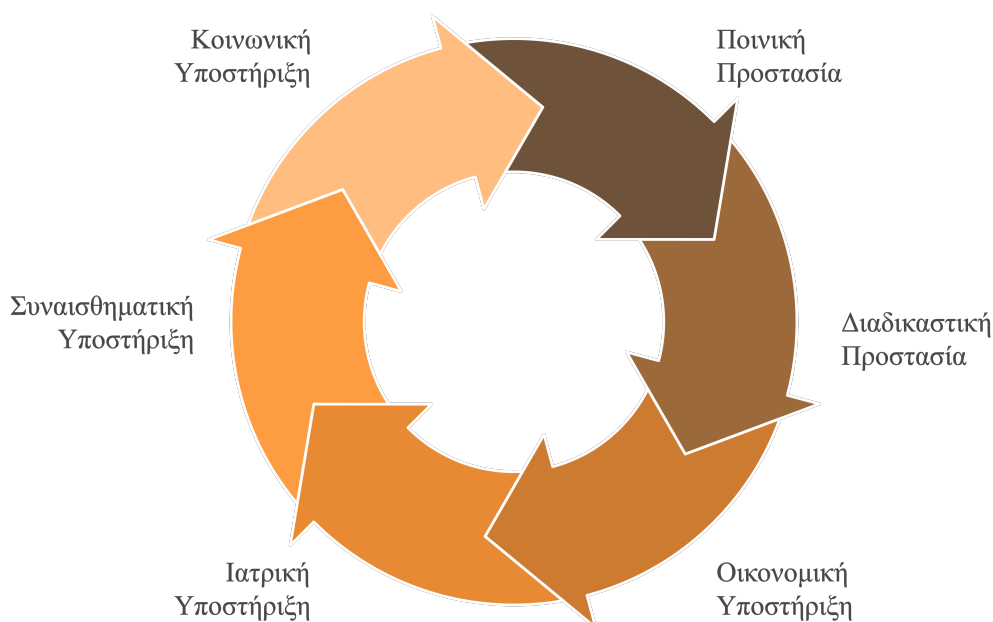
³⁸ Βλάχου Β., ό.π., σελ. 112 επ..

³⁹ Βλάχου Β., ό.π., 2022, σελ. 112 επ. και Rayejian Asli M., ό.π., 2013, σελ. 63-65.

- v. Συναισθηματική υποστήριξη: ψυχολογική και συμβουλευτική υποστήριξη
- vi. Κοινωνική υποστήριξη: αξιοποίηση δυνατοτήτων της ίδιας της κοινωνίας

ΣΧΗΜΑ 2

Ολιστική Προστασία και Υποστήριξη Θύματος

Τέλος, στη θυματοποίηση από εξωτερικούς παράγοντες (victimization), όπως κοινωνικοί, πολιτικοί, οικονομικοί και πολιτισμικοί, εμφανίζεται η διάκριση ανάμεσα στο θύμα ως άτομο ή ως ομάδα, με κοινό χαρακτηριστικό την παραβίαση κανόνων που θεσπίστηκαν για την προστασία των δικαιωμάτων του, κάτι που συνδέεται με τη «θυματολογία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων».⁴⁰ Έτσι, για τον περιορισμό των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι αναγκαία η αναγνώριση ειδικών δικαιωμάτων για τα θύματα που να στηρίζονται σε τρεις βασικές αρχές: την εξάλειψη των σε βάρος τους διακρίσεων, τη δίκαιη δίκη και την ισορροπία των δικαιωμάτων θύματος και δράστη. Την ίδια στιγμή, συστατικά στοιχεία των δικαιωμάτων των θυμάτων αποτελούν ο σεβασμός της αξιοπρέπειάς τους και η πλήρης πρόσβαση στη δικαιοσύνη,⁴¹ ενώ για να αποφευχθεί τυχόν δευτερογενής θυματοποίηση θα πρέπει τα θύματα να αντιμετωπίζονται από τις Αρχές με

⁴⁰ Βλάχου Β., Το θυματολογικό κίνημα: Διαμόρφωση, τάσεις και εξέλιξη, στο Β. Αρτινοπούλου (Επιμ.), Νέα κοινωνικά κινήματα. Εγκληματολογική προσέγγιση, Τετράδια Εγκληματολογίας 2, Νομική Βιβλιοθήκη, 2000, σελ. 217.

⁴¹ Rayejian Asli M., ό.π., 2013, σελ. 65-75.

συμπάθεια, διακριτικότητα και επαγγελματισμό.⁴² Απαραίτητες, όμως, προϋποθέσεις πραγμάτωσης των ανωτέρω είναι:⁴³

- i. η πληροφόρηση των θυμάτων για τα δικαιώματά τους,
- ii. η προστασία του απορρήτου των θυμάτων και η διασφάλιση της ασφάλειάς τους από εκφοβισμούς και αντίποινα,
- iii. η παρουσίαση των απόψεων και των ανησυχιών τους στα κατάλληλα στάδια της ποινικής διαδικασίας και
- iv. η παροχή βοήθειας και υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένων όλων των ειδών βοήθειας -ιδίως υλικής, ιατρικής, ψυχολογικής και κοινωνικής, ενημέρωσης των θυμάτων για τη διαθεσιμότητα υπηρεσιών και άλλων σχετικών βοηθειών.

Συνοψίζοντας, η κατηγοριοποίηση των θυμάτων μέσω κατάλληλων -ή και ανεύρεσης κοινά αποδεκτών- τυπολογιών θα αποτελούσε σημαντικό και βασικό εργαλείο κατανόησης της θυματοποίησης και χάραξης αποτελεσματικών στρατηγικών παρέμβασης. Η διάκριση μεταξύ της προσωπικής κατάστασης των θυμάτων και των εξωτερικών παραγόντων θυματοποίησης ενισχύει την ανάγκη για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στην προστασία τους, ενώ η αναγνώριση και η προάσπιση των δικαιωμάτων τους είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση μιας δίκαιης και προστατευτικής πολιτείας με γνώμονα την κοινωνική ευημερία. Ωστόσο, εκτός από την πρωτογενή και δευτερογενή θυματοποίηση, είναι επιβεβλημένο να αναδειχθεί και να αναπτυχθεί περαιτέρω η «τριτογενής θυματοποίηση», η οποία απορρέει από τη δευτερογενή, όμως πρέπει να λογίζεται ως μια διακριτή μορφή, δεδομένου ότι, στην πραγματικότητα, δεν σχετίζεται με τις άμεσες επιπτώσεις του εγκλήματος ούτε με την επίδραση του κοινωνικού περιβάλλοντος και του συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης, όπως η πρωτογενής και η δευτερογενής αντιστοίχως, αλλά αφορά τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις του εγκλήματος στο θύμα, σε χρόνο δηλαδή εντελώς ασύνδετο με την τέλεσή του.

⁴² Βλάχου Β., ό.π., 2022, σελ. 114.

⁴³ Βλάχου Β., ό.π., 2022, σελ. 113-114 και Rayejian Asli M., ό.π., 2013, σελ. 65-75.

1.2. Το έγκλημα ως στοιχείο του εγκληματικού φαινομένου και η νομοθεσία ως μέσο αντεγκληματικής πολιτικής

1.2.1. Εννοιολογικός προσδιορισμός του εγκλήματος

Η νομική έννοια του «εγκλήματος» αποτυπώνεται σαφώς στο αρ. 14 ΠΚ, σύμφωνα με το οποίο «έγκλημα είναι πράξη άδικη και καταλογιστή στο δράστη της, η οποία τιμωρείται από το νόμο». Η ανάλυση του εγκλήματος διαρθρώνεται σε τρεις κύριες βαθμίδες: την ειδική υπόσταση, το άδικο και τον καταλογισμό. Κάθε μία από αυτές τις πτυχές εξετάζεται διαδοχικά, προκειμένου να κατανοηθεί η νομική φύση και οι συνέπειες της εγκληματικής πράξης.⁴⁴

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι το έγκλημα αναφέρεται σε μια πράξη που πληροί την ειδική υπόσταση συγκεκριμένου εγκλήματος. Αυτή η πράξη πρέπει να είναι άδικη και καταλογιστή, ενώ ταυτόχρονα υπάρχει ρητή πρόβλεψη στο νόμο, που ορίζει τις ποινικές συνέπειές της.⁴⁵ Η νομική διάσταση, λοιπόν, καθιστά το έγκλημα αντικείμενο ρυθμίσεων για τη διασφάλιση της κοινωνικής τάξης και της δικαιοσύνης.

Σε αντίθεση με το «νομικό έγκλημα», που αποτυπώνει χωροχρονικά και θεσμικά την κυρίαρχη ποινική βούληση με σκοπό την κοινωνική ειρήνη και ευταξία,⁴⁶ έχει διατυπωθεί και ο εγκληματολογικός ορισμός του εγκλήματος, ο οποίος, ωστόσο, εμφανίζει πλουραλιστικά χαρακτηριστικά. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι εγκληματολόγοι μελετητές εξήγησαν το

⁴⁴ Ειδικότερα, α) στην ειδική υπόσταση: Η πράξη πρέπει να περιγράφεται νομικά ως έγκλημα σε νόμο. Η νομοθετική πρόβλεψη αποτελεί προϋπόθεση για την ύπαρξη του αδίκου και της ενοχής. Όταν μία πράξη πληροί την ειδική υπόσταση ενός εγκλήματος, ο δράστης έχει ποινική ευθύνη, ενώ αν δεν την πληροί ενδεχομένως ο δράστης να έχει άλλου είδους ευθύνη (όπως αστική, πειθαρχική κ.α.), αλλά δεν μπορεί να έχει ποινική ευθύνη, β) στο άδικο: μία πράξη που πληροί την ειδική υπόσταση ενός εγκλήματος είναι κατ'αρχήν άδικη, όμως για να είναι τελειωτικά άδικη δεν θα πρέπει να συντρέχει κάποιος λόγος άρσης του αδίκου. Λόγοι άρσης του αδίκου προβλέπονται σε ποινικά, αλλά και μη ποινικά νομοθετήματα. Στο γενικό μέρος του ΠΚ προβλέπεται η προσταγή, η άμυνα, η κατάσταση ανάγκης και η ενάσκηση δικαιώματος ή εκπλήρωση καθήκοντος που προβλέπεται στο νόμο, ενώ υπάρχουν και περιπτώσεις άρσης του αδίκου στο ειδικό μέρος του ΠΚ. Παράλληλα, τέτοιοι λόγοι προβλέπονται στον ΚΠΔ, στον ΚΠολΔ, σε ειδικούς ποινικούς νόμους και στο διεθνές δίκαιο και γ) στον καταλογισμό: η πράξη θα πρέπει να αποδίδεται στον δράστη, ο οποίος έχει προσωπική ευθύνη, δηλαδή θα πρέπει να είναι ένοχος -χωρίς να υπάρχει κάποιος λόγος που αίρει τον καταλογισμό- και να αποδοκιμάζεται για το άδικο που προκάλεσε. Στο Μυλωνόπουλος Χ., Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, εκδ. 2η, Π.Ν. Σάκουλας, 2020, σελ. 129-131 και 383 επ..

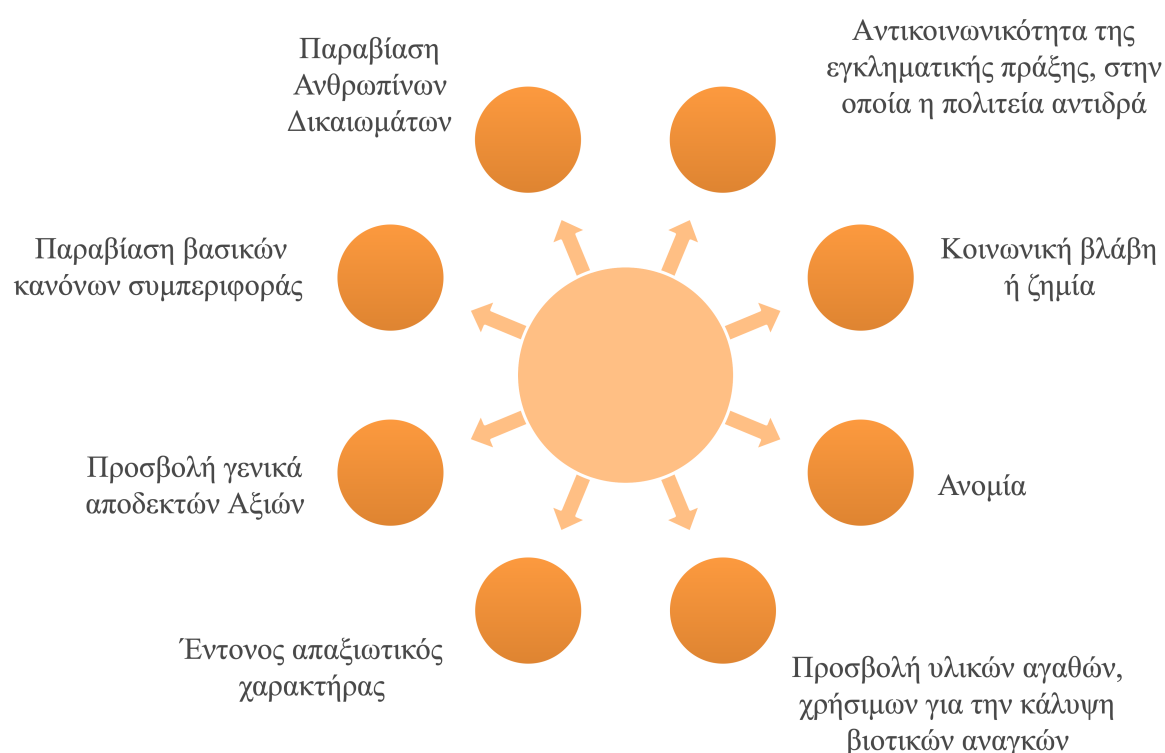
⁴⁵ Βλ. Μυλωνόπουλος Χ., ό.π., 2020, σελ. 131.

⁴⁶ Δημόπουλος Χ., Εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2022, σελ. 873 επ..

έγκλημα υπό διαφορετικό πρίσμα, προσδίδοντάς του διαφορετική σημασία.⁴⁷ Άλλωστε, ενώ οι ποινικοί κλάδοι είναι θεωρητικοί, οι εγκληματολογικοί είναι θετικοί, έχοντας ως αντικείμενο μια πραγματική κατάσταση, που χρήζει παρατήρησης, πειράματος και μέτρησης. Έτσι, η έννοια του εγκλήματος -κατά την εγκληματολογική θεώρηση- δεν είναι μία αφηρημένη ποινική διάταξη του νομοθέτη, αλλά ένα πραγματικό πρόβλημα, ένα κοινωνικό γεγονός.⁴⁸ Στον εγκληματολογικό ορισμό εμπεριέχονται τα ακόλουθα στοιχεία:

ΣΧΗΜΑ 3

Στοιχεία εγκλήματος από εγκληματολογική σκοπιά

Πηγή: Σπινέλλη Κ., Εγκληματολογία - Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις, 3η έκδ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 73-75.

Έχει παρατηρηθεί, ακόμη, ότι η εκδήλωση αντικοινωνικής και εγκληματικής συμπεριφοράς, πολλές φορές, συνδέεται με την εγκληματολογική έννοια του εγκλήματος, χωρίς όμως να έχει νομική διάσταση. Η προσέγγιση αυτή διαφέρει ανάλογα με την έννομη τάξη και την ιστορική περίοδο, καθώς και με την απαξιωτική φύση της πράξης. Οποσδήποτε,

⁴⁷ Βλ. ειδικότερα Δημόπουλος Χ., ό.π., 2022, σελ. 90 επ..

⁴⁸ Βλ. ειδικότερα για τον ορισμό του εγκλήματος (πραγματικό και νομικό) Αλεξιάδης Στ., Εγκληματολογία, Σάκκουλας, σελ. 33 επ. και 71 επ.. Επίσης, για την εννοιολόγηση του εγκλήματος βλ. Φαρσεδάκης Ι., Στοιχεία Εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005, σελ. 23 επ..

ο ποινικός ή νομικός ορισμός του εγκλήματος είναι χρήσιμος στην εξαγωγή συμπερασμάτων μέσω εγκληματολογικών στατιστικών, υποδεικνύοντας την ανάγκη για συζητήσεις περί απεγκληματοποίησης⁴⁹ ή εγκληματοποίησης ορισμένων συμπεριφορών.⁵⁰ Έτσι, για την ευχερέστερη μέτρηση του εγκλήματος επικράτησαν διάφοροι μέθοδοι και τεχνικές,⁵¹ όμως δεν θα πρέπει να παραβλέπεται και η αφανής ή σκοτεινή περιοχή της εγκληματικότητας.⁵² Τέτοια ζητήματα, θα μπορούσαν -μεταξύ άλλων- να αντιμετωπιστούν, σε ένα βαθμό, με έρευνες θυμάτων ή θυματοποίησης και έρευνες αυτο-ομολογούμενης ενοχής ή εγκληματικής δραστηριότητας.⁵³

⁴⁹ Η απεγκληματοποίηση διαφέρει από την αποποινικοποίηση: η αποποινικοποίηση είναι η άρση των ποινικών συνεπειών για μια πράξη, η οποία όμως μπορεί να εξακολουθεί να επιφέρει διοικητικές ή άλλες κυρώσεις, ενώ η απεγκληματοποίηση σημαίνει την πλήρη άρση κάθε μορφής δίωξης ή κύρωσης, καταργώντας την πράξη από το πεδίο του αξιόποινου. Για τους αντίστοιχους όρους «criminalization» και «decriminalisation» βλ. και McLaughlin E., Muncie J., THE SAGE DICTIONARY OF CRIMINOLOGY, SAGE Publications, 2001, σελ. 68-70 και 81-82.

⁵⁰ Αυτή σχετίζεται με την άγνοια των επίσημων φορέων για τη διάπραξη εγκλημάτων. Η άγνοια εκκολάπτει την αβεβαιότητα στην κοινωνία και εμποδίζει τη χάραξη αποτελεσματικής αντεγκληματικής πολιτικής, αφού η μελέτη μόνο της εμφανούς εγκληματικότητας οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια σε λανθασμένα συμπεράσματα και γενικεύσεις. Στο Σπινέλλη Κ., ό.π., 2014, σελ. 76-77.

⁵¹ Εμφανίστηκαν διάφοροι τρόποι μέτρησης του εγκλήματος ανάμεσα στους οποίους: α) η ιστορική και συγκριτική προσέγγιση, β) η παρατήρηση/ case study: άμεση παρατήρηση με συμμετοχική παρατήρηση, συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια κ.α. και η έμμεση παρατήρηση με ανάλυση περιεχομένου από νόμους, αρχεία, εφημερίδες, επίσημες στατιστικές και άλλα γραπτά, ποσοτικά, πολιτιστικά και εικονογραφικά τεκμήρια, γ) η αναλυτική επαγωγή, δ) η τυπολογική ανάλυση, ε) η μελέτη των ηλικιακών σειρών, αλλά και στ) οι συνδυασμένοι μέθοδοι. Στο Ζαραφωνίτου Χ., Εμπειρική εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004, σελ. 19-28.

⁵² Σπινέλλη Κ., ό.π., 2014, σελ. 181-182.

⁵³ Οι έρευνες θυματοποίησης καταγράφουν εγκλήματα μέσω ερωτηματολογίων, όπου οι ερωτώμενοι δηλώνουν αν αυτοί ή συγγενείς τους υπήρξαν θύματα. Βασικές μεθοδολογικές προκλήσεις περιλαμβάνουν την περιορισμένη τους έκταση χωροχρονικά, τη συγκεκριμενοποίηση των εξεταζόμενων αδικημάτων, την καταγραφή και ερμηνεία, την εγκυρότητα των δεδομένων και το υψηλό κόστος. Αντίστοιχα, οι έρευνες αυτο-ομολογούμενης ενοχής καταγράφουν την εγκληματικότητα μέσω αυτοαναφορών των ερωτηθέντων, αντιμετωπίζοντας προβλήματα όπως η αλλοίωση απαντήσεων, τα κενά μνήμης, οι ανακριβείς και οι νομικά ανύπαρκτες ομολογίες και η απουσία συγκριτικών δεδομένων. Παρά τη συμβολή τους, καμία από τις δύο μεθόδους δεν επαρκεί από μόνη της, λόγω περιορισμών εγκυρότητας και αξιοπιστίας. Στο Ζαραφωνίτου Χ., ό.π., 2004, σελ. 41-46 και Σπινέλλη Κ., ό.π., 2014, σελ. 182.

1.2.2. Σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική: πρόληψη, καταστολή και προστασία των θυμάτων

Η αντεγκληματική πολιτική είναι ένα σύνολο μέτρων και στρατηγικών, που εφαρμόζουν οι κυβερνήσεις και οι αρμόδιες Αρχές για την πρόληψη, τον έλεγχο και την καταστολή της εγκληματικότητας, εμφανούς και αφανούς. Στόχος της είναι η μείωση της παραβατικότητας και η προστασία των πολιτών και της δημόσιας τάξης.⁵⁴ Μάλιστα, σε οργανωμένες κοινωνίες, η συστηματοποίηση κανόνων για την αντιμετώπιση του εγκλήματος -με την ποινική παρέμβαση και την πρόληψη για το μέλλον- αντανάκλα το πολιτισμικό επίπεδο της κοινωνίας, με τον ποινικό νόμο να μεταβάλλεται, ώστε να προσαρμόζεται στις νέες κοινωνικές ανάγκες και τις τεχνολογικές εξελίξεις.⁵⁵

Για την αντεγκληματική πολιτική υφίστανται αρκετές κατηγοριοποιήσεις. Μία από αυτές είναι και η ακόλουθη, σύμφωνα με την οποία διακρίνεται:⁵⁶ στη γνήσια προληπτική, στην αποτρεπτική και στην κατασταλτική.

Η πρόληψη του εγκλήματος⁵⁷ αποτελεί, επομένως, μία έκφανση της αντεγκληματικής πολιτικής, όπου περιλαμβάνονται στρατηγικές, προγράμματα και μέτρα για την παρεμπόδιση του εγκλήματος. Η πρόληψη διακρίνεται σε:⁵⁸

⁵⁴ Δημόπουλος Χ., ό.π., 2008, σελ. 52.

⁵⁵ Αρχιμανδρίτου Μ., Εισαγωγή στην Εγκληματολογία, εκδόσεις Σάκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2024, σελ. 187-195.

⁵⁶ Η γνήσια προληπτική είναι ανθρωποκεντρική, αντιμετωπίζοντας το έγκλημα ως κοινωνικό πρόβλημα, και αποβλέπει στον αφανισμό του χωρίς να κάνει χρήση ποινικο-κατασταλτικών μέσων. Η αποτρεπτική αποβλέπει σε μια ανταπόδοση αντίστοιχη των πράξεων του εγκληματία, την αποτροπή γενικά του εγκλήματος και τον περιορισμό της υποτροπής. Ακόμη, λαμβάνονται μέτρα εξω-ποινικής πρόληψης, αστυνομικής -περιστασιακής πρόληψης μέτρα, ποινικά (για την ποινή και την επιμέτρηση), αλλά και μέτρα σωφρονισμού των καταδικασθέντων. Τέλος, η κατασταλτική περιέχει το ποινικο-κατασταλτικό σύστημα (αστυνομία, ποινική δικαιοσύνη και σωφρονιστικό σύστημα), αλλά και την προληπτική-αποτρεπτική λειτουργία. Στο Βιδάλη Σ., Αντεγκληματική πολιτική - Από την Μικροεγκληματικότητα έως το Οργανωμένο έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 3-5.

⁵⁷ Βλ. ειδικότερα για την πρόληψη και τους τύπους πρόληψης στο McLaughlin E., Muncie J., THE SAGE DICTIONARY OF CRIMINOLOGY, SAGE Publications, 2001, σελ. 63-64, αλλά και στο Λεξικό Νομικής Ορολογίας από Ανδρουλάκη, Μαργαρίτη, Φαρσεδάκη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 530 επ..

⁵⁸ Φαρσεδάκης Ι., Η πρόληψη του εγκλήματος ως μέσον αντεγκληματικής πολιτικής, άρθρο στο Crime in Crisis, <http://crime-in-crisis.com/η-πρόληψη-του-εγκλήματος-ως-μέσον-αντε/> και Ζαραφωνίτου Χ., Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2003 σελ. 10-13.

- i. ποινική, στην οποία χρησιμοποιείται ο ποινικός νόμος. Αυτή με τη σειρά της διακρίνεται στη γενική πρόληψη, που επιτυγχάνεται με την απειλή ποινής και την παιδαγωγική λειτουργία του νόμο, και την ειδική πρόληψη, που σχετίζεται με την επιβολή ποινής στους δράστες με σκοπό να βελτιωθούν, να «εξουδετερωθούν» και να μην υποτροπιάσουν, και
- ii. εγκληματολογική ή κοινωνική, η οποία διακρίνεται σε περιστασιακή κοινωνική και γενική κοινωνική. Η πρώτη περίπτωση αφορά, μεταξύ άλλων, τη λήψη μέτρων σχετικά με όσους πρόκειται να διαπράξουν εγκληματικές πράξεις, με τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό και την επιτήρηση, που επιδιώκεται αντικειμενικά με τη μείωση ευκαιριών διάπραξης ή δυσχέρανσης του στόχου του εγκλήματος, ενώ η δεύτερη έχει να κάνει με μέτρα καταπολέμησης των εγκληματικών παραγόντων και ενίσχυσης των θεσμών κοινωνικοποίησης και μόρφωσης, που πραγματώνεται υποκειμενικά με την κοινωνικοποίηση των ατόμων και τη δημιουργία αντικινήτρων.

Ωστόσο, η αντεγκληματική πολιτική -πέρα από την πρόληψη (και τα «ειδικευμένα όργανα πρόληψης» υπό τη μορφή Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της εγκληματικότητας⁵⁹) και την καταστολή του εγκλήματος- οφείλει να στρέψει το ενδιαφέρον της στο να ενσωματωθεί στο θεσμικό πλαίσιο η στήριξη και η προστασία των θυμάτων, ως μια αυτόνομη έκφασή της, αναγνωρίζοντας τον κεντρικό τους ρόλο στην ποινική διαδικασία και παρέχοντας ενεργό ρόλο και ουσιαστικά δικαιώματα. Υπό αυτή τη θεώρηση, η αντεγκληματική πολιτική μπορεί να συστρατευτεί με το θύμα μέσω νομοθετικών παρεμβάσεων, που κατοχυρώνουν τα δικαιώματά του, ανάπτυξης υποστηρικτικών δομών και Υπηρεσιών, βελτίωσης της ποινικής διαδικασίας προς όφελός του, καθώς και προγραμμάτων πρόληψης και ευαισθητοποίησης της κοινωνίας. Ακόμη, η πρόληψη του εγκλήματος δεν πρέπει να επικεντρώνεται μονοδιάστατα στην αποτροπή και την καταστολή εγκληματικών πράξεων, αλλά αναγκαία οφείλει να επεκτείνεται στη μείωση των συνεπειών για τα θύματα.

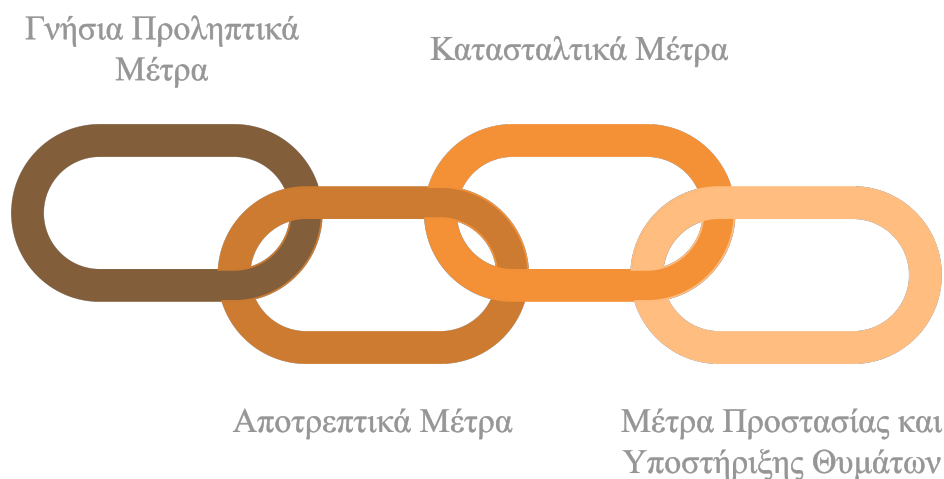
Έτσι, μία σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική -όπως αποτυπώνεται και σχηματικά παρακάτω- είναι απαραίτητο να μεριμνά τόσο για τη διαμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας

⁵⁹ Ζαραφωνίτου Χ., ό.π., 2003, σελ. 13.

για τον δράστη όσο και για το θύμα και την κοινωνία στο σύνολο της, σε ένα πλαίσιο ορθολογικοποίησης⁶⁰ της ποινικής και ευρύτερα της αντεγκληματικής πολιτικής.

ΣΧΗΜΑ 4

Σύγχρονη αντεγκληματική πολιτική

1.2.3. Ποινική νομοθεσία και αντεγκληματική πολιτική: τιμωρία, εναλλακτικές ποινές και ο ρόλος του θύματος

Η ποινική νομοθεσία καθορίζει τη φύση και τη βαρύτητα των εγκληματικών πράξεων, επιβάλλοντας συγκεκριμένες κυρώσεις με στόχο την καταστολή, την πρόληψη και την αποκατάσταση των συνεπειών του εγκλήματος. Έτσι, η επιβολή ποινών αποτελεί το κύριο μέσο ενάντια στο έγκλημα. Ο σκοπός της ποινής μπορεί να διαφοροποιείται -γι' αυτό και

⁶⁰ Βλ. ειδικότερα στο Συνέδριο με τίτλο «Αντεγκληματική πολιτική, Ποινική νομοθεσία και Δικαιοσύνη» στις 23-11-2024, που διοργάνωσε η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων και αναρτήθηκε στη πλατφόρμα «YouTube» στο σύνδεσμο <https://www.youtube.com/live/UDkxEav9Ztk>, και πιο συγκεκριμένα στην ομιλία της Καθηγήτριας Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, κας Ζαραφωνίτου Χ., με τη θεματική «Η ορθολογικοποίηση των ποινικών κυρώσεων ως έκφραση μίας αποτελεσματικής και ανθρωποκεντρικής αντεγκληματικής πολιτικής».

έχουν διατυπωθεί διάφορες θεωρίες⁶¹- και σχετίζεται με την αποκατάσταση/επανόρθωση (rehabilitation), το θεραπευτικό χαρακτήρα και την τιμωρία του δράστη, την κοινωνική επανένταξη, τη μετάπειση (dissuasion) του παραβάτη, την ουδετερότητα της ποινής και τη γενική πρόληψη του εγκλήματος.⁶²

Ήδη από τη δεκαετία του '80 και μετά, παρατηρήθηκε μία έντονη πολιτικοποίηση του εγκληματικού προβλήματος, που επηρέασε την αντεγκληματική πολιτική. Σημαντικό μοχλό πίεσης αποτέλεσαν οι ενώσεις θυμάτων, φέρνοντας το θύμα -από την αφάνεια- στην επιφάνεια της απονομής ποινικής δικαιοσύνης, ως κινητήρια δύναμη ποινικών πολιτικών. Η δράση τους αυτή παραπέμπει στο συγκρουσιακό μοντέλο αντεγκληματικής πολιτικής, όπου ευρύτερες συναινέσεις είναι αδύνατες. Ωστόσο, παρατηρούνται δύο όψεις της πολιτικοποιημένης αντιμετώπισης του εγκλήματος: η έντονη τιμωρητικότητα⁶³ και η ατιμωρησία ανάλογα με την κοινωνική ομάδα στην οποία απευθύνονται ή τη συγκυρία.⁶⁴

⁶¹ Αναφορικά με τους σκοπούς της ποινής, οι θεωρίες διακρίνονται στις: α) απόλυτες/ανταποδοτικές, όπου το ανταποδοτικό «κακό» της ποινής είναι ανάλογο με το «κακό» της πράξης, β) σχετικές/προληπτικές, αποβλέποντας στην προστασία της κοινωνίας μέσω της γενικής πρόληψης με τον εκφοβισμό ή τη διαπαιδαγώγηση των πολιτών, καθώς και της ειδικής πρόληψης -συμπληρωματικής της γενικής- με την επιπλέον αχρήστευση του εγκληματία και γ) ενωτικές/μικτές, οι οποίες βρίσκονται στο μεταίχμιο των δύο προαναφερόμενων θεωριών, δίνοντας βάση άλλοτε στις ανταποδοτικές και άλλοτε στις προληπτικές λειτουργίες της ποινής. Οι τελευταίες -κατά την ορθότερη επιστημονική άποψη- επιλέγουν τη γενική πρόληψη στην τυποποίηση της εγκληματικής συμπεριφοράς, την ανταπόδοση στην εκδίκηση της υπόθεσης και την ειδική στο σωφρονισμό. Στο Κωστάρας Α., Ποινικό Δίκαιο, Έννοιες & Θεωρίες του Γενικού Μέρους, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019, σελ. 154-157. Ακόμη, για τις θεωρίες της ποινής βλ. και Γιαννούλης Γ., Οι θεωρίες ποινής και η σχέση τους με τις εγκληματολογικές θεωρίες, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024.

⁶² Για την εξέλιξη των σκοπών της ποινής βλ. Ζαραφωνίτου Χ., ό.π., 2004, σελ. 220 επ..

⁶³ Βλ. ειδικότερα για την έννοια της τιμωρητικότητας -έννοια η οποία καθιερώθηκε στην ελληνική εγκληματολογική ορολογία από το ακαδημαϊκό έργο της Καθηγήτριας Ζαραφωνίτου Χ.- που σχετίζεται με την κλιμάκωση της αντίδρασης των πολιτών (κοινού)/ υποκειμενική τιμωρητικότητα και της πολιτείας/ αντικειμενική τιμωρητικότητα απέναντι στο έγκλημα με τη μορφή ανταποδοτικών τάσεων εκδίκησης, εκφράζοντας, αντίστοιχα, την επιθυμία τους να αυστηροποιηθούν οι ποινές και την επιβολή αυστηρότερων ποινών, στο Ζαραφωνίτου Χ., Οι (ανα)παραστάσεις του κοινού για το εγκληματικό φαινόμενο, στο Αφιέρωμα για τη μνήμη του Ηλία Δασκαλάκη, Πάντειον Πανεπιστήμιο, 1991, σελ. 201-217 και Ζαραφωνίτου Χ., Τιμωρητικότητα: Σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικοί προβληματισμοί, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008, σελ. 21 επ..

⁶⁴ Βλ. ειδικότερα στο Συνέδριο με τίτλο «Αντεγκληματική πολιτική, Ποινική νομοθεσία και Δικαιοσύνη» στις 23-11-2024, που διοργάνωσε η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων και αναρτήθηκε στη πλατφόρμα «YouTube» στο σύνδεσμο <https://www.youtube.com/live/UDKxEav9Ztk>, και πιο συγκεκριμένα στην ομιλία της Καθηγήτριας Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, κας Ζαραφωνίτου Χ., με τη θεματική «Η ορθολογικοποίηση των ποινικών κυρώσεων ως έκφραση μίας αποτελεσματικής και ανθρωποκεντρικής αντεγκληματικής πολιτικής».

Τα τελευταία χρόνια, όλο και πιο συχνά παρατηρείται η επιβολή εναλλακτικών ποινών με αυξητική τάση,⁶⁵ λόγω της αδυναμίας του παραδοσιακού-κατασταλτικού συστήματος ποινικής δικαιοσύνης να ανταποκριθεί επαρκώς στις ανάγκες του θύματος και στην κοινωνική αποκατάσταση. Εμφανίστηκαν, λοιπόν, διαφορετικές προσεγγίσεις του δικαιικού συστήματος, που στοχεύουν στη διαχείριση του εγκλήματος και των συνεπειών του με εναλλακτικούς τρόπους απονομής δικαιοσύνης, πέρα από την παραδοσιακή ποινική καταστολή, στους οποίους περιλαμβάνεται η θεραπευτική, η συμμετοχική και η επανορθωτική ή αποκαταστατική δικαιοσύνη.⁶⁶

Σε κάθε περίπτωση, η νομοθέτηση, κλασικών ή εναλλακτικών μορφών δικαιοσύνης, δεν αποτελεί απλώς μια τυπική διαδικασία παραγωγής κανόνων δικαίου, αλλά μια πολυσύνθετη

⁶⁵ Αυτή η ειδικοπροληπτική τακτική αποσκοπεί στον περιορισμό των δυσμενών συνεπειών της στέρησης ελευθεριών, που σχετίζονται με την κοινωνική περιθωριοποίηση του παραβάτη, την προσωπική, επαγγελματική και οικογενειακή προοπτική, αλλά και με όλες εκείνες τις αντικοινωνικές επιδράσεις της φυλακής. Από Δημητράτος Ν., Ποινή και εναλλακτικοί τρόποι έκτισής της. Μια κριτική επισκόπηση, άρθρο στο Crime in Crisis, [Ποινή και εναλλακτικοί τρόποι έκτισής της. Μια κριτική επισκόπηση - Crime in Crisis \(crime-in-crisis.com\)](https://www.crime-in-crisis.com/).

⁶⁶ Μαγγανάς Α., Εναλλακτικές μορφές απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, στο Ποινική Δικαιοσύνη, 3/2006, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ. 298-304. Ακόμη, ως προς τις ειδικότερες κατηγορίες και εν συντομία: α) η Θεραπευτική εστιάζει στην αντιμετώπιση υποκειμενικών αιτιών της εγκληματικής συμπεριφοράς του δράστη με λήψη μέτρων σχετικά με προγράμματα αποκατάστασης και ψυχολογικής υποστήριξης, β) η Συμμετοχική στην ενθάρρυνση της συμμετοχής της κοινότητας στην επίλυση των ζητημάτων με συμμετοχή δράστη και θύματος, γ) η Επανορθωτική και Αποκαταστατική στην αποκατάσταση της προκληθείσας ζημίας με θεσμούς, όπως η διαμεσολάβηση και η συνδιαλλαγή. Βλ. ειδικότερα για α) Μητσάκου Α., Η συμβολή της θεραπευτικής δικαιοσύνης στην ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών: Τα δικαστήρια θεραπείας από τα ναρκωτικά, οι «θεραπευτικές» τους επιλογές και η δυνατότητα ενσωμάτωσής τους στην ελληνική ποινική πραγματικότητα, Διπλωματική εργασία ΔΠΜΣ «Ποινικό Δίκαιο και Εξαρτήσεις» Νομική ΑΠΘ και Νομική Κύπρου, <https://ikee.lib.auth.gr/record/352615/files/GRI-2023-41996.pdf>, 2023, για β) Ζαραφωνίτου Χ., Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο. Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματολογικής έρευνας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2003, Παπαθεοδώρου Θ., Δημόσια ασφάλεια και αντεγκληματική πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005 και Χαλκιά Α., Στάσεις απέναντι στη συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική σε περιοχές με διαβάθμιση εγκληματικότητας στην Αθήνα, Εγκληματολογία 1-2/2014 (ΕΤΟΣ 4ο), https://criminology.panteion.gr/files/445/Chalkia_Attitudes_towards_participative_criminal_policy-libre.pdf και για γ) Αρτινοπούλου Β., Επανορθωτική Δικαιοσύνη, Η πρόκληση των σύγχρονων δικαιικών συστημάτων, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, Μαγγανάς Α., Η επανορθωτική δικαιοσύνη (restorative justice) ως μέσον επίτευξης της κοινωνικής ειρήνης, στο Ποινική Δικαιοσύνη, 5/2000, Νομική Βιβλιοθήκη, 2000, σελ. 553-561, Γιοβάνογλου Σ., Η ενσωμάτωση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης στα διεθνή κείμενα αντεγκληματικής πολιτικής, στο Ποινική Δικαιοσύνη, 11/2006, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ. 1310-1322 και Αλεξιάδης Σ., Η Αποκαταστατική Δικαιοσύνη: Μια άλλη αντιμετώπιση του «εγκληματικού φαινομένου», στο Τιμητικός Τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, Τ.Π, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007.

λειτουργία, που επηρεάζει άμεσα την ποιότητα της δημοκρατίας, τη σταθερότητα των θεσμών και την κοινωνική συνοχή. Ωστόσο, η απλή θέσπιση νόμων δεν επαρκεί· απαιτείται καλή νομοθέτηση, η οποία να διασφαλίζει τη θεσμική συνέπεια, την προσήλωση στις συνταγματικές αρχές και την αποτελεσματική ρύθμιση των κοινωνικών σχέσεων. Για το λόγο αυτό, η εκτελεστική εξουσία, κατά την πρόταση νόμων, οφείλει να τηρεί τις τυπικές διαδικασίες και τις συνταγματικές προβλέψεις, διαμορφώνοντας ρυθμίσεις που εξυπηρετούν προκαθορισμένους σκοπούς και εναρμονίζονται με το κράτος δικαίου. Επιπλέον, η συστηματική καταγραφή των προβλημάτων της νομοθεσίας και η αναζήτηση τρόπων βελτίωσής της, τόσο στο προ-κοινοβουλευτικό στάδιο όσο και κατά την εφαρμογή της, είναι καίριες διαδικασίες που συμβάλλουν στην ποιότητα του νομοθετικού έργου. Κρίσιμη, δε, είναι και η αξιολόγηση των νόμων από τους εφαρμοστές τους, τους πολίτες στους οποίους απευθύνονται και την επιστημονική κοινότητα, ώστε να εντοπίζονται ελλείψεις, αδυναμίες ή μη αναμενόμενες επιπτώσεις. Τέλος, η διαρκής εκπαίδευση και επιμόρφωση των εμπλεκομένων στη νομοθετική διαδικασία συνιστά αναγκαία προϋπόθεση για τη θεσμική ποιότητα και την προαγωγή του δημοσίου συμφέροντος.⁶⁷

Ταυτόχρονα, ο ρόλος και η συμμετοχή του θύματος στην αντεγκληματική πολιτική -επιβάλλεται να- έχει κεντρική σημασία και είναι θεμελιώδης -λόγω και των διαφορετικών αναγκών των θυμάτων στις προσβολές που υφίστανται,⁶⁸ καθώς η αποτελεσματική απονομή δικαιοσύνης εξαρτάται από τη διασφάλιση των δικαιωμάτων και την εξυπηρέτηση των αναγκών του. Αυτό ενσαρκώνεται μέσω της νομοθεσίας και της προστασίας με μέτρα εθνικής θεσμοθέτησης, τα οποία διαμορφώνονται είτε από τον Έλληνα νομοθέτη είτε από την υπογραφή ευρωπαϊκών ή διεθνών συμβάσεων και από την έκδοση Οδηγιών ή Αποφάσεων-Πλαισίου από τον Ευρωπαϊκό νομοθέτη, ώστε να υπάρξει πρόβλεψη αφενός ποινικών κυρώσεων, αποζημίωσης ή αποκατάστασης της βλάβης, αναγνώρισης ειδικότερων κατηγοριών θυμάτων και προστασίας και αφετέρου πρόληψης της εγκληματικότητας με την ανάδειξη της σπουδαιότητας της «φωνής» του θύματος στη διαμόρφωση της δικαιοσύνης και της κοινωνικής τάξης και ειρήνης. Άλλωστε, το θύμα στην ποινική δίκη μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο, ειδικά υπό τη μορφή του παρισταμένου για την υποστήριξη

⁶⁷ Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Η καλή νομοθέτηση ως αναγκαία προϋπόθεση μιας δίκαιης και αποτελεσματικής λειτουργίας της πολιτείας, Πρακτικά Συνεδρίου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 237-243.

⁶⁸ Δημόπουλος Χ., ό.π., 2012, σελ. 22.

την κατηγορία ή και ως απλός -αλλά ουσιώδης- μάρτυρας, συμβάλλοντας στη συλλογή αποδείξεων και ασκώντας δικαιώματα, όταν αυτό επιτρέπεται, που ενισχύουν την ποινική διαδικασία για την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας, αλλά και την ηθική ικανοποίησή του από τη δικαίωση.⁶⁹ Έτσι, ο ρόλος του θύματος είναι κομβικός τόσο πριν την -ακούσια- είσοδό του στα γρανάζια της ποινικής δικαιοσύνης όσο και μετά από αυτή.

Θα πρέπει, λοιπόν, να σημειωθεί ότι είναι επιβεβλημένη η διαμόρφωση μίας ευρύτερης κοινωνικής συνείδησης, που να ενισχύει την πρόθεση καταγγελίας του εγκλήματος ειδικά από το θύμα, αφού η μαρτυρία αποτελεί το έναυσμα για την εξέταση επιβολής θεσμοθετημένων ποινικών κυρώσεων, που προβλέπει η νομοθεσία. Για το θύμα η διαδικασία λήψης μιας τέτοιας απόφασης -αν και σε αυτή εμφολχωρούν και άλλοι παράγοντες μη καταγγελίας⁷⁰- είναι μια διαδοχική διαδικασία του τρόπου αντίληψης του εγκλήματος, του αυτοχαρακτηρισμού ως θύμα και της επιλογής του τρόπου αντιμετώπισης της κατάστασης. Παράλληλα, δεν θα πρέπει να παραβλέπεται και η αρνητική επίδραση του ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος των θυμάτων και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, όταν λειτουργούν ως τροχοπέδη, επιθυμώντας αυτά να έχουν παθητικό ρόλο αντί να διεκδικούν μαχητικά τα δικαιώματά τους.⁷¹ Τέλος, το θύμα, με στόχο την πρόληψη και την αντιμετώπιση του εγκλήματος, θα πρέπει να διαθέτει εκείνα τα ποινικά δικονομικά μέσα που θα εξασφαλίσουν ισότιμη θέση απέναντι στον κατηγορούμενο, κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, για να μην του δημιουργείται το αίσθημα της αδικίας και της έλλειψης προστασίας από την πολιτεία.⁷²

Συμπερασματικά, η ποινική νομοθεσία και η αντεγκληματική πολιτική αποτελούν κρίσιμους παράγοντες για τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και της έννομης τάξης. Η αναζήτηση μιας ισορροπίας ανάμεσα στην τιμωρία, τις εναλλακτικές ποινές και το ρόλο του θύματος είναι απαραίτητη, προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα του ποινικού συστήματος και η απονομή ουσιαστικής δικαιοσύνης.

⁶⁹ Βλάχου Β., Η συμβολή του θύματος στην απόδοση ποινικής ευθύνης και την ηθική δικαίωση: Αναζητώντας προφανείς ισορροπίες, στον Τιμητικό Τόμο για τον Ομότιμο Καθηγητή Α.Δ. Μαγγανά: Σύγχρονες Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής, επιμέλεια: Ε. Λαμπροπούλου, Σ. Παπαμιχαήλ, Π. Σχίζας, εκδ. Παπαζήση, 2018, σελ. 657-668.

⁷⁰ Βλ. Ζαραφωνίτου Χ., ό.π., 2004, σελ. 265-272.

⁷¹ Βλάχου Β., ό.π., 2022, σελ. 155.

⁷² Βλάχου Β., Πρόληψη του εγκλήματος και θύμα - Μία ατραπός διαμέσου Συμπληγάδων, άρθρο ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ, 1-2/2019, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 135-139.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΠΜΣ «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η μεθοδολογία της παρούσας έρευνας οργανώνεται σε διακριτές ιστορικές περιόδους (2001-2008, 2009-2016 και 2017-σήμερα⁷³), ώστε να εξεταστούν οι εξελικτικές μεταβολές στη νομική μεταχείριση των θυμάτων και οι διαφοροποιήσεις στις προστατευτικές διατάξεις. Κάθε περίοδος αναλύεται ως προς το νομοθετικό πλαίσιο, με διερεύνηση της άμεσης επιρροής στο θύμα και σημείο αναφοράς την πρώτη εμφάνιση των σχετικών ρυθμίσεων στην ελληνική έννομη τάξη. Μέσα από αυτή τη δομή, επιχειρείται μια σφαιρική κατανόηση των νομικών συνιστωσών, που καθορίζουν τη θέση των θυμάτων στο εκάστοτε νομικό καθεστώς.

Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι για τον εντοπισμό των σχετικών ρυθμίσεων για το θύμα εφαρμόστηκε η ακόλουθη μεθοδολογία: Για την ορθή χαρτογράφηση των σχετικών ρυθμίσεων που αφορούν το θύμα, επιχειρήθηκε σε πρώτο στάδιο η διάκριση μεταξύ άμεσης και έμμεσης επίδρασης με αυστηρά οριοθετημένη μεθοδολογική προσέγγιση λόγω του εύρους των σχετικών ρυθμίσεων. Πραγματοποιήθηκε, δηλαδή, αναζήτηση και συλλογή όλων των νομοθετικών κειμένων που θεσπίστηκαν στην Ελλάδα από το έτος 2001 έως το 2025, βάσει των δημοσιεύσεων στην επίσημη διαδικτυακή πύλη του Υπουργείου Δικαιοσύνης ([«https://ministryofjustice.gr/»](https://ministryofjustice.gr/)). Στη συνέχεια, έλαβε χώρα ενδελεχής εξέταση του περιεχομένου των εν λόγω νομοθετημάτων, με στόχο τη διάκριση της φύσης της επίδρασής τους στο θύμα του εγκλήματος.

Ως άμεσης επίδρασης -θεωρήθηκαν και- χαρακτηρίστηκαν εκείνες οι νομοθετικές ρυθμίσεις οι οποίες περιλαμβάνουν σαφείς, στοχευμένες και εξειδικευμένες διατάξεις, που αποβλέπουν άμεσα στην προστασία, την υποστήριξη και την ενδυνάμωση των θυμάτων εγκληματικών πράξεων. Τα κείμενα αυτά επιδιώκουν την προάσπιση των δικαιωμάτων τους, τη βελτίωση της πρόσβασής τους στη δικαιοσύνη, καθώς και τη θεσμοθέτηση διαδικασιών που διασφαλίζουν την προστασία και τη μείωση της δευτερογενούς θυματοποίησης. Από την άλλη πλευρά, η κατηγορία της έμμεσης επίδρασης περιελάμβανε ρυθμίσεις που, αν και μεταβάλλουν τη νομοθετική πραγματικότητα και επιδρούν ευρύτερα στο δίκαιο, δεν απευθύνονται ειδικά και πρωτογενώς στο θύμα. Οι αλλαγές που επιφέρουν μπορεί να είναι

⁷³ Στην παρούσα εργασία μελετήθηκε η ψηφισθείσα νομοθεσία μέχρι τις αρχές του έτους 2025.

θεσμικά σημαντικές, ωστόσο η επίδρασή τους στο θύμα εκδηλώνεται με τρόπο έμμεσο, μέσω του συνολικού μετασχηματισμού του νομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος.

Στην παρούσα εργασία, τελικά, δεν εξετάζεται η έμμεση επίδραση στο θύμα, καθώς διαπιστώθηκε ότι κάθε νομοθετικό κείμενο -θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι- ασκεί, σε κάποιο βαθμό, έμμεση επίδραση. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις, ανεξαρτήτως του βασικού τους σκοπού, επιφέρουν ευρύτερες επιπτώσεις στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης, στο ποινικό πλαίσιο και στους μηχανισμούς προστασίας, επηρεάζοντας με τρόπο δευτερογενή τόσο τη θέση όσο και τα δικαιώματα των θυμάτων εγκληματικών πράξεων. Αξίζει, όμως, να γίνει μια σύντομη αναφορά σε νομοθετικές ρυθμίσεις που, παρότι δεν στοχεύουν άμεσα στην προστασία των θυμάτων, ασκούν έμμεση επιρροή στη νομική τους θέση, συμβάλλοντας έτσι σε μια πληρέστερη κατανόηση της συνολικής νομοθετικής επίδρασης.

Ειδικότερα, στη νομοθετική δραστηριότητα της περιόδου 2001-2008, διακρίνεται η ενίσχυση των θεσμικών μηχανισμών για την προστασία των θυμάτων και την αντιμετώπιση των σύγχρονων μορφών εγκληματικότητας. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη διαφάνεια και τη λογοδοσία, με σκοπό την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στους ελεγκτικούς και δικαστικούς θεσμούς,⁷⁴ καθώς και την επιτάχυνση των διαδικασιών απονομής δικαιοσύνης.⁷⁵ Παράλληλα, αναδείχθηκε η ανάγκη θωράκισης της ιδιωτικότητας και της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, σε ένα πλαίσιο που ταλαντεύεται μεταξύ ασφάλειας και ατομικών

⁷⁴ Βλ. Ν. 2957/2001 «Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για θέματα αστικού δικαίου περί διαφθοράς» ΦΕΚ 260 Α/12-11-2001, <https://www.e-nomothesia.gr/diethneis-sunthekes/nomos-2957-2001-fek-260a-12-11-2001.html>, Ν. 3327/2005 «Μέτρα ενίσχυσης του εσωτερικού ελέγχου και της διαφάνειας στη Δικαιοσύνη» ΦΕΚ Α 70/11-3-2005, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/m-diafania-pap.pdf> και Ετήσια Έκθεση, έτους 2005, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 330 επ..

⁷⁵ Βλ. Ν. 3160/2003 «Επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 165/30-06-2003, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/E-POINIDI-pap.pdf> και ειδικότερα τις τροποποιήσεις ανά στάδιο στην Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3160/2003, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/E-PINIDI-eis.pdf>, αλλά και Ν. 3346/2005 «Επιτάχυνση της διαδικασίας ενώπιον των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 140/17-06-2005, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/E-COURT-PAP.pdf>, Ετήσια Έκθεση, έτους 2004, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), https://www.nchr.gr/images/pdf/aithsies_ektheseis/2004/report_2004_gr.pdf, σελ. 266-269 και Ετήσια Έκθεση, έτους 2005, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 331 επ..

δικαιωμάτων.⁷⁶ Επίσης, η νομοθεσία της περιόδου αποσκοπούσε στην ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας, ιδίως εντός της ΕΕ, για την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος,⁷⁷ ενώ υπήρξε ποινική αποδοκιμασία φαινομένων μίσους και διακρίσεων.⁷⁸ Ακολούθως, την περίοδο 2009-2016, οι νομοθετικές ρυθμίσεις -με έστω και έμμεσο τρόπο- στόχευαν στη διαμόρφωση ενός γενικότερου πλαισίου πρόληψης και καταπολέμησης του εγκλήματος,⁷⁹ ανάθεσης αρμοδιοτήτων σε εξειδικευμένους φορείς και

⁷⁶ Βλ. Ν. 3471/2006 «Προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τροποποίηση του ν.2472/1997» ΦΕΚ Α 133/28-6-2006, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/p-dedom-pap.pdf>, ο οποίος ενσωμάτωσε στην Ελληνική έννομη τάξη την Οδηγία 2002/58/ΕΚ για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3471/2006, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-dedom-eis.pdf>, Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3471/2006, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-dedom-eis.pdf>, Ν. 3674/2008 «Ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου διασφάλισης του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 136/10-7-2008, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/E-TILEFON-PAP.pdf>, Ν. 3625/2007 «Κύρωση, εφαρμογή του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α 290/24-12-2007, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/k-child-pap05.pdf> και Ετήσια Έκθεση, έτους 2008, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 76-88.

⁷⁷ Βλ. Ν. 3663/2008 «Ευρωπαϊκή Μονάδα Δικαστικής Συνεργασίας (EUROJUST), Κοινές Ομάδες Έρευνας και λοιπές διατάξεις» ΦΕΚ Α 99/28-5-2008, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/e-eurodik-pap.pdf> και Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3663/2008, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/K-EURODIK-EIS.pdf>, Ν. 3691/2008 «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 166/05-08-2008, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/P-TROM-PAP.pdf>.

⁷⁸ Βλ. Ν. 3719/2008 «Μεταρρυθμίσεις για την οικογένεια, το παιδί, την κοινωνία και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 241/26-11-2008, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/M-SYMBIOSI-PAP.pdf>.

⁷⁹ Βλ. Ν. 3860/2010 «Βελτιώσεις της Ποινικής Νομοθεσίας για τους ανήλικους δράστες, πρόληψη και αντιμετώπιση της θυματοποίησης και της εγκληματικότητας των ανηλίκων» ΦΕΚ Α 111/12-07-2010, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/V-ANILIK-PAP1.qxp.pdf>, Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3860/2010, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/V-ANILIK-EIS.qxp.pdf>, σελ. 3, Ν. 3917/2011 «Διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται... και συναφείς διατάξεις» ΦΕΚ Α 22/21-02-2011, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/d-dvd-pap.pdf>, Πούλου Ε., Η συγκατάθεση στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, Νομική Βιβλιοθήκη, 2023, σελ. 213-214 και Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3917/2011, σελ. 1-2.

Αρχές,⁸⁰ εξεύρεσης νέων τρόπων διαχείρισης ζητημάτων του εγκλεισμού των καταδικασθέντων⁸¹ και τυποποίησης εγκληματικών συμπεριφορών ή τροποποίησης παλαιότερων διατάξεων για την αντιμετώπιση νέων προκλήσεων.⁸² Τέλος, την περίοδο 2017-2025, οι ρυθμίσεις της ελληνικής νομοθεσίας αγγίζουν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, από

⁸⁰ Βλ. Ν. 3932/2011, «Σύσταση αρχής καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, και ελέγχου των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης» ΦΕΚ Α 49/10-03-2011, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/s-xpitrom-pap.pdf> και Ν. 4013/2011 «Σύσταση Ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Σ. και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 204/15-09-2011, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/s-dimosyn-pap.pdf>.

⁸¹ Βλ. Ν. 4205/2013 «Ηλεκτρονική επιτήρηση υποδίκων, καταδίκων και κρατουμένων σε άδεια.» ΦΕΚ Α 242/06-11-2013, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/h-ilkat-1-new-pap.pdf>, Κουράκης Ν., Ο θεσμός του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση Εισαγωγική και κριτική προσέγγιση στον θεσμό ιδίως μετά τη θέσπιση του Ν 4205/2013, Τιμητικός Τόμος Χριστόφορου Δ. Αργυρόπουλου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ. 945 επ., Ν. 4274/2014 «Ρυθμίσεις Ποινικού και Σωφρονιστικού Δικαίου και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 147/14-7-2014, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/r-sodik-pap-sunolo.pdf> και Ν. 4322/2015 «Μεταρρυθμίσεις ποινικών διατάξεων, κατάργηση των καταστημάτων κράτησης Γ' τύπου και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 42/27-04-2015, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/m-prison-pap.pdf>.

⁸² Βλ. Ν. 4139/2013 «Νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 74/20-03-2013, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/n-nard-pap.pdf>, Ν. 4228/2014 «Κύρωση του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου ... Ηνωμένων Εθνών» ΦΕΚ Α 7/10-1-2014, https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/08/30aNomos_n_4228-1.pdf, Ν. 4285/2014 «Τροποποίηση του ν. 927/1979 (Α' 139) και προσαρμογή ... και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 191/10-9-2014, κ https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/08/24aNomos_n4285_2014-1.pdf, Ετήσια Έκθεση, έτους 2014, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), https://www.nchr.gr/images/pdf/aithsies_ektheseis/eeda2014.pdf, σελ. 216-217, Ν. 4411/2016 «Κύρωση της Σύμβασης ...και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 142/3-8-2016, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/k-raxef-pap.pdf> και Αιτιολογική Έκθεση ν. 4411/2016, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-raxef-eis.pdf>, ως προς τις σχετικές μεταβολές.

την προστασία προσωπικών δεδομένων και τη δικαστική και διεθνή συνεργασία, έως την κυβερνοασφάλεια και την καταπολέμηση τρομοκρατικών απειλών.⁸³

Οι ανωτέρω -κυριότερες- θεσμικές παρεμβάσεις στόχευαν στη δημιουργία ενός ασφαλέστερου και δικαιότερου κοινωνικού περιβάλλοντος, ενισχύοντας -έστω και έμμεσα- τα δικαιώματα των θυμάτων και διευρύνοντας την προστασία τους απέναντι σε πολυδιάστατες απειλές. Επιδιώκεται, έτσι, η δημιουργία ενός πλαισίου που διασφαλίζει τα δικαιώματα των θυμάτων, αποτρέπει την περαιτέρω θυματοποίηση και ενισχύει την εμπιστοσύνη των πολιτών στους θεσμούς, με στόχο τη δικαιότερη και αποτελεσματικότερη δικαιοσύνη.

Ως εκ τούτου, λόγω του ευρέος φάσματος της έμμεσης επίδρασης, η οποία μπορεί να εκδηλώνεται μέσω διαφόρων θεσμικών, κοινωνικών και νομικών μεταβολών που δεν απευθύνονται αποκλειστικά στο θύμα, αλλά επηρεάζουν το συνολικό πλαίσιο της δικαιοσύνης, δεν επιλέχθηκε η περαιτέρω ανάλυσή της. Η πολυπαραγοντική φύση της έμμεσης επίδρασης καθιστά δυσδιάκριτη την απομόνωση συγκεκριμένων διατάξεων που

⁸³ Βλ. Ν. 4624/2019 «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, ... και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α 137/ 29-08-2019, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/a-dedomen-pap-neo.pdf>, μαζί με την Αιτιολογική του έκθεση, Ν. 4489/2017 «Ευρωπαϊκή εντολή έρευνας ... και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α140/21-09-2017, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/e-entoler-papaposp-olo.pdf>, Μυλωνόπουλος Χ., Διεθνές και Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2021, σελ. 457-458, Μπρακουμάτσος Π., Η ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τάσεις και Προκλήσεις, επιμέλεια Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 383 επ., Ν. 4596/2019 «... IV) Εφαρμογή διατάξεων του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939 του Συμβουλίου της 12ης Οκτωβρίου 2017, ...για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, ...» ΦΕΚ Α 32/26-02-2019, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/k-diataxis-pap-site.pdf>, Ν. 4816/2021 «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων ... και άλλες επείγουσες διατάξεις» ΦΕΚ Α 118/09-07-2021, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/11689597.pdf>, Ν. 5002/2022 «Διαδικασία άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, κυβερνοασφάλεια και προστασία προσωπικών δεδομένων πολιτών», ΦΕΚ Α 228/ 09-12-2022, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/12169423.pdf>, Ν. 4689/2020 «Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών ... άλλες διατάξεις» μαζί με την Αιτιολογική του Έκθεση, ΦΕΚ Α 103/27-05-2020, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/ensomarsi-kypros-pap-teliko-apospasma.pdf>, Ν. 4947/2022 «Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/713 ... επείγουσες διατάξεις» ΦΕΚ Α 124/23-06-2022, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/11997285.pdf>, και Ν. 5067/2023 «Εφαρμογή διατάξεων του Κανονισμού (ΕΕ)...του Υπουργείου Δικαιοσύνης» ΦΕΚ Α 189/21-11-2023, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/12417237.pdf>.

επιδρούν και άμεσα στη θέση του θύματος, καθώς κάθε νομοθετική αλλαγή διαμορφώνει το γενικότερο δικαιικό περιβάλλον και, κατ' επέκταση, τις συνθήκες προστασίας των θυμάτων. Αντιθέτως, η ανάλυση εστιάζει στη νομοθεσία με άμεση επίδραση στο θύμα του εγκλήματος, καθώς αφορά ρυθμίσεις που στοχεύουν ευθέως και με ευκρινώς προσδιορισμένες διαδικασίες προστασίας, υποστήριξης και ενδυνάμωσης των θυμάτων, γεγονός που τις καθιστά περισσότερο συναφείς με το αντικείμενο της μελέτης, επιτρέποντας μια πιο σαφή και στοχευμένη αποτύπωση του ελληνικού νομοθετικού πλαισίου κατά τον 21ο αιώνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2001 - 2008

ΠΜΣ «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2001 - 2008

3.1. Νομοθεσία άμεσα σχετιζόμενη με το θύμα του εγκλήματος

3.1.1. Μέτρα προστασίας θυμάτων εγκληματικών και τρομοκρατικών οργανώσεων

Ο ν. 2928/2001⁸⁴ για το οργανωμένο έγκλημα αποτέλεσε μία αναγκαία νομοθετική ρύθμιση που προήλθε από τη διαπίστωση ότι αυτό προσβάλλει άμεσα όχι μόνο τα θύματα, αλλά και την κοινωνική συμβίωση, τους θεσμούς και την εμπιστοσύνη σε αυτούς σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.⁸⁵ Ο νόμος διαμορφώθηκε υπό την επίδραση της Σύμβασης του Παλέρμο, που ωστόσο δεν την κύρωσε,⁸⁶ καθώς επίσης και την Κοινή Δράση 98/733/ΔΕΗ⁸⁷.

Με την ψήφιση του νόμου επήλθαν σημαντικές μεταβολές σε ΠΚ και ΚΠΔ.⁸⁸ Σε ό,τι έχει να κάνει με τα θύματα, εισήγαγε το νέο αρ. 187Α ΠΚ, με το οποίο θεσπίστηκαν μέτρα

⁸⁴ Ν. 2928/2001 «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων» ΦΕΚ τ. Α 141/27-06-2001, https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/T-POIN-PAP_1.pdf.

⁸⁵ Για την αντιμετώπιση του διεθνούς αυτού φαινομένου υπεγράφησαν μία σειρά από διεθνείς Συμβάσεις, οι οποίες θα προωθούσαν τη συνεργασία των κρατών, με κορυφαία την υπογραφή -από περισσότερα από 120 κράτη- της Σύμβασης κατά του Οργανωμένου Υπερεθνικού Εγκλήματος υπό την αιγίδα του ΟΗΕ στο Παλέρμο της Ιταλίας το Δεκέμβριο του 2000. Αιτιολογική Έκθεση του ν. 2928/2001, https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/T-POIN_1.pdf, σελ. 1.

⁸⁶ Η Σύμβαση του Παλέρμο για το οργανωμένο έγκλημα κυρώθηκε δέκα χρόνια αργότερα με το ν. 3875/2010. Στο Καρανικόλας Σπ., Η επίδραση του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου στην ελληνική ποινική έννομη τάξη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 211.

⁸⁷ Κοινή Δράση 98/733/ΔΕΥ της 21ης Δεκεμβρίου 1998 που θεσπίστηκε από το Συμβούλιο δυνάμει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σχετικά με το αξιόποينو της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση, στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:63c93028-6fe8-494c-a805-c061ad3058df.0009.02/DOC_1&format=PDF.

⁸⁸ Σημαντικότερες μεταβολές σε ΠΚ και ΚΠΔ θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν οι ακόλουθες: α) αντικαταστάθηκε το προϋσχύον αρ. 187 ΠΚ «Εγκληματική οργάνωση» ΠΚ του ν. 2928/2001 για τη σύσταση και τη συμμορία με νέο, β) εισήχθη το νέο αρ. 200Α «Ανάλυση Δ.Ν.Α.» ΚΠΔ για ανάλυση DNA για ταυτοποίηση δραστών και γ) προστέθηκε το αρ. 253Α «Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων» ΚΠΔ για διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων.

επιείκειας -και- για τα θύματα⁸⁹ εγκληματικών οργανώσεων⁹⁰ (του αρ. 187 ΠΚ), κάτι που αποτέλεσε πρωτοβουλία του Έλληνα νομοθέτη.⁹¹ Επιπρόσθετα, υπήρξε πρόβλεψη προστασίας μαρτύρων -κατά την ποινική διαδικασία σε υποθέσεις που αφορούν εγκληματικές οργανώσεις και συναφείς πράξεις- βάσει του αρ. 9,⁹² για άτομα που θεωρούνταν ουσιώδεις μάρτυρες -ακόμη και θυμάτων- και για πρόσωπα του αρ. 187Α ΠΚ ή

⁸⁹ Παρ. 3 του αρ. 187Α «Μέτρα επιείκειας» ΠΚ στο ν. 2928/2001: «Για όποιον καταγγέλλει αξιόποινες πράξεις που τελέστηκαν σε βάρος του από εγκληματική οργάνωση του άρθρου 187, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών, αν η καταγγελία πιθανολογείται βάσιμη, μπορεί, ύστερα από έγκριση του εισαγγελέα εφετών, να απόσχει προσωρινά από την ποινική δίωξη για παραβάσεις του νόμου περί αλλοδαπών και περί εκδιδομένων με αμοιβή προσώπων μέχρι να εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση για τις πράξεις που καταγγέλθηκαν. Αν η καταγγελία αποδειχθεί βάσιμη, η αποχή από την ποινική δίωξη γίνεται οριστική.»

⁹⁰ Ειδικότερα, εισήχθησαν μέτρα επιείκεια για τρεις κατηγορίες προσώπων: μέλη εγκληματικών οργανώσεων, ή συμμοριών, θύματα εγκληματικών οργανώσεων και παράνομους αλλοδαπούς που πρόκειται να απελαθούν. Στο Καρανικόλας Σπ., ό.π., σελ. 214.

⁹¹ Καρανικόλας Σπ., ό.π., 2012, σελ. 214.

⁹² Βλ. αρ. 9 και 10 ν. 2928/2001. Για τη διαμόρφωσή του ελήφθησαν υπόψη η Σύσταση R (97) 13 με τίτλο «Ο εκφοβισμός των μαρτύρων και τα δικαιώματα της υπεράσπισης» της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, αλλά και η Διεθνής Σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για το οργανωμένο έγκλημα (Παλέρμιο 2000). Παράλληλα, στο 8ο πόρισμα του Ζ' Πανελλήνιου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρίας Ποινικού Δικαίου (2000) επιβεβαιωνόταν η αναγκαιότητα λήψης μέτρων για την προστασία των μαρτύρων. Στο Δαλακούρας Θ., Τιμητικός Τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, τομ. 1, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 366-367.

των οικείων τους,⁹³ ώστε να προστατεύονται από πιθανή εκδίκηση ή εκφοβισμό, μέσω της λήψης ειδικών μέτρων.⁹⁴

Ωστόσο, ο νόμος έχει επικριθεί για μία σειρά από αοριστίες και αστοχίες. Αναφορικά με τα θύματα, είναι «ηθικά έκθετη» -όπως χαρακτηρίστηκε- η μεταχείριση των ευπαθών ομάδων, για τις οποίες δεν θα ασκούνταν ποινική δίωξη για παραβάσεις του νόμου περί αλλοδαπών και περί εκδιδομένων με αντάλλαγμα την παροχή πληροφοριών, ενθαρρύνοντας έτσι ακόμη και ψευδείς καταγγελίες⁹⁵ και προσβάλλοντας τα υπερασπιστικά δικαιώματα των κατηγορουμένων. Από την άλλη, τα μέτρα για την προστασία των μαρτύρων ήταν εξαιρετικά επισφαλής, καθώς η παραμικρή δυσλειτουργία στην εφαρμογή τους θα μπορούσε να αποκαλύψει τα πραγματικά τους στοιχεία, οδηγώντας σε νέα θύματα ή περαιτέρω θυματοποίηση.

⁹³ Οι μάρτυρες διακρίνονται σε ουσιώδεις, που απέκτησαν τη γνώση όσων κατέθεσαν για το οργανωμένο έγκλημα τυχαία και συμπτωματικά, και σε αυτούς που έχουν συμμετάσχει σε εγκληματική οργάνωση. Επιπροσθέτως, άλλη κατηγορία μαρτύρων είναι τα οικεία πρόσωπα των παραπάνω μαρτύρων, ενώ ειδικότερη κατηγορία είναι μάρτυρες που είναι ταυτόχρονα και θύματα. Στα παραπάνω θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι, κατά διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 13 εδ. β ΠΚ, ως οικείο πρόσωπο μπορεί να θεωρηθεί και τρίτο πρόσωπο με στενή σχέση και όχι απαραίτητα με σχέση νομική και συγγενική. Στο Δαλακούρας Θ., ό.π., σελ. 368-370.

⁹⁴ Στην παρ. 2 αρ. 9 του ν. 2928/2001, ως μέτρο προστασίας νοείται η φύλαξη από κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό της αστυνομίας για όσο διαρκεί η ποινική διαδικασία, κάτι που αποτελεί αστυνομικό μέτρο. Ταυτόχρονα, εισάγονται δικονομικά μέτρα με παραχώρηση δυνατότητας κατάθεσης με ηλεκτρονικά μέσα ηχητικής και οπτικής ή μόνο ηχητικής μετάδοσης, η μη αναγραφή στην κατάθεση εξέτασης των προσωπικών στοιχείων, αλλά και διοικητικά μέτρα με μεταβολή στοιχείων ταυτότητας και μετάθεσης ή μετάταξης ή απόσπασης των δημοσίων υπαλλήλων. Τα μέτρα λαμβάνονται με απόφαση των αρμόδιων υπουργών ύστερα από εισήγηση του αρμόδιου εισαγγελέα πλημμελειοδικών, προκειμένου να αποφευχθεί ο εκφοβισμός και η αντεκδίκηση. Τέλος, μέτρα για την προστασία μαρτύρων ενδεχομένως να εμφιλοχωρούν στα δικαιώματα υπεράσπισης του κατηγορουμένου, παρά ταύτα θα πρέπει να λαμβάνονται βάσει της αρχής της αναγκαιότητας, ενώ η απαρίθμηση τους δεν είναι περιοριστική, αφού de lege ferenda και με τη σύμφωνη γνώμη του μάρτυρα, θα μπορούσαν να ληφθούν διαφορετικά και ηπιότερα μέτρα. Στο Δαλακούρας Θ., ό.π., σελ. 370-372.

⁹⁵ Καρανικόλας Σπ., ό.π., 2012, σελ. 217επ..

Λίγα χρόνια αργότερα, ο ν. 3251/2004⁹⁶ ρύθμισε ζητήματα διεθνούς συνεργασίας κατά της τρομοκρατίας, ιδίως με το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, και παράλληλα επέφερε τροποποιήσεις στο ν. 2928/2001. Σχετικά με τις διατάξεις για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης έχει ασκηθεί κριτική, θετική και αρνητική,⁹⁷ ωστόσο ήταν μία προσπάθεια ευρύτερης ευρωπαϊκής συνεργασίας για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του εγκλήματος. Σε γενικές γραμμές, αν και έχει επικριθεί ως μη κοινωνικά αναγκαίος λόγω προϋπάρχουσας νομοθεσίας,⁹⁸ όπως και για καταστρατήγηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο όνομα μιας δήθεν τρομοκρατίας,⁹⁹ απέβλεπε στο να επιταχύνει την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, να ενισχύσει το αίσθημα ασφάλειας των πολιτών και να παρέχει -έστω και εμμέσως- προστασία και δικαίωση για τα θύματα.

Σε ότι αφορά την αντιμετώπιση των εγκλημάτων τρομοκρατίας, η Ελλάδα είχε ήδη θεσμοθετήσει νομοθετικό πλαίσιο -ν. 2928/2001- ενάντια σε εγκληματικές οργανώσεις, στο οποίο εντάσσονταν και οι τρομοκρατικές, αλλά δεν ίσχυε το ίδιο για μεμονωμένες εγκληματικές πράξεις τρομοκρατίας, οι οποίες τιμωρούνταν ως κοινές εγκληματικές πράξεις. Ο ν. 3251/2004 εισήγαγε το αρ. 187Α «Τρομοκρατικές πράξεις» ΠΚ, στο οποίο επεκτάθηκαν

⁹⁶ Ν. 3251/2004 «Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, τροποποίηση του ν. 2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α'127/09-07-2004, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/e-egklir-pap.pdf>. Ο νόμος αυτός διαμορφώθηκε στο πλαίσιο εναρμόνισης της ελληνικής νομοθεσίας με την ευρωπαϊκή πολιτική για την αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας, εισάγοντας νέες ρυθμίσεις σχετικά με το σκοπό, το περιεχόμενο, τη διαδικασία έκδοσης και εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης και τροποποιώντας το ν. 2928/2001. Ο Έλληνας νομοθέτης συμμορφώθηκε με την Απόφαση-Πλαίσιο «για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών» 2002/584/ΔΕΥ L 190/1/18-07-2002 https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:3b151647-772d-48b0-ad8c-0e4c78804c2e.0003.02/DOC_1&format=PDF) και την Απόφαση-Πλαίσιο «για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας» 2002/475/ΔΕΥ L 164/3, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002F0475>) του Συμβουλίου. Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3251/2004, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/E-EGLORG-EIS.pdf>, σελ. 1-2.

⁹⁷ Βλ. Ορφανός Σ., Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, Η απόφαση πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ και ο ελληνικός νόμος ενσωμάτωσης (Ν. 3251/2004), Νομική Βιβλιοθήκη, 2021, σελ. 99 επ., Καρανικόλας Σπ., Η επίδραση του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου στην ελληνική ποινική έννομη τάξη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 209 επ. και Ετήσια Έκθεση, έτους 2006, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), https://www.nchr.gr/images/pdf/aithsies_ektheseis/2006/report06_gr.pdf, σελ. 161-181.

⁹⁸ Ετήσια Έκθεση, έτους 2004, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), https://www.nchr.gr/images/pdf/aithsies_ektheseis/2004/report_2004_gr.pdf, σελ. 240.

⁹⁹ Ετήσια Έκθεση, έτους 2005, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 170.

οι ρυθμίσεις του αρ. 187 ΠΚ και η προστασία μαρτύρων και άλλων προσώπων, όπως αναπτύχθηκε παραπάνω.¹⁰⁰

3.1.2. Μέτρα προστασίας θυμάτων εμπορίας ανθρώπων

Τα θύματα εμπορίας ανθρώπων αντιμετωπίστηκαν, για πολλά χρόνια, από τον εθνικό νομοθέτη ως παράνομοι μετανάστες, με επιφυλακτικότητα και ως αλλοδαποί τρίτων χωρών, που πρέπει να απελαθούν, και όχι ως πρόσωπα, των οποίων θεμελιώδη δικαιώματα καταπατήθηκαν.¹⁰¹

Ο ν. 3064/2002¹⁰² ήταν η πρώτη αντίδραση του Έλληνα νομοθέτη -στο πλαίσιο εναρμόνισης με τα διεθνή πρότυπα- σχετικά με την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων. Με το νόμο αυτό και σε συνδυασμό με το ΠΔ 233/2003¹⁰³ υπήρξε πρόβλεψη για προστασία,

¹⁰⁰ Βλ. παρ. 6 αρ. 42 ν. 3251/2004 «Οι διατάξεις των άρθρων 9 και 10 του Ν. 2928/2001 εφαρμόζονται και για τις αξιόποινες πράξεις που προβλέπονται στο άρθρο 187Α του Ποινικού Κώδικα.» Επίσης, το παλαιότερο αρ. 187Α ΠΚ, όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 2 του ν. 2928/2001, έλαβε τον αριθμό 187Β, επιφέροντας τροποποιήσεις σε αυτό. Βλ. αρ. 187Α και 187Β ΠΚ του ν. 3251/2004, καθώς και Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3251/2004 αναφορικά με τις διαφοροποιήσεις των αρ. 187 και 187Α ΠΚ, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/E-EGLORG-EIS.pdf>, σελ. 5-6.

¹⁰¹ Παπασιώπη-Πασιά Ζ., Η αντιμετώπιση του «θύματος» εμπορίας ανθρώπων από τον εθνικό νομοθέτη, ΕφημΔΔ 3/2009, σελ. 405-416.

¹⁰² Ν. 3064/2002 «Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών» ΦΕΚ 248/Α/15-10-2002, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/k-porno-pap.pdf>.

¹⁰³ ΠΔ 233/2003 «Προστασία και αρωγή στα θύματα των εγκλημάτων των άρθρων 323, 323Α, 349, 351 και 351Α του Ποινικού Κώδικα, κατά το άρθρο 12 του Ν. 3064/2002 (ΦΕΚ Α'248)» ΦΕΚ Α/204/28-08-2003.

νομική και κοινωνική,¹⁰⁴ στα θύματα διακίνησης ανθρώπων, που ήθελαν να καταγγείλουν διακινητές και συνέβαλαν στην εξάρθρωση τέτοιων κυκλωμάτων, όπως επίσης και πρόβλεψη για τον ασφαλή επαναπατρισμό τους.¹⁰⁵ Ειδικότερη, όμως, προστασία και στήριξη για τη μετά τη δίκη περίοδο δεν υπήρξε.¹⁰⁶ Αυτό, όμως, που θα έπρεπε -και πρέπει- να διασφαλιστεί είναι η ύπαρξη ασφαλέστερων όρων διαβίωσης από εκείνους που υπήρχαν πριν την καταγγελία των εκμεταλλευτών τους, ώστε να μην στιγματίζονται τα θύματα και για να επαν-εντάσσονται ομαλά στη χώρα της επιλογής τους.¹⁰⁷

Πιο συγκεκριμένα, στο ΠΔ 233/2003 προβλεπόταν ότι:

- i. Θύματα -υπό το προστατευτικό πλαίσιο του ανωτέρω νόμου- είναι όσα πρόσωπα, ημεδαποί ή αλλοδαποί, έχουν υποστεί άμεση βλάβη στη σωματική ακεραιότητα ή στην προσωπική ή γενετήσια ελευθερία τους ή υφίσταται σοβαρός κίνδυνος ως προς τα αγαθά αυτά ή τη ζωή τους για συγκεκριμένα ποινικά αδικήματα.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Στο άρ. 12 ν. 3064/2002 ορίζεται ότι «1. Στα θύματα των εγκλημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 323, 323Α, 349, 351 και 351Α του Ποινικού Κώδικα παρέχεται προστασία, η οποία αφορά ιδίως την προστασία της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας και της προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας τους, αν υφίσταται σοβαρός κίνδυνος για τα αγαθά αυτά. Επίσης παρέχεται για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται αναγκαίο, αρωγή για τη στέγαση, τη διατροφή, τη διαβίωση, την περίθαλψη και την ψυχολογική στήριξή τους, καθώς και για την εξασφάλιση νομικού παραστάτη και διερμηνέα. Για τους ανήλικους λαμβάνεται μέριμνα για την ένταξή τους σε προγράμματα σχετικά με την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτισή τους. ... 2. Για τα θύματα των πράξεων που αναφέρονται στην παράγραφο 1, που είναι αλλοδαποί και βρίσκονται παράνομα στη χώρα, με την επιφύλαξη των διατάξεων του επόμενου άρθρου, είναι δυνατόν να αναστέλλεται η απέλαση με διάταξη του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών και έγκριση του Εισαγγελέα Εφετών μέχρι να εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση στην ποινική δίκη κατά του υπαιτίου. 3. Οι λεπτομέρειες σχετικά με την εκτέλεση των αποφάσεων της απέλασης κατά την προηγούμενη παράγραφο ρυθμίζονται με την απόφαση της παραγράφου 8 του άρθρου 44 του Ν. 2910/2001.»

¹⁰⁵ Μάλιστα στο άρ. 13 ν. 3064/2002 αναφέρεται ότι ο επαναπατρισμός θα πρέπει να γίνεται χωρίς να θίγεται η αξιοπρέπεια των επαναπατριζόμενων και γίνεται ειδική μνεία στα ανήλικα θύματα, για τα οποία «... απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου Εισαγγελέα Ανηλίκων, ύστερα από έκθεση του Επιμελητή Ανηλίκων.»

¹⁰⁶ Ετήσια Έκθεση, έτους 2007, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 119.

¹⁰⁷ Ετήσια Έκθεση, έτους 2002, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), https://www.nchr.gr/images/pdf/aithsies_ektheseis/2001/ekthesi2001_gr.pdf, σελ. 101-102.

¹⁰⁸ Πιο συγκεκριμένα, των εγκλημάτων 323 «Εμπόριο δούλων», 323Α «Εμπορία ανθρώπων», 349 «Μαστροπεία», 351 «Σωματεμπορία» και 351Α «Ασέλγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής» ΠΚ. Αρ. 1 ΠΔ 233/2003.

- ii. Η προστασία και αρωγή παρέχεται -για όσο κρίνεται αναγκαίο- στο θύμα, αν έχει ασκηθεί ποινική δίωξη ή ανεξάρτητα από αυτήν, εφόσον το θύμα έχει προσφύγει σε Υπηρεσίες και Μονάδες Παροχής Προστασίας και Αρωγής¹⁰⁹.
- iii. Λήψη κατάλληλων μέτρων για την ασφάλεια των θυμάτων, καθώς και των χώρων στους οποίους αυτά διαμένουν με τη συνδρομή της αστυνομίας.
- iv. Πρόσβαση σε δημόσια σχολεία, στην επαγγελματική εκπαίδευση και τη δημόσια υγεία.
- v. Εξασφάλιση νομικής υποστήριξης και διερμηνείας.
- vi. Ορισμός διαρκούς Επιτροπής του Υπουργείου Υγείας για το συντονισμό του έργου της προστασίας και αρωγής θυμάτων.

Παράλληλα, διευθετήθηκαν ζητήματα χορήγησης άδειας διαμονής σε θύματα εμπορίας ανθρώπων, περιορίζοντας -κάπως- γραφειοκρατικά ζητήματα,¹¹⁰ με δυνατότητα χορήγησης ειδικής άδειας διαμονής,¹¹¹ ενσωματώνοντας -κατά ένα μέρος- την κοινοτική Οδηγία 2004/81/ΕΚ.¹¹² Επίσης, με το ν. 3386/2005, δόθηκαν ειδικά προνόμια και σε ανήλικα θύματα

¹⁰⁹ Στο Παράρτημα του ΠΔ καταγράφηκαν οι Υπηρεσίες του Δημοσίου, των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ), των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και του ευρύτερου δημόσιου τομέα που μπορούσαν να παράσχουν προστασία ή αρωγή και θεωρούνταν ως Υπηρεσίες ή Μονάδες Παροχής Προστασίας και Αρωγής, όμως ο αριθμός τους ήταν εξαιρετικά περιορισμένος αναλογικά με τις ανάγκες σε όλη την Επικράτεια.

¹¹⁰ Αρχικά στο ν. 2910/2001 και μετέπειτα στα άρθρα 46-52 ν. 3386/2005 «Είσοδος, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια.» ΦΕΚ Α 212/23-08-2005, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/e-ipikoi-pap.pdf>.

¹¹¹ Αρ. 37 ν. 2910/2001 για χορήγηση και ανανέωση άδειας διαμονής και 44 επ. ν. 3386/2005 για ανθρωπιστικούς λόγους υπό αυστηρές προϋποθέσεις μη παράνομη είσοδο στη χώρα ή και κατοχής άδειας διαμονής. Παράλληλα, εισαγγελική σχετική διάταξη για την άδεια διαμονής προϋπέθετε την καταγγελία εγκληματικών πράξεων, το χαρακτηρισμό ως θύματα εμπορίας ανθρώπων και την συνεργασία με τις διωκτικές, κάτι που αναδεικνύει την ανάγκη για ενημέρωση από τους φορείς κοινωνικής στήριξης (αρ. 47 ν. 3386/2005) αλλά και την απόφαση των θυμάτων να καταγγείλουν τους εκμεταλλευτές τους. Μπεχλιβάνη Ν., Σκέψεις για το φαινόμενο trafficking με αφορμή τη δικανική κρίση του Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου Σερρών 37-46/2005, Αρμ 10/2007, σελ. 1632. Ακόμη, βλ. ειδικότερα, ως προς τις βασικές ρυθμίσεις, στην Ετήσια Έκθεση, έτους 2006, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, https://www.nchr.gr/images/pdf/aithsies_ektheseis/2006/report06_gr.pdf, σελ. 212-213.

¹¹² Οδηγία 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2004:261:FULL>.

εμπορίας ανθρώπων.¹¹³ Πάντως, με το νόμο χορηγούνταν και προθεσμία περίσκεψης σε πιθανολογούμενα θύματα, για να αποφασίσουν αν επιθυμούν να συνεργαστούν με τις Αρχές, προστασία αντίστοιχη με εκείνη των αναγνωρισμένων θυμάτων, πλην όμως άδειας παραμονής και εργασίας,¹¹⁴ αν και η πρόθεση για συνεργασία θα έπρεπε να ήταν υποχρεωτική για να παρέχεται η προστασία.¹¹⁵

Τα κύρια ζητήματα του θεσμικού πλαισίου για τα θύματα εμπορίας, που παρουσιάζουν δυσχέρειες, εντοπίζονται:¹¹⁶

- i. στον εντοπισμό του θύματος,
- ii. το χαρακτηρισμό ως θύμα,
- iii. την ενημέρωση,
- iv. τη συνεργασία του θύματος με τις Αρχές,
- v. την τιμωρία για την παράνομη είσοδο στη χώρα,
- vi. τη μη δυνατότητα συνένωσης με τα ανήλικα τέκνα,
- vii. το μικρό αριθμό χορηγούμενων ειδικών αδειών διαμονής και
- viii. το μικρό αριθμό συλλήψεων και καταδικαστικών αποφάσεων.

Το ελληνικό δίκαιο φαίνεται να «πιέζει» το θύμα να συνεργαστεί με τις ελληνικές Αρχές, προκειμένου να συλληφθούν οι δράστες, θέτοντας στο επίκεντρο τη δίωξη των δραστών και όχι την προστασία των θυμάτων, που κινδύνευαν με απέλαση,¹¹⁷ αλλά και ποινική καταδίκη, λόγω της παράνομης εισόδου στη χώρα ή σε άλλες περιπτώσεις για άσκηση πορνείας χωρίς

¹¹³ Στο αρ. 47 παρ. 2 του ν. 3386/2005, υπήρχε πρόβλεψη για ενημέρωση για τη δυνατότητα χορήγησης άδειας διαμονής περιορισμένης ισχύος, αλλά και μέριμνα για τα ασυνόδευτα ανήλικα, ώστε να ταυτοποιηθούν και να εντοπιστούν οι οικογένειές τους, αλλά και να εξασφαλιστεί η νομική εκπροσώπηση κατά την ποινική διαδικασία.

¹¹⁴ Ετήσια Έκθεση, έτους 2007, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 108-109.

¹¹⁵ Ετήσια Έκθεση, έτους 2007, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 112-113.

¹¹⁶ Παπασιώπη-Πασιά Ζ., ό.π., σελ. 405-416.

¹¹⁷ Παπασιώπη-Πασιά Ζ., ό.π., 2009, σελ. 405-416.

άδεια.¹¹⁸ Λίγα χρόνια αργότερα, με το ν. 3536/2007,¹¹⁹ καλύφθηκε το νομικό κενό της απέλασης και ορίστηκε -στο αρ. 11- ότι τα αναγνωρισμένα θύματα εμπορίας δεν θα απελαύνονται, αλλά και ότι αποφάσεις απέλασης θα αναστέλλονταν.¹²⁰ Ταυτόχρονα, η αυστηροποίηση των ποινών δεν κατάφερε να καταστείλει το φαινόμενο του «trafficking», αφού η αντίδραση της δικαιοσύνης ήταν ελαστική απέναντι στους δράστες με ποινές φυλάκισης να μην εκτίονται ή και να αναστέλλονται, διοικητικές κυρώσεις να μην επιβάλλονται και δράστες να αφήνονται ελεύθεροι στη συνέχιση της εγκληματικής τους δραστηριότητας, όταν απέναντι στα θύματα υπήρξε -αναλογικά- αυστηρή μεταχείριση.¹²¹ Ακόμη, η επί μακρόν διεξαγωγή δικών έθετε εμπόδια στη διαλεύκανση υποθέσεων λόγω της πιθανής απουσίας των βασικών μαρτύρων-θυμάτων.¹²²

Με τον ίδιο νόμο επήλθαν μεταβολές στον ΠΚ, αφού προστέθηκαν νέες ποινικές διατάξεις και τροποποιήθηκαν υπάρχουσες.¹²³ Σε γενικές γραμμές, ενίσχυσε την τιμωρητική λειτουργία του ποινικού δικαίου, η οποία κινείται σε αντίρροπη κατεύθυνση σε σχέση με τη

¹¹⁸ Μπεχλιβάνη Ν., Σκέψεις για το φαινόμενο trafficking με αφορμή τη δικανική κρίση του Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου Σερρών 37-46/2005, Αρμ 10/2007, σελ. 1632.

¹¹⁹ Ν. 3536/2007 «Ειδικές ρυθμίσεις θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης» ΦΕΚ 42 Α/23-02-2007, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/e-metan-pap.pdf>.

¹²⁰ Ετήσια Έκθεση, έτους 2007, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 109.

¹²¹ Μπεχλιβάνη Ν., ό.π., 2007, σελ. 1633-1634.

¹²² Παπασιώπη-Πασιά Ζ., ό.π., 2009, σελ. 405-416.

¹²³ Μεταξύ των σημαντικότερων: 1) Προστέθηκε το αρ. 323Α «Εμπορία ανθρώπων», η παρ. 3 στο αρ. 348 «Διευκόλυνση ακολασίας άλλων», το αρ. 348Α «Πορνογραφία ανηλίκων» και 351Α ΠΚ «Ασελγεία με ανήλικο έναντι αμοιβής», τα οποία εντάχθηκαν και στη λίστα των κακουργημάτων της εγκληματικής οργάνωσης στο τότε ισχύον 187 ΠΚ. 2) Αντικαταστάθηκε το αρ. 338 «Κατάχρηση σε ασέλγεια»: θύμα μπορεί να είναι οποιοσδήποτε είτε άντρας είτε γυναίκα, ενώ τυποποιήθηκε η πάρα φύσιν ασέλγεια στις εγκληματικές συμπεριφορές. 3) Στο αρ. 340 αυστηροποιήθηκε η απειλούμενη ποινή για τα εγκλήματα βιασμού, κατάχρησης σε ασέλγεια και αποπλάνησης παιδιών, όταν προκαλείται ως επιβαρυντικό αποτέλεσμα ο θάνατος του θύματος. 4) Στο αρ. 344 για την αποτελεσματικότερη προστασία του θύματος καταργήθηκε η προϋπόθεση υποβολή έγκλησης και πλέον σοβαρά εγκλήματα διώκονται αυτεπαγγέλτως. 5) Τα αρ. 349 «Μαστροπεία» και 351 «Σωματεμπορία» μετατράπηκαν σε κακουργήματα με πρόβλεψη επιβαρυντικών περιστάσεων.

φιλελεύθερη λειτουργία του,¹²⁴ εστιάζοντας περισσότερο στην καταστολή παρά στην πρόληψη και την ευαισθητοποίηση-ενημέρωση του κοινού.¹²⁵ Στην προσπάθεια, δηλαδή, να ποινικοποιηθούν νέες εγκληματικές συμπεριφορές δημιουργήθηκε πολλές φορές το αδιέξοδο αλληλοκάλυψης της αντικειμενικής υπόστασης εγκλημάτων, ενώ δεν θα πρέπει να παραβλέπεται η ανεπιτυχής προσπάθεια του Έλληνα νομοθέτη να ενσωματώσει τη διεθνή ορολογία στα ελληνικά κείμενα.¹²⁶

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι μεταξύ αντικειμενικής και υποκειμενικής τιμωρητικότητας του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος και της κοινωνικής αντίληψης -από τη γενικότερη κοσμοθεωρία ή από συγκεκριμένες απόψεις- για την αντιμετώπιση του εγκλήματος, αντίστοιχα, υφίσταται σχέση αλληλεπίδρασης.¹²⁷ Εμπειρική διερεύνηση των τιμωρητικών στάσεων έδειξε ότι οι διαστάσεις της τιμωρητικότητας συναρτώνται με την ανασφάλεια, την αναζήτηση θεσμικών λύσεων στα καθημερινά προβλήματα και την εκδικητική ανταπόδοση του κακού.¹²⁸ Σχετικά με την τιμωρητικότητα του συγκεκριμένου νόμου, φαίνεται πως δεν ανταποκρίνεται σε μία μακροπρόθεσμη προσπάθεια αντιμετώπισης του φαινομένου, αλλά συνιστά βιαστική αντιμετώπιση που απασχολεί -ή δημιουργείται η εντύπωση μέσω του ηθικού πανικού, που επωάζεται από τα ΜΜΕ, ότι απασχολεί¹²⁹- την κοινωνία, ώστε να ληφθούν μέτρα αμφιβόλου αποτελεσματικότητας, πολιτικοποιώντας το θύμα ως εκδήλωση συντηρητικής ή προοδευτικής πολιτικής ανάλογα με τη σκοπιμότητα.¹³⁰

¹²⁴ Παρασκευόπουλος Ν., Φυτράκης Ε., Αξιόποινες σεξουαλικές πράξεις Άρθρα 336-353 ΠΚ, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2011, σελ. 20. Ακόμη, για το φιλελεύθερο ρεύμα στην αντεγκληματική πολιτική βλ. Delmas Marty M., Ζαραφονίτου Χ. (Μετάφραση), Πρότυπα και τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής, Νομική Βιβλιοθήκη, 2002, σελ. 44 επ., αλλά και γενικότερα, στο ίδιο, για τα μοντέλα αντεγκληματικής πολιτικής.

¹²⁵ Ετήσια Έκθεση, έτους 2007, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 183.

¹²⁶ Δημήτριάδης Γ., Κοσμίδης Χ., Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων μετά το ν. 3064/2002, στο Συμεωνίδου-Καστανίδου (επιμ.), Ο Νέος Νόμος 3064/2002 για την Εμπορία Ανθρώπων, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη, σελ. 156.

¹²⁷ Ζαραφονίτου Χ., Ο φόβος του εγκλήματος, Ανάλεκτα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2023, σελ. 140-142.

¹²⁸ Βλ. ειδικότερα Ζαραφονίτου Χ., ό.π., 2023, σελ. 142 επ..

¹²⁹ Για τον «ηθικό πανικό» που ξεσπάει στην κοινή γνώμη μετά από κάθε περιστατικό σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων και το λαϊκό αίτημα για αυστηροποίηση του Ποινικού Δικαίου στον τομέα αυτό, βλ. Παρασκευόπουλος/Φυτράκης, ό.π., 2011, σελ. 218-219.

¹³⁰ Βλάχου Β., ό.π., 2022, σελ. 123-124.

3.1.3. Συνδιαλλαγή ανήλικου δράστη και θύματος και αποζημίωση θύματος

Ο ν. 3189/2003¹³¹ ήταν μια τομή στην ελληνική ποινική νομοθεσία, καθώς μέχρι τότε δεν είχε προβλεφθεί πλήρης προστασία στα ανήλικα θύματα ως ένα αυτοτελές έννομο αγαθό, αλλά ταυτόχρονα στερούνταν από τους ανήλικους δράστες σημαντικά δικονομικά εφόδια που απολάμβαναν οι ενήλικες.¹³² Οι νέες διατάξεις αποσκοπούσαν να εφαρμόσουν προγενέστερες διεθνείς συνθήκες, κείμενα και πρωτοβουλίες¹³³ για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών. Έτσι, υιοθετήθηκαν καινοτόμες αλλαγές,¹³⁴ που ανταποκρίνονταν στην πρόθεση του νομοθέτη να υπάρχει σωστή διαπαιδαγώγηση και όχι τιμωρία.¹³⁵

Σημαντικές για το θύμα του εγκλήματος -ανεξαρτήτως ηλικίας- προβλέψεις ήταν αυτές της συνδιαλλαγής ανήλικου δράστη και θύματος και της αποζημίωσης του θύματος.¹³⁶ Η

¹³¹ Ν. 3189/2003 «Αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας ανηλίκων και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ τ. Α 2 4 3 / 2 1 - 1 0 - 2 0 0 3 , <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/a-pinani-pap.pdf>.

¹³² Βλ. ειδικότερα Κουράκης Ν., *Ι Δημοκρατία - Ελευθερία - Ασφάλεια*, Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 401 επ..

¹³³ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3189/2003, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/A-PINANI-EIS.pdf>, σελ. 1.

¹³⁴ Ανάμεσα σε αυτές ήταν: α) ο καθορισμός ηλικιακών ορίων, β) ο εμπλουτισμός -με τη θέσπιση- των αναμορφωτικών και θεραπευτικών μέτρων για τους ανήλικους παραβάτες, γ) η κατάργηση της αοριστίας της ποινής του περιορισμού σε ειδικό κατάστημα νέων, δ) ο περιορισμός των περιπτώσεων στέρησης της ελευθερίας ανηλίκων και ε) η ευχέρεια συνδυασμού μη στερητικών της ελευθερίας ποινών. Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3189/2003, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/A-PINANI-EIS.pdf>, σελ. 1.

¹³⁵ Κουράκης Ν., ό.π., σελ. 409-410.

¹³⁶ Περ. ε και στ της παρ. 1 αρ, 122 ΠΚ, όπως αντικαταστάθηκε με το ν. 3189/2003. «Άρθρο 122 - Αναμορφωτική μέτρα - 1. Αναμορφωτικά μέτρα είναι: α) η επίπληξη του ανηλίκου, β) η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς ή στους επιτρόπους του, γ) η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια, δ) η ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε ιδρύματα ανηλίκων ή σε επιμελητές ανηλίκων, ε) η συνδιαλλαγή μεταξύ ανηλίκου δράστη και θύματος για έκφραση συγγνώμης και εν γένει για εξώδικη διευθέτηση των συνεπειών της πράξης, στ) η αποζημίωση του θύματος ή η κατ' άλλον τρόπο άρση ή μείωση των συνεπειών της πράξης από τον ανήλικο, ζ) η παροχή κοινωφελούς εργασίας από τον ανήλικο, η) η παρακολούθηση από τον ανήλικο κοινωνικών και ψυχολογικών προγραμμάτων σε κρατικούς, δημοτικούς, κοινοτικούς ή ιδιωτικούς φορείς, θ) η φοίτηση του ανηλίκου σε σχολές επαγγελματικής ή άλλης εκπαίδευσης ή κατάρτισης, ι) η παρακολούθηση από τον ανήλικο ειδικών προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής, ια) η ανάθεση της εντατικής επιμέλειας και επιτήρησης του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε επιμελητές ανηλίκων και ιβ) η τοποθέτηση του ανηλίκου σε κατάλληλο κρατικό, δημοτικό, κοινοτικό ή ιδιωτικό ίδρυμα αγωγής. ...»

συνδιαλλαγή θα γινόταν με τη συνδρομή της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων¹³⁷ και απέβλεπε στην απευθείας επαφή των εμπλεκομένων και την ανάληψη ευθυνών, ενώ η καταβολή αποζημίωσης ή με άλλο τρόπο περιορισμός των συνεπειών θεωρήθηκε πως θα επιδράσει θετικά για την εκπαιδευτική και την κοινωνική επανένταξη του ανήλικου δράστη, αντί του στιγματισμού.¹³⁸ Και τα δύο προαναφερόμενα μέτρα, που εντάχθηκαν στο ελληνικό δίκαιο, υιοθετώντας πιο προληπτική και επανορθωτική προσέγγιση στην εγκληματικότητα των ανηλίκων, προϋπέθεταν άρτια συνεργασία των αρμοδίων, επαρκή στελέχωση των Υπηρεσιών και πλήρη υλικοτεχνική και οργανωτική υποδομή,¹³⁹ που αποτελούσε πραγματική πρόκληση για τα ελληνικά δεδομένα.

Επιπροσθέτως, η συνδιαλλαγή δράστη και θύματος εντάσσεται στην αποκαταστατική δικαιοσύνη, η οποία εμφανίστηκε -με το νόμο αυτό- για πρώτη φορά στην ελληνική νομοθεσία. Βασική της επιδίωξη ήταν η επαφή δράστη και θύματος, ώστε να λειτουργήσει ως ανασταλτικός λόγος υποτροπής.¹⁴⁰ Πάντως, αν και χαρακτηρίζεται ως εξώδικος τρόπος επίλυσης διαφορών, αυτό δεν φαίνεται να ισχύει, αφού η συμφωνία περιβάλλεται με έκδοση δικαστικής απόφασης,¹⁴¹ αποφορτίζοντας σε κάθε περίπτωση το δικαστικό σύστημα. Αντιθέτως, η πρόβλεψη για αποχή από την άσκηση ποινικής δίωξης ανήλικου¹⁴² για πλημμεληματικού χαρακτήρα εγκλήματα, όπου η αρχή της νομιμότητας της ποινικής δίωξης υποχωρεί έναντι της αρχής της σκοπιμότητας,¹⁴³ αποτελεί παράκαμψη της ποινικής διαδικασίας.¹⁴⁴

Ακόμη, η αποζημίωση του θύματος επιδιώκει εξίσου τη συνειδητοποίηση της πράξης από την πλευρά του ανήλικου, που θα αναλάβει ως υπεύθυνος πολίτης να αποκαταστήσει άμεσα

¹³⁷ Βλ. ειδικότερα για τους Επιμελητές Ανηλίκων και το ρόλο τους στο Δημόπουλος Χ., Κοσμάτος Κ., Δίκαιο ανηλίκων, Θεωρία και Πράξη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 321 επ. και Γασπαρινάτου Μ., Νεανική παραβατικότητα & αντεγκληματική πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 329 επ..

¹³⁸ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3189/2003, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/A-PINANI-EIS.pdf>, σελ. 2.

¹³⁹ Κουράκης Ν., ό.π., 2005, σελ. 405.

¹⁴⁰ Δημόπουλος Χ., Κοσμάτος Κ., ό.π., 2017, σελ. 215-217.

¹⁴¹ Αλεξιάδης Σ., Εγκληματολογία, δ' έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 312.

¹⁴² Με το άρ. 4 παρ. 2 ν.3189/2003 που τροποποιήθηκε με το ν. 4322/2015, προστέθηκε το αρ. 45Α ΚΠΔ.

¹⁴³ Μαργαρίτης Λ. (επιμελ.), Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο. ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ (άρθρα 1-461), 2018, σελ. 228-229.

¹⁴⁴ Δημόπουλος Χ., Κοσμάτος Κ., ό.π., 2017, σελ. 215-217.

-ανάλογα με την ατομική και όχι την οικογενειακή οικονομική δυνατότητα- τη ζημία που προξένησε.¹⁴⁵

Όμως, είναι αμφίβολο αν αυτά τα μέτρα υλοποιήθηκαν,¹⁴⁶ αλλά και αν θα ήταν αρκετά για το θύμα. Εύλογα θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οι αδυναμίες των παραπάνω διαδικασιών εντοπίζονται στα ακόλουθα: δεν ήταν βέβαιο αν οι εμπλεκόμενοι φορείς θα είχαν την κατάλληλη κατάρτιση για την εφαρμογή τους, η επίλυση της διαφοράς ήταν -μάλλον- επιφανειακή, ενώ το θύμα, εφόσον συναινούσε χωρίς να το επιθυμεί πραγματικά -ειδικά σε σχέσεις ανισορροπίας δυνάμεων, ετίθετο σε άμεσο κίνδυνο δευτερογενούς θυματοποίησης.

3.1.4. Παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας

Σε ευθύγραμμη σχέση τόσο με τα κατοχυρωμένα συνταγματικά δικαιώματα όσο και με το ευρωπαϊκό κεκτημένο¹⁴⁷ βρίσκεται ο ν. 3226/2004¹⁴⁸, λειτουργώντας ως μία σημαντική μεταρρύθμιση στον τομέα της πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Μέχρι την ψήφισή του, η Ελλάδα ήταν το μόνο κράτος-μέλος της ΕΕ, που δεν είχε θεσμοθετήσει κανένα σύστημα νομικής βοήθειας, ώστε να παρέχεται έννομη προστασία,¹⁴⁹ ενώ είχε καταδικαστεί ήδη από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου γι' αυτή την έλλειψη.¹⁵⁰

Ο νόμος αποτέλεσε προσπάθεια εκσυγχρονισμού και οργάνωσης της παρεχόμενης από την πολιτεία δωρεάν νομικής βοήθειας σε άτομα χαμηλού εισοδήματος για ποινικές και

¹⁴⁵ Δημόπουλος Χ., Κοσμάτος Κ., ό.π., 2017, σελ. 217-218.

¹⁴⁶ Γασπαρινάτου Μ., ό.π., 2020, σελ. 454.

¹⁴⁷ Βλ. παρ. 1 του αρ. 20 Σ -για δικαστική ακρόαση και προστασία των δικαιωμάτων και των έννομων συμφερόντων- και παρ. 1 του αρ. 25 Σ -για τη διασφάλιση της άσκησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων- όσο και παρ. 3 εδ. γ του αρ. 6 της ΕΣΔΑ και Οδηγία 2003/8/ΕΚ του Συμβουλίου της 27ης Ιανουαρίου 2003. Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3226/2004, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/P-PARANOM-eis.pdf>, σελ. 1.

¹⁴⁸ Ν. 3226/2004 «Παροχή νομικής βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α' 24/4-2-2004, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/P-PARANOM-PAP.pdf>.

¹⁴⁹ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), Γνωμοδότηση επί του νομοσχεδίου του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την «Παροχή νομικής βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος», που υιοθετήθηκε ομόφωνα από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ, 2003, https://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/protaseis_epi_nomoth_keimewn_n/paroxi_nomikis_voitheias_se_polites_xamilou_eisodimatos2003.pdf, σελ. 1.

¹⁵⁰ Ετήσια Έκθεση, έτους 2001, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), https://www.nchr.gr/images/pdf/aithsies_ektheseis/2001/ekthesi2001_gr.pdf, 137-138.

αστικές υποθέσεις. Κριτήρια ήταν η ιθαγένεια και το εισόδημα. Δικαιούχοι, γενικά, θεωρήθηκαν οι πολίτες χαμηλού εισοδήματος¹⁵¹ στην Ελλάδα, όπως επίσης και πολίτες της ΕΕ αλλά και τρίτων χωρών, με προϋπόθεση να έχουν νομίμως κατοικία ή μόνιμη διαμονή την ΕΕ, ανεξάρτητα από τις διαδικασίες που ακολουθούνταν στο κράτος ιθαγένειας. Μάλιστα, υπήρχε πρόβλεψη και για παροχή συμβουλευτικής βοήθειας προς τους ενδιαφερομένους, μία καινοτομία του νόμου, ώστε να παρέχεται σχετική ενημέρωση.¹⁵²

Ωστόσο, η παρεχόμενη νομική βοήθεια και οι συμβουλές δεν θα παρέχονταν σε κάθε προδικαστική διαδικασία και για ποινικά, διοικητικά και πολιτικά δικαστήρια, ούτε για στρατιωτικά δικαστήρια εν γένει. Ακόμη, ως προς τα ανωτέρω δύο κριτήρια, εκφράστηκαν επιφυλάξεις, αφού αφορούσαν μία μικρή μόνο ομάδα πολιτών και απέκλειε άλλες ευάλωτες. Έτσι, αυτό της ιθαγένειας-διαμονής αντίκειται στο Σ και σε διεθνείς Συμβάσεις, ενώ το εισοδηματικό ήταν εξαιρετικά χαμηλό και θα ήταν προτιμότερο να αφορά το ετήσιο ατομικό εισόδημα και όχι το οικογενειακό.¹⁵³

Πάντως, θεσμοθετήθηκε -για πρώτη φορά- η δυνατότητα διορισμού συνηγόρου και σε θύματα του εγκλήματος, κάτι που ανταποκρίνεται στην αρχή της ισότητας των όπλων κατηγορουμένου και θύματος,¹⁵⁴ αλλά για υποβολή έγκλησης ή -της τότε ισχύουσας- παράστασης πολιτικής αγωγής -και πλέον παράστασης για την υποστήριξη της κατηγορίας-

¹⁵¹ Ως χαμηλό εισόδημα ορίστηκε το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα που δεν υπερβαίνει τα δύο τρίτα των κατώτατων ετήσιων ατομικών αποδοχών, όπως αυτές ορίζονται στην ετήσια Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας. Βλ. Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3226/2004 ό.π..

¹⁵² Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3226/2004, ό.π..

¹⁵³ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), Γνωμοδότηση επί του νομοσχεδίου του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την «Παροχή νομικής βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος», που υιοθετήθηκε ομόφωνα από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ, 2003, https://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/protaseis_epi_nomoth_keimewnwn/paroxi_nomikis_voitheias_se_polites_xamilou_eisodimatos2003.pdf, σελ. 2-4.

¹⁵⁴ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3226/2004, ό.π., σελ. 2.

για συγκεκριμένα αδικήματα¹⁵⁵ και με υποχρέωση αποδοχής του διορισθέντος συνηγόρου.¹⁵⁶ Σίγουρα, για να τελεσφορήσει ο θεσμός, η κατάρτιση των διορισθέντων συνηγόρων είναι ένα ζήτημα που πρέπει να απασχολεί και γι' αυτό είναι επιβεβλημένη η άρτια συνεργασία των αρμόδιων φορέων με τους αντίστοιχους Δικηγορικούς Συλλόγους.¹⁵⁷

Επιπρόσθετα, θα μπορούσε να λεχθεί ότι η παραχωρούμενη στο θύμα νομική βοήθεια ίσως να ήταν ένα αμφιλεγόμενο βήμα εξισορρόπησης των δικαιωμάτων του σε σχέση με τον κατηγορούμενο. Αυτό γιατί αφενός ο κατάλογος των εγκλημάτων, που καθιστούσαν το θύμα δικαιούχο, ήταν περιορισμένος σε σχέση με τον δράστη, αφετέρου η νομική βοήθεια προς τον κατηγορούμενο διεύρυνε τα δικαιώματά του λόγω δυνατότητας για διορισμό συνηγόρου και σε εφέσεις, αναιρέσεις και αιτήσεις επανάληψης της διαδικασίας.¹⁵⁸ Επομένως, τελικά, οξύνθηκε η ανισορροπία των δύο πλευρών, αφού ο κατηγορούμενος θα επωφελούνταν με περισσότερες νομικές δυνατότητες αναλογικά με το θύμα.

¹⁵⁵ Ν. 3226/2004 «Άρθρο 7 - Διορισμός συνηγόρου υπηρεσίας σε ποινικές υποθέσεις: ... 3. Συνήγοροι ορίζονται και για σύνταξη και υποβολή έγκλησης και για παράσταση πολιτικής αγωγής σε κάθε βαθμό σε θύματα βασανιστηρίων και άλλων προσβολών της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (137 Α και Β ΠΚ), διακρίσεων και παραβιάσεων της ίσης μεταχείρισης, εγκλημάτων κατά της ζωής, κατά της προσωπικής ελευθερίας και της γενετήσιας ελευθερίας, οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, κατά της ιδιοκτησίας και των περιουσιακών δικαιωμάτων, σωματικών βλαβών και εγκλημάτων σχετικών με το γάμο και την οικογένεια, και εφόσον πρόκειται για κακουργήματα ή για πλημμελήματα αρμοδιότητας τριμελούς πλημμελειοδικείου για τα οποία απειλείται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον έξι (6) μηνών. ...».

¹⁵⁶ Όπως προβλέπεται στην παρ. 5 του αρ. 7 ν. 3226/2004.

¹⁵⁷ Ετήσια Έκθεση, έτους 2001, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), https://www.nchr.gr/images/pdf/aithsies_ektheseis/2001/ekthesi2001_gr.pdf, σελ. 142.

¹⁵⁸ Ν. 3226/2004 «Άρθρο 7 - Διορισμός συνηγόρου υπηρεσίας σε ποινικές υποθέσεις: ... 2. Συνήγοροι ορίζονται υπέρ κατηγορουμένου: α) για κακουργήματα, κατά το στάδιο της ανάκρισης και κατά τη συζήτηση της υποθέσεως στο ακροατήριο, β) για πλημμελήματα αρμοδιότητας Τριμελούς Πλημμελειοδικείου για τα οποία προβλέπεται ποινή φυλάκισης τουλάχιστον έξι (6) μηνών, κατά τη συζήτηση της υποθέσεως στο ακροατήριο, γ) για εφέσεις κατ' αποφάσεων Τριμελούς Εφετείου Κακουργγημάτων, Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου, Τριμελούς Πλημμελειοδικείου και για παράσταση κατά την εκδίκαση αυτών ενώπιον του δευτεροβάθμιου Δικαστηρίου εφόσον πρωτοδίκως έχει επιβληθεί στερητική της ελευθερίας ποινή τουλάχιστον έξι μηνών, δ) για αναιρέσεις κατ' αποφάσεων των ως άνω Δικαστηρίων και κατ' αποφάσεων του Μικτού Ορκωτού Εφετείου, του Πενταμελούς Εφετείου και του Τριμελούς Εφετείου Πλημμελημάτων, εφόσον έχει επιβληθεί στερητική της ελευθερίας ποινή τουλάχιστον ενός έτους, ε) για αιτήσεις επαναλήψεως της διαδικασίας υπέρ καταδικασμένου, εφόσον έχει επιβληθεί στερητική της ελευθερίας ποινή τουλάχιστον έξι μηνών. ...»

Τέλος, η διαδικασία αίτησης¹⁵⁹ των δικαιούχων θα μπορούσε να απλοποιηθεί περαιτέρω¹⁶⁰, αν και, από γραφειοκρατικής απόψεως, ήταν κατανοητή, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ήταν επαρκής και η ενημέρωση των πολιτών -και ειδικά των θυμάτων- γι' αυτή τη δυνατότητα, δεδομένης της μη ύπαρξης δικονομικής πρόβλεψης για έντυπη γνωστοποίηση δικαιωμάτων στα θύματα, πριν αυτά προβούν σε καταγγελία.

3.1.5. Παρενόχληση σε χώρο εργασίας και προστασία εργαζόμενων

Ο ν. 3304/2005¹⁶¹ εισέφερε στην ελληνική έννομη τάξη ένα νέο θεσμικό πλαίσιο για την εξάλειψη των διακρίσεων «λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετικού προσανατολισμού» στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, εναρμονίζοντας το εθνικό δίκαιο με τις Οδηγίες 2000/43/EK¹⁶² και 2000/78/EK¹⁶³ και εισάγοντας νομικά μέτρα προστασίας και κυρώσεις με σκοπό την προαγωγή της ίσης μεταχείρισης.¹⁶⁴

¹⁵⁹ Βλ. αρ. 2 ν. 3226/2004, «Παροχή νομικής βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος και άλλες διατάξεις», <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/P-PARANOM-PAP.pdf>.

¹⁶⁰ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), Γνωμοδότηση επί του νομοσχεδίου του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την «Παροχή νομικής βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος», που υιοθετήθηκε ομόφωνα από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ, 2003, https://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/protaseis_epi_nomoth_keimewn_n/paroxi_nomikis_voitheias_se_polites_xamilou_eisodimatos2003.pdf, σελ. 4.

¹⁶¹ Ν. 3304/2005 «Εφαρμογή της Αρχής της ίσης Μεταχείρισης Ανεξαρτήτως Φυλετικής ή Εθνοτικής καταγωγής, Θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, Αναπηρίας, Ηλικίας μη γενετήσιου προσανατολισμού» ΦΕΚ 16/Α/27-01-2005, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/e-equal-pap.pdf>.

¹⁶² Οδηγία 2000/43/EK ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 29ης Ιουνίου 2000 περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0043>.

¹⁶³ Οδηγία 2000/78/EK του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32000L0078>.

¹⁶⁴ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3304/2005 <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/e-equal-eis.pdf>, σελ. 1.

Σε πρώτη φάση, πραγμάτωνε την αρχή της συνταγματικής ισότητας σε περιπτώσεις διακρίσεων. Μάλιστα, έγινε διαχωρισμός ανάμεσα σε άμεσες και έμμεσες διακρίσεις¹⁶⁵ και αναγνωρίστηκε η αναγκαιότητα για προστασία στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, τόσο από διακρίσεις, όσο και από παρενοχλήσεις.¹⁶⁶

Πέραν των ενδεχόμενων αστικών ή ποινικών αξιώσεων των θυμάτων διακρίσεων, στο νόμο υπήρχε πρόβλεψη -μόνο στο δημόσιο τομέα- για δικαστική και διοικητική προστασία, ενώ νομικά πρόσωπα, με την έγγραφη -εκ των προτέρων- συναίνεση των βλαπτομένων, μπορούσαν να τους αντιπροσωπεύσουν.¹⁶⁷ Όμως, δεν υπήρξε πρόβλεψη για δυνατότητα παρέμβασης και προσφυγής σε δικαστήρια και Αρχές για οργανώσεις ή νομικά πρόσωπα, που

¹⁶⁵ Αρ. 3 ν. 3304/2005 «Η έννοια των διακρίσεων - Προκειμένου για διακρίσεις ένεκα φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής: α) Συντρέχει άμεση διάκριση, όταν, για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν της οποίας τυγχάνει, έτυχε ή θα ετύγχανε άλλο πρόσωπο, σε ανάλογη κατάσταση. β) Συντρέχει έμμεση διάκριση, όταν μία εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική μπορεί να θέσει πρόσωπα ορισμένης φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με άλλα πρόσωπα, εκτός εάν η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική αυτή δικαιολογείται αντικειμενικά από έναν θεμιτό σκοπό και τα μέσα επίτευξής του είναι πρόσφορα και αναγκαία.»

¹⁶⁶ Αρ 2. ν. 3304/2005 «Η αρχή της ίσης μεταχείρισης - 1.Απαγορεύεται η άμεση ή έμμεση διάκριση για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1. 2.Ως διάκριση νοείται και η παρενόχληση ή κάθε άλλη προσβλητική ενέργεια, η οποία εκδηλώνεται με ανεπιθύμητη συμπεριφορά που σχετίζεται με έναν από τους λόγους του άρθρου 1 και έχει ως σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος. Κατά την εξειδίκευση της έννοιας της παρενόχλησης λαμβάνονται υπόψη και τα χρηστά και συναλλακτικά ήθη. 3.Ως διάκριση νοείται επίσης οποιαδήποτε εντολή για την εφαρμογή διακριτικής μεταχείρισης σε βάρος προσώπου για οποιονδήποτε από τους αναφερόμενους στο άρθρο 1 λόγους.» Πάντως, από τον κοινοτικό νομοθέτη κρίθηκε ως ανεπιθύμητη συμπεριφορά μία παρενόχληση που σχετίζεται με τη δημιουργία εχθρικού περιβάλλοντος, έστω και μεμονωμένα ή τουλάχιστον χωρίς να απαιτείται ο εξακολουθητικός χαρακτήρας, όταν η ελληνική νομολογία προϋπέθετε συστηματική παρενόχληση. Αργότερα, στο ν. 4808/2021, επί της συστηματικότητας παρενόχλησης, ορίστηκε ότι αρκεί και μεμονωμένο περιστατικό. Ειδικότερα, έκτος της άμεσης και έμμεσης διάκρισης, η παρενόχληση, και δη η σεξουαλική ως αυτοτελής διάκριση, είχε βάσει ορισμού το στοιχείο του ανεπιθύμητου και του σκοπού ή του αποτελέσματος της προσβολής της αξιοπρέπειας του θιγόμενου με τη δημιουργία «ανυπόφορου» περιβάλλοντος. Πάντως, με το ν. 4808/2021 για τη στοιχειοθέτηση διάκρισης αρκούσε και η μεμονωμένη παρενόχληση, ενώ εντάχθηκε στην έμφυλη βία. Στο Καραγιάννη Α., Η παρενόχληση στην εργασία, Ελληνικό και συγκριτικό δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2023, σελ. 27-41. Κ

¹⁶⁷ Βλ. αρ. 13 ν. 3304/2005.

θα προστάτευαν τα δικαιώματα των θυμάτων με -εκ των υστέρων- έγκριση.¹⁶⁸ Ακόμη, σημαντική ήταν και η πρόβλεψη για αντιστροφή του βάρους της απόδειξης στο αντίδικο μέρος, ως ένα ευνοϊκό μέτρο, αν και η παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος θα ήταν πιο αποτελεσματική λύση.¹⁶⁹ Αξίζει να σημειωθεί ότι η παρεχόμενη προστασία επεκτεινόταν ακόμη και μετά τη λήξη της εργασίας, αλλά οι σχετικές ρυθμίσεις δεν συμπεριέλαβαν περιπτώσεις έμμεσου εργοδότη ή δανεισμού εργαζομένου, λόγω μη ύπαρξης ενεργού σχέσης εργασίας.¹⁷⁰

Τέλος, σημαντική ήταν η πρόβλεψη απαγόρευσης αντιμέτρων (αρ. 15) και ποινικών και διοικητικών κυρώσεων (αρ. 16-17). Στο πλαίσιο προώθησης του πνεύματος του νόμου ανατέθηκε ανάλογος ρόλος στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (αρ. 18) και σε διάφορους φορείς (αρ. 19), ενώ συστήθηκε η Επιτροπή Ίσης Μεταχείρισης (αρ. 21-22) και η Υπηρεσία Ίσης Μεταχείρισης στο Υπουργείο Δικαιοσύνης (αρ. 23), κάτι που αντίκειται, ωστόσο, στον ανεξάρτητο χαρακτήρα που έθετε ως προϋπόθεση η σχετική Οδηγία.

¹⁶⁸ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), Παρατηρήσεις σχετικά με το Ν. 3304/2005, Οι παρατηρήσεις-προτάσεις κρίθηκαν ομόφωνα από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ κατά την από 18-02-2010 συνεδρίασή της. Εισηγητές: ο Προεδρεύων του Β΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ καθηγητής Π. Στάγκος, εκπρόσωπος του ΑΠΘ και η κ. Σ. Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου, εκπρόσωπος ΣΔΓ., 2010 https://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/protaseis_epi_nomoth_keimenwn/n_3304.pdf, 16-19.

¹⁶⁹ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), Παρατηρήσεις σχετικά με το Ν. 3304/2005, Οι παρατηρήσεις-προτάσεις κρίθηκαν ομόφωνα από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ κατά την από 18-02-2010 συνεδρίασή της. Εισηγητές: ο Προεδρεύων του Β΄ Τμήματος της ΕΕΔΑ καθηγητής Π. Στάγκος, εκπρόσωπος του ΑΠΘ και η κ. Σ. Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου, εκπρόσωπος ΣΔΓ., 2010 https://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/protaseis_epi_nomoth_keimenwn/n_3304.pdf, σελ. 19-20.

¹⁷⁰ Καραγιάννης Α., ό.π., 2023, σελ. 28.

Η επίδραση του ν. 3304/2005 εντοπίζεται και στο ν. 3488/2006¹⁷¹ -καταργήθηκε, ωστόσο, με το ν. 3896/2010¹⁷², αφού για την άμεση και έμμεση διάκριση χρησιμοποιήθηκαν όροι ταυτόσημοι, επιφέροντας αλλαγές σε ζητήματα επαγγελματικής απασχόλησης.¹⁷³

Στις αστοχίες του ν. 3304/2005 εντοπίζεται η έλλειψη παροχής προστασίας σε διακρίσεις σχετικά με τη φυλή, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, την ιθαγένεια, ενώ απαγορεύσεις διακρίσεων δεν επεκτάθηκαν σε ζητήματα κοινωνικής προστασίας, παιδείας και πρόσβασης

¹⁷¹ Ν. 3488/2006 «Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά στην απασχόληση, στην επαγγελματική εκπαίδευση και ανέλιξη, στους όρους και στις συνθήκες εργασίας και άλλες συναφείς διατάξεις» ΦΕΚ 191/Α/11-09-2006., <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/E-ISOTITA-pap.pdf>.

¹⁷² Ν. 3896/2010 «Εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης - Εναρμόνιση της κείμενης νομοθεσίας με την Οδηγία 2006/54/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006 και άλλες συναφείς διατάξεις» ΦΕΚ Α' 207/08-12-2010, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/E-ISIMET-pap.pdf>. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι, κατά την Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3896/2010, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/E-ISIMET-EIS.pdf>, σελ. 1, η νομοθεσία θα γινόταν πιο σαφής και πιο απλή, αλλά σε γενικότερες γραμμές και σε ότι αφορά την προστασία των θυμάτων διακρίσεων περισσότερο επήλθαν προσθήκες σε νομικά κείμενα, όπως στον Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. και τον ΠΚ, παρά νέες ουσιαστικές διατάξεις.

¹⁷³ Με το ν. 3488/2006 είχε δημιουργηθεί ένα νέο ειδικό πλαίσιο για την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών στον επαγγελματικό χώρο, ενσωματώνοντας ευρωπαϊκές Οδηγίες, καταργώντας προϋπάρχοντα σχετικό νόμο και ορίζοντας αρμόδιο φορέα για την εξέταση σχετικών καταγγελιών με απώτερο σκοπό την αποτελεσματικότερη προστασία των εργαζόμενων. Σημαντικότερες ήταν οι ακόλουθες: α) πρώτη φορά που ορίστηκε νομοθετικά η έννοια «σεξουαλική παρενόχληση» ως μορφή διάκρισης λόγω φύλου, β) εξομοιώθηκε με διάκριση και η εντολή άνισης μεταχείρισης ή η λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση λόγω φύλου, γ) θεσπίστηκε προστασία καταγγελλόντων-εργαζόμενων λόγω εκδικητικότητας του εργοδότη ή μη ενδοτικότητας σε παρενόχληση, δ) Υπήρξε πρόβλεψη ώστε, εκτός από διοικητικές κυρώσεις, οι διακρίσεις να επιφέρουν και αστικές κυρώσεις για την αποζημίωση του θύματος διακρίσεων ανεξάρτητα από άλλες αστικές αξιώσεις, ενώ προέβλεπε ως πειθαρχικό αδίκημα κατά το δημοσιονομικό κώδικα και θεσπίστηκε ιδιώνυμο ποινικό κατ' έγκληση διωκόμενο αδίκημα σεξουαλικής παρενόχλησης που διαφοροποιούνταν από την σεξουαλική παρενόχληση του αρ. 337 ΠΚ και ανεξάρτητα από τη στοιχειοθέτηση και άλλων ποινικών αδικημάτων και ε) επεκτάθηκε η δικαστική προστασία για περιπτώσεις διάκρισης και μετά τη λήξη της σύμβασης ή άλλης σχέσης εργασίας, δίνοντας τη δυνατότητα σε συνδικαλιστικά σωματεία και ενώσεις να παρεμβαίνουν με τη συναίνεση του θύματος σε διοικητικές προσφυγές και δικαστικές αρχές, όμως στην τελευταία περίπτωση θα έπρεπε ο διάδικος να είναι μέλος του ασκούντος τη δικαστική προσφυγή. Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3488/2006, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/E-ISOTITA-eis.pdf>.

σε αγαθά και υπηρεσίες.¹⁷⁴ Ο νόμος αντικαταστάθηκε, αργότερα, από το ν. 4443/2016¹⁷⁵, ο οποίος επέφερε νομοτεχνικές βελτιώσεις, ενσωματώνοντας σε ένα κείμενο τις σχετικές Οδηγίες.¹⁷⁶ Στις αλλαγές ουσίας εντάσσονται οι προσθήκες νέων λόγων διακρίσεων, όπως χρώμα, εθνική καταγωγή, γενεαλογικές καταβολές, οικογενειακή κατάσταση, κοινωνική κατάσταση, ταυτότητα φύλου και χαρακτηριστικά φύλου, ενώ μετονομάστηκε η διάκριση γενετήσιου σε σεξουαλικό προσανατολισμό. Σημαντική παράλειψη, πάντως, του σχετικού νόμου ήταν αυτή της μη συμπερίληψης των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας.¹⁷⁷ Τέλος, με το ν. 5023/2023¹⁷⁸ υπήρξε ρητή θέσπιση της αρχής ίσης μεταχείρισης και για τα άτομα με αναπηρία ή χρόνια πάθηση, αφού αντικαταστάθηκαν σε διάφορα νομοθετήματα αναχρονιστικές και στερεοτυπικές εκφράσεις για τα άτομα αυτά και δόθηκε έμφαση στην εξασφάλιση της πρόσβασής τους σε κρατικές Υπηρεσίες και στη δικαιοσύνη, έπειτα από

¹⁷⁴ Έκθεση της ECRI (European Commission against Racism and Intolerance) για την Ελλάδα (τέταρτος κύκλος αξιολόγησης, CRI(2009)31, <https://rm.coe.int/fourth-report-on-greece-greek-version-/16808b5795>, 2019, σελ. 17.

¹⁷⁵ Ν. 4443/2016 «Ι) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/43/EK περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, της Οδηγίας 2000/78/EK για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία και της Οδηγίας 2014/54/ΕΕ περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, ΙΙ) λήψη αναγκαίων μέτρων συμμόρφωσης με τα άρθρα 22, 23, 30, 31 παρ. 1, 32 και 34 του Κανονισμού 596/2014 για την κατάχρηση της αγοράς και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/6/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και των Οδηγιών της Επιτροπής 2003/124/EK, 2003/125/EK και 2004/72/EK και ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/57/ΕΕ περί ποινικών κυρώσεων για την κατάχρηση αγοράς και της εκτελεστικής Οδηγίας 2015/2392, ΙΙΙ) ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/62 σχετικά με την προστασία του ευρώ και άλλων νομισμάτων από την παραχάραξη και την κιβδηλεία μέσω του ποινικού δικαίου και για την αντικατάσταση της απόφασης - πλαισίου 2000/383/ΔΕΥ του Συμβουλίου και ΙV) Σύσταση Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης και άλλες διατάξεις.» ΦΕΚ Α' 232/09-12-2016.

¹⁷⁶ Παράλληλα, ορίστηκε ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας προώθησης του γενικότερου πνεύματος της αρχής της ίσης μεταχείρισης, αλλά δεν επήλθαν ουσιαστικές μεταβολές ως προς τις επιβαλλόμενες διοικητικές και ποινικές κυρώσεις. Καραγιάννη Α., ό.π., 2023, σελ. 24-32.

¹⁷⁷ Αστοχία που είχε ως αποτέλεσμα πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που υφίσταται τέτοια διάκριση, ή τα μέλη της οικογένειάς τους να μη μπορούν να επικαλεστούν το νόμο. Καραγιάννη Α., ό.π., 2023, σελ. 32-33.

¹⁷⁸ Ν. 5023/2023 «Αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, επικαιροποίηση της ορολογίας του Αστικού Κώδικα, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, του Κώδικα Συμβολαιογράφων και του ν. 4478/2017, για την εναρμόνισή της με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία που κυρώθηκε με τον ν. 4074/2012 και λοιπές διατάξεις για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη των ατόμων με αναπηρία.» ΦΕΚ Α 34/17-02-2023, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/12221035.pdf>.

παρατηρήσεις και συστάσεις της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία το 2019, αν και η Ελλάδα είχε κυρώσει, ήδη από το 2012, τη σχετική Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών του 2006.¹⁷⁹

Οι συνεχόμενες τροποποιήσεις για την παροχή προστασίας στον εργαζόμενο, ως θύμα, οδηγούν σε ένα συμπέρασμα: οι νομοθετικές προβλέψεις, σε μία κοινωνία που εξελίσσεται σαν ζωντανός οργανισμός, χρειάζεται να επικεντρωθούν στο πώς θα διασφαλιστεί η αποτελεσματική εφαρμογή των νομοθετικών προβλέψεων και η ίση μεταχείριση κάθε εργαζομένου, δεδομένης της ανισοκατανομής εξουσίας στη σχέση εργοδότη-εργαζομένου, ώστε να αποτραπεί η καταστρατήγηση του νόμου και να διασφαλιστεί η επαρκής προστασία των θυμάτων.

3.1.6. Μέτρα προστασίας θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας

Η ενδοοικογενειακή βία αποτέλεσε ένα έντονο κοινωνικό φαινόμενο με τη συντριπτική πλειοψηφία των θυμάτων να είναι γυναίκες και παιδιά, γεγονός που -δυστυχώς- επιβεβαιώνει μια παγιωμένη κοινωνική αντίληψη: τη μειονεκτική θέση των γυναικών. Έτσι, ήταν επιβεβλημένη η λήψη προληπτικών μέτρων, η στήριξη των θυμάτων και ο μη περιορισμός του κράτους σε ποινικές διατάξεις που θα δημιουργούσαν την αίσθηση ότι ποινικοποιούνται τα οικογενειακά προβλήματα.¹⁸⁰ Η αλήθεια είναι ότι ο εθνικός νομοθέτης οδηγήθηκε -ή καλύτερα αναγκάστηκε να προβεί- στη λήψη προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων, εξαιτίας δεσμευτικών και καταληκτικών προθεσμιών από ευρωπαϊκά κείμενα.¹⁸¹

¹⁷⁹ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση του ν. 5023/2023, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/12212271.pdf>, σελ. 22-24 και 33-39.

¹⁸⁰ Ετήσια Έκθεση, έτους 2005, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 232-233.

¹⁸¹ Βλ. ειδικότερα Απόφαση-Πλαίσιο 2001/220/JHA L 82/1, 22-3-2001, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:082:0001:0004:en:PDF> και Οδηγία 2004/80/EK ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 29ης Απριλίου 2004 για την αποζημίωση των θυμάτων εγκληματικών πράξεων, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0080&qid=1691618295703>. Ετήσια Έκθεση, έτους 2005, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 234.

Το θεσμικό πλαίσιο για την ενδοοικογενειακή βία, όπως αυτό αποτυπώθηκε με το ν. 3500/2006¹⁸², απέδωσε στην οικογένεια μία ευρεία-κοινωνιολογική έννοια και όχι νομική,¹⁸³ αφού συμπεριέλαβε στον κύκλο των ευάλωτων προσώπων¹⁸⁴ τα συγγενικά πρόσωπα ή μόνιμους συντρόφους που συνοικούν, αλλά και τους τέως συζύγους¹⁸⁵ σε βάρος των οποίων τελέστηκε ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη, ενδοοικογενειακή παράνομη βία και απειλή, βιασμός και κατάχρηση σε ασέλγεια, ενδοοικογενειακή προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας, παρακώλυση απονομής της δικαιοσύνης, ανθρωποκτονία με πρόθεση και θανατηφόρα βλάβη¹⁸⁶, αναγνωρίζοντας και ποινικοποιώντας την ενδοοικογενειακή βία.

Ειδικά για τους μόνιμους συντρόφους, θα πρέπει να σημειωθεί ότι πρόκειται για μία ρύθμιση που ανταποκρίνεται στη σύγχρονη πραγματικότητα, όμως ο μη ορισμός της έννοιας «μόνιμος» σε κανένα νομοθέτημα δημιούργησε ανασφάλεια δικαίου. Έτσι, για το ζήτημα -του αν μία σχέση είναι μόνιμη- διαμορφώθηκαν δύο θεωρίες: κατά την πρώτη θα πρέπει να εξομοιώνεται με τη συζυγική σχέση και κατά τη δεύτερη θα μπορούσαν να υπαχθούν στις

¹⁸² Ν. 3500/2006 «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 2 3 2 / 2 4 - 1 0 - 2 0 0 6 , <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/g-oikovia-pap.pdf>.

¹⁸³ Χατζηκωνσταντή Κ., Το Δίκαιο σε Διαγράμματα - Ενδοοικογενειακή βία - [Ν 3500/2006 «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚΑ΄ 232/24.10.2006)], ΣΥΝ, 110/2015, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, σελ. 48-50.

¹⁸⁴ Βλ. παρ. 2 αρ. 1 ν. 3500/2006 «2.α. οικογένεια ή κοινότητα που αποτελείται από συζύγους ή γονείς και συγγενείς πρώτου και δεύτερου βαθμού εξ αίματος ή εξ αγχιστείας και τα εξ υιοθεσίας τέκνα τους. β. στην οικογένεια περιλαμβάνονται, εφόσον συνοικούν, συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι τετάρτου βαθμού και πρόσωπα των οποίων επίτροπος, δικαστικός παραστάτης ή ανάδοχος γονέας έχει οριστεί μέλος της οικογένειας, καθώς και κάθε ανήλικο πρόσωπο που συνοικεί στην οικογένεια. γ. οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται και στην μόνιμη σύντροφο του άνδρα ή στον μόνιμο σύντροφο της γυναίκας και στα τέκνα, κοινά ή ενός εξ αυτών, εφόσον τα πρόσωπα αυτά συνοικούν, ως και στους τέως συζύγους.»

¹⁸⁵ Χρόνια αργότερα, με το ν. 4531/2018 με τον οποίο κυρώθηκε η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, απαλείφθηκε η προϋπόθεση της συνοίκησης στους μόνιμους συντρόφους. Χιόνη-Χούτουμαν Χ., Ειδικό Ποινικό Νόμοι, Νομική Βιβλιοθήκη, επιμέλεια Σατλάνης Χ. Μαργαρίτης Α Ναζίρης Γ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2024, σελ. 167-168.

¹⁸⁶ Βλ. παρ 3. αρ. 1 ν. 3500/2006 «3. θύμα ενδοοικογενειακής βίας κάθε πρόσωπο της προηγούμενης παραγράφου σε βάρος του οποίου τελείται αξιόποινη πράξη κατά τα άρθρα 6, 7, 8 και 9 του παρόντος. Θύμα είναι και το μέλος, στην οικογένεια του οποίου τελέστηκε αξιόποινη πράξη, κατά τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα, καθώς και ο ανήλικος κατά την παράγραφο 2, ενώπιον του οποίου τελείται μία από τις αξιόποινες πράξεις της παρούσας.» Βλ. αρ. 6, 7, 8, 9 ν. 3500/2006, 299 και 311 ΠΚ αντιστοίχως.

μόνιμες σχέσεις και οι πρόσκαιρες ή πιο χαλαρές αρκεί τα μέρη να συμβιώναν.¹⁸⁷ Βέβαια, η επιλογή του νομοθέτη να μην συμπεριλάβει την περιστασιακή σχέση δεν θα πρέπει να την αποκλείει από την ενδοοικογενειακή βία, αλλά επιβάλλεται να διερευνάται το άδικο της κατάχρησης της στενής σχέσης, να βρίσκεται δηλαδή σε συνάφεια με αυτή.¹⁸⁸

Πιο συγκεκριμένα, ως προς τις διατάξεις του νόμου, σημειώνονται τα ακόλουθα:¹⁸⁹

- i. οι ενδοοικογενειακές σωματικές κακώσεις μετατράπηκαν σε ιδιώνυμα εγκλήματα με επιβαρυντικές ποινές,
- ii. τυποποιήθηκαν ως εγκλήματα πράξεις που τελούνται -ακόμη- και ενώπιον ανηλίκων,
- iii. ήταν επιβαρυντική περίπτωση η τέλεση αξιόποινων πράξεων σε βάρος εγκύων και ανίκανων να αντισταθούν προσώπων -κάτι που προβλέπονταν μόνο στο 388 ΠΚ «κατάχρηση σε ασέλγεια»,
- iv. υπήρξε πρόβλεψη για αυτεπάγγελτη δίωξη των εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας, κάτι που θα μπορούσε να συσχετιστεί τόσο με τη δικαστική αντιμετώπιση των θυμάτων στο ενδεχόμενο ανάκλησης της έγκλησης όσο και με την τάση της εποχής να καταγγέλλονται περισσότερα περιστατικά σωματικής βίας εκτός οικογένειας παρά εντός αυτής, κυρίως λόγω της αντίληψης ότι έτσι προστατεύεται η οικογένεια, της προσπάθειας αποφυγής της δημοσιότητας, αλλά και του αισθήματος φόβου και ντροπής που διακατέχουν τέτοια θύματα,¹⁹⁰
- v. θεσμοθετήθηκε (αρ. 23) η υποχρέωση εκπαιδευτικών να αναφέρουν περιπτώσεις μαθητών-θυμάτων, ενώ η -υπό προϋποθέσεις- εξέτασή τους ως μάρτυρες -λογικά- περιόριζε το τυχόν αίσθημα φόβου,

¹⁸⁷ Χαραλαμπάκης Α., Ποινικό Δίκαιο Σήμερα - Μέσο προστασία ή μέσο ελευθερίας;, επιμέλεια Εθνική Σχολή Δικαστών, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 193-194.

¹⁸⁸ Χιόνη-Χούτουμαν Χ., ό.π., 2024, σελ. 167-168.

¹⁸⁹ Στεφανίδου Α., Ενδοοικογενειακή βία, Η έννοια της οικογένειας και η διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 69-74 και Χαραλαμπάκης Α., ό.π., 2010, σελ. 192 επ..

¹⁹⁰ Βλάχου Β., Γυναίκα-Θύμα άσκησης σωματικής βλάβης και το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 2003, σελ. 214 επ. και 309.

- vi. επήλθαν σημαντικές μεταβολές σε ποινικές διατάξεις,¹⁹¹
- vii. η παραγραφή εγκλημάτων σε βάρος ανηλίκων θα ξεκινούσε από την ενηλικίωσή τους,
- viii. διαμορφώθηκε αυτοτελές ποινικό αδίκημα για παρακώλυση απονομής ποινικής δικαιοσύνης (αρ. 10),
- ix. προκειμένου να αποφευχθεί η δευτερογενής θυματοποίηση των ανήλικων θυμάτων, δόθηκε η δυνατότητα μη κλήτευσής τους και ανάγνωσης των καταθέσεών τους στο δικαστήριο, εκτός αν η παρουσία τους είχε κριθεί ως αναγκαία, και
- x. προβλέφθηκε δυνατότητα απομάκρυνσης του δράστη από το θύμα (αρ. 15 και 18).

Στα αρνητικά, όμως, εντοπίζονται τα ακόλουθα:

- i. δεν θεσμοθετήθηκε η πρόβλεψη του νομοσχεδίου για υποχρεωτική τριήμερη κράτηση των συλληφθέντων, στο πλαίσιο του αυτοφώρου, ατόμων σε δίκες που αναβάλλονται,¹⁹²
- ii. δεν επικράτησε ακόμη η ιδέα της υποχρεωτικής έναρξης της δίκης σε αυτόφωρα εγκλήματα, χωρίς τη δυνατότητα ορισμού δικάσιμου,¹⁹³
- iii. υπήρξε καθ' υπερβολή ποινική τυποποίηση με εξαντλητικά αυστηρές ποινές,¹⁹⁴
- iv. αντιμετωπίστηκε ως νομικό και όχι ως κοινωνικό πρόβλημα, στο οποίο μάλιστα δεν συμπεριελήφθη κάθε μορφή βίας,¹⁹⁵

¹⁹¹ Ανάμεσα σε αυτές ήταν οι ακόλουθες: α) θεσμοθετήθηκε ως ιδιώνυμο έγκλημα η προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας χωρίς να απαιτείται ιδιαίτερα βάνουση και σοβαρή μείωση τιμής της γενετήσιας ζωής, αλλά αρκούσαν ιδιαίτερων ταπεινωτικών λόγων ή έργων ενάντια αυτής, β) τροποποιήθηκε το αρ. 342 ΠΚ «Κατάχρηση ανηλίκων» με θέσπιση κακουργηματικών ποινών, διάκριση ασελών πράξεων και ελαφρών προσβολών, γ) αντικαταστάθηκαν διατάξεις του αρ. 336 ΠΚ «Βιασμός» και 338 «Κατάχρηση σε ασέλγεια» θέτοντας για πρώτη φορά το ζήτημα εξαναγκασμού συζύγου σε συνουσία που εξομοιώθηκε με βιασμό και σταμάτησε να αντιμετωπίζεται ως παράνομη βία.

¹⁹² Στεφανίδου Α., ό.π., 2010, σελ. 74.

¹⁹³ Στεφανίδου Α., ό.π., 2010, σελ. 74.

¹⁹⁴ Ζημιανίτης Δ., Ζητήματα από τη νομοθεσία για την ενδοοικογενειακή βία, Ποινική Δικαιοσύνη, 11/2011, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 1208.

¹⁹⁵ Βλ. ειδικότερα ενδεικτικές περιπτώσεις άλλων ποινικών αδικημάτων που θα μπορούσαν να τυποποιηθούν ως «ενδοοικογενειακά εγκλήματα» στην Ετήσια Έκθεση, έτους 2005, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 238-239.

- v. δεν ελήφθησαν όλα τα μέτρα που προέβλεπε η σχετική Απόφαση-Πλαίσιο, όπως η ειδική και τακτική εκπαίδευση αστυνομικών,¹⁹⁶
- vi. ανατέθηκε μόνο σε δημόσιους φορείς, αμφιβόλου επάρκειας, το συμβουλευτικό-θεραπευτικό σκέλος της διαμεσολάβησης,¹⁹⁷
- vii. δεν υπήρξε πρόβλεψη για την εκπόνηση ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσης για πρόληψη και καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας ή σύσταση συντονιστικού φορέα,¹⁹⁸
- viii. δεν δόθηκε βάση στην παιδαγωγική λειτουργία του νόμου και στην προσέλκυση θυμάτων,¹⁹⁹
- ix. δεν αναγνωρίστηκε η έμφυλη βία -σε βάρος των γυναικών, παραλείποντας να αναγνωρίσει την πολυπλοκότητα του προβλήματος,²⁰⁰ και
- x. θα μπορούσε να θεωρηθεί νομοθετικά εσφαλμένη και δυσλειτουργική η τυποποίηση εγκληματικών συμπεριφορών, που ήδη τιμωρούνται με το ισχύον δίκαιο, ως *dilectum sui generis* με ιδιαίτερο αξιόποινο,²⁰¹ δημιουργώντας ζητήματα ανασφάλειας δικαίου και μη αποτελεσματικής εφαρμογής.²⁰² Με άλλα λόγια, η δημιουργία εγκλημάτων σαν νέα ειδικότερη κατηγορία, χωρίς πραγματική ανάγκη, επιβαρύνει το νομικό σύστημα με πολλαπλές διατάξεις και δεν προσφέρει σημαντικά προστιθέμενη αξία.

Παράλληλα, υπήρχε πρόβλεψη για ποινική διαμεσολάβηση²⁰³ σε ποινικά αδικήματα ενδοοικογενειακής βίας σε βαθμό πλημμελήματος, που αποτέλεσε μία πρωτοποριακή

¹⁹⁶ Ετήσια Έκθεση, έτους 2005, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 243.

¹⁹⁷ Ζημιανίτης Δ., ό.π., 2011, σελ. 1210.

¹⁹⁸ Ετήσια Έκθεση, έτους 2005, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 244 και 267.

¹⁹⁹ Ζημιανίτης Δ., ό.π., 2011, σελ. 1209.

²⁰⁰ Ετήσια Έκθεση, έτους 2005, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 265.

²⁰¹ Χαραλαμπίδης Α., ό.π., 2010, σελ. 192 επ..

²⁰² Ετήσια Έκθεση, έτους 2005, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 235.

²⁰³ Βλ. αρ. «Προϋποθέσεις», 12 «Διαδικασία» και 13 «Ποινικές συνέπειες» ν. 3500/2006. Παρόμοια ήταν και η πρόβλεψη του εδ. ε του αρ. 122 ΠΚ, η οποία θεσμοθετήθηκε με το ν. 3189/2003, για τη συνδιαλλαγή ανήλικου δράστη και θύματος. Οι δυο αυτές διαδικασίες ήταν οι πρώτες προσπάθειες του Έλληνα νομοθέτη, ώστε να εντάξει στην ελληνική έννομη τάξη εναλλακτικές μορφές απονομής ποινικής δικαιοσύνης, με τη λεγόμενη «αποκαταστατική δικαιοσύνη».

διαδικασία στο ελληνικό δικονομικό ποινικό δίκαιο.²⁰⁴ Ωστόσο, ήταν αμφιβόλου αποτελεσματικότητας και συνταγματικότητας, λόγω παραχώρησης αποφασιστικών αρμοδιοτήτων στη διαδικασία της διαμεσολάβησης, που, αν και ανήκαν στο δικαστήριο, δόθηκαν στον εισαγγελέα,²⁰⁵ παραβιάζοντας -ενδεχομένως- την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και τη διάκριση των εξουσιών.²⁰⁶ Πολλοί ισχυρίζονται ότι δεν ήταν μια πρωτοβουλία του Έλληνα νομοθέτη, αλλά συμμόρφωσή του σε Απόφαση - Πλαίσιο²⁰⁷ του Συμβουλίου της ΕΕ για διαμεσολάβηση σε ποινικές υποθέσεις, ωστόσο κάτι τέτοιο είναι ανακριβές, επειδή με αυτή παρέχονταν στα κράτη-μέλη η ευχέρεια να αποφασίσουν για ποιες ποινικές πράξεις θα υπάρχει τέτοια δυνατότητα.²⁰⁸ Πάντως, η σταδιακή ένταξη της διαμεσολάβησης στην ελληνική νομοθεσία²⁰⁹ αποτελεί μία τάση εκσυγχρονισμού του ποινικού συστήματος και μία

²⁰⁴ Στεφανίδου Α., ό.π., 2010, σελ. 75. Ακόμη, ο ν. 3904/2010 «Εξορθολογισμός και βελτίωση στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 218/23-12-2010, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/E-APOPOIN-PAP.pdf>, αποτέλεσε μία προσπάθεια του νομοθέτη μετρώων για εντός εύλογου χρονικού διαστήματος εκδίκαση υποθέσεων με προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ποιοτική απονομή δικαιοσύνης. Ειδικότερα, ανάμεσα σε άλλα ενισχύθηκε ο θεσμός της ποινικής συνδιαλλαγής -όπως προκύπτει από την Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3904/2010, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/E-APOPOIN-EIS.pdf>, σελ. 4-5- με βάση τη διεθνή εμπειρία, αποσυμφόρησε τα ποινικά δικαστήρια και τροποποίησε διατάξεις σχετικά με την έμπρακτη μετάνοια και την ικανοποίηση του παθόντος.

²⁰⁵ Ετήσια Έκθεση, έτους 2005, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 236.

²⁰⁶ Βλ. αρ. 26 και 87 Σ.

²⁰⁷ Απόφαση-Πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2001, σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες, <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/baa3e644-164a-444f-9006-1a50f10bddd4>.

²⁰⁸ Χιόνη-Χούτουμαν Χ., ό.π., 2024, σελ. 178-179.

²⁰⁹ Να σημειωθεί ότι η συνδιαλλαγή δράστη και παθόντος με την ικανοποίηση του τελευταίου στην ποινική διαδικασία εισήχθη στην ελληνική νομοθεσία για πρώτη φορά στις περιπτώσεις της ακάλυπτης επιταγής με το αρ. 4 παρ. 1 ν. 2408/1996. Ακολούθησαν το αρ. 379 ΠΚ με το αρ. 14 ν. 2721/1999 και το αρ. 393 ΠΚ με το αρ. 27 ν. 3346/2005, όπου είχε προβλεφθεί απαλλαγή ποινής υπαιτίου για κάποια πλημμελήματα και με την ικανοποίηση του παθόντος, για περιπτώσεις υπεξαίρεσης μέχρι την έκδοση πρωτόδικης απόφασης και για φθορά, απάτη, απιστία, τοκογλυφία και αισχροκέρδεια μέχρι την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας σε πρώτο βαθμό αντιστοίχως, εισάγοντας έτσι έστω και ελλιπώς την ποινική συνδιαλλαγή στον ΠΚ. Στη συνέχεια, με τα αρ. 11-14 ν. 3500/2006, εισήχθη η ποινική διαμεσολάβηση του εισαγγελέα σε εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας. Στα πρότυπα της προγενέστερης νομοθεσίας, προκρίθηκε να επεκταθεί η ποινική συνδιαλλαγή και σε κακουργήματα (σχετικό το αρ. 6 παρ. 1 και 2 και αρ. 17 ν. 3904/2010, για τα οποία βλ. Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Η απονομή της δικαιοσύνης ως βασικός πυλώνας της ευνοούμενης πολιτείας, Σύγχρονες προκλήσεις βελτίωσης του ελληνικού συστήματος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 99-101.

ενίσχυση εξώδικων διαδικασιών,²¹⁰ ενώ η ποινική διαμεσολάβηση ως θεσμός σε εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας αποσκοπούσε στην άμεση ικανοποίηση του θύματος, την ταχεία απονομή ποινικής δικαιοσύνης και, κυρίως, τη διευθέτηση των οικογενειακών διαφορών χωρίς την τιμωρητική και -συχνά- στιγματιστική επέμβαση της πολιτείας μέσω της επιβολής ποινών.²¹¹

Στη διαμεσολάβηση του ανωτέρω νόμου²¹² προβλέπονται ορισμένες προϋποθέσεις που θα πρέπει να τηρηθούν από τον δράστη σωρευτικά.²¹³ Όπως παρατηρήθηκε, η πολιτεία δεν προέβη στην ίδρυση θεραπευτικών κέντρων σε όλη την επικράτεια και έτσι ένα σημαντικό προαπαιτούμενο, δηλαδή η παρακολούθηση συμβουλευτικού-θεραπευτικού προγράμματος σε δημόσιο φορέα καταρρίφθηκε εκ προοιμίου χωρίς υπαιτιότητα του δράστη.²¹⁴ Συνέπειές της είναι η εκκρεμοδικία των σχετικών υποθέσεων, η αναστολή παραγραφής της πράξης, η τρίχρονη υποχρέωση του δράστη για τήρηση των όρων και η καταχώρηση σε ειδική μερίδα του Ποινικού Μητρώου, ωστόσο παραγραφεί το έγκλημα.²¹⁵ Στις περιπτώσεις επιτυχούς ποινικής διαμεσολάβησης εξαλείφεται το αξιόποινο της πράξης με απόφαση δικαστηρίου, παύοντας οριστικά τη δυνατότητα άσκησης ποινικής δίωξης. Ερωτήματα, όμως, δημιουργεί η δυνατότητα μη τιμωρίας αυτεπαγγέλτως διωκόμενων αδικημάτων μεταξύ μελών οικογενείας, όταν για τρίτους τιμωρείται. Ακόμη, ο νόμος δείχνει ότι δεν έχει μεριμνήσει να λάβει προστατευτικά και εποπτικά μέτρα προς όφελος του θύματος, ενώ ο έλεγχος της τήρησης των όρων επαφίεται κατά βάση στο ίδιο το θύμα.²¹⁶

Σε γενικότερες γραμμές, θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο νόμος για την ποινικοποίηση της ενδοοικογενειακής βίας κινήθηκε περισσότερο την κατεύθυνση «ισχυρών ποινών» παρά «ισχυρών δομών». Αυτό, σε συνδυασμό με τα κοινωνικά στερεότυπα αποτροπής καταγγελιών των θυμάτων, την πατριαρχική δομή της ελληνικής κοινωνίας, την επιφύλαξη αναφοράς ενδοοικογενειακών πράξεων βίας στις αρμόδιες Αρχές²¹⁷, τη δυσκολία πρόσβασης στη

²¹⁰ Στεφανίδου Α., ό.π., 2010, σελ. 81.

²¹¹ Στεφανίδου Α., ό.π., 2010, σελ. 83-84.

²¹² Ζημιανίτης Δ., ό.π. 2011, σελ. 1207-1208.

²¹³ Βλ. αρ. 11 ν. 3500/2006.

²¹⁴ Στεφανίδου Α., ό.π., 2010, σελ. 87-90.

²¹⁵ Στεφανίδου Α., ό.π., 2010, σελ. 91-92.

²¹⁶ Στεφανίδου Α., ό.π., 2010, σελ. 94 επ..

²¹⁷ Βλάχου Β., ό.π., 2003, σελ. 104.

δικαιοσύνη ελλείπει πόρων και την -ενδεχόμενη- αποδυνάμωση της θέσης του θύματος από το θεσμό της διαμεσολάβησης -που μπορεί να λειτούργησε ως αντίβαρο της βραδύτητας στην απονομή ποινικής δικαιοσύνης, όμως, πολλές φορές, δημιούργησε το αίσθημα ότι ο δράστης πληρώνει για να αθωωθεί, μη αναγνωρίζοντας την απαξία της πράξης του- ανέδειξαν την ανάγκη λήψης επιπρόσθετων και άμεσων παρεμβάσεων με σκοπό την προάσπιση των συμφερόντων των θυμάτων. Τα επόμενα χρόνια, αποδείχτηκε ότι έγινε μάλλον το αντίθετο, αφού οι όποιες πρωτοβουλίες της πολιτείας ήταν ανεπιτυχείς, και το ζήτημα γιγαντώθηκε ή τουλάχιστον δεν κατευνάστηκε.

3.1.7. Μέτρα προστασίας από την καταγγελία πράξεων διαφθοράς

Ο ν. 3560/2007²¹⁸ αποσκοπούσε στην καταπολέμηση της διαφθοράς σε εγχώριο και διεθνές επίπεδο και γι' αυτό προέβη σε διευκρινίσεις ορισμών και λήψη μέτρων μέσω θέσπισης ποινικών αδικημάτων με ανάλογες ποινές.²¹⁹ Το σημαντικότερο για τα θύματα ήταν ότι οι μάρτυρες και οι καταγγέλλοντες αδικημάτων του νόμου και των αρ. 235, 236 και 237 του ΠΚ θα προστατεύονταν ως μάρτυρες με ειδικές ανακριτικές πράξεις, όπως επί εγκληματικών οργανώσεων, αλλά και με δυνατότητα για τα παραπάνω αδικήματα να λαμβάνονται τα αναγκαία μέτρα, ώστε οι καταγγέλλοντες ή ουσιώδεις μάρτυρες να προστατεύονται από πιθανή εκδίκηση ή εκφοβισμό,²²⁰ με σκοπό την ενθάρρυνση των καταγγελιών αξιόποινων πράξεων διαφθοράς.

²¹⁸ Ν. 3560/2007 «Νομοθετικές ρυθμίσεις για τη διαφθορά «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης ποινικού δικαίου για τη διαφθορά και του Πρόσθετου σ' αυτήν πρωτοκόλλου» ΦΕΚ Α 103/14-5-2007, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/K-DIAFTHORA-pap.pdf>, με τον οποίο κυρώνεται η Σύμβαση ποινικού δικαίου του Συμβουλίου της Ευρώπης της 27ης Ιανουαρίου 1999 και το Πρόσθετο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση ποινικού δικαίου για τη διαφθορά, της 15ης Μαΐου 2003.

²¹⁹ Ενδεικτικά, διευρύνθηκαν οι σχετικές διατάξεις -της τότε- ενεργητικής και παθητικής δωροδοκίας δημοσίων λειτουργών και πολιτικών σε δημόσιους λειτουργούς και πρόσωπα δημοσίων οργανισμών άλλων κρατών, εισήχθη για πρώτη φορά στον ΠΚ η ενεργητική και παθητική δωροδοκία στον ιδιωτικό τομέα και θεμελιώθηκε η προσφορά για άσκηση επιρροής στον ιδιωτικό τομέα, που προσομοίαζε με το ν. 5227/1931 «περί μεσαζόντων» στο δημόσιο τομέα.

²²⁰ Βλ. Ειδικότερα, κατ' αντιστοιχία, την προστασία των ειδικών ανακριτικών πράξεων το αρ. 253Α παράγραφος 1 στοιχεία γ', δ', ε' και παράγραφοι 2 και 3 ΚΠΔ, όπως προστέθηκε με το αρ 6 ν. 2928/2001, αλλά και το αρ. 9 παράγραφοι 2 ως και 4 του ν. 2928/2001, το οποίο αναλύθηκε και ανωτέρω. Ακόμη, Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3560/2007, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-diafthora01.pdf>.

Στη συνέχεια, με το ν. 3666/2008²²¹ εξειδικεύτηκε ο προαναφερόμενος νόμος και εισήχθησαν στον ΠΚ νέες ρυθμίσεις σχετικά με τη διαφθορά. Οι σημαντικότερες για το θύμα του εγκλήματος περιελάμβαναν:²²²

- i. τη διεύρυνση του κύκλου των προσώπων για τα οποία θα ίσχυε η προστασία για πιθανή εκδίκηση ή εκφοβισμό των καταγγελλόντων εγκλημάτων διαφθοράς ή των ουσιωδών μαρτύρων ή των πραγματογνωμόνων ή των θυμάτων ή συγγενών τους ή άλλων προσώπων που συνδέονται στενά με αυτούς του αρ. 9 παρ. 2-4 ν. 2928/2001 και με δυνατότητα διενέργειας ανακριτικών πράξεων του αρ. 253Α ΠΚ.²²³
- ii. τη συμπλήρωση του ν. 2225/1994, λόγω της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας και της καταγραφής μεγάλου αριθμού -κυρίως ανήλικων- θυμάτων, ώστε να είναι δυνατή η άρση απορρήτου και σε περιπτώσεις κατάχρησης ανηλίκων σε ασέλγεια, αλλά και πορνογραφίας ανηλίκων.

Λίγα χρόνια αργότερα, ψηφίστηκε ο ν. 3849/2010²²⁴. Με αυτόν, προστέθηκε στον ΠΚ το αρ. 263B, που προέβλεπε τη λήψη μέτρων προστασίας και επιείκειας για όσους συμβάλλουν στην αποκάλυψη πράξεων διαφθοράς στο δημόσιο τομέα, για υπαλλήλους του δημοσίου που προβαίνουν σε καταγγελία ή και υπαλλήλους ή άλλα πρόσωπα που είναι και οι ίδιοι υπαίτιοι τέτοιων πράξεων. Πάντως, με τις σχετικές διατάξεις, καταγγέλλων-υπαίτιος διάπραξης αδικήματος διαφθοράς ιδιώτης, που συνέβαλε στην αποκάλυψη, έμενε ατιμώρητος, ενώ ο καταγγέλλων-υπάλληλος δεν θα τιμωρούνταν αν αποκάλυπτε πράξεις διαφθοράς των προϊσταμένων του και είχε μεταβιβάσει στο Δημόσιο όσα περιουσιακά στοιχεία απέκτησε από την εμπλοκή του στο έγκλημα.²²⁵

²²¹ Ν. 3666/2008 «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διαφθοράς και αντικατάσταση συναφών διατάξεων του Ποινικού Κώδικα», <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/K-POINKOD-PAP.pdf>, ΦΕΚ Α 105/10-06-2008.

²²² Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3666/2008, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/K-POINKOD-EIS.pdf>.

²²³ Βλ. ειδικότερα αρ. 7 ν. 3666/2008 με το οποίο τροποποιήθηκε ο ν. 3560/2007 και αρ. 9 ίδιου νόμου.

²²⁴ Ν. 3849/2010 «Τροποποίηση του ν. 3213/2003, διατάξεων του Ποινικού Κώδικα που αφορούν εγκλήματα σχετικά με την Υπηρεσία και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 80/26-05-2010, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/T-PINIKO-pap.pdf>.

²²⁵ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3849/2010, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/T-PINIKO-EIS.pdf>, σελ. 10.

Η προστασία όσων καταγγέλλουν εγκλήματα διαφθοράς είναι απαραίτητη για την προώθηση της διαφάνειας και της λογοδοσίας, αλλά απαιτεί συνεχείς βελτιώσεις και αυστηρότερες διαδικασίες για να διασφαλιστεί ότι οι προστατευτικές διατάξεις επιτελούν το σκοπό τους και ότι οι καταγγελλόμενοι δεν θα βρεθούν αντιμέτωποι με κατασκευασμένες κατηγορίες. Η ισορροπία ανάμεσα στην προστασία και την αποτροπή καταχρήσεων είναι κρίσιμη για τη διατήρηση της ακεραιότητας του συστήματος απονομής ποινικής δικαιοσύνης και της εδραίωσης της εμπιστοσύνης στους θεσμούς.

3.1.8. Μέτρα προστασίας ανήλικων θυμάτων προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας και εκμετάλλευσης

Η Ελλάδα, με το ν. 3625/2007,²²⁶ κύρωσε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού για την αποτελεσματική προστασία των παιδιών. Οι ρυθμίσεις ήταν σε σύμπτωση και με προγενέστερες,²²⁷ έχοντας ως βασικό σκοπό την προστασία των ανήλικων θυμάτων εμπορίας παιδιών, παιδικής πορνείας και πορνογραφίας, που επεκτάθηκε και στην προστασία ανήλικων θυμάτων για εγκλήματα κατά της γενετήσιας ζωής και οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής. Επίσης, οι διατάξεις της ανωτέρω Σύμβασης αποτέλεσαν αφορμή για τη σύσταση Επιτροπής -με τίτλο «Επιτροπή Μελέτης και Αντιμετώπισης Σχολικών Ομάδων Κακοποίησης Μαθητών (ΕΜΑΣΟΚΜ)»- για την αντιμετώπιση του φαινομένου ύπαρξης σχολικών ομάδων ανάρμοστης συμπεριφοράς.²²⁸

²²⁶ Ν. 3625/2007 «Κύρωση, εφαρμογή του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 290/24-12-2007, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/k-child-pap05.pdf>.

²²⁷ Όπως η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992), Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την άσκηση των δικαιωμάτων του παιδιού (ν. 2502/1997), αλλά και της υπ' αριθ. 2004/68/ΔΕΥ Απόφασης-Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας. Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3625/2007, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/K-CHILD-eis00.pdf>, σελ. 1-3.

²²⁸ Ετήσια Έκθεση, έτους 2006, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), https://www.nchr.gr/images/pdf/aithsies_ektheseis/2006/report06_gr.pdf, σελ. 131-133.

Ειδικότερα, με την προαναφερόμενη νομοθεσία αντικαταστάθηκαν, τροποποιήθηκαν και προστέθηκαν άρθρα σε ΠΚ, ΚΠΔ και άλλους νόμους. Έτσι, προβλεπόταν για τα ανήλικα θύματα:²²⁹

- i. αρμοδιότητα ελληνικών δικαστηρίων σε σχετικά εγκλήματα στην αλλοδαπή
- ii. αυτεπάγγελο διορισμό συνηγόρου και καθιέρωση δωρεάν νομικής βοήθειας²³⁰
- iii. κατάθεση σε ηλεκτρονικό μέσο και αποφυγή εμφάνισής τους στα δικαστήρια
- iv. σύμπραξη παιδοψυχιάτρου ή παιδοψυχολόγου κατά την ανάκριση
- v. ψυχοδιαγνωστική εξέταση και θεραπεία θύματος και δράστη²³¹
- vi. πρόσβαση στο υλικό της δικογραφίας, ακόμη και αν δεν δήλωσε -την τότε- παράσταση πολιτικής αγωγής, ασκώντας τα δικαιώματα του κατηγορουμένου²³²
- vii. δυνατότητα απομάκρυνσης του δράστη από το περιβάλλον του θύματος, με μεταφορά του θύματος σε προστατευόμενο μέρος και απαγόρευση επικοινωνίας
- viii. διενέργεια κοινωνικής έρευνας στο οικογενειακό περιβάλλον από αρμόδιους κοινωνικούς λειτουργούς της Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων ή Δήμων ή -των τότε- Νομαρχιών
- ix. απαγόρευση δημοσίευσης περιστατικών που φωτογραφίζουν τα θύματα
- x. καθιέρωση ηλικιακού ορίου του 18ου έτους ως εναρκτήριο του δικαιώματος άσκησης έγκλησης, εξομοιώνοντας έτσι την ποινική με την αστική ενηλικιότητα
- xi. αυστηροποίηση -σε κάποιες περιπτώσεις- ποινών
- xii. αναστολή παραγραφής μέχρι την ενηλικίωση του θύματος και για ένα έτος μετά, εφόσον πρόκειται για πλημμέλημα, και για τρία έτη μετά, εφόσον πρόκειται για

²²⁹ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3625/2007, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/K-CHILD-eis00.pdf>, σελ. 1-3.

²³⁰ Βλ. ειδικότερα αρ. 6 ν. 3625/2007 - Τροποποιήσεις - προσθήκες στο ν. 3226/2004 και στο άρθρο 173 Κ.Πολ.Δ., κατά το οποίο θα δίνονταν δωρεάν νομική βοήθεια σε ανήλικα θύμα «...για τα άρθρα 323Α παρ. 4, 324, 336, 338, 339, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 348Α, 349, 351, 351Α του Ποινικού Κώδικα ως προς τις τυχόν ποινικές και αστικές αξιώσεις τους».

²³¹ Προστέθηκε νέο άρθρο, το 352Α ΠΚ.

²³² Προστέθηκε στον ΚΠΔ το άρθρο 108Α «Δικαιώματα ανήλικου θύματος προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας» κατά το οποίο «Ο ανήλικος - θύμα των πράξεων που αναφέρονται στα άρθρα 323Α παρ. 4, 324, 336, 338, 339, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 348Α, 349, 351, 351Α του Ποινικού Κώδικα έχει τα δικαιώματα που προβλέπονται από τα άρθρα 101, 104 και 105 και αν ακόμη δεν παρίσταται ως πολιτικώς ενάγων.»

κακούργημα, προκειμένου να περιοριστούν περιπτώσεις όπου το θύμα δεν μπόρεσε ή δεν του επιτράπη να υποβάλει καταγγελία

xiii. ποινικοποίηση του σεξουαλικού τουρισμού σε βάρος ανηλίκων, με καθιέρωση ευθύνης και νομικών προσώπων με οργανωτικό χαρακτήρα

xiv. σύντομη εκδίκαση υποθέσεων

xv. τροποποίηση -μεταξύ άλλων και- του αρ. 348Α «Πορνογραφία ανηλίκων» ΠΚ, ώστε να τιμωρείται επιβαρυντικά η αποκόμιση κέρδους, αλλά και ο δράστης ανεξαρτήτως αυτού, ενώ ως κολάσιμη θεσμοθετήθηκε η αναπαράσταση ή η πραγματική ή εικονική αποτύπωση σε ηλεκτρονικό ή και άλλο φορέα σώματος ή μέρους σώματος ανηλίκου για γενετήσια διέγερση, καθώς επίσης και η πραγματική ή εικονική ασελγής πράξη

Ένα χρόνο αργότερα, με το ν. 3727/2008²³³ επιχειρήθηκε να αντιμετωπιστούν ζητήματα σωφρονιστικής πολιτικής²³⁴ και κυρώθηκε η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης, νομοθεσία με σκοπό την εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας με την ευρωπαϊκή, που προέβλεπε:²³⁵

- i. επαγγελματικό ασυμβίβαστο επαφής με παιδιά για όσους καταδικάστηκαν ή διώκονταν για σχετικά εγκλήματα
- ii. δυνατότητα διενέργειας προγραμμάτων από φορείς, αποβλέποντας στην πρόληψη, την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση
- iii. εισαγωγή σχολικών προγραμμάτων ενημέρωσης για παιδιά
- iv. παροχή συνδρομής σε θύματα για σωματική και ψυχοκοινωνική αποκατάσταση, αλλά και ψυχολογική υποστήριξη σε κοντινά στα θύματα άτομα, όπως οικογένεια, φίλοι και συμμαθητές

²³³ Ν. 3727/2008 «Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης, μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και την αποσυμφόρηση των καταστημάτων κράτησης και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 257/18-12-2008, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/K-PROSTASIA-PAP.pdf>.

²³⁴ Ετήσια Έκθεση, έτους 2008, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 233 επ..

²³⁵ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3727/2008, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/K-PROSTASIA-eis.pdf>, σελ. 1-1δ.

- v. κατά παρέκκλιση του υπηρεσιακού απορρήτου για λόγους καταγγελίας παιδικής θυματοποίησης
- vi. ένταξη τέτοιων θυμάτων και των οικείων τους στους προστατευόμενους μάρτυρες του αρ. 9 ν. 2928/2001

Παράλληλα, επήλθαν τροποποιήσεις στον ΠΚ, ώστε -ανάμεσα σε άλλα- να καλύπτονται περιπτώσεις προσβολών με σύγχρονα μέσα τεχνολογίας, όπως το διαδίκτυο, να αυξηθούν τα ηλικιακά όρια των παθόντων βάσει των οποίων θα επιβάλλονταν ποινή στους δράστες, να μην τιμωρούνται συναινετικές πράξεις ανηλίκων πλην μεταξύ τους διαφοράς τριών ετών, να τιμωρούνται περιπτώσεις παράστασης ανηλίκου κάτω των δεκαπέντε ετών και χωρίς τη θέλησή του σε ασέλγειας πράξεις, να θεσπιστεί επιβαρυντική περίπτωση εκμετάλλευσης διανοητικής ή σωματικής αναπηρίας και να ποινικοποιηθεί, για πρώτη φορά, η προσέλευση παιδιών για σεξουαλικούς λόγους (grooming) με τεχνολογικά μέσα²³⁶. Στον ΚΠΔ, προβλέφθηκε -ανάμεσα σε άλλα- ότι το θύμα θα είχε το δικαίωμα να αποκτήσει πρόσβαση στο υλικό της δικογραφίας και ενημέρωση για απόλυση ή εξόδους του δράση από καταστήματα κράτησης, ενώ θεσπίστηκε η παράσταση παιδοψυχιάτρων ή παιδοψυχολόγων στην εξέταση ανηλίκων.²³⁷

Οι δύο νόμοι ήταν συμπληρωματικοί και συνδέονται μέσω του κοινού τους στόχου: να ενισχύσουν το πλαίσιο προστασίας των παιδιών από κακοποιητικές πρακτικές, με ιδιαίτερη έμφαση στη σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση. Όμως, παρά τη θετική εξέλιξη της προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας στα διεθνή πρότυπα και την εισαγωγή νέου νομικού πλαισίου, η αποτελεσματικότητά τους εξαρτάται από την ορθή εφαρμογή, την εκπαίδευση των εμπλεκόμενων φορέων και την επαρκή χρηματοδότηση των υπηρεσιών υποστήριξης. Δεν δύναται όμως με ακρίβεια να ειπωθεί αν οι ρυθμίσεις ήταν τελικά επαρκείς για τη συνολική εξάλειψη του φαινομένου της κακοποίησης ανηλίκων, αφού απαιτείται συνεχής αξιολόγηση της εφαρμογής τους, βελτίωση των μηχανισμών πρόληψης και εξασφάλιση πόρων για την υποστήριξη των θυμάτων.

²³⁶ Βλ. αρ. 337, 338, 339, 345, 348Α, 348Β ΠΚ με το ν. 3727/2008.

²³⁷ Βλ. αρ. 108Α, 185, 200Α, 226Α ΚΠΔ με το ν. 3727/2008.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2009 - 2016

ΠΜΣ «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2009 - 2016

4.1. Νομοθεσία άμεσα σχετιζόμενη με το θύμα του εγκλήματος

4.1.1. Σύσταση Ελληνικής Αρχής Αποζημίωσης και Συνδρομής θυμάτων

Ο ν. 3811/2009²³⁸ αποτέλεσε το νομικό κείμενο εναρμόνισης της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2004/80/EK «για την αποζημίωση των θυμάτων εγκληματικών πράξεων»²³⁹, η οποία προέρχεται από την «Πράσινη Βίβλο για την Αποζημίωση Θυμάτων Αξιόποινων Πράξεων», που είχε θέσει στο επίκεντρο την εξασφάλιση δυνατότητας κρατικής αποζημίωσης στην επικράτεια της ΕΕ και την ομοιόμορφη αντιμετώπιση του ζητήματος, ακόμη και αν πρόκειται για διαφορετικά κράτη ή για έγκλημα με διασυνορικό χαρακτήρα.²⁴⁰ Βασικός στόχος του νόμου, επομένως, ήταν να διευκολυνθεί η αποζημίωση θυμάτων σε υποθέσεις με διασυνοριακό χαρακτήρα από το κράτος τέλεσης του αδικήματος -χωρίς να είχε χαρακτήρα πρωτοφειλέτη,²⁴¹ όταν ο δράστης δεν διέθετε τους αναγκαίους πόρους ή δεν εξακριβώθηκε η ταυτότητά του ή δεν μπορούσε να διωχθεί ποινικά.²⁴²

Αυτό συνέβαλε στη σύσταση της «Ελληνικής Αρχής Αποζημίωσης» και της «Ελληνικής Αρχής Συνδρομής» για την αποζημίωση των θυμάτων εγκλημάτων βίας από πρόθεση», ώστε να αναλάβουν τις σχετικές διαδικασίες, καθώς και για να επιτευχθεί μια απρόσκοπτη συνεργασία με άλλα κράτη-μέλη, ειδικά σε περιπτώσεις όπου ημεδαπός αιτείται αποζημίωση

²³⁸ Ν. 3811/2009 «Αποζημίωση των θυμάτων εγκλημάτων βίας από πρόθεση (Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2004/80/EK του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 29ης Απριλίου 2004) και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 231/18-12-2009, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/A-APOVIA-PAP.qxp.pdf>.

²³⁹ Οδηγία 2004/80/EK του Συμβουλίου της Ε.Ε. 29 Απριλίου 2004 (ΕΕ L261/15), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0080>.

²⁴⁰ Τάκης Α., Αποκαταστατική ποινική δικαιοσύνη στην ΕΕ: Κρατική αποζημίωση για τα θύματα εγκληματικών ενεργειών και η Οδηγία 2004/80 του Συμβουλίου της ΕΕ, στο Ποινική Δικαιοσύνη, 12/2006, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ. 1441-1451.

²⁴¹ Τάκης Α., ό.π., 2006.

²⁴² Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3811/2009, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/A-APOVIA-eis.qxp.pdf>, σελ. 1.

για έγκλημα βίας σε άλλο κράτος,²⁴³ ενισχύοντας έτσι τη συγκέντρωση των διαδικασιών σε ειδική Αρχή.

Η αποζημίωση που θα μπορούσαν να λάβουν τα θύματα,²⁴⁴ μετά από αίτησή τους και με την καταβολή παραβόλου, δεν ήταν πλήρης, αλλά η εύλογη και προσήκουσα, για εγκλήματα βίας -και μόνο, τετελεσμένα ή με απόπειρα αυτών, από πρόθεση, αποκλείοντας εγκλήματα εξ αμέλειας. Με αυτόν τον τρόπο, αποτυπώθηκε η επιλογή του Έλληνα νομοθέτη να χορηγηθεί η αποζημίωση, που ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες θυμάτων τέτοιων εγκλημάτων, ως ένδειξη κοινωνικής αλληλεγγύης και ανθρώπινης συμπάθειας και όχι ως αναγνώριση της έμμεσης ευθύνης του κράτους στη διάπραξη του αδικήματος -όπως θα συνέβαινε στην πλήρη αποζημίωση.²⁴⁵ Μάλιστα, αφορούσε την άμεση από το έγκλημα περιουσιακή βλάβη και όχι τυχόν ηθική.²⁴⁶ Επίσης, καθιερώθηκε η υποχρέωση ενημέρωσης των θυμάτων από (προ)ανακριτικές και εισαγγελικές αρχές γι' αυτό το δικαίωμα, αλλά και η δυνατότητα ενημέρωσης της Αρχής για την οικονομική κατάσταση του δράστη.

Συνολικά, οι δύο Αρχές συμπληρώνουν η μία την άλλη, με την πρώτη να επικεντρώνεται στη χρηματική αποκατάσταση των θυμάτων και τη δεύτερη στην καθοδήγηση και

²⁴³ Βλ. αρ. 14-17 ν. 3811/2009.

²⁴⁴ Βλ. αρ. 1-13 ν. 3811/2009 και ειδικότερα το αρ. 3 κατά το οποίο «Ευθύνη για την καταβολή αποζημίωσης - 1. Θύματα εγκλημάτων βίας από πρόθεση που έχουν τελεστεί στην ημεδαπή, τα οποία έχουν την κατοικία ή τη συνήθη διαμονή τους στην Ελλάδα ή στο έδαφος άλλου κράτους - μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης δικαιούνται, κατόπιν αιτήσεως τους, εύλογης και προσήκουσας αποζημίωσης από το Ελληνικό Δημόσιο. 2. Η αξίωση αποζημίωσης γεννάται: α) στην περίπτωση που ο δράστης του εγκλήματος δεν διαθέτει τους απαιτούμενους προς τούτο πόρους, από την έκδοση αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης, β) στην περίπτωση που δεν μπορεί να εξακριβωθεί η ταυτότητα του δράστη, από τη θέση της δικογραφίας στο αρχείο αγνώστων δραστών και γ) στην περίπτωση που ο δράστης δεν μπορεί να διωχθεί ποινικά ή να του επιβληθεί ποινή, από τη θέση της δικογραφίας στο αρχείο με πράξη του αρμόδιου εισαγγελέα ή από την έκδοση αμετάκλητου απαλλακτικού βουλεύματος ή από την έκδοση αμετάκλητης αθωωτικής απόφασης ή από την με οποιονδήποτε άλλο τρόπο οριστική περάτωση της υπόθεσης. 3. Στις περιπτώσεις α' και γ' της προηγούμενης παραγράφου, προϋπόθεση για την υποβολή αίτησης αποζημίωσης είναι η αδυναμία του θύματος να ικανοποιήσει καθ' οιονδήποτε τρόπο την αξίωση αποζημίωσης που έχει εναντίον του δράστη, η οποία προσδιορίστηκε με τελεσίδικη δικαστική απόφαση. 4. Έγκλημα βίας, κατά την έννοια του παρόντος, θεωρείται: α) κάθε αξιόποινη πράξη από πρόθεση, που τελείται με χρήση σωματικής βίας ή απειλής σωματικής βίας και είχε ως επακόλουθο το θάνατο ή τη βαριά σωματική ή διανοητική πάθηση του θύματος και β) κάθε αξιόποινη πράξη από πρόθεση που τελείται με χρήση σωματικής βίας ή απειλής σωματικής βίας και τιμωρείται με κάθειρξη.»

²⁴⁵ Τάκης Α., ό.π., 2006.

²⁴⁶ Βλ. αρ. 8 και 9 ν. 3811/2009 για τον προσδιορισμό του ύψους αποζημίωσης και τους λόγους αποκλεισμού από την αποζημίωση.

υποστήριξη κατά τη διαδικασία αίτησης αποζημίωσης. Η ύπαρξη των δύο Αρχών φαίνεται να ευνοεί το θύμα σε σχέση με την προϋπάρχουσα κατάσταση, καθώς παρέχει μια δομημένη διαδικασία αποζημίωσης και υποστήριξης, ωστόσο δεν ήταν πανάκεια και κρίνεται εξαιρετικά περιορισμένη, λόγω της συγκεκριμενοποίησης των εγκλημάτων που αφορούσε και της μη πλήρους αποζημίωσης.

4.1.2. Μέτρα προστασίας θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και ανηλίκων θυμάτων σεξουαλικών εγκλημάτων

Ο ν. 4198/2013²⁴⁷ εναρμόνισε την ελληνική νομοθεσία με την Οδηγία 2011/36/ΕΕ²⁴⁸ και επέφερε μία σειρά από μεταβολές σε διάφορα νομοθετικά κείμενα.²⁴⁹ Στις σημαντικότερες κατατάσσεται η τροποποίηση του άρ. 226Α ΚΠΔ, κατά την οποία προβλέφθηκε η αναγκαιότητα για άμεση δικονομική εξέταση του ανήλικου θύματος σε ειδικούς χώρους,²⁵⁰ αλλά δεν διευκρινίστηκε πώς αυτό θα επιτευχθεί, ενώ προστέθηκε το άρ. 226Β ΚΠΔ, κατά το οποίο η εξέταση και των ενηλίκων θυμάτων εμπορίας ανθρώπων θα γινόταν παρουσία πραγματογνώμονα, ψυχολόγου ή ψυχιάτρου, όμως μόνο για εμπορία και σωματεμπορία. Ακόμη, επεκτάθηκε η δυνατότητα άρσης απορρήτου των επικοινωνιών για διερεύνηση τέλεσης κακουργημάτων και στα δύο προαναφερόμενα αδικήματα, όπως και η διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων του αρ. 253Α ΠΚ. Επιπρόσθετα, εντάχθηκαν και τα θύματα

²⁴⁷ Ν. 4198/2013 «Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής και άλλες διατάξεις». Δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ Α 215/11-10-2013, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/p-empan-pap.pdf>.

²⁴⁸ Οδηγία 2011/36/ΕΕ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 5ης Απριλίου 2011 για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:EL:PDF>.

²⁴⁹ Για τροποποιήσεις σε ΠΚ, ΚΠΔ και νόμους βλ. Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4198/2013, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-empan-eis.pdf>.

²⁵⁰ Άρ. 226Α του ΚΠΔ όπως αντικαταστάθηκε με το ν. 4198/2013: «1. Κατά την εξέταση ως μάρτυρα του ανήλικου θύματος των πράξεων που αναφέρονται στα άρθρα 323Α παρ. 4, 323Β εδάφιο α', 324, 336, 337 παράγραφοι 3 και 4, 338, 339, 342, 343, 345, 346, 347, 348, 348Α, 349, 351, 351Α του Π.Κ., καθώς και στα άρθρα 87 παράγραφοι 5 και 6 και 88 του ν. 3386 διορίζεται και παρίσταται, ως πραγματογνώμων, παιδοψυχολόγος ή παιδοψυχίατρος και σε περίπτωση έλλειψής τους, ψυχολόγος ή ψυχίατρος, χωρίς να εφαρμόζονται κατά τα λοιπά οι διατάξεις των άρθρων 204 έως 208. Η εξέταση ως μάρτυρα του ανήλικου θύματος διενεργείται χωρίς υπαίτια καθυστέρηση και σε χώρους ειδικά σχεδιασμένους και προσαρμοσμένους για το σκοπό αυτόν και με όσο το δυνατόν περιορισμένο αριθμό συνεντεύξεων.»

εμπορίας και σωματεμπορίας στους δικαιούχους των θυμάτων αποζημίωσης της «Ελληνικής Αρχής Αποζημίωσης Θυμάτων» (βλ. ανωτέρω 3.1.4.), ενώ έχαιραν και των ευνοϊκών διατάξεων των μέτρων επιείκειας του άρ. 187B ΠΚ (βλ. ανωτέρω 2.1.5., όπου το 187A ΠΚ αναριθμήθηκε σε 187B). Ακόμη, ιδρύθηκε το «Γραφείο Εθνικού Εισηγητή» στο Υπουργείο Εξωτερικών με -επίσημο πλέον- οργανωτικό και συντονιστικό ρόλο και σκοπό την εξάλειψη της εμπορίας ανθρώπων, σε επίπεδο πρόληψης και αντιμετώπισης, έχοντας την υποβοήθηση της «Εθνικής Βάσης Δεδομένων» και του «Εθνικού Συστήματος Αναγνώρισης και Παραπομπής Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων». Το πρώτο θα συγκέντρωνε στατιστικά στοιχεία, ενώ το δεύτερο απέβλεπε στην οργάνωση της παρεχόμενης αρωγής στα θύματα για τον εντοπισμό και τη μετακίνησή τους σε ασφαλές μέρος.²⁵¹

Λίγο αργότερα, ψηφίστηκε και ο ν. 4216/2013²⁵², που κύρωσε Σύμβαση υπογραφείσα στη Βαρσοβία στις 16 Μαΐου του 2005 και καταρτισθείσα υπό το φως μίας σειράς από προηγούμενες διεργασίες και Συστάσεις,²⁵³ με σκοπό τη λήψη μέτρων σε εθνικό επίπεδο και τη διεθνή συνεργασία.²⁵⁴ Η Σύμβαση απέβλεπε στην πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, την προστασία και τη στήριξη των θυμάτων, τη διεθνή συνεργασία, αλλά και τη δημιουργία ενός μηχανισμού παρακολούθησης εφαρμογής της, την Ομάδα εμπειρογνομόνων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (GRETA).

Την ίδια περίοδο, ο ν. 4267/2014²⁵⁵ ήταν -μία ακόμη- προσπάθεια εναρμόνισης της ελληνικής νομοθεσίας με την ευρωπαϊκή, αυτή τη φορά με την Οδηγία 2011/93/ΕΕ²⁵⁶ για την αντιμετώπιση σεξουαλικών εγκλημάτων κατά παιδιών, επιφέροντας τροποποιήσεις και

²⁵¹ Βλ. Άρ. 4 και 6 ν. 4198/2013.

²⁵² Ν. 4216/2013 «Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων» ΦΕΚ Α 266/10-12-2013, https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/08/27aNomosN_-4267-1.pdf.

²⁵³ Βλ. σχετικά στο ν. 4216/2013.

²⁵⁴ Ετήσια Έκθεση, έτους 2005, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), <https://www.nchr.gr/eeda/annual-reports-el.html>, σελ. 282 επ..

²⁵⁵ Ν. 4267/2014 «Καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 137/12-06-2014, https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/08/27aNomosN_-4267-1.pdf.

²⁵⁶ Οδηγία 2011/93/ΕΕ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 13ης Δεκεμβρίου 2011 σχετικά με την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και την αντικατάσταση της Απόφασης-Πλαίσιο 2004/68/ΔΕΥ του Συμβουλίου, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:32011L0093>.

προσθήκες σε ΠΚ, ΚΠΔ και νόμους. Μεταξύ αυτών, προβλέφθηκε η παρεπόμενη ποινή της απαγόρευση άσκησης επαγγέλματος σε περιπτώσεις καταδίκης δράστη για συγκεκριμένα αδικήματα σε βάρος ανηλίκων,²⁵⁷ αποτρέποντας τη συνέχιση ή την επανάληψη της εγκληματικής συμπεριφοράς, προστατεύοντας τα παιδιά από τυχόν θυματοποίηση και διασφαλίζοντας την αξιοπιστία των σχετικών επαγγελμάτων. Ακόμη, προστέθηκε το αρ. 348Α, 348Β, 348Γ, 349 (πορνογραφία ανηλίκων και μαστροπεία) ΠΚ στα «Μέτρα επιείκειας» του αρ. 187Β ΠΚ, παρέχοντας τη δυνατότητα μείωσης ποινών σε άτομα που συνεργάζονται με τις Αρχές, κάτι που θα μπορούσε να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα των διωκτικών Αρχών στην εξάρθρωση εγκληματικών οργανώσεων. Με άλλες διατάξεις, θεσμοθετήθηκε η εξέταση τέτοιων ανήλικων θυμάτων παρουσία πραγματογνώμονα κατά το αρ. 226Α ΚΠΔ, η δυνατότητα άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών και η διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων,²⁵⁸ όπως στα θύματα εμπορίας ανθρώπων, ενέργειες που είναι απαραίτητες και καθοριστικές για τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων και την ανακάλυψη των δραστών. Τέλος, εντάχθηκαν στην προστασία, νομική και κοινωνική, του ν. 3064/2002 (βλ. ανωτέρω 3.1.1.), την αποζημίωση από την «Ελληνική Αρχή Αποζημίωσης Θυμάτων Εγκληματικών Πράξεων» (βλ. ανωτέρω 3.1.4.) και τη δωρεάν νομική βοήθεια του ν. 3226/2004 (βλ. ανωτέρω 3.1.3.),²⁵⁹ διευρύνοντας την υποστήριξη της πολιτείας σε θύματα νέων εγκλημάτων.

²⁵⁷ Αρ. 4 ν. 4267/2014 (Άρθρο 10 παρ. 1 της Οδηγίας): Στην παρ. 1 του άρθρου 67 του Ποινικού Κώδικα προστίθενται εδάφια ως εξής: «Σε περίπτωση καταδίκης για οποιαδήποτε αξιόποινη πράξη των άρθρων 336, 338 παράγραφος 1, 339, 342 παράγραφοι 1 και 2, 348Α, 348Β, 348Γ, 349, 351, 351Α που τελέστηκε σε βάρος ανηλίκου, το δικαστήριο μπορεί να επιβάλει στον καταδικασμένο την απαγόρευση άσκησης της επαγγελματικής του δραστηριότητας, εφόσον αυτή περιλαμβάνει τακτικές επαφές με ανηλίκους, για χρονικό διάστημα ενός μέχρι πέντε ετών. Σε περίπτωση δεύτερης καταδίκης για οποιαδήποτε αξιόποινη πράξη του προηγούμενου εδαφίου, το δικαστήριο επιβάλλει υποχρεωτικά μόνιμη απαγόρευση επαγγελματικής δραστηριότητας που έχει τα αναφερόμενα στο εδάφιο αυτό χαρακτηριστικά.»

²⁵⁸ Βλ. ειδικότερα αρ. 13 , 14 και 15 ν. 4267/2014 για της τροποποιήσεις των αρ. 226Α και 253Α ΚΠΔ, αλλά και του ν. 2225/1994.

²⁵⁹ Όπως προστέθηκε από αρ. έκτο παρ. 1 Ν 3625/2007, αντικαταστάθηκε από αρ. έβδομο παρ. 1 Ν 3875/2010, όπως αντικαταστάθηκε από άρθρο 17 παρ. 2 Ν 4267/2014 3. Δικαιούχοι νομικής βοήθειας ως προς τις τυχόν ποινικές και αστικές αξιώσεις τους είναι και τα θύματα των εγκληματικών πράξεων που προβλέπονται στα άρθρα 323, 323Α, 323Β εδάφιο α', 324, 339, 342, 348Α, 351, 351Α ΠΚ και στα άρθρα 87 παράγραφοι 5 και 6 και 88 του Ν. 3386/2005, καθώς και τα ανήλικα θύματα των πράξεων που προβλέπονται στα άρθρα 336, 338, 343, 345, 346, 347, 348, 348Β, 348Γ και 349 ΠΚ.

Ο ν. 4198/2013, καθώς και οι μεταγενέστεροι ν. 4216/2013 και ν. 4267/2014, αποτέλεσαν σημαντικά βήματα εναρμόνισης της ελληνικής νομοθεσίας με τα ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης ανηλίκων. Παρά τις βελτιώσεις στη δικονομική προστασία και τα εργαλεία έρευνας, οι αδυναμίες στην πρακτική εφαρμογή των νόμων και η ανεπάρκεια δομών υποστήριξης καθιστούν δυσχερή την ιχνηλάτηση τυχόν επίτευξης των επιδιωκόμενων σκοπών των νομοθετικών αυτών μέτρων.

4.1.3. Διεύρυνση δικαιωμάτων διερμηνείας, μετάφρασης και ενημέρωσης

Με σκοπό την εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με Οδηγίες,²⁶⁰ ο ν. 4236/2014²⁶¹ τροποποίησε τον ΚΠΔ, επιφέροντας αλλαγές στα δικαιώματα που αφορούν τη διερμηνεία, τη μετάφραση και την ενημέρωση²⁶² στο πλαίσιο της ποινικής δίκης.

Στην πραγματικότητα, η «διερμηνεία» στον ΚΠΔ αναμορφώθηκε²⁶³, επεκτείνοντας το δικαίωμα σε κάθε στάδιο της ποινικής διαδικασίας, όμως φαίνεται πως εστίασε στην κατοχύρωσή του ως αποκλειστικό προνόμιο του υπόπτου και του κατηγορούμενου, σαν να θεσπίστηκαν ειδικές προβλέψεις μόνο γι' αυτούς,²⁶⁴ αν και ουσιωδώς -και κατ' αναλογία- θα πρέπει να δεχτούμε ότι το βασικό δικαίωμα διερμηνείας αφορά και το θύμα, ως μάρτυρα, μια αστοχία της σχετικής Οδηγίας, που καλύφθηκε από τον Έλληνα νομοθέτη με διεύρυνση του αντικειμένου της σε αυτό.²⁶⁵ Οπωσδήποτε, θα έπρεπε, χωρίς έξοδα και βάσει των αναγκών

²⁶⁰ Οδηγία 2010/64/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Οκτωβρίου 2010 σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2010/64/oj/ell/pdf/a1a> και Οδηγία 2012/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2012 σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:32012L0013>.

²⁶¹ Ν. 4236/2014 «Για την ενσωμάτωση των Οδηγιών ... και άλλες διατάξεις» ΦΕΚ Α 33/11-02-2014, https://ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2019/08/29aNomos4236_2014-1.pdf.

²⁶² Βλ. ειδικότερα Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), Έκθεση Συστάσεων ΕΕΔΑ| Οδηγός Νομολογίας ΕΔΔΑ και ΔΕΕ, 2015, https://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/dikaih_dikh/FAKELOS_Dier_Met-Enhm.pdf.

²⁶³ Φλωρίδης Δ., Ο ΝΕΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν 4620/2019 Τόμος Πρώτος (Άρθρα 1-376), επιμέλεια Ζαχαριάδης Α., Μαργαρίτης Λ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2024, σελ. 1419 επ..

²⁶⁴ Βλ. ειδικότερα αρ. 2,4-7 ν. 4236/2014, όπου υπάρχουν ρητές προβλέψεις προς όφελός τους και ειδικά ως προς τα έξοδα της διερμηνείας.

²⁶⁵ Βλαχόπουλος Στ., Πολυγλωσσία στο δίκαιο, Μετάφραση νομικών κειμένων και δικαστηριακή διερμηνεία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 140.

του ενδιαφερομένου, να εξακριβώνεται άμεσα και σχολαστικά από τις Αρχές η χρηστικότητα διορισμού διερμηνέα και να διασφαλίζεται η μετάφραση ουσιωδών εγγράφων σε χρόνο που να μην θίγονται τα δικαιώματα των διαδίκων σε δίκαια δίκη, κάτι που δύναται να πραγματοποιηθεί με την επαγγελματική, οικονομική και δικονομική ενίσχυση της θέσης των διερμηνέων και των μεταφραστών, αλλά και με τη χρήση των κατάλληλων τεχνολογικών μέσων για τον ως άνω σκοπό.²⁶⁶ Άλλωστε, η σπουδαιότητα της επάρκειας τέτοιων προσώπων συνδέεται με τη διασφάλιση της ισότητας και της απρόσκοπτης συμμετοχής των διαδίκων στην ποινική δικαιοσύνη, αλλά και την πρόληψη της δευτερογενούς θυματοποίησης.

Δεν ισχύει το ίδιο, όμως, και για τις περιπτώσεις «ενημέρωσης». Με νέα διάταξη²⁶⁷ υπήρξε πρόβλεψη για προφορική και έγγραφη ενημέρωση του υπόπτου ή του κατηγορουμένου για δικαιώματα -δικονομικά, γνώσης της κατηγορίας και πρόσβασης στο υλικό της δικογραφίας- που μπορούν να ασκήσουν σε ευρωπαϊκά εντάλματα σύλληψης ή στην εθνική ποινική διαδικασία, πρακτική ωστόσο που ακολουθούνταν ήδη από τις αστυνομικές Αρχές²⁶⁸. Σε κάθε περίπτωση, η σημασία της ενημέρωσης -όσο και της διερμηνείας και της μετάφρασης- αποτελεί προϋπόθεση ενεργής, ακώλυτης και νόμιμης συμμετοχής στις ποινικές διαδικασίες, επιφέροντας απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας, όταν θίγονται τα υπερασπιστικά δικαιώματα -μόνο- του κατηγορουμένου.²⁶⁹

Πάντως, κατά γενική ομολογία, ο νόμος απέβλεπε στη δικονομική ενίσχυση των δικαιωμάτων των υπόπτων και των κατηγορουμένων.²⁷⁰ Ενώ η διερμηνεία, η μετάφραση και η ενημέρωση για τους κατηγορούμενους έχουν αναγνωριστεί ως θεμελιώδη δικαιώματά τους, που πρέπει να διασφαλίζονται, το θύμα δεν πρέπει να αποκόπτεται από αυτά. Είναι, λοιπόν,

²⁶⁶ Ετήσια Έκθεση, έτους 2015, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), https://www.nchr.gr/images/pdf/aithsies_ektheseis/etisia_ekthesi2015_gr.pdf, σελ. 122 επ. και Βλαχόπουλος Στ., ό.π., 2014, σελ. 137 επ..

²⁶⁷ Μετά το άρ. 99 ΚΠΔ, προστέθηκε άρ. 99Α

²⁶⁸ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4236/2014, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/g-280142-eis.pdf>, σελ. 2.

²⁶⁹ Βλ. ειδικότερα Καρράς Α., Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συστηματική Ερμηνεία και Μεθοδολογική κατ' άρθρο Ανάπτυξη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ. 342 επ..

²⁷⁰ Βλ. σχετικά και στην Ετήσια Έκθεση, έτους 2015, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) και ειδικότερα στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), https://www.nchr.gr/images/pdf/aithsies_ektheseis/etisia_ekthesi2015_gr.pdf, σελ. 122 επ. και Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4236/2014, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/g-280142-eis.pdf>, σελ. 1.

αναγκαίο να γίνονται βελτιώσεις, ώστε να κατοχυρωθεί και για το θύμα ίδια ή αντίστοιχη προστασία με αυτή του δράστη για να μην αποδυναμώνεται η θέση του στην ποινική διαδικασία.

4.1.4. Ευρωπαϊκή εντολή προστασίας για το θύμα του εγκλήματος και ευρωπαϊκή ανταλλαγή πληροφοριών

Στο πλαίσιο ενίσχυσης και προστασίας των δικαιωμάτων του θύματος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέκρινε τη δημιουργία ενός μηχανισμού αμοιβαίας αναγνώρισης αποφάσεων και μέτρων προστασίας, που ελήφθησαν σε ποινικές διαδικασίες, εκδίδοντας την Οδηγία 2011/99/ΔΕΥ, η οποία ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με την ψήφιση του ν. 4360/2016²⁷¹, ώστε να παρέχεται η αναγκαία προστασία ακόμα και αν το θύμα μετακινείται από κράτος σε κράτος. Αυτό θα πραγματοποιούνταν με -υπό προϋποθέσεις²⁷²- έκδοση ή αναγνώριση της ευρωπαϊκής εντολής προστασίας.²⁷³

Η ψήφιση του ανωτέρω νόμου εντάσσεται στην εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης ενεργειών δικαστικών αρχών κρατών-μελών,²⁷⁴ βελτιώνοντας την ταχύτητα και την αποτελεσματικότητα στην εκτέλεση των προστατευτικών μέτρων, με σκοπό την εφαρμογή μέτρων προστασίας θυμάτων εγκληματικών ενεργειών, ακόμη και αν αυτή είχε

²⁷¹ Ν. 4360/2016: «Ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία: της Οδηγίας 2011/99/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου,...κατ' εφαρμογή του άρθρου 11 της απόφασης – πλαισίου 2009/315/ΔΕΥ.» ΦΕΚ Α 9/29-01-2016, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/e-ecris-pap.pdf>.

²⁷² Κατά το αρ. 4 ν. 4360/2016 «Πεδίο εφαρμογής (άρθρο 5 της Οδηγίας): Ευρωπαϊκή εντολή προστασίας εκδίδεται μόνο αν έχει επιβληθεί σε πρόσωπο που προκαλεί κίνδυνο, ως μέτρο προστασίας άλλου προσώπου, μία από τις παρακάτω απαγορεύσεις ή περιορισμούς: α) απαγόρευση εισόδου σε ορισμένους χώρους, μέρη ή καθορισμένες περιοχές, στις οποίες διαμένει το προστατευόμενο πρόσωπο ή τις οποίες αυτό επισκέπτεται, β) απαγόρευση ή ρύθμιση οποιασδήποτε επαφής με το προστατευόμενο πρόσωπο, συμπεριλαμβανομένης της επικοινωνίας μέσω τηλεφώνου, ηλεκτρονικού ή απλού ταχυδρομείου, τηλεομοιοτυπίας ή με άλλα μέσα, γ) απαγόρευση ή ρύθμιση του δικαιώματος προσέγγισης του προστατευόμενου προσώπου πέρα από ορισμένη απόσταση.»

²⁷³ Αρ. 1 ν. 4360/2016 «Οι διατάξεις των άρθρων 1 έως 18 ρυθμίζουν: α) την αναγνώριση στην Ελλάδα ευρωπαϊκής εντολής προστασίας που εκδόθηκε σε άλλο κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διατάσσει μέτρο προστασίας ενός προσώπου από εγκληματική ενέργεια άλλου προσώπου, που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη ζωή του ή τη σωματική και ψυχική ακεραιότητα και αξιοπρέπεια αυτού ή την προσωπική ελευθερία του ή τη γενετήσια ακεραιότητά του, για τη συνέχιση της προστασίας του στην Ελλάδα και β) την αίτηση αναγνώρισης και εκτέλεσης αντίστοιχης εντολής που απευθύνει η Ελλάδα σε άλλο κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.»

²⁷⁴ Μυλωνόπουλος Χ., Διεθνές και Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2021, σελ. 461.

εκδοθεί από άλλο κράτος, όταν βρίσκονται σε κίνδυνο ζωής ή σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας και αξιοπρέπειας ή προσωπικής ελευθερίας ή γενετήσιας ακεραιότητας. Με αυτόν τον τρόπο, διασφαλίστηκε η δυνατότητα των θυμάτων να απολαμβάνουν αδιάλειπτη δικαστική προστασία, χωρίς να είναι αναγκαίο να ξεκινήσει εκ νέου όμοια διαδικασία και χωρίς να χάνουν την προστασία, που τους έχει παρασχεθεί στη χώρα τους, ενισχύοντας έτσι την ελευθερία μετακίνησης. Ακόμη, ορίστηκαν με σαφήνεια οι αρμόδιες δικαστικές Αρχές για την έκδοση, αναγνώριση και εκτέλεσή της, προάγοντας την ομαλή εφαρμογή της.

Στον αντίποδα, μειονέκτημα της ρύθμισης ήταν ο περιορισμένος σκοπός της, δηλαδή η προστασία μόνο των θυμάτων ή πιθανών θυμάτων, επειδή δεν θα εφαρμοζόταν σε άλλες περιπτώσεις, όπως στην προστασία μαρτύρων.²⁷⁵ Επίσης, σημαντική είναι και η ανομοιογένεια που ενδεχομένως να υπάρχει στο νομικό πλαίσιο διαφορετικών κρατών. Αυτό σε σύζευξη με τη δυνατότητα των κρατών να προσαρμόσουν την προστασία ανάλογα με το εθνικό πλαίσιο (αρ. 11) και να αρνηθούν να την αναγνωρίσουν (αρ. 12), αναπόφευκτα δύναται να επιφέρει, αντιστοίχως, μείωση της αποτελεσματικότητάς της και σύγκρουση δικαιοδοσιών, ειδικά σε περιπτώσεις δυσλειτουργικής συνεργασίας και καθιερωμένης δικαστικής πρακτικής ανά κράτος.

Ταυτόχρονα, με τον ίδιο νόμο ενσωματώθηκαν και οι Αποφάσεις-Πλαίσιο 2009/315/ΔΕΥ και 2009/316/ΔΕ του Συμβουλίου της ΕΕ στο ελληνικό δίκαιο, που αποτέλεσαν ένα βήμα προς την αναμόρφωση της δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών της, βελτιώνοντας τη διαφάνεια και την ασφάλεια. Με αυτές, το ελληνικό σύστημα Ποινικού Μητρώου θα έπρεπε να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις της ΕΕ, ειδικά μέσω του ECRIS (Ευρωπαϊκού Συστήματος Πληροφοριών Ποινικού Μητρώου) και να εκσυγχρονιστεί, ώστε

²⁷⁵ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4360/2016, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/e-ecriis-eis-olo.pdf>, σελ. 1-2.

να εξασφαλιστεί η ακριβής και ταχεία ανταλλαγή πληροφοριών. Σίγουρα, η ενσωμάτωση των δύο Αποφάσεων σε ενιαίο νομικό κείμενο ενίσχυε τη συνοχή και μείωνε τη γραφειοκρατία.²⁷⁶

Σε σχέση με το θύμα ή τα πιθανά θύματα, θα πρέπει να τονιστεί ότι ο νόμος παρείχε τη δυνατότητα στις ελληνικές Αρχές ή τους ενδιαφερόμενους να απευθυνθούν σε κεντρική Αρχή -το Υπουργείο Δικαιοσύνης, που είχε αναλάβει να συλλεχθούν και να ανταλλαχθούν πληροφορίες σχετικά με αμετάκλητα καταδικασθέντες²⁷⁷, αποσοβώντας το ενδεχόμενο επαγγελματίες, όπως εκπαιδευτικοί ή εργαζόμενοι με παιδιά, που έχουν καταδικαστεί σε άλλο κράτος-μέλος για σεξουαλικά εγκλήματα, να εργάζονται ξανά στην Ελλάδα με παιδιά χωρίς να αποκαλυφθεί το ιστορικό τους (αρ. 25). Ωστόσο, η προσοχή εστιάζεται, κυρίως, στη διαδικαστική διάσταση και την προστασία των προσωπικών δεδομένων του δράστη και όχι στις αναδυόμενες προοπτικές από την εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων.

Είναι επιτακτική, επομένως, η ανάγκη να δοθεί μεγαλύτερη προτεραιότητα στην προστασία και την ενημέρωση των θυμάτων, καθώς και στην εξασφάλιση της έγκαιρης και πλήρους εφαρμογής αυτών των μέτρων, ώστε να αποφευχθούν καθυστερήσεις ή κενά, που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο τα δικαιώματα και την ασφάλεια των (πιθανών) θυμάτων.

²⁷⁶ Να σημειωθεί ότι ο ν. 4360/2016, τροποποιήθηκε αργότερα με το ν. 4995/2022 «Ενσωμάτωση στην εθνική...λοιπές ρυθμίσεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης», <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/odigia884-aposp.pdf>, εστιάζοντας στην ενίσχυση των κανόνων για την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με υπηκόους τρίτων χωρών μέσω του ECRIS, επεκτείνοντας τους εφαρμοζόμενους κανόνες και σε αυτούς. Ειδικότερα, προστέθηκαν νέοι ορισμοί και προσδιορίστηκε με περισσότερη σαφήνεια η διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών, επιδιώκοντας την ταχύτερη και πιο αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών ποινικών μητρώων εντός καθορισμένων προθεσμιών, καθώς με υποχρέωση των αρμόδιων αρχών να διενεργούν ελέγχους για την ακρίβεια και την πληρότητα των στοιχείων που καταχωρούν. Βλ. και Αιτιολογική έκθεση του ν. 4360/2016, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/e-ecris-eis-olo.pdf>, σελ. 3.

²⁷⁷ Στο αρ. 20 ν. 4360/2016 διατυπώθηκαν οι σχετικοί ορισμοί «...α) «καταδίκη»: κάθε αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου κατά φυσικού προσώπου, η οποία αφορά αξιόποινη πράξη που καταχωρίζεται στο ποινικό μητρώο του κράτους-μέλους καταδίκης, β) «ποινική διαδικασία»: η προδικασία, η διαδικασία στο ακροατήριο, η διαδικασία των ενδίκων μέσων και η εκτέλεση, γ) «ποινικό μητρώο»: το εθνικό μητρώο ή τα εθνικά μητρώα στα οποία καταχωρίζονται οι καταδίκες σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2017 - 2025

ΠΜΣ «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2017 - 2025

5.1. Νομοθεσία άμεσα σχετιζόμενη με το θύμα του εγκλήματος

5.1.1. Πληροφόρηση, υποστήριξη και προστασία θυμάτων

Μία ακόμη προσπάθεια πολυ-ενσωμάτωσης ευρωπαϊκών Οδηγιών και Αποφάσεων πραγματοποιήθηκε με το ν. 4478/2017²⁷⁸, με την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ να είναι η πιο σημαντική για την προστασία των θυμάτων. Η Οδηγία προήλθε από τη διαπίστωση της επίτευξης αξιοσημείωτης προόδου σε θέματα δικονομικής ενίσχυσης των δικαιωμάτων των υπόπτων και των κατηγορουμένων, αλλά και τις ελλειπείς προβλέψεις για την υποστήριξη, την προστασία και την πρόσβαση των θυμάτων στην ποινική δικαιοσύνη.²⁷⁹

Ο νόμος χωρίστηκε σε πέντε κεφάλαια, τα οποία διακρίνονται ως ακολούθως:

ι. Γενικές διατάξεις (άρθρα 54-55):²⁸⁰

²⁷⁸ Ν. 4478/2017 «... IV) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της Απόφασης - Πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις.» ΦΕΚ Α 91/23-06-2017, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/k-idilka-aposp-all.pdf>.

²⁷⁹ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4478/2017, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-idikda-eis-all.pdf>, σελ. 12.

²⁸⁰ Άρθρο 55 Ορισμοί (άρθρο 2 της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ) 1. Στον παρόντα νόμο οι ακόλουθοι όροι χρησιμοποιούνται με την εξής σημασία: α) Ως «θύμα» νοείται: αα) το φυσικό πρόσωπο, το οποίο υπέστη ζημία, συμπεριλαμβανομένης της βλάβης του σώματος ή της υγείας ή της τιμής ή της ηθικής βλάβης ή της οικονομικής ζημίας, ή της στέρησης της ελευθερίας του, η οποία προκλήθηκε αμέσως από αξιόποινη πράξη, ββ) οι οικείοι, προσώπου, ο θάνατος του οποίου προκλήθηκε αμέσως από αξιόποινη πράξη και οι οποίοι έχουν αξίωση χρηματικής ικανοποίησης λόγω ψυχικής οδύνης, σύμφωνα με τον Αστικό Κώδικα ή τελούσαν σε άμεση υλική αλληλεξάρτηση με αυτό. β) Ως «οικείοι» νοούνται οι σύζυγοι, το πρόσωπο που συνοικεί με το θύμα σε στενή σταθερή και συνεχή σχέση ετερόφυλης ή ομόφυλης δέσμευσης, οι μνηστευμένοι, οι συγγενείς εξ αίματος και εξ αγχιστείας σε ευθεία γραμμή, οι θετοί γονείς και τα θετά τέκνα, οι αδελφοί και οι σύζυγοι και οι μνηστήρες των αδελφών και τα εξαρτώμενα από το θύμα πρόσωπα, πέραν των συντηρούμενων τέκνων του. γ) «Ανήλικος» είναι κάθε φυσικό πρόσωπο ηλικίας κάτω των 18 ετών. δ) Ως «υπηρεσίες υποστήριξης και φροντίδας θυμάτων» νοούνται οι δημόσιες υπηρεσίες, καθώς και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που παρέχουν υπηρεσίες γενικής ή ειδικής υποστήριξης και φροντίδας. ε) Ως «αποκαταστατική δικαιοσύνη» νοούνται οι διαδικασίες που προβλέπονται ρητά σε διάταξη νόμου, μέσω των οποίων το θύμα και ο δράστης αξιόποινης πράξης μπορούν, εφόσον δώσουν την ελεύθερη συναίνεσή τους, ενώπιον της αρμόδιας δικαστικής ή εισαγγελικής αρχής, να συμμετάσχουν ενεργά στην επίλυση των μεταξύ τους διαφορών ή απαιτήσεων που απορρέουν από την αξιόποινη πράξη.

Προσδιορίστηκαν βασικοί όροι του νόμου και διευρύνθηκε η έννοια των οικείων ως έμμεσα θύματα του εγκλήματος, χωρίς ωστόσο αυτό να επιδρά ως προς τις προϋποθέσεις νόμιμης παράστασης στην ποινική διαδικασία, όπως αυτή ορίζεται στον ΚΠΔ.

ii. Παροχή πληροφοριών και υποστήριξης (άρθρα 56-62)

Θεσπίστηκαν μέτρα, ώστε να υπάρχει αμφίπλευρη κατανόηση θύματος και Αρχών, προωθώντας την καλύτερη αντιμετώπιση των περιστατικών. Προβλέφθηκε η κατάρτιση οδηγού δικαιωμάτων σε διαφορετικές γλώσσες, αλλά και στη νοηματική, η συνοδεία του θύματος από πρόσωπο της επιλογής του, η διαρκής πληροφόρηση για δικαιώματα, που μπορούν να ασκήσουν ή που ασκήθηκαν, με κάθε τρόπο, η δωρεάν διερμηνεία και μετάφραση, η δωρεάν πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης και φροντίδας ανεξάρτητα από την υποβολή καταγγελίας. Τα παραπάνω μέτρα ενίσχυαν την ισότιμη πρόσβαση στη δικαιοσύνη, την ενεργή συμμετοχή και την ασφάλεια σε επίπεδο προσωπικό ή ψυχολογικό, ώστε να αμβλύνονται αναστολές και να καταγγέλλεται το έγκλημα, αφού η έλλειψη εμπιστοσύνης στις Αρχές και το γενικό αίσθημα ανικανοποίητου στην αντιμετώπιση των θυμάτων από την πολιτεία επιδρούν ως σημαντικός παράγοντας μη καταγγελίας.²⁸¹

iii. Συμμετοχή στην ποινική διαδικασία (άρθρα 63-64)

Ορίστηκε ότι, κατά την αποκαταστατική δικαιοσύνη, θα πρέπει -υπό την προϋπόθεση της εκούσιας και ασφαλούς συμμετοχής- να διασφαλίζεται πως θα λαμβάνονται υπόψη όλοι οι παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την απόφαση του θύματος, αλλά και η ελευθερία υποβολής έγκλησης ανεξάρτητα από την κατοικία και τον τόπο τέλεσης του εγκλήματος. Η παραπάνω προσέγγιση -φαίνεται να- μειώνει το ενδεχόμενο δευτερογενούς θυματοποίησης και να εδραιώνει ένα πλαίσιο αυτονομίας του θύματος.

iv. Αναγνώριση και προστασία θυμάτων (άρθρα 65-69)

Αναγνωρίστηκε για τα θύματα -και, κατά περίπτωση, στους οικείους τους- η ανάγκη: περιορισμένης επαφής αυτών με τους δράστες, διαμόρφωσης ειδικών χώρων αναμονής, λήψης μέτρων για τη γενικότερη προστασία, αλλά και για τη δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση και τον εκφοβισμό, αποτελεσματικών και αναλογικών δικονομικών πράξεων κατά την ποινική έρευνα, προστασίας της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων, της περαιτέρω ατομικής αξιολόγησης για λήψη ανάλογων με τις

²⁸¹ Βλ. ειδικότερα για παράγοντες μη καταγγελίας αξιόποινων πράξεων από τα θύματα, Ζαραφωνίτου Χ., Εμπειρική εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2023, σελ. 309 επ..

ειδικές ανάγκες μέτρων και με έμφαση σε θύματα με προσωπικά χαρακτηριστικά «όπως η ηλικία, η φυλή, το χρώμα, η θρησκεία, η εθνικότητα ή εθνοτική καταγωγή, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα ή τα χαρακτηριστικά φύλου ή η αναπηρία, το καθεστώς διαμονής ή κατοικίας, οι δυσκολίες επικοινωνίας, η σχέση συγγένειας ή έτερης άλλης εξάρτησης με τον δράστη, καθώς και το ιστορικό προηγούμενης θυματοποίησης», αλλά και τη σοβαρότητα του εγκλήματος ειδικά αν σχετίζεται με «τρομοκρατία, οργανωμένο έγκλημα, εμπορία ανθρώπων, βία λόγω φύλου, ρατσιστική βία, ενδοοικογενειακή βία, σεξουαλική βία ή εκμετάλλευση ή έγκλημα μίσους», και, τέλος, της προστασίας τους κατά την εξέταση και την ακροαματική διαδικασία υπό το πρίσμα όμως των διατάξεων του ΚΠΔ. Συνολικά, τα μέτρα δημιουργούν ένα πιο δίκαιο και υποστηρικτικό πλαίσιο για τα θύματα, προσφέροντας προστασία από περαιτέρω τραυματισμό και ενισχύοντας την εμπιστοσύνη τους στο σύστημα δικαιοσύνης.

ν. Εκπαίδευση σε Υπηρεσίες, Αρχές και επαγγελματίες (άρθρο 70)

Προβλέφθηκε ειδική επιμόρφωση προσώπων, που έρχονται σε επαφή με τα θύματα, καθώς και μία ευρύτερη συνεργασία και συντονισμός Υπηρεσιών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Έτσι, θα μπορούσαν να ενισχυθούν οι γνώσεις και οι δεξιότητες αρμοδίων προσώπων, προάγοντας την ευαισθησία και την κατανόηση των αναγκών των θυμάτων και αναβαθμίζοντας την ποιότητα των Υπηρεσιών, ενώ με την αгаστική συνεργασία αυτών, εξασφαλίζεται μία αποτελεσματικότερη απάντηση στο έγκλημα, όπως και η εμπιστοσύνη του κοινού προς τη δικαιοσύνη.

Αξίζει να σημειωθεί ότι με το αρ. 72 του ν. 4478/2017 προστέθηκε στην παρ. 6 αρ. 9 του ν. 2928/2001 (βλ. ανωτέρω 3.1.1) το εξής εδάφιο «Τα ανωτέρω μέτρα μπορούν να λαμβάνονται και στις περιπτώσεις των κατά αρ. 81Α ΠΚ εγκλημάτων με ρατσιστικά χαρακτηριστικά για την προστασία των παθόντων, των οικείων τους ή των ουσιωδών μαρτύρων», λόγω κινδύνου δευτερογενούς και επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης, εκφοβισμού ή και αντεκδίκησης,²⁸² αναγνωρίζοντας ότι τα εγκλήματα μίσους δεν πλήττουν μόνο το θύμα, αλλά και τις ευρύτερες ομάδες στις οποίες ανήκει, κάτι που επιδεινώνει την ψυχική και κοινωνική τους κατάσταση.

²⁸² Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4478/2017, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-idikda-eis-all.pdf>, σελ. 15.

Τέλος, για την παρακολούθηση της εφαρμογής του νόμου ορίστηκε ως αρμόδιο το Τμήμα Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του -τότε- Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, συστήθηκαν Αυτοτελή Γραφεία Προστασίας Ανήλικων Θυμάτων «Σπίτια του Παιδιού» και τροποποιήθηκε το αρ. 226Α ΚΠΔ, με σκοπό να καλυφθούν κενά της προϊσχύουσας διάταξης, που την καθιστούσε ανεφάρμοστη, με βασικότερη πρόβλεψη τη διενέργεια εξατομικευμένης αξιολόγησης για ανήλικα θύματα, την παροχή εξειδικευμένων υποστηρικτικών υπηρεσιών, καθώς και την ενεργό συνδρομή των αρμόδιων Αρχών κατά τη διαδικασία εξέτασής τους στα προαναφερόμενα «Σπίτια του Παιδιού», μία ρυθμιστική παρέμβαση που διακρίνεται για την ενίσχυση της προστασίας των ανήλικων θυμάτων κακοποίησης.²⁸³ Ο συνδυασμός τους διαμόρφωσε ένα διαφανές, ασφαλές και υποστηρικτικό περιβάλλον για το θύμα, ανταποκρινόμενο στις ανάγκες του.

Ο ν. 4478/2017 συνιστά μια σημαντική νομοθετική τομή, προσαρμόζοντας το ελληνικό δίκαιο στις επιταγές του ευρωπαϊκού, ενισχύοντας τη θέση των θυμάτων εντός της ποινικής διαδικασίας και προσδίδοντας ολιστική προσέγγιση στην προστασία του. Παρά τη σαφή προοδευτική κατεύθυνση και τις πολυεπίπεδες προβλέψεις για την προστασία των θυμάτων, η αποδοτικότητα και αποκρισιμότητά του εξαρτάται από την πλήρη και συνεπή εφαρμογή του, την επάρκεια πόρων και την ορθή λειτουργία των αρμοδίων Υπηρεσιών. Το νομοθετικό πλαίσιο θέτει τις βάσεις για μια δικαιότερη και πιο ευαίσθητη προς τα θύματα προσέγγιση, ωστόσο οι προκλήσεις της εξειδίκευσης των ρυθμίσεων και της πρακτικής εφαρμογής θα καθορίσουν τον αντίκτυπό του στην πραγματικότητα.

5.1.2. Η επίδραση της κύρωσης της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης

Με το ν. 4531/2018²⁸⁴ κυρώθηκε η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, δηλαδή η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών

²⁸³ Τσέτουρα Α., Το θεσμικό πλαίσιο της κοινωνικής εργασίας, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2022, σελ. 141-142.

²⁸⁴ Ν. 4531/2018 «Ι) Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας, ΙΙ) Ενσωμάτωση της 2005/214/ΔΕΥ απόφασης - πλαίσιο, όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση - πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ, σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης επί χρηματικών ποινών και ΙΙΙ) Άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» ΦΕΚ Α 62/5-4-2018, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/k-bwomen-pap-aposp.pdf>.

και της ενδοοικογενειακής βίας, που υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, ήδη πριν από τα μέσα του 2011, με βασικό σκοπό τη θέσπιση ομοίων τρόπων προστασίας στα κράτη-μέλη της ΕΕ.

Η Σύμβαση έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στην πρόληψη -μεταξύ άλλων- με προβλέψεις σχετικά με την κατάρτιση επαγγελματιών, που ασχολούνται με θύματα ενδοοικογενειακής βίας, τη δημιουργία θεραπευτικών προγραμμάτων για τους δράστες και τη διοργάνωση δράσεων κατά των στερεοτύπων. Για την προστασία των θυμάτων, προέκρινε την απομάκρυνση του δράστη από το θύμα, ακόμη και με υποχρεωτική εγκατάλειψη της κατοικίας, την ίδρυση κέντρων υποδοχής σε όλη τη χώρα, την ποινικοποίηση συμπεριφορών -όπως το «stalking»²⁸⁵- και την πρόβλεψη αποζημίωσης. Τέλος, ορίστηκε η «GREVIO» ως ανεξάρτητο όργανο παρακολούθησης εφαρμογής της Σύμβασης, προωθώντας τη λογοδοσία και τη διαφάνεια. Πάντως, μπορεί η Σύμβαση να αναφέρεται σε γυναίκες, μάλλον λόγω των κοινωνικών στερεοτύπων και σχέσεων εξουσίας, ωστόσο οι νομοθετικές διατάξεις αφορούν -στο πλαίσιο της αρχής της ισότητας- κάθε φύλο, κοινωνικό και όχι βιολογικό.²⁸⁶

Επιπλέον, είχε ως φυσικό επακόλουθο να επιφέρει αλλαγές και νέες προβλέψεις σε μια σειρά από διατάξεις.²⁸⁷ Ειδικότερα, στον ΠΚ ξεχωρίζει η ποινικοποίηση του «stalking», αφού στο αρ. 333 ΠΚ τυποποιήθηκε ως απειλή η επίμονη καταδίωξη ή παρακολούθηση του θύματος, που προκαλεί τρόμο ή ανησυχία, είτε με επιδίωξη διαρκούς επαφής μέσω τηλεπικοινωνιακού ή ηλεκτρονικού μέσου, είτε με διαρκείς επισκέψεις στο περιβάλλον του θύματος, παρά την εκπεφρασμένη αντίθετη βούλησή του. Οι προαναφερόμενες αλλαγές καθρεπτίζουν την προσαρμογή της νομοθεσίας σε ζητήματα έμφυλης βίας μέσω καλύτερης νομοθέτησης για την προστασία των θυμάτων, όμως, στο ίδιο πλαίσιο, χρήζει ποινικής

²⁸⁵ Η εγκληματική πράξη της παράνομης παρακολούθησης και καταδίωξης κάποιου για ένα χρονικό διάστημα. Στο Cambridge Dictionary, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/catcalling>.

²⁸⁶ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), Παρατηρήσεις επί του Σχ/Ν «Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας», 2018, https://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/isothta_fullwn/EEDA_Symvasi_Konstad.pdf, σελ. 3-6 και Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4531/2018, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-bwomen-eis.pdf>. Επίσης, στην παρ. 3 αρ. 3 της Σύμβασης προβλέπεται ότι «ο όρος «φύλο» υποδηλοί τους κοινωνικά δομημένους ρόλους, συμπεριφορές, δραστηριότητες και ιδιότητες, που μια δεδομένη κοινωνία θεωρεί κατάλληλες για τις γυναίκες και τους άνδρες.»

²⁸⁷ Βλ. σχετικά και Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4531/2018, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-bwomen-eis.pdf>.

αξιολόγησης και η εκδήλωση συμπεριφορών «catcalling»²⁸⁸, κάτι που φαίνεται ότι έχει διαφύγει του «νομοθετικού ραντάρ» ποινικοποίησης.

Επιπρόσθετα, η Σύμβαση επέφερε αλλαγές και στο νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, που διακρίνονται για τον ανθρωποκεντρικό τους χαρακτήρα. Πιο συγκεκριμένα:

- i. η έννοια της οικογένειας διευρύνθηκε, αφού εντάχθηκαν στο προστατευτικό πλαίσιο του νόμου τα πρόσωπα που τέλεσαν σύμφωνο συμβίωσης και, σε περίπτωση λύσης του, οι διατάξεις θα εφαρμόζονταν, όπως ίσχυε και για τους τέως συζύγους, ενώ έπαυσε να είναι υποχρεωτική προϋπόθεση η συνοίκηση των μόνιμων συντρόφων, αναγνωρίζοντας τόσο τις νέες μορφές οικογενειών όσο και τη συνέχεια της βίας μετά την απομάκρυνση των συντρόφων,
- ii. εισήχθη πρόβλεψη ανάσυρσης της δικογραφίας από το αρχείο με διακοπή της ποινικής διαμεσολάβησης, όταν είχε κριθεί ότι ο δράστης θα έπρεπε να είχε παρακολουθήσει ειδικό συμβουλευτικό-θεραπευτικό πρόγραμμα σε δημόσιο φορέα στο πλαίσιο πρόληψης της υποτροπής, αλλά υπαίτια δεν το έπραξε,
- iii. προβλέφθηκε η αναστολή παραγραφής εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος ανηλίκων μέχρι την ενηλικίωσή τους για ένα έτος, αν είχε τελεστεί πλημμέλημα, ή για τρία έτη, αν πρόκειται για κακούργημα, προστατεύοντας μία ευαίσθητη κατηγορία θυμάτων, που ενδεχομένως να μην καταγγέλλουν λόγω φόβου, εξάρτησης και συναισθηματικής σύγχυσης,
- iv. δόθηκε η δυνατότητα και στον Εισαγγελέα να εκδίδει, με αιτιολογημένη διάταξη, περιοριστικούς όρους για τον κατηγορούμενο με σκοπό την προστασία της σωματικής και ψυχικής υγείας του θύματος, μειώνοντας τον κίνδυνο κλιμάκωσης της βίας, και, μάλιστα, επί ποινή φυλάκισης παραβίαση αυτών, ενώ η παύση της ισχύος τους θα επερχόταν με ανάκληση, αντικατάσταση ή τροποποίηση από το δικαστικό όργανο που τους επέβαλε,
- v. στο ν. 2168/1993 -περί όπλων- αντικαταστάθηκε η σχετική διάταξη για τη χορήγηση αδειών και έτσι απαγορεύτηκε η χορήγηση αδειών και σε όσους ασκήθηκε δίωξη για

²⁸⁸ Η ενέργεια του να φωνάζεις ή να σφυρίζεις (δηλαδή να παράγεις έναν υψηλό ήχο φυσώντας) σε κάποιον με προσβλητικό τρόπο, συνήθως εκφράζοντας ανεπιθύμητο σεξουαλικό ενδιαφέρον. Στο Cambridge Dictionary, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/catcalling>.

εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας ή όσους καταδικάστηκαν αμετάκλητα σε πλημμέλημα, λόγω κινδύνου «φονικότητας»,

- vi. καθιερώθηκε για τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας η απαγόρευση επιστροφής αλλοδαπών, με σκοπό την ενθάρρυνσή τους να προσφεύγουν στις Αρχές, ακολουθώντας το πρότυπο των θυμάτων ρατσιστικών εγκλημάτων, και
- vii. ως εθνικός συντονιστικός φορέας ορίστηκε η Διεύθυνση Σχεδιασμού, Δημιουργίας Προτύπων και Παρακολούθησης Πολιτικών Ισότητας των Φύλων της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων του Υπουργείου Εσωτερικών, η οποία ανέλαβε το συντονισμό, την οργάνωση και την αξιολόγηση δράσεων για την πρόληψη και την καταπολέμηση της έμφυλης βίας με συλλογή στατιστικών δεδομένων, τη διεξαγωγή ερευνών για όλες τις μορφές βίας, ανάπτυξη δράσεων και συνεργασιών με φορείς και άλλες αρμοδιότητες στο Δίκτυο Δομών, την 24ωρη πανελλαδική τηλεφωνική γραμμή SOS «15900», τους ξενώνες φιλοξενίας και τα συμβουλευτικά κέντρα για γυναίκες, ενισχύοντας τη διασύνδεση του κοινωνικού και ποινικού συστήματος για την αποτελεσματική καταπολέμηση της βίας.

Επίσης, στον προγενέστερο ν. 3811/2009 -για τη χορήγηση αποζημίωσης σε θύματα εγκλημάτων βίας από πρόθεση- συμπεριελήφθησαν στην αποζημίωση των θυμάτων η ψυχική και ψυχολογική υποστήριξη, όταν δεν υπήρχαν αντίστοιχες δομές στον τόπο κατοικίας, καλύφθηκαν έξοδα μετεγκατάστασης σε ασφαλές περιβάλλον, προβλέφθηκε το διάστημα των έξι μηνών για την εξέταση της αίτησης του θύματος, ενώ ορίστηκε μεγαλύτερη προθεσμία από την προβλεπόμενη στον ΚΔΔ για τυχόν προσφυγή κατά απόφασης. Οι παραπάνω διευκολύνσεις είναι μια απόδειξη θεσμικής ευαισθητοποίησης απέναντι στα ευάλωτα θύματα βίας.

Συνολικά, η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης έχει αναδειχθεί ως ένας θετικός παράγοντας για την προστασία των θυμάτων έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας, παρέχοντας ένα ενισχυμένο και πολυδιάστατο νομικό πλαίσιο για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους, αν και έχει επικριθεί για επιλεκτική ενσωμάτωση στην ελληνική

νομοθεσία.²⁸⁹ Ωστόσο, η ουσιαστική επιτυχία της προστασίας, που παρέχεται, αναμφίβολα εξαρτάται από την ορθή και συστηματική εφαρμογή των προβλέψεων της Σύμβασης, καθώς και από την επαρκή υποστήριξη των κρατικών μηχανισμών και φορέων, ώστε να εξαλειφθούν περιστατικά ανισότητας και περιορισμών. Οποιοσδήποτε διοικητικές ελλείψεις ή ανεπάρκειες ενδέχεται να υπονομεύσουν την πρακτική εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου, αναστέλλοντας την πραγματική του δυναμική και την ικανότητα να ανταποκριθεί στις ανάγκες των θυμάτων.

5.1.3. Η επίδραση της κύρωσης νέου ΠΚ και ΚΠΑ

Με την ψήφιση του ν. 4619/2019²⁹⁰ τέθηκε σε ισχύ ο νΠΚ, επιφέροντας μεταβολές²⁹¹ που αποσκοπούσαν στον εξορθολογισμό και τον εκσυγχρονισμό των σχετικών διατάξεων, αν και οι επακόλουθες τροποποιήσεις του -μόλις λίγους μήνες μετά- με το ν. 4637/2019²⁹² -και

²⁸⁹ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), Παρατηρήσεις επί του Σχ/Ν «Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας», 2018, https://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/isothta_fullwn/EEDA_Symvasi_Konstad.pdf, σελ. 15.

²⁹⁰ Ν. 4619/2019 «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα» ΦΕΚ Α 95/11-06-2019, https://www.hellenicparliament.gr/Nomothetiko-Ergo/Anazitisi-Nomothetikou-Ergou?law_id=053d3a90-ef5a-4d18-a335-aa610111664b.

²⁹¹ Βλ. ειδικότερα ως προς τις ουσιώδεις μεταβολές που επήλθαν με το νΠΚ στην Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4619/2019, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-poinkod-eis-NEO.pdf>, σελ.4-7.

²⁹² Ν. 4637/2019 «Τροποποιήσεις Ποινικού Κώδικα, Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και συναφείς διατάξεις» ΦΕΚ Α180/18-11-2019, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/tropop-poinikou-kodika-pap.pdf>.

άλλες με τους ν. 4855/2021²⁹³ και 5090/2024²⁹⁴ τα επόμενα χρόνια²⁹⁵- συνηγορούν στο επιχείρημα πως η διαμόρφωσή του ανταποκρινόταν στο δόγμα «καλύτερα πρόχειρα παρά καθόλου».

Στο νΠΚ -σε άμεση σχέση με το θύμα- ξεχωρίζει η θέσπιση του αρ. 312 νΠΚ. Το αρ. 312 ΠΚ «Σωματική βλάβη αδύναμων ατόμων» τυποποιήθηκε από το νομοθέτη για να αποδοθεί ιδιαίτερη απαξία σε διακεκριμένες παραλλαγές απλής, επικίνδυνης, βαριάς και θανατηφόρας σωματικής βλάβης κατά ανηλίκων ή αδύναμων ατόμων να υπερασπιστούν τον εαυτό τους, εξαιτίας εξουσιαστικών σχέσεων με -περιοριστικό- χαρακτήρα επιμέλειας, προστασίας, εργασίας, υπηρεσίας, συζυγίας και συμβίωσης δράστη και θύματος, επιχειρώντας να καλύψει κενά του νόμου για την ενδοοικογενειακή βία και επισείοντας βαρύτερες ποινές.²⁹⁶

Όμως, παρατηρήθηκε η ταύτιση της αντικειμενικής και της υποκειμενικής υπόστασης με εκείνες των αντίστοιχων ενδοοικογενειακών βλαβών του ν. 3500/2006 -κάτι που ενδεχομένως να δημιουργούσε ζητήματα στην απήχηση των ρυθμίσεων στην πρόληψη του εγκλήματος και ευρύτερα στην κοινωνία, με τη διαφορά ότι στο νόμο γίνεται λόγος για ιδιώνυμο έγκλημα μεταξύ μελών της ίδιας οικογένειας. Επομένως, υπερίσχυε -κατά βάση- η νεότερη διάταξη του ΠΚ έναντι του προγενέστερου νόμου.²⁹⁷ Σε κάθε περίπτωση, η βασική διαφορά των δύο αυτών ρυθμίσεων έγκειται στο ότι η διάταξη του 312 είναι πιο γενική και περιλαμβάνει

²⁹³ Ν. 4855/2021 «Τροποποιήσεις του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες επείγουσες διατάξεις» ΦΕΚ Α 215/12-11-2021, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/11779190.pdf>.

²⁹⁴ Ν. 5090/2024 «Παρεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την επιτάχυνση και την ποιοτική αναβάθμιση της ποινικής δίκης - Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής.» ΦΕΚ Α 30/23-02-2024, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/12516923.pdf>.

²⁹⁵ Συγκεκριμένα, ο ν. 4855/2021 περιείχε 203 άρθρα από τα οποία τα 170 επέφεραν αλλαγές στους σχετικού κώδικες, όμως είναι σίγουρο ότι οι συχνές αλλαγές δημιουργούν ανασφάλεια δικαίου. Στυλιανίδου Χ, Ο νόμος 4855/2021, οι αλλαγές στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και η κριτική που ασκήθηκε, άρθρο στην ηλεκτρονική ιστοσελίδα «govwatch.gr», 01-12-2021. Ακόμη, βλ. Τζαννετάκη Τ., Ο Ποινικός Κώδικας του 2019 και οι διαδοχικές τροποποιήσεις του έως και τον Ν. 5090/2024: Μια κριτική αφηγηματική ανάλυση της διπλής αλλαγής παραδείγματος στην ελληνική νομοθεσία για τις ποινές, Ποινικά Χρονικά, Π.Ν. Σάκκουλας, Μάρτιος (3) 2024.

²⁹⁶ Καμπέρου Ε., Ο νέος Ποινικός Κώδικας (2ος Τόμος) - Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν 4619/2019, επιμέλεια Χαραλαμπίδης Α., Νομική Βιβλιοθήκη, 2021, σελ. σελ. 2310-2318.

²⁹⁷ Καμπέρου Ε., ό.π., 2021, σελ. σελ. 2319.

ευρύτερες περιπτώσεις βίας, ενώ ο ν. 3500/2006 παρείχε πιο ολοκληρωμένη και προστατευτική προσέγγιση στα θύματα ενδοοικογενειακής βίας.

Αν και ο νομοθέτης επεδίωξε με το 312 να «καλύψει και το έγκλημα της ενδοοικογενειακής βίας, το οποίο... εγείρει σοβαρά δογματικά προβλήματα»,²⁹⁸ τελικά αποδείχθηκε ότι δημιούργησε ακόμη μεγαλύτερη ασάφεια και ανασφάλεια δικαίου,²⁹⁹ ενισχύοντας μια αίσθηση πολυπλοκότητας και πολυνομίας. Πάντως, με το ν. 5090/2024 τροποποιήθηκε εκ βαθέων το αρ. 312 ΠΚ για την «εξάλειψη κάθε αντινομίας...λόγω αλληλεπικάλυψης...»³⁰⁰ και του προσέδωσε επικουρικό χαρακτήρα, δηλαδή μπορούσε να εφαρμοστεί μόνο αν ο δράστης δεν μπορούσε να τιμωρηθεί με τον προϋπάρχοντα νόμο της ενδοοικογενειακής βίας.³⁰¹

Ταυτόχρονα, η ψήφιση του νΚΠΔ με το ν. 4620/2019³⁰² -για τον οποίο ισχύει ότι ελέχθη παραπάνω αναφορικά με τις συνεχείς τροποποιήσεις του νΠΚ- ήταν αναγκαία για λόγους που σχετίζονται με νομοτεχνικές ελλείψεις και ζητήματα συνοχής των δικονομικών διατάξεων.³⁰³ Σε σχέση με το θύμα του εγκλήματος, ξεχωρίζουν τρεις περιπτώσεις: η μετάβαση στο θεσμό της παράστασης για την υποστήριξη της κατηγορίας, η εισαγωγή άρθρου για την προστασία μαρτύρων και η «ψήφος εμπιστοσύνης» στο αποκαταστατικό μοντέλο δικαιοσύνης.

²⁹⁸ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4619/2019, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-poinkod-eis-NEO.pdf>, σελ. 62.

²⁹⁹ Φυτράκης Ε., Παρατηρήσεις στην ΤρΠλημΘεσ (Αυτοφ) 7180/2023 - Ενδοοικογενειακή βία: Η έννοια του συντρόφου και η σχέση του Ν. 3500/2006 με το άρθρ. 312 ΠΚ, Ποινική Δικαιοσύνη 3/2024, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024, σελ. 278 επ..

³⁰⁰ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 5090/2024, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/12516862.pdf>, σελ. 125.

³⁰¹ Φυτράκης Ε., ό.π., 2024, σελ. 278.

³⁰² Ν. 4620/2019 «Κύρωση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας» ΦΕΚ Α 96/11-6-2019, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/k-kodikas-dikonomias-pap-aposp.pdf>.

³⁰³ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4620/2019, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-kodikas-dikon-aitiologiki-all.pdf>, σελ. 1.

Αρχικά, ο νΚΠΔ συμπίπτει με τη μετάβαση από το θεσμό της πολιτικής αγωγής³⁰⁴ στην παράσταση για την υποστήριξη της κατηγορίας, επαναπροσδιορίζοντας τη θέση του θύματος στην ποινική δίκη. Αυτό θα συμμετείχε -πλέον- ως παριστάμενος για την υποστήριξη την κατηγορία υπό τις προϋποθέσεις ενεργητικής νομιμοποίησης του παλιού θεσμού, δηλαδή της αστικής αξίωσης από άμεση ζημία λόγω παραβίασης ποινικής διάταξης, εφόσον αυτή είναι ενεργή κατά τη δήλωση της παράστασης για την υποστήριξη της κατηγορίας και χωρίς η μετά τη δήλωση απόσβεση να επιφέρει κατάργηση του δικαιώματος.³⁰⁵ Σε κάθε περίπτωση,

³⁰⁴ Για την πολιτική αγωγή είχαν εκφραστεί απόψεις περί αντισυνταγματικότητας, επειδή προσκρούει στα άρ. 94 παρ. 3 Σ (δικαιοδοσία διοικητικών και πολιτικών δικαστηρίων) και στο άρ. 96 παρ. 1 Σ (ποινική δικαιοσύνη), Βλ. Αλεξιάδης Σ., Εγκληματολογία, εκδόσεις Σάκκουλας Α.Ε., γ' έκδ. 1989, σ. 368-369 και Κονδύλης Δ., Το δεδικασμένον κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, εκδόσεις Αντ. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ, 1983, σελ.72. Δεν φαίνεται, όμως, να υφίστανται οι αιτιάσεις περί αντισυνταγματικότητας, επειδή η πολιτική και η ποινική δικαιοσύνη απονέμεται από τους ίδιους δικαστές, αλλά και επειδή η πολιτική αγωγή έχει μικτό χαρακτήρα, αστικό και ποινικό. Η πολιτική αγωγή στο ποινικό δικαστήριο είχε μικτό χαρακτήρα, αστικό και ποινικό, αφού μέσω αυτής επιδιώκονταν η ικανοποίηση αστικών αξιώσεων και η καταδίκη του κατηγορουμένου. Αξιώσεις αστικού χαρακτήρα περιλαμβάνουν αποζημίωση, δηλαδή επανόρθωση περιουσίας σε αντιστοιχία με το ύψος της ζημιάς (297 και 923 ΑΚ) ή χρηματική ικανοποίηση (299 και 932 ΑΚ) λόγω υλικής ή ηθικής βλάβης ή και αποκατάστασης, δηλαδή μία αποτίμηση σε χρήμα ζημιά που σχετίζεται με την πνευματική και σωματική υπόσταση του ατόμου (297 ΑΚ) από την εγκληματική πράξη. Βλ. Ψαρούδα-Μπενάκη Α., Η πολιτική αγωγή στην ποινική δίκη, νομική φύση-νομιμοποίηση του πολιτικώς ενάγοντος, εκδόσεις Αφοί Σάκκουλα, 1982, σελ. 26 επ. και 39 και Ανδρουλάκης Ν., ό.π., σελ. 371 επ. και Ζαχαριάδης Α. σε Μαργαρίτη-Ζαχαριάδη, Εμβάθυνση στην ποινική δικονομία, 1999, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ Αθήνα - Θεσσαλονίκη, σελ. 204-205.

³⁰⁵ Να σημειωθεί εδώ ότι καταργήθηκε και η διεκδίκηση -έστω του απειροελάχιστου- συμβολικού χρηματικού ποσού των 44 ευρώ με την επιφύλαξη της διεκδίκησης του μεγαλύτερου στα πολιτικά δικαστήρια, αλλά παρέμεινε ως προϋπόθεση παραδεκτού της παράστασης η καταβολή παραβόλου. Πάντως, στο νΚΠΔ, καταγράφηκε η δυνατότητα -με το αρ. 63 νΚΠΔ- εξαίρεσης από την καταβολή παραβόλου για όσους δικαιούνται παροχής νομικής βοήθειας, αν και η πρόβλεψη του νόμου πέραν του ότι χρονολογείται στο έτος 2004 είναι και εξαιρετικά περιοριστικές για τα θύματα - ζήτημα για το οποίο βλ. ανωτέρω στην ανάπτυξη του ν. 3226/2004, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.

με τη νομότυπη άσκηση του δικαιώματος,³⁰⁶ το θύμα του εγκλήματος παραλαμβάνει το εισιτήριο της δικονομικής του εισόδου στην ποινική διαδικασία και αποκτά την ιδιότητα του διαδίκου,³⁰⁷ με τα συνακόλουθα από αυτή δικαιώματα. Καινοτομία του νΚΠΔ ήταν το άρ. 100 -συνδυαστικά με το άρ. 107 που τροποποίησε το παλαιό 108- «Δικαίωμα πρόσβασης στο υλικό της δικογραφίας. Ανακοίνωση των εγγράφων της ανάκρισης», αφού διευρύνθηκε η συμμετοχή του θύματος στην ποινική διαδικασία, επιτρέποντάς του να έχει πρόσβαση στη δικογραφία δια της λήψεως αντιγράφων, ήδη και από την προδικασία στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης αμέσως μετά «από την στιγμή που ο ύποπτος θα κληθεί σε παροχή εξηγήσεων». Αντίθετα, σύμφωνα με την παλαιότερη διάταξη (108 ΚΠΔ) θα έπρεπε να έχει ασκηθεί ποινική δίωξη στον δράστη, κάτι που θα τον καθιστούσε κατηγορούμενο, και ο παθών θα μπορούσε να ασκήσει τα δικαιώματά του αφού ο κατηγορούμενος «... κληθεί σε απολογία ή θα εκδοθεί εναντίον του ένταλμα σύλληψης ή βίαιης προσαγωγής».

Ο νΚΠΔ επί της ουσίας δεν κινήθηκε στην κατεύθυνση της πλήρους εξισορρόπησης δικαιωμάτων δράστη και θύματος: περιορίστηκε μόνο σε μια μικρή διεύρυνση των δικαιωμάτων του τελευταίου. Ερωτήματα γεννά η μη πρόβλεψη απόλυτης ακυρότητας κατά την παραβίαση των δικαιωμάτων του θύματος σε αντίθεση με τις σχετικές προβλέψεις για τον κατηγορούμενο, κάτι που φαίνεται να υποβαθμίζει τη θέση του σε σχέση με τον κατηγορούμενο στη διαδικασία στο ακροατήριο. Από τις νέες διατάξεις, πάγια -πλέον-

³⁰⁶ Στο άρ. 84 νΚΠΔ καθορίζεται το αναγκαίο περιεχόμενο της δήλωσης παράστασης με ποινή απαραδέκτου. Τα δύο βασικά στοιχεία η συνοπτική έκθεση -όταν υποβάλλεται χωριστά από την έγκληση- και οι αστικοί λόγοι στους οποίους στηρίζεται. Νομολογιακά, είχε κριθεί ότι ήταν απαραίτητη -με ποινή απαραδέκτου- και η διευκρίνιση του είδους της αξίωσης (υλική ζημία ή χρηματική ικανοποίηση για ηθική βλάβη ή ψυχική οδύνη), αλλά με την κατάργηση της πολιτικής αγωγής φαίνεται να μην είναι απαραίτητη. Ακόμη, το τρίτο στοιχείο του προηγούμενου 84 ΚΠΔ για διορισμό αντικλήτου έγινε με το νΚΠΔ προαιρετικό και ο διορισμένος πληρεξούσιος είναι αυτοδίκαια και αντίκλητος. Επιπλέον, στην προδικασία πραγματοποιείται με τη μήνυση/έγκληση ή ξεχωριστό έγγραφο που εγχειρίζεται στον ενεργούντα την προκαταρκτική εξέταση, στον εισαγγελέα μέχρι το πέρας της ανάκρισης ή στον ανακριτή ή στην έκθεση εξέτασης του «αδικημένου» ως μάρτυρα, ενώ στο ακροατήριο με απλή προφορική δήλωση, πριν αρχίσει η αποδεικτική διαδικασία, χωρίς να απαιτείται έγγραφη προδικασία, αλλά με την προϋπόθεση ύπαρξης ενεργητικής νομιμοποίησης και το διορισμό πληρεξούσιου συνηγόρου. Στο Ανδρουλάκης, Ν., ό.π., σελ. 384-386 και Μαργαρίτης, Λ., Ο Νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ερμηνεία κατ'άρθρο του ν.4620/2019, Τόμος Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2020, σελ. 404-405.

³⁰⁷ Άρ. 70 ΚΠΔ- Διάδικοι στην ποινική δίκη. 1. Διάδικοι στην ποινική δίκη είναι ο ύποπτος, ο κατηγορούμενος και αυτός που παρίσταται για την υποστήριξη της κατηγορίας. Την ιδιότητα του υπόπτου φέρουν τα πρόσωπα που αναφέρονται στο εδ. α' της παρ. 1 του άρθρου 244. 2. Οι διάδικοι συνιστούν υποκείμενα της ποινικής δίκης και συμπράττουν στην εξέλιξη αυτής ως φορείς δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

μπορεί να θεωρηθεί η βούληση του νομοθέτη να μη χορηγείται ευθέως στο θύμα το δικαίωμα να ασκεί ένδικα μέσα για ζητήματα σχετικά με την αθωότητα και την ποινή του κατηγορουμένου, ενώ στα αρνητικά κατατάσσεται η απροθυμία (;) της πολιτείας να διευρύνει τον κύκλο των προσώπων -ανάμεσα σε αυτά βρίσκονται πολλά θύματα- που δικαιούνται δωρεάν νομική βοήθεια.

Επιπρόσθετα, ο ανωτέρω νόμος, επιδιώκοντας την ενότητα του νομοθετήματος,³⁰⁸ ενέταξε στον νΚΠΔ το αρ. 218, το οποίο περιέχει τις ρυθμίσεις του ν. 2928/2001 για την προστασία των μαρτύρων πιο συστηματοποιημένα. Στα πρώτα άρθρα καταγράφονται τα ποινικά αδικήματα για τα οποία επιτρέπεται η παροχή προστασίας και στη συνέχεια διατυπώνονται τα αστυνομικά, δικονομικά και διοικητικά μέτρα του ν. 2928/2001.³⁰⁹ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι μέτρα, όπως εκείνο της μεταβολής των στοιχείων ταυτότητας, που χαρακτηρίστηκε ως «ιδιαίτερα προωθημένο» και γι' αυτό επιβάλλεται να επιλέγεται με σύνεση και συνυπολογισμό άλλων παραμέτρων αστικού και ποινικού δικαίου,³¹⁰ οδήγησαν -τα επόμενα χρόνια- στη νομοθέτηση δικλείδων ασφαλείας με μη αναγνώριση της μοναδικής κατάθεσης από κεκαλυμμένο μάρτυρα για την καταδίκη του κατηγορουμένου, αλλά και το διαρκή έλεγχο από αρμόδιο εισαγγελέα για την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας στην παρεχόμενη προστασία. Αυτή η προσέγγιση -φαίνεται να- αποσκοπεί στην εξισορρόπηση των δικαιωμάτων θύματος, μάρτυρα και κατηγορουμένου, ώστε να παρέχεται η απαραίτητη προστασία, και, συνάμα, να διασφαλίζεται η διεξαγωγή δίκαιης δίκης. Ωστόσο, υιοθετώντας μια κριτική προσέγγιση ως προς την εν λόγω ρύθμιση, η συγκεκριμένη πρακτική οδηγεί στην *de facto* δικονομική αποδυνάμωση των δικαιωμάτων των μαρτύρων και των θυμάτων, υπονομεύοντας το θεσμό. Αυτό συνιστά, στην ουσία, μια μορφή θεσμικής απορρύθμισης, η οποία διαταράσσει την ισορροπία μεταξύ της ανάγκης για αποκάλυψη των πραγματικών περιστατικών και του εύλογου φόβου αντεκδίκησης, λειτουργώντας, εν τέλει, ως ανασταλτικός παράγοντας για την αναζήτηση της αλήθειας και την ορθή απονομή της δικαιοσύνης.

³⁰⁸ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4620/2019, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-kodikas-dikon-aitiologiki-all.pdf>, σελ. 61.

³⁰⁹ Βλ. ειδικότερο το αρ. 218 ΚΠΔ, όπως αυτό εισήχθη στον ΚΠΔ με το ν. 4620/2019 και μετέπειτα τροποποιήθηκε με τους ν. 4623/2019, 4637/2019, 4855/2021 και 5090/2024.

³¹⁰ Μαργαρίτης Λ., Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας - Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν. 4620/2019 από Θ. Δαλακούρας, Ο νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, 2020, σελ. 1166, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 1186.

Τέλος, στο πλαίσιο αποσυμφόρησης και επιτάχυνσης της ποινικής δικαιοσύνης, ο νομοθέτης έστρεψε το ενδιαφέρον του, με διάφορες διατάξεις του νΚΠΔ, σε εναλλακτικές μορφές απονομής της ποινικής δικαιοσύνης,³¹¹ όπως ο θεσμός της αποχής από την άσκηση ποινικής δίωξης (άρθρα 48, 49, 50 ΚΠΔ),³¹² η ποινική διαταγή (αρ. 409-416 ΚΠΔ),³¹³ η διεύρυνση της ποινικής συνδιαλλαγής (301-302)³¹⁴ και η εισαγωγή της ποινικής

³¹¹ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4620/2019, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-kodikas-dikon-aitiologiki-all.pdf>, σελ. 87 επ..

³¹² Βλ. σχετικά άρ. και ειδικότερα το αρ. 49 ΚΠΔ «Αποχή από την ποινική δίωξη κακουργημάτων υπό όρους».

³¹³ Ο σχετικός νόμος εισήγαγε -μια διαδεδομένη ευρωπαϊκή πρακτική- τη συνοπτική διαδικασία της ποινικής διαταγής (αρ. 409-416 νΚΠΔ) για την αποσυμφόρηση των δικαστικής ύλης, η οποία διαφέρει βέβαια από την ποινική διαπραγμάτευση και την ποινική διαμεσολάβηση, έπειτα από αίτηση της εισαγγελικής αρχής και εφόσον δεν κρίνεται αναγκαία η διεξαγωγή ακροαματικής διαδικασίας λόγω επαρκών πραγματικών περιστατικών που οδηγούν σε πλήρη διακρίβωση τους, αφού με αυτή ξεκινά -κατά κανόνα για ελάσσονα αδικήματα πλημμεληματικού χαρακτήρα «...αρμοδιότητας μονομελούς πλημμελειοδικείου (για τα οποία απειλείται ποινή φυλάκισης μέχρι εντός έτους ή χρηματική ποινή ή και οι δύο ποινές) και ως κυρωτικό πλαίσιο τη μειωμένη χρηματική ποινή και την υφ'όρον αναστελλόμενη ποινή φυλάκισης μέχρι τριών μηνών»- χωρίς τη συγκατάθεση του κατηγορουμένου και εκδίδεται απόφαση ερήμην του, την οποία αν προσβάλει ο κατηγορούμενος με αντιρρήσεις -εν είδει δικλίδας ασφαλείας- θα οδηγήσει την υπόθεση στο ακροατήριο δυνάμει της τακτικής διαδικασίας. Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4620/2019, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-kodikas-dikon-aitiologiki-all.pdf>, σελ. 109-112.

³¹⁴ Σε περίπτωση που έχει ασκηθεί ποινική δίωξη για συγκεκριμένα κακουργήματα, ο εισαγγελέας μπορεί μετά από αίτηση του κατηγορουμένου, μέχρι την περάτωση της ανάκρισης, να καλέσει τον ίδιο αλλά και τον παθόντα, ώστε να εμφανιστούν ενώπιον του ίδιοι ή οι συνήγοροί τους για συνδιαλλαγή. Παράλληλα, χορηγεί δεκαπενθήμερη προθεσμία στους διαδίκους, ώστε να επιτευχθεί μεταξύ τους συμφωνία. Ο κατηγορούμενος ομολογεί την πράξη και βεβαιώνεται η απόδοση του ιδιοποιημένου πράγματος ή η πλήρης ικανοποίηση του ζημιωθέντος. Ακολούθως, το δικαστήριο έχοντας υπ' όψιν το πρακτικό συνδιαλλαγής και τα στοιχεία της δικογραφίας κηρύσσει ένοχο τον κατηγορούμενο. Αν δεν επιτευχθεί, διαδικασία θεωρείται ότι δεν πραγματοποιήθηκε (βλ. 301 νΚΠΔ). Παράλληλα, εάν το αίτημα του κατηγορουμένου υποβληθεί μετά την τυπική περάτωση της ανάκρισης και μέχρι το πέρας της αποδεικτικής διαδικασίας στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, ο αρμόδιος εισαγγελέας μπορεί να διατάξει περαιτέρω κυρία ανάκριση, ώστε να ακολουθήσει η ίδια διαδικασία συνδιαλλαγής. Η μη επίτευξη έχει ως αποτέλεσμα η αίτηση να θεωρείται ως ουδέποτε υποβληθείσα (βλ. 302 νΚΠΔ). Καραγιαννόπουλος Α., Ποινική Δικονομία Θεωρία Νομολογία - Υποδείγματα, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 17η έκδοση, 2021, σελ. 201-203.

διαπραγμάτευσης (303 ΚΠΔ).³¹⁵ Οι παραπάνω θεσμοί, σε συνδυασμό με την ικανοποίηση του θύματος μέσω της αποδέσμευσης περιουσιακών στοιχείων (άρθρο 304 ΚΠΔ),³¹⁶ αποτελούν μηχανισμούς αποκαταστατικής δικαιοσύνης στο πλαίσιο του ποινικού δικονομικού δικαίου.

Για την αποκαταστατική δικαιοσύνη οι απόψεις διίστανται. Από τη μία, κάποιιο θεωρούν ότι είναι πολλά υποσχόμενη και λειτουργεί -γενικά- προς όφελος της κοινωνίας, όταν άλλοι αντιτάσσονται, υποστηρίζοντας ότι τέτοιοι ισχυρισμοί είναι αυθαίρετοι ελλείψει απόδειξης των επωφελών θεωρήσεων, καθώς και επειδή τέτοιου είδους πρακτικές δεν ανταποκρίνονται στους σκοπούς της ποινικής δικαιοσύνης, αφού δεν επιτελείται ο συμβολικός της ρόλος.³¹⁷

Σε γενικές γραμμές, η διαδικασία της ποινικής συνδιαλλαγής, εφόσον ευδοκιμήσει, μπορεί να επιφέρει μειωμένη ποινή σε σχέση με αυτή που θα επιβαλλόταν από τη συνήθη διαδικασία, αλλά σε σχέση με την ποινική διαπραγμάτευση κατοχυρώνει ότι ο δράστης είναι ένοχος και θα πρέπει να ικανοποιηθούν πλήρως οι αξιώσεις του θύματος. Η ποινική διαπραγμάτευση έχει χαρακτήρα κυριαρχικού δικαιώματος του κατηγορουμένου, αφού ξεκινά με δική του πρωτοβουλία και εξετάζεται από τον αρμόδιο εισαγγελέα με υποχρεωτική κλήτευση αυτού και δυννητική του θύματος, ανεξάρτητα αν το τελευταίο έχει δηλώσει παράσταση για την υποστήριξη της κατηγορίας. Μάλιστα, η διαπραγμάτευση δράστη και εισαγγελέα επικεντρώνεται μόνο σε ζητήματα επαπειλούμενης ποινής και όχι σε γεγονότα και

³¹⁵ Σε αυτεπαγγέλτως διωκόμενα εγκλήματα, με εξαίρεση κακουργήματα για τα οποία δύναται να επιβληθεί ποινή ισόβιας κάθειρξης, αυτών που προβλέπονται στο 187Α ΠΚ και στο 19ο κεφάλαιο του ΠΚ (δηλαδή εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής), παρέχεται η δυνατότητα στον κατηγορούμενο να ζητήσει ο ίδιος ή με το συνήγορό του να ξεκινήσει η διαδικασία ποινικής διαπραγμάτευσης με αντικείμενο την επιβλητέα κυρία ή παρεπόμενη ποινή. Αν δεν επιτευχθεί συμφωνία εισαγγελέα και κατηγορουμένου, η ποινική διαδικασία συνεχίζεται, ενώ αν επιτευχθεί συντάσσεται πρακτικό διαπραγμάτευσης που περιέχει την ομολογία του κατηγορουμένου, την ποινή και τον τρόπο έκτισής της. Ο εισαγγελέας καλεί υποχρεωτικά τον κατηγορούμενο να εμφανιστεί ενώπιόν του ή να εμφανιστεί ο συνήγορός του αντί αυτού και μόνο όταν το κρίνει αναγκαίο καλεί τον παθόντα ή τον συνήγορο του παθόντος. Η προαναφερόμενη τακτική ακολουθείται τόσο μέχρι την τυπική περάτωση της κύριας ανάκρισης ή της προανάκρισης όσο και στο ακροατήριο του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου και μέχρι την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας (303 νΚΠΔ). Καραγιαννόπουλος Α., ό.π., 2021, σελ. 202-205.

³¹⁶ Η σημασία της διάταξης αυτής ανταποκρίνεται στην πρόβλεψη ικανοποίησης του θύματος με αποδέσμευση περιουσιακών στοιχείων. Πιο συγκεκριμένα, σε περίπτωση κατάσχεσης, δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων, απαγόρευσης κίνησης τραπεζικού λογαριασμού ή ανοίγματος θυρίδας σε βάρος του κατηγορουμένου στην προδικασία, προβλέφθηκε η δυνατότητα απόδοσης των κατασχεθέντων ή ικανοποίησης του θύματος με τη χρήση αυτών. Βλάχου Β., ό.π., 2022, σελ. 198.

³¹⁷ Βλάχου Β., ό.π., 2022, σελ. 171-173.

κατηγορίες, και η επιτυχής έκβαση, την οποία ο εισαγγελέας -ως ένα θετικό αντιστάθμισμα για το θύμα- μπορεί να εξαρτήσει από την αποκατάσταση της ζημίας ή την επιστροφή των αφαιρεθέντων, έχει ως αποτέλεσμα την εισαγωγή της υπόθεσης στο ακροατήριο με «πλαφόν» ανώτατης ποινής, δημιουργώντας περαιτέρω δικονομικά ζητήματα -σχετιζόμενα με λόγου άρσης του αδίκου, του καταλογισμού κ.α., που μπορούν να οδηγήσουν με βεβαιότητα στη μη χειροτέρευση της θέσης του κατηγορουμένου και ενδεχόμενα ακόμη και στην αθώωσή του. Πάντως, στα θετικά του προαναφερόμενου θεσμού θα πρέπει να συμπεριληφθεί η μη υποβολή των ευάλωτων θυμάτων στην ψυχοφθόρα διαδικασία της κατάθεσης τραυματικών εμπειριών, αλλά και η ενίσχυση του αισθήματος της κοινής γνώμης ότι οι δράστες τιμωρούνται άμεσα.³¹⁸ Οι παραπάνω διαδικασίες μπορεί να αντιπροσωπεύουν την ταχύτερη απονομή ποινικής δικαιοσύνης, ωστόσο η απουσία συμμετοχής του θύματος σε συνδυασμό με την επιβολή επιεικών ποινών, κατά πάσα πιθανότητα, θα του δημιουργήσει αίσθημα ατιμωρησίας, παραμέλησης και υποβάθμισης.

Συγκεφαλαιωτικά, όμως, το ενδιαφέρον του νομοθέτη θα έπρεπε -με την εισαγωγή νέων διατάξεων σε ΠΚ και ΚΠΔ- να επικεντρωθεί σε διαφορετικά ζητήματα, με βασικότερα από αυτά να είναι τα ακόλουθα:³¹⁹ η επέκταση της παρεχόμενης προστασίας στα ηλικιωμένα θύματα και την πιο προσεκτική αντιμετώπιση των ανηλίκων, η δημιουργία μονάδων υποστήριξης θυμάτων κάθε εγκλήματος και σε όλη την Επικράτεια, η θέσπιση κρατικής οικονομικής υποστήριξης και αποζημίωσης, η οργάνωση συντονισμένης πρόληψης και προνοιακών υπηρεσιών, η θέσπιση ποινών αναλογικών της βαρύτητας της πράξης και με διαρκή αξιολόγηση των καταδίκων, η διαρκής εκπαίδευση των εμπλεκομένων, η σύσταση ειδικών Ερευνητικών Κέντρων και η συμμετοχή ακαδημαϊκών και επιστημόνων στη χάραξη αντεγκληματικής πολιτικής. Αυτά είναι μερικά βασικά προβλήματα τα οποία ο νομοθέτης είτε παρέβλεψε είτε αντιμετώπισε με ανεπαρκή μέριμνα, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται

³¹⁸ Βλάχου Β., ό.π., 2022, σελ. 190 επ..

³¹⁹ Ζαραφώνιτου Χ., Αφιέρωμα - Εγκληματολογικές πτυχές της επανάστασης του 1821, Έγκλημα και Τιμωρία, Τεύχος 10, Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, Τεύχος 10, 2021, Υπόμνημα στο πλαίσιο συζήτησης για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης «Τροποποιήσεις του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, λοιπές διατάξεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης» της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης και της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 08-11-2021, <http://www.hscriminology.gr/wp-content/uploads/2021/11/crime-and-punishment-10.pdf>, σελ. 74-76.

κενά, που υποσκάπτουν την αποτελεσματικότητα του ποινικού συστήματος, και να διακυβεύεται η ουσιαστική προστασία των θυμάτων.

5.1.4. Νεότερες προβλέψεις για θύματα ενδοοικογενειακής βίας

Με το ν. 4995/2022³²⁰ -πέραν των αλλαγών στην ευρωπαϊκή ανταλλαγή πληροφοριών- θεσπίστηκε η πιλοτική λειτουργία της ψηφιακής εφαρμογής «Κομβίον Πανικού - Panic Button», ώστε με τη χρήση δωρεάν εφαρμογής σε κινητό τηλέφωνο να ειδοποιείται άμεσα η αστυνομία και να επεμβαίνει σε περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, όπου υφίσταται απειλή ή κίνδυνος ζωής ή σωματικής ακεραιότητας για θύματα. Ως δικαιούχοι ορίστηκαν γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής βίας -σαν να επιβεβαιώνεται ότι οι γυναίκες είναι φυσιολογικό να είναι το θύμα, όταν οι άνδρες δεν έχουν ανάγκη να κάνουν χρήση βοηθητικών μέσων- που διαμένουν -μόνο- στην Περιφέρεια Αττικής και την Περιφερειακή Ενότητα Θεσσαλονίκης, έχοντας δηλαδή περιορισμένη γεωγραφική εμβέλεια, εφόσον προηγουμένως έχουν απευθυνθεί ή στις κατά τόπον αρμόδιες αστυνομικές Αρχές ή σε Συμβουλευτικό Κέντρο του Δικτύου της Γενικής Γραμματείας Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Δ.Ο.Π.Ι.Φ.) του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, αλλά και εφόσον διαθέτουν «smartphone». Ακόμη, υπήρχε πρόβλεψη για έκδοση Κοινής Υπουργικής Απόφασης αρμοδίων Υπουργείων τόσο για τη λειτουργία του ανωτέρω πιλοτικού προγράμματος, όσο και τη μελλοντική επέκτασή του σε άλλους δικαιούχους. Βέβαια, το «Κομβίον Πανικού», αν και είναι μια θετική πρωτοβουλία, κρίνεται ως εξαιρετικά αμφίβολη, αφού το θύμα, ευρισκόμενο σε κατάσταση κινδύνου, είναι δύσκολο να το ενεργοποιήσει, ώστε να ειδοποιηθούν οι Αρχές.³²¹ Ο νόμος, αν και καινοτόμος, δεν φαίνεται να αντιμετωπίζει πλήρως τις πολύπλευρες προκλήσεις της ενδοοικογενειακής βίας και χρήζει περαιτέρω ανάπτυξης και προσαρμογής σε γεωγραφική και κοινωνική εμβέλεια.

³²⁰ Ν. 4995/2022 «Ενσωμάτωση στην εθνική έννομη τάξη της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/884 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Απριλίου 2019 για την τροποποίηση της απόφασης - πλαισίου 2009/315/ΔΕΥ του Συμβουλίου όσον αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με υπηκόους τρίτων χωρών και όσον αφορά το Ευρωπαϊκό Σύστημα Πληροφοριών Ποινικού Μητρώου (ECRIS) και για την αντικατάσταση της απόφασης 2009/316/ΔΕΥ του Συμβουλίου (L 151) και λοιπές επείγουσες ρυθμίσεις» ΦΕΚ Α 216/18-11-2022, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/odigia884-aposp.pdf>.

³²¹ Καγκλή Α., Η πρόσφατη εισαγωγή του «Κομβίου Πανικού» (Panic Button) στην ελληνική έννομη τάξη, άρθρο στο crimetimes.gr, Τεύχος 22 Μάρτιος 2024, <https://www.crimetimes.gr/h-prosfati-eisagogi-toy-komviou-panikou-panic-button-stin-elliniki-ennomi-taxi/>.

Δύο χρόνια αργότερα, ψηφίστηκε ο ν. 5090/2024,³²² επιχειρώντας να βελτιώσει το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας. Οι παρακάτω ρυθμίσεις διαμόρφωναν μια σύγχρονη προσέγγιση για την προστασία των θυμάτων, εστιάζοντας στα ευάλωτα θύματα, την αναγνώριση νέων και σύνθετων μορφών θυματοποίησης, τη μείωση των κινδύνων δευτερογενούς θυματοποίησης, την ενημέρωση, την εξειδίκευση των μέτρων προστασίας και την προώθηση της συμμετοχικής δικαιοσύνης. Συγκεκριμένα:³²³

- i. διεύρυνε την έννοια της ενδοοικογενειακής βίας, συμπεριλαμβάνοντας πράξεις σε βάρος προσώπων που δέχονται υπηρεσίες από κοινωνικούς φορείς, επέκτεινε την έννοια του θύματος, θεωρώντας ως θύμα και μέλη οικογένειας σε βάρος των οποίων τελούνται αδικήματα βιασμού και κατάχρησης σε ασέλγεια, αναγνωρίστηκε η άσκηση ψυχολογικής βίας σε βάρος ανηλίκου, αυστηροποιήθηκαν οι ποινές τέλεσης ενδοοικογενειακής σωματικής βλάβης σε βάρος ευάλωτων θυμάτων, όπως οι έγκυες, ανάκανα να αντισταθούν άτομα και τα ανήλικα, ενώ γενικότερα αυστηροποιήθηκαν οι ποινές που τελούνται ενώπιον ανηλίκων,
- ii. αναγνωρίστηκε ότι απειλή (αρ. 7) δύναται να αποτελέσει κάθε μορφή βίας, που προκαλεί φόβο και ανησυχία, εντάσσοντας έτσι -κατ' αναλογική εφαρμογή- το «stalking» στην ενδοοικογενειακή βία -αν και θα έπρεπε να καταγραφεί ως ξεχωριστή πράξη απειλής, μια νομοτεχνική παράλειψη δεδομένης της ποινικοποίησής της στο άρ. 333 ήδη από την ψήφιση του νΠΚ με το ν. 4619/2019,

³²² Ν. 5090/2024 «Παρεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για την επιτάχυνση και την ποιοτική αναβάθμιση της ποινικής δίκης - Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής.» ΦΕΚ Α 30/23-02-2024, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/12516923.pdf>.

³²³ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 5090/2024, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/12516862.pdf>, σελ. 1133 επ..

- iii. υπήρξε πρόβλεψη για έναρξη της ποινικής διαμεσολάβησης από τον αρμόδιο ανακριτικό υπάλληλο, που ενεργεί στο πλαίσιο αυτοφώρου,³²⁴ και προβλέφθηκε, εκτός από το συμβουλευτικό θεραπευτικό πρόγραμμα,³²⁵ η εναλλακτική του προγράμματος απεξάρτησης για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας στις σωρευτικές υποχρεώσεις του δράστη κατά τη διαμεσολάβηση,
- iv. αυξήθηκε το ελάχιστο ύψος χρηματικής ικανοποίησης, λόγω ηθικής βλάβης, από 1.000 σε 2.000 ευρώ και δόθηκε η δυνατότητα σε θύματα και δράστες, που βρίσκονται σε πρόδηλη οικονομική αδυναμία, όπου οι τελευταίοι δεν μπορούν να καταβάλουν χρηματική αποζημίωση στα πρώτα, να αποζημιώνονται -τα θύματα- απευθείας από την Ελληνική Αρχή Αποζημίωσης του αρ. 1 ν. 3811/ 2009, μετά από αίτησή τους,
- v. θεσμοθετήθηκε η υποχρέωση των αστυνομικών Αρχών, όταν επιλαμβάνονται σε περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, να παρέχουν σχετική ενημέρωση άμεσα στα θύματα -ανεξάρτητα από το αν τα ίδια εξέφρασαν τέτοια επιθυμία- καθώς και στους εμπλεκόμενους φορείς, ώστε να δίνεται η απαραίτητη αρωγή, στο πλαίσιο της κοινωνικής συμπαράστασης, με παροχή ηθικής και υλικής βοήθειας,
- vi. ενισχύθηκε η ατομική αξιολόγηση θυμάτων³²⁶ -με τη συνεργασία τους- από Υπηρεσίες υποδοχής και τις διωκτικές Αρχές, αλλά και η διαχείριση του κινδύνου

³²⁴ Με το νόμο, χωρίς να αιτιολογείται στη σχετική Έκθεση, η ποινική διαμεσολάβηση δεν είχε χαρακτήρα υποχρεωτικότητας, αλλά διερεύνησης της δυνατότητας για διαμεσολάβηση, και στην αυτόφωρη διαδικασία, που προβλέπονταν αν η δίκη αναβάλλονταν κατ' αρ. 423 ΚΠΔ. Με τις νέες διατάξεις, επιτρεπόταν μόνο αν υπήρξε αναβολή για κρείσσονες αποδείξεις του αρ. 424 ΚΠΔ και όχι σε ρητή δικάσιμο εντός τριημέρου. Σε κάθε περίπτωση όμως, αν και γενικά η μη διερεύνηση της δυνατότητας διαμεσολάβησης προκαλεί απόλυτη ακυρότητα στην προδικασία (171 παρ. 1 β' ΚΠΔ), στην αυτόφωρη διαδικασία δεν προκαλείται. Ακόμη, υπήρξε πρόβλεψη -με σκοπό την ενίσχυση του θεσμού της διαμεσολάβησης- και για τη δυνατότητα του δράστη να πραγματοποιήσει κάθε ενέργεια αποκατάστασης ή μεταμέλειας που επιθυμούσε το θύμα, χωρίς ωστόσο αυτή να αντίκειται στην αρχή της αναλογικότητας. Χιόνη-Χούτουμαν Χ., Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, επιμέλεια Σατλάνης Χ. Μαργαρίτης Λ. Ναζίρης Γ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2024, σελ. 179-182.

³²⁵ Στους περιοριστικούς όρους -για τη γενικότερη προστασία των θυμάτων- προστέθηκε η συμμετοχή του δράστη σε θεραπευτικά ή συμβουλευτικά προγράμματα και προγράμματα απεξάρτησης, καθιστώντας την, μάλιστα, υποχρεωτική με απειλή ποινής. Χιόνη-Χούτουμαν Χ., ό.π., 2024, σελ. 182-183.

³²⁶ Δεν αποτέλεσε πρωτοβουλία του Έλληνα νομοθέτη, αλλά πρόβλεψη του αρ. 51 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, η οποία δεν είχε προηγουμένως ενταχθεί στο ελληνικό δίκαιο. Αιτιολογική Έκθεση του ν. 5090/2024, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/12516862.pdf>, σελ. 149.

επανάληψης της βίας και δευτερογενούς θυματοποίησης, ώστε να προσδιοριστούν τα κατάλληλα μέτρα για την άμεση προστασία τους βάσει εξατομικευμένων αναγκών,

vii. προβλέφθηκε η δυνατότητα σύναψης συμβάσεων ορισμένου χρόνου στον τομέα καθαριότητας σχολικών μονάδων, με σκοπό την απασχόληση συγγενών ατόμων που υπήρξαν θύματα ενδοοικογενειακής βίας, μια κοινωνική στήριξη μέσω επαγγελματικής αποκατάστασης, και

viii. διευρύνθηκε ο κύκλος των προσώπων (αρ. 23) που εκ του επαγγέλματός τους έλαβαν γνώση τέλεσης εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος ανηλίκων και, έτσι, κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, επιμελητές, προπονητές και ιατροί οφείλουν να τις αναφέρουν στις αρμόδιες Αρχές, ενώ διευρύνθηκε η υποχρέωση των εκπαιδευτικών για απευθείας αναφορά στις Αρχές και όχι στους Διευθυντές της Σχολικής Μονάδας. Με τις νέες διατάξεις, προβλέφθηκε, ακόμη, άρση ιατρικού απορρήτου για περιπτώσεις διαπίστωσης ενδοοικογενειακής βίας, έπειτα από την εξέταση του θύματος. Η τελευταία αυτή πρόβλεψη ίσως θα μπορούσε να θεωρηθεί κάπως παρεμβατική, θέτοντας ζητήματα αυτονομίας του θύματος ή και αποφυγής αναζήτησης ιατρικής βοήθειας, και γι' αυτό αφορά μόνο ιατρούς, που επιβάλλεται να ενεργοποιείται με την αναμφίβολη διαπίστωση σοβαρής σωματικής βίας. Τέλος, για τους ανωτέρω θεσμοθετήθηκε το ακαταδίωκτο, πλην περιπτώσεων αναληθών ισχυρισμών τους, αλλά και η μη εξέτασή τους στην ακροαματική διαδικασία, εφόσον η κατάθεσή τους δεν αποτελεί το μοναδικό αποδεικτικό στοιχείο, γεγονός όμως που εγείρει δικονομικά ζητήματα σχετικά με τα υπερασπιστικά δικαιώματα του κατηγορουμένου.³²⁷

Παράλληλα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι όλες οι παραπάνω ρυθμίσεις ήρθαν στο φως σε μια εποχή όπου ο όρος «γυναικοκτονία»³²⁸ άρχισε να χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο,

³²⁷ Χιόνη-Χούτουμαν Χ., ό.π., 2024, σελ. 183-184.

³²⁸ Ο ΟΗΕ, το 2012, αναγνώρισε τη «γυναικοκτονία» ως τη δολοφονία γυναικών και κοριτσιών εξαιτίας του φύλου τους, βλ. United Nations, Economic and Social Council, Statement submitted by the Academic Council on the United Nations System, a non-governmental organization in consultative status with the Economic and Social Council, E/CN.15/2013/NGO/1, 01-02-2013, https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_22/_E-CN15-2013-NGO1/E-CN15-2013-NGO1_E.pdf.

φέρνοντας στο προσκήνιο ζητήματα έμφυλης βίας.³²⁹ Αυτή επιβάλλεται να διαχωρίζεται από τη ρατσιστική βία, για την οποία ο νομοθέτης έχει ήδη θεσπίσει επιβαρυντικές περιστάσεις στον ΠΚ³³⁰ με επαύξηση της νόμιμης ποινής.³³¹ Η γυναικοκτονία, που αποτελεί αγγλικό νεολογισμό των λέξεων «femicide» ή «feminicide»,³³² διαφοροποιείται από την ανθρωποκτονία, ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της, αποτελώντας δολοφονία με κίνητρο το μίσος, την υποτίμηση, την ευχαρίστηση, την «αντικειμενοποίηση» ή την αντίληψη

³²⁹ Βλ. Σχετικά με την έμφυλη βία το ν. 4604/2019 «Πρώθηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων, πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας - Ρυθμίσεις για την απονομή Ιθαγένειας - Διατάξεις σχετικές με τις εκλογές στην Τοπική Αυτοδιοίκηση - Λοιπές διατάξεις» ΦΕΚ Α 50/26-03-2019 <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/p-emfvia-pap-aposp.pdf> και την Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4604/2019, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/p-emfvia-eis-all.pdf>, όπου ως έμφυλη διάκριση ορίστηκε η «σωματική, ψυχολογική ή λεκτική συμπεριφορά, μέσω της οποίας υποβαθμίζονται τα άτομα με βάση το φύλο τους, το σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα του φύλου τους». Με το ν. 4604/2019 (αρ. 1-30) η Ελλάδα έλαβε θετικά μέτρα και δράσεις -δυνάμει του αρ. 116 Σ- για την πρόληψη, την εξάλειψη της έμφυλης βίας και την ευαισθητοποίηση του κοινού. Εν μέσω εξελίξεων και υπό την επίδραση του ελληνικού #metoo, το 2021, δημοσιεύτηκε το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2021-2025 και, όπως πρόκυψε, η Ελλάδα -με στοιχεία του 2018- κατατάσσεται στην τελευταία θέση της ΕΕ στο Δείκτη Ισότητας των Φύλων. Βλαχόπουλος Σ., Κοντιάδης Ξ., Τασόπουλος Γ., Σύνταγμα - Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024, σελ. 1488-1490.

³³⁰ Στο αρ. 82Α ΠΚ του ν. 5090/2024, επανήλθε το προσωρινά καταργημένο -και με νέα αρίθμηση- 81Α ΠΚ, που προήλθε από την παρ. 3 αρ. 79 ΠΚ του ν. 3719/2008, και αφορούσε την ποινική μεταχείριση εγκλημάτων με ρατσιστικά χαρακτηριστικά, θεσπίζοντας ειδική επιβαρυντική περίπτωση στην επιμέτρηση της ποινής. Η αντίστοιχη διάταξη στην τελική της μορφή, δηλαδή εγκλήματα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά ή σε βάρος ανηλίκου ή αδύναμου προσώπου, αντανάκλα την προσπάθεια του νομοθέτη να τιμωρηθεί αναλογικά ο δράστης με την έντονη απαξία που αποδίδεται στη πράξη του, επειδή το θύμα βρίσκεται μειονεκτική θέση και οι συνέπειες επεκτείνονται πολλαπλασιαστικά σε ψυχολογικό επίπεδο. Ωστόσο, η σχετικές προβλέψεις δεν εφαρμόζονται σε περιπτώσεις που υφίσταται διακεκριμένη αντιμετώπιση εγκλημάτων σε βάρος των ανωτέρω θυμάτων, όπως στο αρ. 312 ΠΚ. Χαραλαμπίδης Α., Συνοπτική ερμηνεία Ποινικού Κώδικα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024, σελ. 99-100.

³³¹ Η επαύξηση της ποινής στηρίζεται στο αυξημένο άδικο της πράξης με προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, όπου το θύμα επιλέγεται λόγω της ίδιας του της φύσης ως άνθρωπος ή σχετίζεται με πρόσωπα που φέρουν αυτά τα χαρακτηριστικά, αν και υποστηρίζεται ο συσχετισμός της με την αυξημένη ενοχή του δράστη λόγω ρατσιστικού σκοπού. Κοσμάτος Κ., Μαρτίνης Μ., Ο νέος Ποινικός Κώδικας (1ος Τόμος), Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν. 4619/2019, Χαραλαμπίδης Α. (επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη, 2020, σελ. 648-650.

³³² Βλ. ειδικότερα Παπαχαραλάμπους Χ. (επιμέλεια), Γυναικοκτονία και Ποινικό Δίκαιο, Διδάγματα από τη νέα κυπριακή νομοθεσία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2023.

«περί ιδιωτικής χρήσης» γυναικών.³³³ Ωστόσο, η περιφρόνηση και η προσπάθεια ηθικής και σωματικής καθυπόταξής της θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη από τον δικαστή, αν και -με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο- η τετελεσμένη ανθρωποκτονία δεν επιδέχεται βαρύτερης ποινής, λόγω τιμωρίας με την ανώτερη ποινή, την ισόβια κάθειρξη.³³⁴ Έτσι, υποστηρικτές του όρου υπογραμμίζουν ότι με τη γυναικοκτονία εισάγεται μια νέα-επιπλέον διάσταση στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας, που πρέπει να εξεταστεί σε διακριτό πλαίσιο, αφού στη νέα μορφή ενυπάρχει το σεξιστικό κίνητρο του μισογυνισμού στη δολοφονία.³³⁵ Στο ελληνικό δίκαιο δεν έχει ακόμη εισαχθεί ο σχετικός όρος, αφού θεωρείται ότι είναι αντίθετος με τις αξιακές αρχές και την ισότητα στο ποινικό δίκαιο,³³⁶ όμως -ανεξάρτητα από το αν κάποιος είναι υπέρ ή κατά- τα στοιχεία μιλούν από μόνα τους.³³⁷ οι γυναικοκτονίες στο πλαίσιο ενδοοικογενειακής βίας αποτελούν εξαιρετικά υψηλό ποσοστό του συνόλου των ανθρωποκτονιών με θύμα τη γυναίκα. Αδήριτη, λοιπόν, είναι η ανάγκη συστηματικής καταγραφής των γυναικοκτονιών, κάτι που επιχειρείται να πραγματοποιηθεί από το Ελληνικό Τμήμα του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τη Γυναικοκτονία³³⁸ ελλείψει επίσημου φορέα καταγραφής, για την τεκμηρίωση του φαινομένου, την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας, τη διαμόρφωση αποτελεσματικών πολιτικών και τη λήψη αποτελεσματικών μέτρων στη γενικότερη προσπάθεια ανάσχεσης της έμφυλης βίας, αλλά και για τη διαμόρφωση της απόφασης ποινικοποίησης ή όχι της προαναφερόμενης εγκληματικής συμπεριφοράς. Ακόμη, θα πρέπει να εξεταστεί -τουλάχιστον- το ενδεχόμενο αναγνώρισης της έμφυλης βίας με ένταξη αυτής

³³³ Γασπαρινάτου Μ., Γυναικοκτονία: Χρειαζόμαστε μια νέα εγκληματολογική και ποινική κατηγορία;, Μελέτη στο theartofcrime.gr, Νοέμβριος 2022, https://theartofcrime.gr/γυναικοκτονία-χρειαζόμαστε-μια-νέα-ε/#_ftn95 και Γκόννη-Καραμπότσου Α., Γυναικοκτονία: η έμφυλη διάσταση του αδικήματος της ανθρωποκτονίας, στο syntagmawatch.gr, 08-04-2021, <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/gynaikoktonia-h-emfylh-diastash-tou-adikhmatos-ths-anthrwpoktonias/>.

³³⁴ Παπασπύρου Ν., Καθηγητής Νομικής Σχολής Αθηνών, Τι θα αλλάξει εάν αναγνωριστεί ο όρος «γυναικοκτονία», άρθρο στο ertnews.gr, 05-04-2024, <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/n-papaspyrou-kathigitis-nomikis-ti-tha-allaksei-ean-anagnoristei-o-oros-gynaikoktonia/?amp>.

³³⁵ Στάγκος Π., Χαραμαρά Ε., Έμφυλες ανισότητες και δικαιώματα των γυναικών στη σημερινή Ελλάδα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2021, σελ. 166 επ..

³³⁶ Δημόπουλος Χ., Εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2022, σελ. 878-879.

³³⁷ Βλ. 4η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών, <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2023/11/4h-ethsia-ekthesi-gia-ti-Via-kata-twn-gynaikwn.pdf>.

³³⁸ Για το Ελληνικό Τμήμα του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τη Γυναικοκτονία βλ. στο <https://femicide.gr/>.

στις επιβαρυντικές περιστάσεις του ΠΚ κατ' αναλογία με τη σχετική διάταξη για τη ρατσιστική βία, όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

Επιπλέον, ο αρμόδιος Υπουργός προανήγγειλε επιπρόσθετα μέτρα ενίσχυσης του θεσμικού πλαισίου για τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας,³³⁹ που -κατά δήλωσή του- ανταποκρίνεται στην Οδηγία 2024/1385.³⁴⁰ Πάντως, οι εξαγγελίες παρουσίαζαν έντονο ενδιαφέρον, καθότι προέβλεπαν τη θέσπιση διαδικασιών που αντίκεινται σε θεμελιώδεις αρχές³⁴¹ που περιβάλλουν -εν συνόλω- την ποινική διαδικασία.

³³⁹ Τα μέτρα αυτά περιελάμβαναν: επιβολή -κατά κανόνα- προσωρινής κράτησης σε κακούργηματα, άμεση περάτωση της ανάκρισης με απευθείας παραπέμπει στο ακροατήριο, πραγματική εκτίμηση μηνών χωρίς αναστολή μετατροπή, προσωρινή κράτηση μέχρι έξι μήνες για σοβαρά πλημμελήματα, αναβολή κρατήσεις σε αυτόφωρα πλημμελήματα έως πέντε μέρες, επιβολή περιοριστικών όρων ακόμα και πριν την άσκηση ποινικής δίωξης με δυνατότητα του θύματος να προτείνει συγκεκριμένους όρους και ενημέρωση του από την αστυνομία σε περίπτωση παραβίασης τους, μία εμφάνιση του θύματος στη διαδικασία στο ακροατήριο και δυνατότητα εξ αποστάσεως εξέτασης, κατάργηση ποινικής διαμεσολάβησης σε σοβαρά πλημμελήματα και δυνατότητα εισαγγελεία να μη δεχτεί την διαμεσολάβηση όταν θίγονται τα δικαιώματα του θύματος, δημιουργία διαδικασίας αναζήτησης, δέσμευσης και προστατευτικής φύλαξης δράστη διάρκειας 48 ωρών σε περιπτώσεις που παρήλθε το αυτόφωρο, λειτουργία πλατφόρμας καταγγελιών ακόμη και από τρίτους, σύνταξη εγγράφου από τις αστυνομικές Αρχές με το ιστορικό ενδοοικογενειακών περιστατικών βίας του δράστη που θα αποτελεί έγγραφο της δικογραφίας, ενίσχυση του τρόπου γνωστοποίησης δικαιωμάτων και παροχή νομικής βοήθειας. Από τη συνέντευξη του Υπουργού Δικαιοσύνης Φλωρίδη Γ. αναρτητέα στον ιστότοπο «YouTube» με τίτλο «Γ. Φλωρίδης για ενδοοικογενειακή βία: Έρχεται το «βραχιολάκι» ως μέσο επιτήρησης» την 20-06-2024 | EPT, https://youtu.be/XQIN8sl9l8s?si=xrXWaFavtGe_GxzL και Μάνδρου Ι., άρθρο στην ιστοσελίδα www.kathimerini.gr με τίτλο «Γιώργος Φλωρίδης: Τα 13 νέα μέτρα κατά της ενδοοικογενειακής βίας» αναρτητέο στο διαδίκτυο την 20-06-2024, <https://www.kathimerini.gr/politics/563088550/giorgos-floridis-ta-13-nea-metra-kata-tis-endooikogeneiakis-vias/>.

³⁴⁰ Οδηγία 2024/1385/ΕΕ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 14ης Μαΐου 2024 για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της εξ οικείων βίας, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/ALL/?uri=CELEX:32024L1385>, με προθεσμία ενσωμάτωσης την 14-05-2027.

³⁴¹ Βλ. ειδικότερα Καρράς Α., Ποινικό δικονομικό δίκαιο, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 7η έκδοση, 2020, σελ. 18 επ., 214 επ., 323 επ., 594 επ. και 641 επ. και Ανδρουλάκης Ν., ό.π., 2020, σελ. 158 επ..

Τελικά, ψηφίστηκε ο ν. 5172/2025,³⁴² ο οποίος εισήγαγε σημαντικές τροποποιήσεις σε ΠΚ και ΚΠΔ,³⁴³ προβαίνοντας στην ενσωμάτωση της ανωτέρω Οδηγίας, η οποία στοχεύει στην ενίσχυση των προσπαθειών για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας. Ακόμη, επέφερε τροποποιήσεις στο νομοθετικό πλαίσιο περί ενδοοικογενειακής βίας, εισάγοντας διευκρινίσεις και εξειδικεύσεις κρίσιμων εννοιών, με εξέχουσα τη διεύρυνση των δυνητικών δραστών στο πρόσωπο ατόμων, γνωστά ή έμπιστα, του οικείου περιβάλλοντος και των συντρόφων ανεξάρτητα από την προϋπόθεση τυχόν συγκατοίκησης. Μεταξύ των αλλαγών, τυποποιείται η επίμονη καταδίωξη («stalking») ως νέα μορφή ενδοοικογενειακής απειλής, ενώ οι προβλεπόμενες ποινές καθίστανται αυστηρότερες, με τις περιπτώσεις υποτροπής να συνεπάγονται αυξημένες κυρώσεις, τις ποινές άνω των δύο ετών να καθίστανται μη μετατρέψιμες και μη ανασταλτικές, ούτε επί εφέσεως, και η απαγόρευση επικοινωνίας και προσέγγισης του θύματος να μπορεί πλέον να επιβληθεί ως παρεπόμενη ποινή.

Παράλληλα, προβλέφθηκε η προσωρινή κράτηση ή κατ' οίκον περιορισμός υπό ηλεκτρονική επιτήρηση επί σοβαρών πλημμελημάτων και κακουργημάτων, η επιβολή περιοριστικών όρων ηλεκτρονικής επιτήρησης, παράδοσης κατεχόμενων όπλων, απαγόρευσης επικοινωνίας και εμφάνισης στο αστυνομικό τμήμα, η διατήρηση της κράτησης στην επ' αυτοφώρω διαδικασία, όταν ο δράστης θεωρείται επικίνδυνος, αλλά και η κατ' εξαίρεση μετάθεση ή απόσπαση δημοσίων υπαλλήλων-θυμάτων προς διασφάλιση της προστασίας τους. Περαιτέρω, διευρύνθηκε η εφαρμογή της ποινικής διαμεσολάβησης, περιλαμβάνοντας στους όρους της την υποχρέωση του δράστη προς αποζημίωση του θύματος, για να καλυφθούν οι άμεσες ανάγκες του, ενώ παραχωρήθηκε στον εισαγγελέα η

³⁴² Ν. 5172/2025 «Αντιμετώπιση νέων μορφών βίας κατά των γυναικών Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2024/1385 Πρόσθετες ρυθμίσεις στον νόμο περί ενδοοικογενειακής βίας Αναδιοργάνωση των ιατροδικαστικών υπηρεσιών Ενίσχυση της λειτουργίας της Eurojust Μέτρα για την προστασία των ανηλίκων και την καταπολέμηση της εγκληματικότητας Δικονομικές διατάξεις αρμοδιότητας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και άλλες ρυθμίσεις» ΦΕΚ Α 10/ 29-01-2025, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/12828243.pdf>.

³⁴³ Οι αλλαγές αυτές επικεντρώνονται στην αναγνώριση και τυποποίηση νέων μορφών κυβερνοεγκλημάτων, στην αυστηροποίηση των ποινών για ανήλικους δράστες και στη δικονομική μεταχείριση του κατηγορουμένου σε περιπτώσεις έμφυλης βίας. Στο Σουμπάκα Κ., Ενδοοικογενειακή βία, κυβερνοέγκλημα, παραβατικοί ανήλικοι και ΚΠΔ: Οι σημαντικότερες επεμβάσεις του Ν 5172/2025, Nomiki Bibliothiki Daily, <https://daily.nb.org/>, 31-01-2025, <https://daily.nb.org/nomothesia/endooikogeneiaki-via-kyvernoegklima-paravatikoι-anilikoi-kai-kpd-oi-simantikoteres-epemvaseis-tou-n-5172-2025/>.

διακριτική ευχέρεια να αποκλείσει τη διαμεσολάβηση σε περιπτώσεις όπου θα αντιληφθεί ότι συντρέχουν σοβαρές περιστάσεις, όπως μια προσημαστική συμφωνία, η σκληρότητα της πράξης ή η διακινδύνευση του θύματος. Επιπροσθέτως, προς ενίσχυση της προστασίας των θυμάτων κατά τη δικαστική διαδικασία, θεσπίστηκε η δυνατότητα απομακρυσμένης κατάθεσης ανηλίκων, όμως με τη συνδρομή ειδικών, και ευάλωτων ενηλίκων, καθώς και η ανάγνωση της προανακριτικής κατάθεσης των τελευταίων. Τέλος, επεκτάθηκε η υποχρέωση αναφοράς περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας σε φαρμακοποιούς και φυσιοθεραπευτές, οι οποίοι πλέον δεσμεύονται προς άμεση γνωστοποίηση σχετικών ενδείξεων στις αρμόδιες Αρχές, ανεξαρτήτως επαγγελματικού απορρήτου.³⁴⁴

Παρά τη σαφή αυστηροποίηση των ποινών, τίθενται ερωτήματα σχετικά με την αναλογικότητα των κυρώσεων και τη δυνατότητα εφαρμογής τους στην πράξη, καθώς η μη μετατροπή και μη αναστολή ποινών άνω των δύο ετών, όπως και η επιβολή προσωρινής κράτησης ή ηλεκτρονικής επιτήρησης, μπορεί να επιβαρύνουν το σωφρονιστικό σύστημα. Η αναμόρφωση της ποινικής διαμεσολάβησης με την υποχρέωση αποζημίωσης του θύματος επιχειρεί να ισορροπήσει την αποκαταστατική δικαιοσύνη και την προστασία των θυμάτων, ωστόσο απαιτείται σαφέστερος προσδιορισμός των κριτηρίων αποκλεισμού της σε σοβαρές περιπτώσεις. Η δυνατότητα απομακρυσμένης κατάθεσης ανηλίκων και ευάλωτων ενηλίκων είναι ένα θετικό βήμα, αλλά η επιτυχία του εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα κατάλληλων υποδομών και εξειδικευμένου προσωπικού. Παράλληλα, η υποχρέωση αναφοράς περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας από φαρμακοποιούς και φυσιοθεραπευτές ενισχύει την προστασία των θυμάτων, αν και η άρση του επαγγελματικού απορρήτου ενδέχεται να δημιουργήσει δεοντολογικά ζητήματα.

Η διαμόρφωση ενός πιο αποτελεσματικού νομοθετικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής και της έμφυλης βίας αποτελεί αδιαμφισβήτητη ανάγκη σε μια κοινωνία που επιδιώκει την ισότητα και την προστασία των δικαιωμάτων. Παρά τις σημαντικές βελτιώσεις, που επήλθαν με τους πρόσφατους νόμους, εξακολουθούν να υφίστανται προκλήσεις και ζητήματα προς περαιτέρω επεξεργασία, απαιτώντας συνεχή αξιολόγηση και προσαρμογή της νομοθεσίας στις κοινωνικές ανάγκες και όχι σε πολιτικές ή επικοινωνιακές σκοπιμότητες.

³⁴⁴ Σουμπάκα Κ., ό.π., 2025.

5.1.5. Λήψη μέτρων για θύματα ψηφιακών μέσων πληρωμής

Με το ν. 4947/2022³⁴⁵ ενσωματώθηκε Οδηγία³⁴⁶ στο ελληνικό δίκαιο, που μετέβαλε τον ΠΚ σε ζητήματα σχετικά με αδικήματα απάτης, πλαστογραφίας και άλλων αξιόποινων πράξεων στα ψηφιακά μέσα πληρωμής. Παράλληλα, επήλθαν τροποποιήσεις στον ΚΠΔ, ιδίως στις ειδικές ανακριτικές πράξεις, αλλά και στο ν. 2225/1994 για την άρση απορρήτου των τηλεφωνικών επικοινωνιών.

Σημαντική πρόβλεψη του νόμου για τα θύματα ήταν η παροχή συνδρομής και στήριξης σε αυτά, αλλά για συγκεκριμένα ποινικά αδικήματα,³⁴⁷ εφόσον υπήρξε υφαρπαγή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε μέσα πληρωμής πλην μετρητών, προβλέποντας ότι από την πρώτη επαφή με την αστυνομία ή άλλη Αρχή θα έπρεπε να παρέχεται κατάλογος με ειδικές οργανώσεις, Υπηρεσίες ή δομές με έργο σχετικό με την υποκλοπή ταυτότητας εγκλήματος και τη στήριξη θυμάτων. Επιπρόσθετα, για τα ίδια αδικήματα υπήρξε πρόβλεψη για ενημέρωση αναφορικά με πληροφορίες, που εξυπηρετούν τις δικονομικές τους ανάγκες σε κάθε στάδιο της διαδικασίας, ενώ οι αρμόδιες κατά τόπον εισαγγελικές Αρχές θα ήταν υπεύθυνες για την τήρηση ετήσιων στατιστικών στοιχείων -πλην των αρ. 372, 375, 386Α, ώστε να διαβιβάζονται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ενισχύοντας την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

Ουσιώδης νεωτερισμός, επομένως, ήταν η μέριμνα για άμεση ενημέρωση των θυμάτων, που θα μπορούσε να βελτιώσει το πλαίσιο προστασίας τους, ειδικά σε μια εποχή όπου η ψηφιακή απάτη γίνεται όλο και πιο συχνή και περίπλοκη. Παρόλα αυτά, ένα ζήτημα που μπορεί να προκύψει -όπως και σε κάθε μετάβαση από τη θεωρία στην πράξη- είναι η εφαρμογή των προβλεπόμενων μέτρων, καθώς η επιτυχία τους εξαρτάται από την επάρκεια των δομών, την εκπαίδευση των εμπλεκόμενων λειτουργών και την πιστή εφαρμογή των διατάξεων.

³⁴⁵ Ν. 4947/2022 «Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/713 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Απριλίου 2019 για την καταπολέμηση της απάτης και της πλαστογραφίας μέσω πληρωμής πλην των μετρητών και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2001/413/ΔΕΥ του Συμβουλίου (L 123) και λοιπές επείγουσες διατάξεις» ΦΕΚ Α 124/23-06-2022, <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bcc26661-143b-4f2d-8916-0e0e66ba4c50/11997285.pdf>.

³⁴⁶ Οδηγίας 2019/713/ΕΕ, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0713&from=DE>.

³⁴⁷ Άρ. 207, παρ. 1 άρ. 208, άρ. 209, 210, 210Α, παρ. 4 άρ. 394, παρ. 1 άρ. 372, παρ. 1 άρ. 375, της παρ. 1 άρ. 386 Α ΠΚ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (2000-2023)

ΠΜΣ «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

6. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (2000-2023) ΩΣ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΥΜΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

6.1. Διαπραχθέντα αδικήματα - Φύλο και καταγωγή δραστών

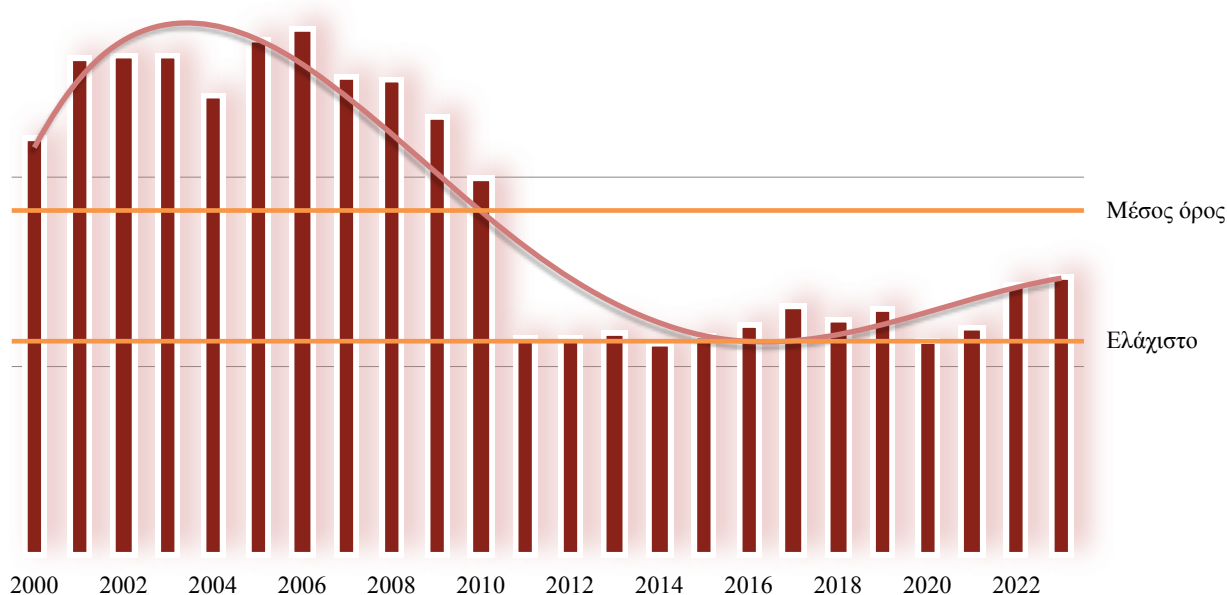
Πριν την παράθεση των συμπερασμάτων της παρούσας έρευνας, η οποία επικεντρώνεται στην κριτική ανάλυση του νομοθετικού πλαισίου της πολιτείας για το θύμα του εγκλήματος, κρίνεται σκόπιμο να προηγηθεί η παρουσίαση ορισμένων γενικών στατιστικών δεδομένων, που σχετίζονται με την εγκληματικότητα στην Ελλάδα και κατ' επέκταση με την εφαρμοζόμενη νομοθεσία, αφού η αύξηση και η μείωση των εγκλημάτων σηματοδοτεί, αντιστοίχως, και αύξηση ή μείωση των θυμάτων του εγκλήματος.

Τα εν λόγω στατιστικά³⁴⁸ αφορούν το σύνολο των διαπραχθέντων αδικημάτων, κατά την περίοδο 2000-2023, εντός της ελληνικής επικράτειας, καθώς και τη στατιστική κατανομή του φύλου και της καταγωγής των δραστών, την ίδια χρονική περίοδο. Έτσι, παρέχεται μια περιεκτική επισκόπηση της εγκληματικότητας, διευκολύνοντας την κατανόηση του πλαισίου, εντός του οποίου εφαρμόστηκε η ελληνική νομοθεσία, και επιτρέποντας την αποτίμηση της αποτελεσματικότητάς της, καθώς και την ανάδειξη πιθανών ελλείψεων και σύγχρονων νομοθετικών αναγκαιοτήτων. Παράλληλα, η στατιστική ανάλυση σχετικά με το φύλο των δραστών και την καταγωγή παρέχει τη δυνατότητα εκτίμησης της δυναμικής της εγκληματικότητας σε συνάρτηση με καθένα από αυτά, συμβάλλοντας στον εντοπισμό αφανών ζητημάτων, στη διαμόρφωση στοχευμένων πολιτικών πρόληψης και παρέμβασης, καθώς και στην αξιολόγηση των υφιστάμενων νομοθετικών ρυθμίσεων, οι οποίες θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις εξελισσόμενες προκλήσεις της εγκληματικότητας.

³⁴⁸ Για τη διαμόρφωση των γραφημάτων αντλήθηκαν δεδομένα από την ηλεκτρονική ιστοσελίδα της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) και, συγκεκριμένα, από τους πίνακες «Β1 Διαπραχθέντα αδικήματα κατά κατηγορίες και θεωρούμενοι ως δράστες αυτών κατά φύλο» και «Α2 Διαπραχθέντα αδικήματα και θεωρούμενοι ως δράστες αυτών κατά εθνικότητα, φύλο και τάξεις ηλικιών» ανά έτος, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SJU03/2023>.

ΓΡΑΦΗΜΑ 1

Σύνολο διαπραχθέντων αδικημάτων στην ελληνική επικράτεια κατά τα έτη 2000-2023

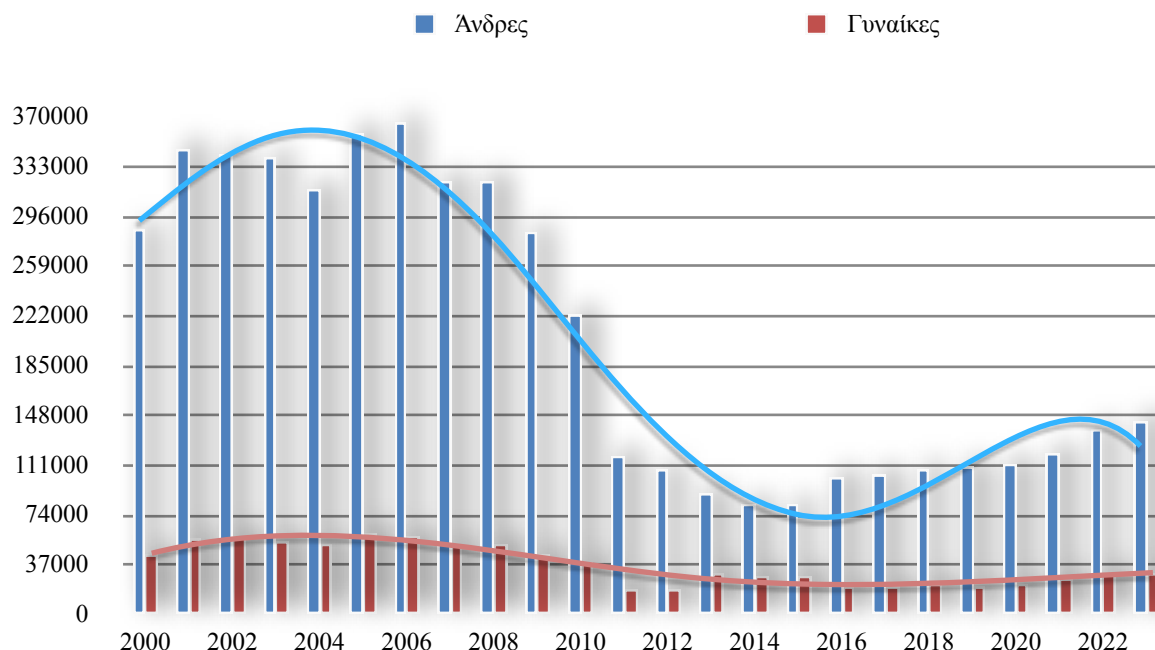

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Κατά την ανάλυση των διαχρονικών στοιχείων της εγκληματικότητας από το 2000 έως το 2023, παρατηρούνται σαφείς αυξητικές τάσεις κατά την περίοδο 2000 έως 2006 (υψηλότερο επίπεδο το 2006 με 463.750 αδικήματα), περίοδος που συμπίπτει με τη μεταολυμπιακή Ελλάδα, την οικονομική ανάπτυξη και την αύξηση της κινητικότητας πληθυσμών. Ακολούθησε σταδιακή υποχώρηση του αριθμού των καταγεγραμμένων αδικημάτων μέχρι το 2010, ενώ από το 2011 καταγράφεται μία κατακόρυφη πτώση, κυρίως λόγω νομοθετικών αλλαγών, με σταθεροποίηση και σχετικές αυξομειώσεις έως το 2015 (το 2014 καταγράφεται η χαμηλότερη τιμή με 190.213 αδικήματα), που δύναται να αποδοθεί σε πολυσχιδείς κοινωνικούς και οικονομικούς παράγοντες -όπως η οικονομική κρίση, οι πολιτικές αλλαγές και το μεταναστευτικό ζήτημα, που ενδέχεται να επηρέασαν τα επίπεδα εγκληματικότητας της εποχής. Ωστόσο, από το 2015 και μετά, καταγράφεται αναζωπύρωση των διαπραχθέντων αδικημάτων στην ελληνική επικράτεια, με τον αριθμό τους να μειώνεται, τα έτη 2020-2021, λόγω της πανδημίας του Covid-19 και των συνακόλουθων επιβληθέντων περιορισμών, καθώς και να κορυφώνεται το 2023, δηλαδή στην μεταπανδημική εποχή, φτάνοντας στις 247.416 υποθέσεις, τη μεγαλύτερη τιμή από το 2011.

ΓΡΑΦΗΜΑ 2

Σύγκριση Εγκληματικότητας ανά Φύλο κατά τα έτη 2000-2023

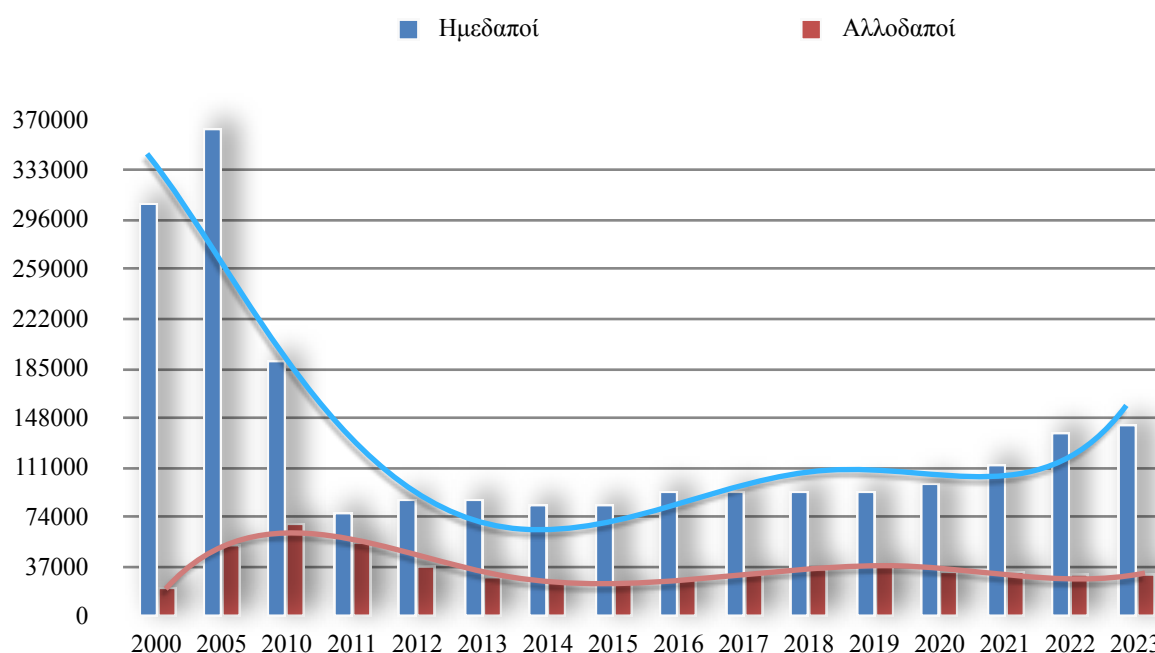
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Η ανάλυση των στατιστικών δεδομένων της περιόδου 2000-2023 καταδεικνύει σαφείς διαφοροποιήσεις στη δυναμική της εγκληματικότητας μεταξύ των φύλων, με τους άνδρες να παρουσιάζουν σταθερά υψηλότερα ποσοστά συγκριτικά με τις γυναίκες, διατηρώντας μια διαχρονική υπεροχή, ανεξάρτητα από τις διακυμάνσεις στο συνολικό αριθμό των καταγεγραμμένων εγκλημάτων, αλλά και με τους άνδρες να διαπράττουν σταθερά πάνω από το 80% των εγκλημάτων. Η ανδρική «εγκληματική υπεροχή» θα μπορούσε να αποδοθεί σε έναν ιδιόμορφο «φόρο αρρενωπότητας» -έναν κοινωνικό καταναγκασμό που έχει βαθιά ριζώσει στην ελληνική κοινωνία. Το 2000-2006, σημειώνεται αύξηση της εγκληματικότητας και στα δύο φύλα, ενώ το 2007-2010 καταγράφεται σταδιακή μείωση, με τους άνδρες ωστόσο να υπερέχουν με διαφορά, γεγονός που αντανακλά παραδοσιακούς ρόλους και, ίσως, κοινωνικο-οικονομικούς παράγοντες, όπως η οικονομική ανισότητα και η αύξηση της αστικοποίησης. Η απότομη πτώση το 2010-2011 οφείλεται σε νομοθετική αλλαγή της εποχής, οπότε και μετετράπηκαν αρκετά πλημμελήματα (π.χ. παραβάσεις ΚΟΚ) σε πταισματικές παραβάσεις, με αποτέλεσμα τη μείωση των καταγεγραμμένων αδικημάτων. Από το 2011 έως το 2015, τα αδικήματα με άνδρες δράστρες φθίνουν, όταν των γυναικών τείνουν να έχουν αυξητική τάση. Το έτος 2016 και μετά, παρατηρείται μια ήπια άνοδος και

στα δύο φύλα, με τους άνδρες βέβαια να συνεχίζουν να υπερισχύουν, ενώ οι γυναίκες να σημειώνουν αναλογικά μεγαλύτερη αύξηση, πιθανόν λόγω των μεταβαλλόμενων κοινωνικών ρόλων και της αυξανόμενης ένταξής τους στην αγορά εργασίας. Το 2020-2023 καταγράφεται σημαντική αύξηση εγκληματικότητας και στα δύο φύλα, πιθανόν λόγω των κοινωνικών και οικονομικών συνεπειών της πανδημίας Covid-19, αλλά και του κινήματος #MeToo στην Ελλάδα. Το 2023, οι γυναίκες καταγράφουν τον υψηλότερο αριθμό αδικημάτων (31.446) μετά την αλλαγή της νομοθεσίας το 2011, επιβεβαιώνοντας ότι η γυναικεία εγκληματικότητα αναπτύσσεται ταχύτερα από την ανδρική, αφού το 2011 η αναλογία ήταν 6,5 άνδρες ανά 1 γυναίκα, ενώ το 2023 μειώθηκε σε 4,5 άνδρες ανά 1 γυναίκα.

ΓΡΑΦΗΜΑ 3

Σύγκριση Εγκληματικότητας Ημεδαπών και Αλλοδαπών κατά τα έτη 2000-2023

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

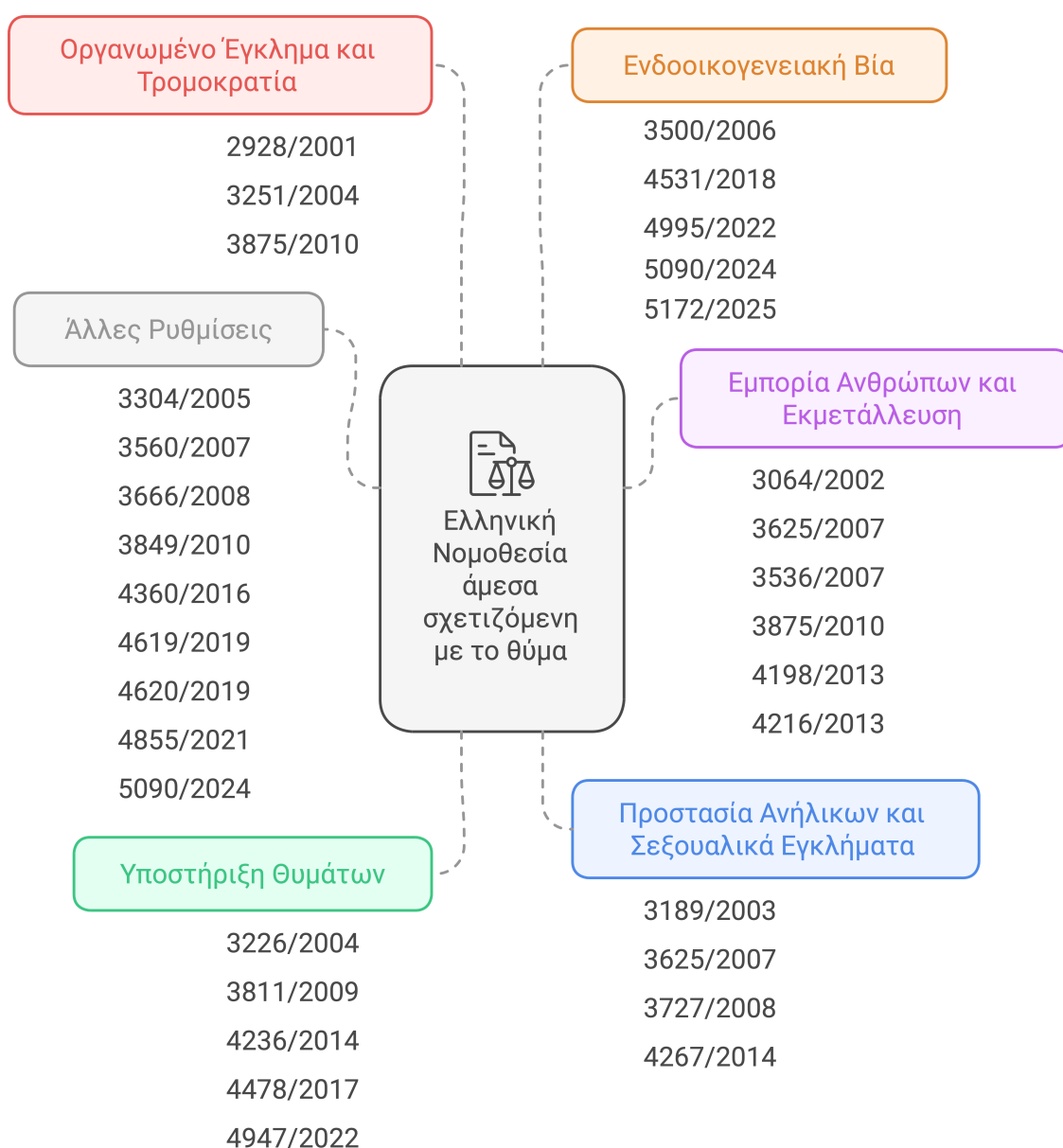
Η ανάλυση των στοιχείων για την περίοδο 2000-2023 αποκαλύπτει ενδιαφέρουσες διακυμάνσεις στην αναλογία εγκληματικότητας μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών δραστών, λαμβάνοντας υπόψη το ελληνικό κοινωνικό και πληθυσμιακό πλαίσιο. Στην αρχή της περιόδου, η αναλογία εγκλημάτων που αποδίδονται σε ημεδαπούς ήταν συντριπτικά μεγαλύτερη. Παρότι οι αριθμοί αυξήθηκαν και για τις δύο κατηγορίες έως το 2005, η εγκληματικότητα των αλλοδαπών σημείωσε εντυπωσιακή ποσοστιαία αύξηση, οι οποίοι αν και αποτελούν μικρότερο ποσοστό του συνολικού πληθυσμού, αντιπροσωπεύουν υψηλότερη

αναλογία συγκριτικά με την αναλογία ημεδαπών και αλλοδαπών, τάση που κορυφώνεται το 2011. Το 2011 με 2015, σημειώνεται μια αξιοσημείωτη μείωση της εγκληματικότητας στους αλλοδαπούς, η οποία ενδέχεται να αντικατοπτρίζει την αυξημένη ένταση των μέτρων αστυνόμευσης, τις αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο και τις δημογραφικές μεταβολές λόγω μεταναστευτικών πολιτικών. Κατά την ίδια περίοδο, παρατηρείται επίσης μία συγκριτική μείωση των αδικημάτων από ημεδαπούς, αν και σε μικρότερη κλίμακα. Ωστόσο, από το 2016 και μετά, καταγράφεται μία ανανεωμένη αύξηση των αδικημάτων που αποδίδονται σε ημεδαπούς, όταν οι αλλοδαποί παρουσιάζουν σχετική σταθερότητα. Το 2023, για πρώτη φορά μετά από δύο δεκαετίες, οι αλλοδαποί διαπράττουν σημαντικά λιγότερα εγκλήματα από τους ημεδαπούς, ενώ οι ημεδαποί δράστες αυξήθηκαν κατά 83,9% από το 2011 έως το 2023 όταν τα εγκλήματα αλλοδαπών μειώθηκαν κατά 45,3% την ίδια περίοδο.

Συνοψίζοντας, η ανάλυση των στατιστικών δεδομένων για την εγκληματικότητα στην Ελλάδα, την περίοδο 2000-2023, αποκαλύπτει σημαντικές τάσεις και μεταβολές που επηρεάστηκαν από κοινωνικοοικονομικούς, νομοθετικούς και δημογραφικούς παράγοντες. Η εξέλιξη του συνολικού αριθμού των αδικημάτων, η διαφοροποίηση της εγκληματικότητας μεταξύ των φύλων και η σύγκριση μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών δραστών αναδεικνύουν κρίσιμες δυναμικές, που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στη χάραξη πολιτικών πρόληψης και αντιμετώπισης του εγκλήματος. Ειδικότερα, οι άνδρες παραμένουν η κυρίαρχη ομάδα δραστών, ωστόσο η εγκληματικότητα δεν είναι πλέον αποκλειστικά ανδρικό φαινόμενο, αφού η συμμετοχή των γυναικών στην εγκληματικότητα έχει αυξηθεί. Ταυτόχρονα, στους ημεδαπούς εμφανίζεται ραγδαία αύξηση και σταθερότητα της συμμετοχής αλλοδαπών δραστών. Το 2023 καταγράφεται ως ένα από τα έτη με τη μεγαλύτερη εγκληματικότητα των τελευταίων ετών με μετατόπισή της από αλλοδαπούς σε ημεδαπούς και από άνδρες σε περισσότερες γυναίκες. Έτσι, η νομοθεσία για την προστασία των θυμάτων θα πρέπει να προσαρμοστεί στις νέες προκλήσεις της εγκληματικότητας, διασφαλίζοντας την αποτελεσματική αντιμετώπιση των εγκληματικών πράξεων και την απονομή δικαιοσύνης με τρόπο που να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες κοινωνικές ανάγκες. Με βάση τα δεδομένα που παρουσιάστηκαν, καθίσταται σαφές ότι η προστασία των θυμάτων δεν μπορεί να εξεταστεί ανεξάρτητα από τις γενικότερες εγκληματολογικές τάσεις και τις κοινωνικές αλλαγές, γεγονός που καθιστά επιτακτική την ανάγκη για μια σύγχρονη και πολυδιάστατη προσέγγιση στη διαμόρφωση και την εφαρμογή της νομοθεσίας.

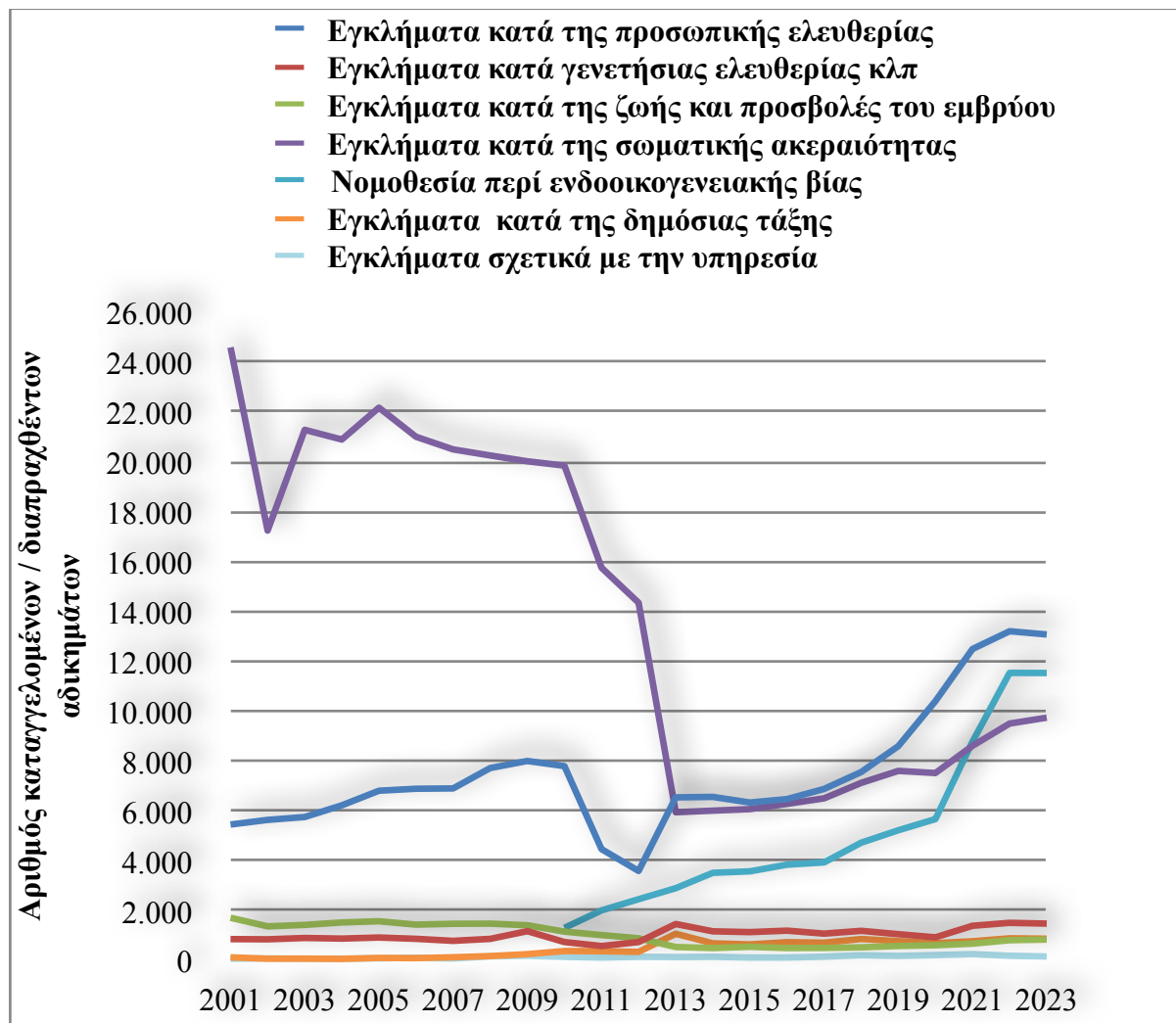
6.2. Επιλεγμένες κατηγορίες εγκλημάτων σε συνάρτηση με τη νομοθετική εστίαση

Από το σύνολο της νομοθεσίας, που άπτεται άμεσα των δικαιωμάτων και της προστασίας των θυμάτων εγκληματικών πράξεων, όπως αυτή αναδείχθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια και αποτυπώνεται παρακάτω σχηματικά, επιλέχθηκαν ευρύτερες κατηγορίες εγκλημάτων, λόγω της εστίασης του ενδιαφέροντος του νομοθέτη σε αυτές, για να παρουσιαστεί η διακύμανση των καταγεγραμμένων εγκλημάτων (βλ. ΓΡΑΦΗΜΑ 4).

ΓΡΑΦΗΜΑ 4

Εξελικτική πορεία κατηγοριών εγκλημάτων κατά τα έτη 2000-2023

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ και 4η Ετήσια Έκθεση Γ.Γ.Ι.Α.Δ.

Βάσει του ανωτέρω γραφήματος -προϊόν επίσημων στατιστικών δεδομένων³⁴⁹, παρατηρούνται τα ακόλουθα:

³⁴⁹ Τα δεδομένα αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, «Πίνακας Β1 Διαπραχθέντα αδικήματα κατά κατηγορίες και θεωρούμενοι ως δράστες αυτών, κατά φύλο» ανά έτος, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SJU03/->, ενώ σχετικά με τα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας, κατά τα έτη 2010 έως 2022, έγινε χρήση δεδομένων από την 4η Ετήσια Έκθεση για τη βία κατά των γυναικών της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2023/11/4h-ethsia-ekthesi-gia-ti-Via-kata-twn-gynaikwnn.pdf>.

► Εγκλήματα κατά της προσωπικής ελευθερίας³⁵⁰:

Μέχρι το 2010 καταγράφεται μία συνεχής αυξητική τάση των σχετικών εγκλημάτων. Το 2011 και 2012 παρατηρείται μία απότομη μείωση (περίπου 43% και 20% σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, αντίστοιχα) και ραγδαία αύξηση το 2013 (περίπου 83%), αύξηση που συνέπεσε με την ψήφιση σχετικής νομοθεσίας (βλ. ανωτέρω 3.1.3) και υποδηλώνει την έκρηξη του φαινομένου και την ευρύτερη ενημέρωση για το ζήτημα. Μέχρι το 2019, καταγράφηκε -κατά βάση- αύξηση των εγκλημάτων. Από το 2019 και μετά, στην περίοδο της πανδημίας Covid-19, υπήρξαν ανησυχητικές αυξήσεις (περίπου 14, 21%, 20% και 6% από έτος σε έτος), οπότε και καταγράφηκαν οι υψηλότερες τιμές με τα έτη 2020 και 2021 να έχουν τις μεγαλύτερες ποσοστιαίες μεταβολές (περίπου 21% η καθεμία από έτος σε έτος) και το 2022 να καταγράφεται η υψηλότερη τιμή. Το έτος 2023 παρουσιάζεται σταθεροποίηση της κατάστασης στις ίδιες υψηλές τιμές.

► Εγκλήματα κατά γενετήσιας ελευθερίας κλπ³⁵¹:

Οι μεταβολές από το 2001 έως το 2008 ήταν κυρίως μικρές, με ελάχιστες αυξήσεις και μειώσεις. Το 2009 καταγράφηκε μεγάλη αύξηση (περίπου 36%), το 2010 και 2011 παρατηρήθηκε αξιοσημείωτη μείωση (περίπου 38% και 22% σε σχέση με το προηγούμενο έτος αντίστοιχα) και το 2012 και 2013 ραγδαία αύξηση (περίπου 28% και 99% σε σχέση με το προηγούμενο έτος αντίστοιχα), τη μεγαλύτερη μεταβολή που καταγράφηκε, περίοδος κατά την οποία υπήρξαν σημαντικές νομοθετικές πρωτοβουλίες, αφού και στις δύο μεγάλες μεταβολές (2009 και 2012-2013) είχαν ψηφιστεί σχετικοί νόμοι (βλ. ανωτέρω 2.1.7 και 3.1.3). Τα επόμενα έτη καταγράφηκαν -κυρίως- μειώσεις των τιμών μέχρι το 2020, αν και οι αριθμοί επανήλθαν σε υψηλότερα επίπεδα με αυξήσεις τιμών το 2021 (περίπου 51% σε σχέση με το προηγούμενο έτος) και το 2022 να καταγράφεται ο μεγαλύτερος αριθμός εγκλημάτων (επιπλέον περίπου 9% αύξηση).

³⁵⁰ Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται τα εγκλήματα: αρπαγή, εμπορία ανθρώπων, αρπαγή ανηλίκων, παράνομη κατακράτησης.

³⁵¹ Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται τα εγκλήματα: βιασμός, προσβολή γενετήσια αξιοπρέπειας, κατάχρηση ανίκανου προς αντίσταση, γενετήσιες πράξεις με ανηλίκους ή ενώπιον τους, κατάχρηση ανηλίκων, κατάχρηση σε γενετήσιες πράξεις, πορνογραφία ανηλίκων, μαστροπεία, ασελγεί με ανήλικο έναντι αμοιβής, προσβολή γενετήσια αξιοπρέπειας.

► Εγκλήματα κατά της ζωής και προσβολές του εμβρύου:

Από το 2001 έως το 2012 παρατηρείται γενική μείωση των περιστατικών (περίπου 48%), που μπορεί να αποδοθεί και στην αλλαγή της νομοθεσίας. Από το 2012 έως το 2014, περίοδος μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης του 2010, με περαιτέρω μείωση (περίπου 71% σε σχέση με το 2001). Όμως, από το 2015 έως το 2020, τα περιστατικά αυξάνονται σταδιακά (περίπου 11%) με σημαντική αύξηση μετά το 2020 (περίπου 53% σε σχέση με το 2015).

► Εγκλήματα κατά της σωματικής ακεραιότητας³⁵² και νομοθεσία περί ενδοοικογενειακής βίας:

Στα εγκλήματα κατά της σωματικής ακεραιότητας παρατηρείται σαφής μείωση από το 2001 στο 2013, με το έτος 2013 να αποτελεί το ιστορικό χαμηλό του 21ου αιώνα, κάτι που πιθανότατα οφείλεται και στην ψήφιση του νόμου για την ενδοοικογενειακή βία. Έκτοτε, παρουσιάζεται συνεχής αυξητική τάση με αποκορύφωμα το έτος 2023 (αύξηση περίπου 65% σε σχέση με το 2013). Η εξέλιξη αυτή στα εγκλήματα κατά της σωματικής ακεραιότητας σχετίζεται τόσο με κοινωνικοπολιτικές όσο και νομοθετικές εξελίξεις. Στις τελευταίες περιλαμβάνεται η νομοθεσία περί ενδοοικογενειακής βίας (βλ. ανωτέρω 2.1.6, 4.1.2 και 4.1.4) με την ψήφιση των σχετικών νόμων να οδηγεί στην αύξηση της καταγραφής ενδοοικογενειακών εγκλημάτων τα αντίστοιχα έτη, και έτσι από το 2010 μέχρι το 2020 καταγράφεται συνεχής αυξητική τάση (περίπου 335%) και εκτόξευση την τελευταία τριετία (περίπου 785% αύξηση το 2022 σε σχέση με το 2010).

► Εγκλήματα κατά της δημόσιας τάξης³⁵³:

Το 2002 σημειώθηκε σημαντική μείωση (περίπου 45%) που συνεχίστηκε έως το 2004. Ωστόσο, το 2005 παρατηρήθηκε αυξητική τάση (περίπου 65% σε σχέση με το προηγούμενο έτος), που συνεχίστηκε με υψηλούς ρυθμούς τα επόμενα έτη από το 2007 έως το 2013, αφού πλην ελαχίστων εξαιρέσεων (μικρή μείωση το 2006, το 2011 και 2012) καταγράφηκαν υψηλές αυξήσεις από έτος σε έτος (περίπου 38%, 39%, 45%, 51% και 213% τα έτη 2007, 2008, 2009, 2010 και 2013 αντίστοιχα). Σημαντικές νομοθετικές παρεμβάσεις έλαβαν χώρα εκείνη την περίοδο (βλ. ανωτέρω 2.1.1, 3.1.2) και άλλα γεγονότα, όπως η εξάρθρωση της «17 Νοέμβρη» (2002), η διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων (2004), η έναρξη της οικονομικής

³⁵² Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται η σωματική βλάβη υπό τη μορφή απλής, επικίνδυνης, βαριάς, θανατηφόρας βλάβης, αλλά, κατά αδύναμων προσώπων ή συμπλοκής ή τέλεσής από αμέλεια.

³⁵³ Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται οι εγκληματικές και οι τρομοκρατικές οργανώσεις.

κρίσης (2010). Το 2014 καταγράφηκε σημαντική μείωση (περίπου 36%) και έκτοτε -αθροιστικά- υπήρχε σχετική σταθεροποίηση στις καταγεγραμμένες τιμές, όμως μετά την περίοδο του Covid-19 παρατηρήθηκε μια νέα τάση αύξησης τα έτη 2021 και 2022 (περίπου 11% και 16%).

► Εγκλήματα σχετικά με την υπηρεσία³⁵⁴:

Υπάρχουν έντονες διακυμάνσεις στα δεδομένα, γεγονός που δείχνει ασταθή πορεία με μεγαλύτερες αυξήσεις τα έτη 2008, 2018 και 2006 (περίπου 115%, 41% και 29% αντίστοιχα) και μεγαλύτερες μειώσεις τα έτη 2007 και 2022 (περίπου 30% και 27% αντίστοιχα), περίοδος κατά την οποία είχαν ληφθεί μέτρα για τη διαφθορά (βλ. ανωτέρω 2.1.8). Τα τελευταία χρόνια (2021-2023) παρατηρείται μείωση μετά από την κορύφωση του 2021 (251 εγκλήματα). Πάντως, ο αριθμός των καταγγελλθέντων εγκλημάτων σχετικά με την υπηρεσία θεωρείται μικρός αναλογικά με το εύρος της σχετικής κατηγορίας εγκλημάτων.

Οι κρίσιμες περίοδοι, όπως η οικονομική κρίση (2010-2013) και η πανδημία Covid-19 (2020-2022), οδήγησαν σε αυξήσεις της εγκληματικότητας στις κατηγορίες εγκλημάτων που αναφέρθηκαν παραπάνω, αν και στο σύνολό τους τα καταγεγραμμένα αδικήματα μειώθηκαν. Η ανάλυση των στατιστικών δεδομένων για τα εγκλήματα στην Ελλάδα από το 2001 έως το 2023 αποκαλύπτει αυξητικές τάσεις σε σοβαρές κατηγορίες εγκλημάτων, όπως η ενδοοικογενειακή βία, τα εγκλήματα κατά της προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας, καθώς και τα εγκλήματα κατά της σωματικής ακεραιότητας, γεγονός που μπορεί να αποδοθεί, σε γενικές γραμμές, τόσο στην ψήφιση νέων νόμων όσο και στην ευρύτερη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών λόγω των νομοθετικών παρεμβάσεων. Τα ανωτέρω ευρήματα, πάντως, αναδεικνύουν τη σημασία της εντατικοποίησης της λήψης περαιτέρω μέτρων προστασίας των θυμάτων, η οποία κατοχυρώνεται μέσω της ελληνικής νομοθεσίας και του ευρωπαϊκού νομικού πλαισίου, και, μάλιστα, με περισσότερη θυματοκεντρική προσέγγιση, αφού οι αυξητικές τάσεις στην καταγραφή του εγκλήματος σηματοδοτούν και τον κίνδυνο «αυξημένης παραγωγής» απροστάτευτων θυμάτων.

³⁵⁴ Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται τα εγκλήματα: δωροδοκία, δωροληψία, κατάχρηση εξουσίας, παράβαση καθήκοντος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΠΜΣ «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως καταδεικνύεται, η πλειονότητα των νομοθετικών κειμένων που έχουν υιοθετηθεί στην Ελλάδα, το πρώτο τέταρτο του 21ου αιώνα, απορρέει σε -πολύ- μεγάλο βαθμό από την υποχρέωση εναρμόνισης του ελληνικού νομοθετικού πλαισίου με το ευρωπαϊκό, δηλαδή με Οδηγίες, Κανονισμούς και Αποφάσεις-Πλαίσιο, που εκδίδονται από τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δεσμεύουν τα κράτη-μέλη ως προς το περιεχόμενο και, σε ορισμένες περιπτώσεις, τον τρόπο εφαρμογής. Η διαδικασία αυτή, γνωστή ως «ενσωμάτωση του κοινοτικού κεκτημένου», **περιορίζει την αυτονομία του εθνικού νομοθέτη**, ο οποίος συχνά αρκείται σε ρόλο εφαρμογής των υπερκείμενων ευρωπαϊκών νομοθετικών ρυθμίσεων, μη αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες διαμόρφωσης ανεξάρτητης εθνικής νομοθεσίας, που να ανταποκρίνεται -και- στο εθνικό πλαίσιο και τις σύγχρονες προκλήσεις.

Επιπροσθέτως, το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο στην Ελλάδα σχετικά με το θύμα του εγκλήματος **αποτυγχάνει να ενσωματώσει κρίσιμες διαστάσεις εγκληματολογικής προσέγγισης**. Συγκεκριμένα, παρατηρείται έλλειψη εστίασης και σύνδεσης με την εγκληματολογική οπτική τόσο του θύματος όσο και του εγκλήματος (βλ. ΣΧΗΜΑ 1 και 3), στοιχείο καίριας σημασίας για την ανάλυση της εγκληματικής συμπεριφοράς και των συνδεόμενων κοινωνικών επιπτώσεων. Ακόμη, η νομοθεσία δεν υιοθετεί μια ολιστική προσέγγιση για την προστασία και την υποστήριξη του θύματος, ενώ παραγνωρίζει την ευρύτερη διάσταση του εγκλήματος ως κοινωνικό φαινόμενο (βλ. ΣΧΗΜΑ 2 και 4). Παράλληλα, παραμένει ανεπαρκής η αξιοποίηση των τεχνολογικών εξελίξεων και των δυνατοτήτων, που προσφέρουν τα σύγχρονα εργαλεία για την καθιέρωση νέων μορφών «έξυπνης αστυνόμευσης», τη βελτίωση της πρόληψης και της καταστολής, αλλά και την ενημέρωση και την προστασία των θυμάτων και την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας.

Η ελληνική νομοθεσία, όμως, φαίνεται πως αδυνατεί να αναδείξει και τη συμβολή του ίδιου του θύματος στη χάραξη αντεγκληματικών πολιτικών, αφού αυτά παραμένουν περιθωριοποιημένα, γεγονός που υπονομεύει την ανάπτυξη αποτελεσματικών και επιστημονικά θεμελιωμένων στρατηγικών. Καθοριστικής σημασίας θα ήταν, μεταξύ άλλων, **η ενεργοποίηση της δυνατότητας των πολιτών να υποβάλλουν προτάσεις νόμων**, με στόχο την ανταπόκρισή τους στις κοινωνικές ανάγκες και ειδικότερα στην προστασία των θυμάτων, καθώς συνιστά θεμελιώδες μέσο ενίσχυσης της δημοκρατικής συμμετοχής, της

τόνωσης του ενδιαφέροντος των πολιτών για τα κοινά και της διευρυμένης ένταξης της λαϊκής βούλησης στη νομοθετική διαδικασία. Η σχετική διάταξη του ελληνικού Συντάγματος (αρ. 73 παρ. 6 Σ), η οποία αναγνωρίζει τη δυνατότητα συμμετοχής των πολιτών μέσω λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας, παραμένει ουσιαστικά αδρανής, παρά την ευκαιρία που παρουσιάστηκε μέσω της πρόσφατης συνταγματικής αναθεώρησης, δημιουργώντας κενό δικαίου. Η αδράνεια αυτή περιορίζει την πρακτική εφαρμογή ενός σημαντικού εργαλείου συμμετοχικής δημοκρατίας, υπονομεύοντας την επίτευξη μιας περισσότερο συμπεριληπτικής και προσαρμοσμένης στις ανάγκες της κοινωνίας νομοθετικής λειτουργίας.

Ταυτόχρονα, διαπιστώνεται ότι η ισχύουσα νομοθεσία προβλέπει την εφαρμογή ορισμένων προστατευτικών μέτρων για συγκεκριμένες κατηγορίες θυμάτων, που σταδιακά διευρύνονται, ώστε να ενταχθούν σε αυτά και άλλες κατηγορίες θυμάτων. Η παραπάνω πραγματικότητα υποδεικνύει την τάση της νομοθεσίας να προσαρμόζεται και να επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής των προστατευτικών μέτρων, προσπαθώντας να καλύψει ευρύτερες ομάδες θυμάτων. Ωστόσο, η σταδιακή επέκταση αυτών των μέτρων ενδέχεται να υποδηλώνει μια αργή και πιθανώς αναποτελεσματική προσέγγιση στην κάλυψη των αναγκών όλων των θυμάτων. Η τμηματική ένταξη νέων ομάδων θυμάτων μπορεί να δημιουργεί ελλείψεις στην προστασία και την υποστήριξη, ενώ θα μπορούσαν να προκύψουν και ανισότητες στην εφαρμογή των μέτρων, ανάλογα με την κατηγορία του θύματος. Επομένως, είναι σημαντικό η νομοθεσία να προχωρήσει σε μια πιο οριζόντια και χωρίς διακρίσεις προσέγγιση, εξασφαλίζοντας την πλήρη και άμεση προστασία όλων των θυμάτων από την αρχή της εγκληματικής διαδικασίας και ανεξάρτητα από το αν το θύμα κατατάσσεται ή όχι σε συγκεκριμένη κατηγορία, επιτρέποντας να γίνει λόγος για θύματα «χωρίς χρωματισμούς» αλλά με ιδιαίτερη μέριμνα για τις ανάγκες κάθε κατηγορίας.

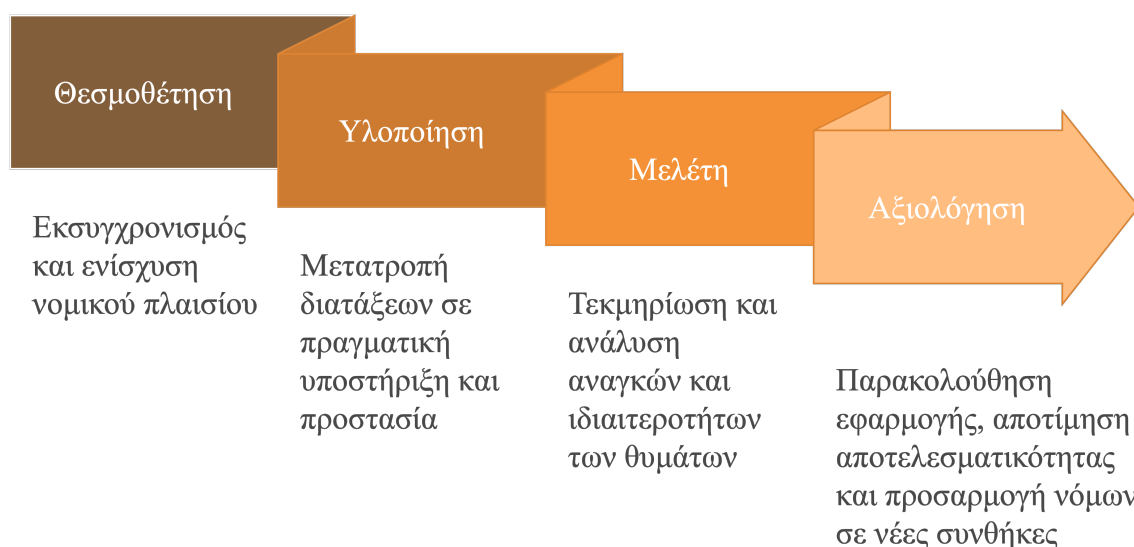
Έτσι, η ίδρυση **Ενιαίας Υπηρεσίας Υποστήριξης Θυμάτων** συνιστά εξαιρετικής σημασίας θεσμική καινοτομία, η οποία δύναται να αποτελέσει τον ακρογωνιαίο λίθο μιας συνεκτικής και ανθρωποκεντρικής πολιτικής για την προστασία των θυμάτων. Μια τέτοια Υπηρεσία θα λειτουργούσε ως ενιαίος και εξειδικευμένος κόμβος, ενσωματώνοντας και ενοποιώντας τις επί του παρόντος διάσπαρτες και κατακερματισμένες αρμοδιότητες πολλαπλών Υπηρεσιών. Με τη διασφάλιση της παροχής ολιστικής υποστήριξης, που θα περιλαμβάνει ψυχοκοινωνική αρωγή, νομική συνδρομή και πρακτική καθοδήγηση, η εν λόγω Υπηρεσία θα μπορούσε να συμβάλλει αποφασιστικά στην ουσιαστική προστασία των

θυμάτων, στην πρόληψη της περαιτέρω θυματοποίησης και στη διευκόλυνση της πρόσβασης των θυμάτων στα θεμελιώδη τους δικαιώματα. Η θεσμοθέτηση αυτής της Υπηρεσίας, εναρμονισμένης με τις επιταγές του ευρωπαϊκού δικαίου και τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές, θα ενίσχυε την κοινωνική συνοχή, προάγοντας την εμπιστοσύνη προς τους θεσμούς. Επιπροσθέτως, θα μπορούσε να αναλάβει τη συστηματική παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής των σχετικών πολιτικών, προσφέροντας τεκμηριωμένα δεδομένα για τη βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου και την αποτελεσματικότερη απονομή δικαιοσύνης. Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα αναδεικνυόταν όχι μόνο η πρακτική της χρησιμότητα, αλλά και η θεσμική της αξία ως ένας δείκτης κοινωνικής ευαισθησίας και πολιτικής προόδου.

Τέλος, από τη συνολική κριτική θεώρηση της ελληνικής νομοθεσίας για το θύμα του εγκλήματος κατά τον 21ο αιώνα (βλ. Κεφάλαιο 3,4 και 5), αλλά και από τα εξαγόμενα συμπεράσματα βάσει στατιστικών δεδομένων (βλ. Κεφάλαιο 6), συνάγεται ότι η ουσιαστική βελτίωση της θέσης του θύματος δύναται να στηριχθεί σε τέσσερις διαρκείς και καίριες ενέργειες, που διαμορφώνουν έναν κανόνα καλής νομοθέτησης: **τη Θεσμοθέτηση, την Υλοποίηση, τη Μελέτη και την Αξιολόγηση**. Τα αρχικά αυτών συνθέτουν τη λέξη «ΘΥΜΑ», αποδίδοντας μια συμβολική αλληγορία, η οποία αντικατοπτρίζει τον πυρήνα της -προτεινόμενης λύσης- στη σύνθετη και πολυεπίπεδη αντιμετώπιση, που απαιτείται για την ενδεδειγμένη προστασία και στήριξη του θύματος.

ΣΧΗΜΑ 5

Κανόνας καλής νομοθέτησης για το Θύμα του Εγκλήματος

Αυτό το τετράπτυχο δεν αποτελεί απλώς ένα εργαλείο νομικής ανάλυσης, αλλά έναν οδικό χάρτη για την ηθική και κοινωνική προστασία και αποκατάσταση του θύματος, με στόχο τη μετάβαση από τη θεσμική αναγνώριση των δικαιωμάτων του στην αποδοτική και βιώσιμη εφαρμογή νόμων. Υπό αυτό το πρίσμα, η ελληνική νομοθεσία οφείλει να υπερβαίνει την τυπική θεσμοθέτηση νομικών διατάξεων και να αναπτύξει ένα συνεκτικό, λειτουργικό και δίκαιο ρυθμιστικό πλαίσιο, εδραιώνοντας τη δημοκρατία, τη νομιμότητα και τη δικαιοσύνη σε ένα κράτος δικαίου, το οποίο θέτει τον άνθρωπο στο επίκεντρο της δικαιοπαραγωγικής διαδικασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ, ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ

ΠΜΣ «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΑΡΘΟΓΡΑΦΙΑ

Αλεξιάδης Σ., Η Αποκαταστατική Δικαιοσύνη: Μια άλλη αντιμετώπιση του «εγκληματικού φαινομένου», στο Τιμητικός Τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, Τ.Π, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007.

Αλεξιάδης Σ., Εγκληματολογία, δ' έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2004.

Ανδριανάκης Ε., Θυματολογικά, Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2001.

Ανδρουλάκης Ν., Μαργαρίτης Α., Φαρσεδάκης Ι., Λεξικό Νομικής Ορολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018.

Ανδρουλάκης Ν., Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, 5η έκδοση, 2020.

Αρτινοπούλου Β., Μαγγανάς Α., Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης, Νομική Βιβλιοθήκη, 1996.

Αρτινοπούλου Β., Επανορθωτική Δικαιοσύνη, Η πρόκληση των σύγχρονων δικαιοκόν συστημάτων, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010.

Αρχιμανδρίτου Μ., Εισαγωγή στην Εγκληματολογία, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2024.

Βιδάλη Σ., Αντεγκληματική πολιτική - Από την Μικροεγκληματικότητα έως το Οργανωμένο έγκλημα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013.

Βλαχόπουλος Σ., Κοντιάδης Ξ., Τασόπουλος Γ., Σύνταγμα - Ερμηνεία κατ' άρθρο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024.

Βλαχόπουλος Στ., Πολυγλωσσία στο δίκαιο, Μετάφραση νομικών κειμένων και δικαστηριακή διερμηνεία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2014.

Βλάχου Β., Γυναίκα-Θύμα άσκησης σωματικής βλάβης και το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο, 2003.

Βλάχου Β., Η συμβολή του θύματος στην απόδοση ποινικής ευθύνης και την ηθική δικαίωση: Αναζητώντας προφανείς ισορροπίες, στον Τιμητικό Τόμο για τον Ομότιμο Καθηγητή Α.Δ. Μαγγανά: Σύγχρονες Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής, επιμέλεια: Ε. Λαμπροπούλου, Σ. Παπαμιχαήλ, Π. Σχίζας, εκδ. Παπαζήση, 2018.

Βλάχου Β., Ποινική Δικαιοσύνη και Θύμα, Από τις παρυφές της προϊστορίας έως τον 21^ο αιώνα., Νομική Βιβλιοθήκη, 2022.

Βλάχου Β., Πρόληψη του εγκλήματος και θύμα - Μία ατραπός διαμέσου Συμπληγάδων, άρθρο ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ, 1-2/2019, Νομική Βιβλιοθήκη.

Βλάχου Β., Το θυματολογικό κίνημα: Διαμόρφωση, τάσεις και εξέλιξη, στο Β. Αρτινοπούλου (Επιμ.), Νέα κοινωνικά κινήματα. Εγκληματολογική προσέγγιση, Τετράδια Εγκληματολογίας 2, Νομική Βιβλιοθήκη, 2000.

Βλάχου Π., Η διαδικασία ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων κατά την μετα-επαναστατική περίοδο, Crime Times, Τεύχος 19 - Ιούνιος 2022, <https://www.crimetimes.gr/i-diadikasia-enwpion-twn-poinikwn-dik/>.

Γασπαρινάτου Μ., Γυναικοκτονία: Χρειαζόμαστε μια νέα εγκληματολογική και ποινική κατηγορία;, Μελέτη στο theartofcrime.gr, Νοέμβριος 2022, https://theartofcrime.gr/γυναικοκτονία-χρειαζόμαστε-μια-νέα-ε/#_ftn95.

Γασπαρινάτου Μ., Νεανική παραβατικότητα & αντεγκληματική πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.

Γιαννούλης Γ., Οι θεωρίες ποινής και η σχέση τους με τις εγκληματολογικές θεωρίες, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024.

Γιοβάνογλου Σ., Η ενσωμάτωση της αποκαταστατικής δικαιοσύνης στα διεθνή κείμενα αντεγκληματικής πολιτικής, στο Ποινική Δικαιοσύνη, 11/2006, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006.

Γκόνη-Καραμπότσου Α., Γυναικοκτονία: η έμφυλη διάσταση του αδικήματος της ανθρωποκτονίας, άρθρο στο syntagmawatch.gr, 08-04-2021, <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/gynaikoktonia-h-emfylh-diastash-tou-adikhmatos-ths-anthrwpoktonias/>

Δαλακούρας Θ., Τιμητικός Τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκης, τομ. 1, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2005.

Delmas Marty M., Ζαραφονίτου Χ. (Μετάφραση), Πρότυπα και τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής, Νομική Βιβλιοθήκη, 2002.

Δημήτραινας Γ., Κοσμίδης Χ., Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε., Η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων μετά το ν. 3064/2002, στο Συμεωνίδου –Καστανίδου (επιμ.), Ο Νέος Νόμος 3064/2002 για την Εμπορία Ανθρώπων, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη.

Δημητράτος Ν., Ποινή και εναλλακτικοί τρόποι έκτισής της. Μια κριτική επισκόπηση, άρθρο στο Crime in Crisis, [Ποινή και εναλλακτικοί τρόποι έκτισής της. Μια κριτική επισκόπηση - Crime in Crisis \(crime-in-crisis.com\)](http://crime-in-crisis.com).

Δημόπουλος Χ., Εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2022.

Δημόπουλος Χ., Εγχειρίδιο εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.

Δημόπουλος Χ., Εισηγήσεις εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2008.

Δημόπουλος Χ., Κοσμάτος Κ., Δίκαιο ανηλίκων, Θεωρία και Πράξη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017.

Ζαραφονίτου Χ., Αφιέρωμα - Εγκληματολογικές πτυχές της επανάστασης του 1821, Έγκλημα και Τιμωρία, Τεύχος 10, Ενημερωτικό Δελτίο της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, Τεύχος 10, 2021, Υπόμνημα στο πλαίσιο συζήτησης για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης «Τροποποιήσεις του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, λοιπές διατάξεις του Υπουργείου Δικαιοσύνης» της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης και της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, 2021.

Ζαραφονίτου Χ., Εμπειρική εγκληματολογία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2004 και 2023.

Ζαραφονίτου Χ., Η Εγκληματολογία απέναντι στις σύγχρονες προκλήσεις. Επετειακό Συνέδριο για τα 30 χρόνια της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας, Δ/ση έκδ. Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.

Ζαραφονίτου Χ., Ο φόβος του εγκλήματος, Ανάλεκτα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2023.

Ζαραφονίτου Χ., Οι (ανα)παραστάσεις του κοινού για το εγκληματικό φαινόμενο, στο Αφιέρωμα για τη μνήμη του Ηλία Δασκαλάκη, Πάντειον Πανεπιστήμιο, 1991.

Ζαραφονίτου Χ., Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο. Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματολογικής έρευνας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2003.

Ζαραφονίτου Χ. Τιμωρητικότητα: σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικοί προβληματισμοί Νομική Βιβλιοθήκη, 2008.

Ζαχαριάδης Α. σε Μαργαρίτη-Ζαχαριάδη, Εμβάθυνση στην ποινική δικονομία, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 1999.

Ζημιανίτης Δ., Ζητήματα από τη νομοθεσία για την ενδοοικογενειακή βία, Ποινική Δικαιοσύνη, 11/2011, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.

Ιωακειμίδης Σ., Η έννομη θέση του θύματος στην ποινική δίκη υπό το πρίσμα της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ, εκδόσεις Οσελότος, 2022.

Καγκλή Α., Η πρόσφατη εισαγωγή του «Κομβίου Πανικού» (Panic Button) στην ελληνική έννομη τάξη, άρθρο στο crimetimes.gr, Τεύχος 22 Μάρτιος 2024, <https://www.crimetimes.gr/h-prosfati-eisagogi-toy-komviou-panikou-panic-button-stin-elliniki-ennomi-taxi/>.

Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Η απονομή της δικαιοσύνης ως βασικός πυλώνας της ευνοούμενης πολιτείας, Σύγχρονες προκλήσεις βελτίωσης του ελληνικού συστήματος, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018.

Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Η καλή νομοθέτηση ως αναγκαία προϋπόθεση μιας δίκαιης και αποτελεσματικής λειτουργίας της πολιτείας, Πρακτικά Συνεδρίου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2018.

Καμπέρου Ε., Ο νέος Ποινικός Κώδικας (2ος Τόμος) - Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν 4619/2019, επιμέλεια Χαραλαμπάκης Α., Νομική Βιβλιοθήκη, 2021.

Καραγιάννη Α., Η παρενόχληση στην εργασία, Ελληνικό και συγκριτικό δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2023.

Καραγιαννόπουλος Α., Ποινική Δικονομία Θεωρία Νομολογία - Υποδείγματα, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 17η έκδοση, 2021.

Καρανικόλας Σπ., Η επίδραση του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου στην ελληνική ποινική έννομη τάξη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.

Καρράς Α., Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συστηματική Ερμηνεία και Μεθοδολογική κατ' άρθρο Ανάπτυξη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016.

Καρράς Α., Ποινικό δικονομικό δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 7η έκδοση, 2020.

Κονδύλης Δ., Το δεδικασμένον κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1983.

Κοσμάτος Κ., Μαρτίνης Μ., Ο νέος Ποινικός Κώδικας (1ος Τόμος), Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν. 4619/2019, Χαραλαμπάκης Α. (επιμέλεια), Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.

Κουράκης Ν., Ι Δημοκρατία - Ελευθερία - Ασφάλεια, Τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη.

Κουράκης Ν., Ο θεσμός του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση Εισαγωγική και κριτική προσέγγιση στον θεσμό ιδίως μετά τη θέσπιση του Ν 4205/2013, Τιμητικός Τόμος Χριστόφορου Δ. Αργυρόπουλου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2016.

- Κωστάρας Α.**, Ποινικό Δίκαιο, Έννοιες & Θεωρίες του Γενικού Μέρους, Νομική Βιβλιοθήκη, 2019.
- Κτιστάκης Γ.**, Η ποινική διαδικασία, προκαταρκτική εξέταση – άσκηση ποινικής δίωξης και ο εισαγγελέας πρωτοδικών, Δίκαιο & Οικονομία, εκδόσεις Π. Ν. Σάκκουλας, 2006.
- Μαγγανάς Α.**, Εναλλακτικές μορφές απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, στο Ποινική Δικαιοσύνη, 3/2006. Νομική Βιβλιοθήκη, 2006.
- Μαγγανάς Α.**, Η επανορθωτική δικαιοσύνη (restorative justice) ως μέσον επίτευξης της κοινωνικής ειρήνης, στο Ποινική Δικαιοσύνη, 5/2000, Νομική Βιβλιοθήκη, 2000.
- Μπεχλιβάνη Ν.**, Σκέψεις για το φαινόμενο trafficking με αφορμή τη δικανική κρίση του Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου Σερρών 37-46/2005, Αρμ 10/2007.
- Μαργαρίτης Α.** (επιμελ.), Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο. ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ (άρθρα 1-461), Νομική Βιβλιοθήκη, 2018.
- Μαργαρίτης, Α.**, Ο Νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ερμηνεία κατ' άρθρο του ν.4620/2019, Τόμος Ι, Νομική Βιβλιοθήκη 2020.
- McLaughlin E., Muncie J.**, THE SAGE DICTIONARY OF CRIMINOLOGY, SAGE Publications, 2001.
- Μητσάκου Α.**, Η συμβολή της θεραπευτικής δικαιοσύνης στην ποινική μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών: Τα δικαστήρια θεραπείας από τα ναρκωτικά, οι «θεραπευτικές» τους επιλογές και η δυνατότητα ενσωμάτωσής τους στην ελληνική ποινική πραγματικότητα, Διπλωματική εργασία ΔΠΜΣ «Ποινικό Δίκαιο και Εξαρτήσεις» Νομική ΑΠΘ και Νομική Κύπρου, <https://ikee.lib.auth.gr/record/352615/files/GRI-2023-41996.pdf>, 2023.
- Μπρακουμάτσος Π.**, Η ποινική Δικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τάσεις και Προκλήσεις, επιμέλεια Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, Νομική Βιβλιοθήκη, 2020.
- Μυλωνόπουλος Χ.**, Διεθνές και Ευρωπαϊκό Ποινικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2021.
- Μυλωνόπουλος Χ.**, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, εκδ. 2η, Π.Ν. Σάκκουλας, 2020.
- Νταλαχάνη Ι.**, Ποια η επίπτωση της πρωτόδικης καταδίκης επί του τεκμηρίου της αθωότητας;, άρθρο στην ιστοσελίδα SYNTAGMAWATCH.GR, <https://www.syntagmawatch.gr/ask-a-question/poia-h-epiptwsh-ths-prwtodikhs-apofashs-epi-tou-tekmhriou-ths-athwothtas/>, 2022.
- Πανούσης Γ.**, Εγκληματολογικοί ανα-στοχασμοί, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009.

Παντρευτής Α., Η ποινική αντιμετώπιση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024.

Παπαθεοδώρου Θ., Δημόσια ασφάλεια και αντεγκληματική πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005.

Παπασιώπη-Πασιά Ζ., Η αντιμετώπιση του «θύματος» εμπορίας ανθρώπων από τον εθνικό νομοθέτη, ΕφημΔΔ 3/2009.

Παπασπύρου Ν., Καθηγητής Νομικής Σχολής Αθηνών, Τι θα αλλάξει εάν αναγνωριστεί ο όρος «γυναικοκτονία», άρθρο στο [ertnews.gr](https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/n-papaspyrou-kathigitis-nomikis-ti-tha-allakseis-ean-anagnoristei-o-oros-gynaikoktonia/?amp), <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/n-papaspyrou-kathigitis-nomikis-ti-tha-allakseis-ean-anagnoristei-o-oros-gynaikoktonia/?amp>, 2024.

Παπαχαράλαμπους Χ. (επιμέλεια), Γυναικοκτονία και Ποινικό Δίκαιο, Διδάγματα από τη νέα κυπριακή νομοθεσία, Νομική Βιβλιοθήκη, 2023.

Παρασκευόπουλος Ν., Φυτράκης Ε., Αξιοποινες σεξουαλικές πράξεις Άρθρα 336-353 ΠΚ, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη, 2011.

Πούλου Ε., Η συγκατάθεση στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, Νομική Βιβλιοθήκη, 2023.

Rayejian Asli M., Introducing general theory of victimology in criminal sciences, The International Journal of Humanities 20.3, 2013.

Σουμπάκα Κ., Ενδοοικογενειακή βία, κυβερνοέγκλημα, παραβατικοί ανήλικοι και ΚΠΔ: Οι σημαντικότερες επεμβάσεις του Ν 5172/2025, Nomiki Bibliothiki Daily, <https://daily.nb.org/31-01-2025>, <https://daily.nb.org/nomothesia/endooikogeneiaki-via-kyvernoegklima-paravatiko-anilikoi-kai-kpd-oi-simantikoter-es-epemvaseis-tou-n-5172-2025/>.

Σπινέλλη Κ., Έγκλημα και θύμα, Μνήμη Ν. Χωραφά, Η. Γάφου, Κ. Γαρδίκας, τ. β', Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1986.

Σπινέλλη Κ., Εγκληματολογία - Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις, 3η έκδ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2014.

Στάγκος Π., Χαραμαρά Ε., Έμφυλες ανισότητες και δικαιώματα των γυναικών στη σημερινή Ελλάδα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2021.

Στεφανίδου Α., Ενδοοικογενειακή βία, Η έννοια της οικογένειας και η διαδικασία της ποινικής διαμεσολάβησης, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010.

Στυλιανίδου Χ., Ο νόμος 4855/2021, οι αλλαγές στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και η κριτική που ασκήθηκε, άρθρο στην ηλεκτρονική ιστοσελίδα [«govwatch.gr»](http://govwatch.gr).

Τάκης Α., Αποκαταστατική ποινική δικαιοσύνη στην ΕΕ: Κρατική αποζημίωση για τα θύματα εγκληματικών ενεργειών και η Οδηγία 2004/80 του Συμβουλίου της ΕΕ, στο Ποινική Δικαιοσύνη, 12/2006, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006.

Τζαννετάκη Τ., Ο Ποινικός Κώδικας του 2019 και οι διαδοχικές τροποποιήσεις του έως και τον Ν. 5090/2024: Μια κριτική αφηγηματική ανάλυση της διπλής αλλαγής παραδείγματος στην ελληνική νομοθεσία για τις ποινές, Ποινικά Χρονικά, Π.Ν. Σάκκουλας, Μάρτιος (3) 2024.

Τσέτουρα Α., Το θεσμικό πλαίσιο της κοινωνικής εργασίας, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2022.

Φαρσεδάκης Ι., Η πρόληψη του εγκλήματος ως μέσον αντεγκληματικής πολιτικής, άρθρο στο Crime in Crisis, <http://crime-in-crisis.com/η-πρόληψη-του-εγκλήματος-ως-μέσον-αντε/>, 2016.

Φαρσεδακης Ι., Στοιχεία εγκληματολογίας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2005.

Φλωρίδης Δ., Ο ΝΕΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, Ερμηνεία κατ' άρθρο του Ν 4620/2019 - Όπως ισχύει μετά τους Ν 5090/2024, 5095/2024 - Τόμος Πρώτος (Άρθρα 1-376), επιμέλεια Ζαχαριάδης Α., Μαργαρίτης Α., Νομική Βιβλιοθήκη, 2024.

Φυτράκης Ε., Παρατηρήσεις στην ΤρΠλημΘεσ (Αυτοφ) 7180/2023 - Ενδοοικογενειακή βία: Η έννοια του συντρόφου και η σχέση του Ν. 3500/2006 με το άρθρ. 312 ΠΚ, Ποινική Δικαιοσύνη 3/2024, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024.

Van Dijk J., «Free the victim: a critique of the western conception of victimhood», International Review of Victimology, vol. 16, 2009.

Χαραλαμπάκης Α., Ποινικό Δίκαιο Σήμερα - Μέσο προστασία ή μέσο ελευθερίας;, επιμέλεια Εθνική Σχολή Δικαστών, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010.

Χιόνη-Χούτουμαν Χ., Ειδικοί Ποινικοί Νόμοι, Νομική Βιβλιοθήκη, επιμέλεια Σατλάνης Χ. Μαργαρίτης Α. Ναζίρης Γ., Νομική Βιβλιοθήκη, 2024.

Χαλκιά Α., Στάσεις απέναντι στη συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική σε περιοχές με διαβάθμιση εγκληματικότητας στην Αθήνα, Εγκληματολογία 1-2/2014 (ΕΤΟΣ 4ο), <https://>

criminology.panteion.gr/files/445/Chalkia_Attitudes_towards_participative_criminal_policy-libre.pdf.

Χαραλαμπάκης Α., Συνοπτική ερμηνεία Ποινικού Κώδικα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024.

Χατζηκωνσταντή Κ., Το Δίκαιο σε Διαγράμματα - Ενδοοικογενειακή βία - [N 3500/2006 «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚΑ' 232/24.10.2006)], ΣΥΝ, 110/2015, Νομική Βιβλιοθήκη.

Χιόνι-Χότουμαν Χ., Τα δικαιώματα του θύματος στην ποινική δίκη - Η επίδραση του ενωσιακού δικαίου στην ελληνική ποινική δίκη, Νομική Βιβλιοθήκη, 2021.

Ψαρούδα-Μπενάκη Α., Η πολιτική αγωγή στην ποινική δίκη, νομική φύση-νομιμοποίηση του πολιτικώς ενάγοντος, εκδόσεις Αφοί Σάκκουλα, 1982.

ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ³⁵⁵

- ▶ 4η Ετήσια Έκθεση για τη βία κατά των γυναικών της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.
- ▶ Cambridge Dictionary, <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/catcalling>.
- ▶ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), Γνωμοδότηση επί του νομοσχεδίου του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την «Παροχή νομικής βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος», που υιοθετήθηκε ομόφωνα από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ, 2003.
- ▶ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), Παρατηρήσεις επί του Σχ/Ν «Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας», 2018.
- ▶ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), Παρατηρήσεις σχετικά με το Ν. 3304/2005, Οι παρατηρήσεις-προτάσεις κρίθηκαν ομόφωνα από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ κατά την από 18.02.2010 συνεδρίασή της. Εισηγητές: ο Προεδρεύων του Β' Τμήματος της ΕΕΔΑ καθηγητής Π. Στάγκος, εκπρόσωπος του ΑΠΘ και η κ. Σ. Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου, εκπρόσωπος ΣΔΓ., 2010.

³⁵⁵ Οι διαδικτυακές πηγές που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα εργασία ήταν ελεύθερα προσβάσιμες στο διαδίκτυο και προσπελάστηκαν τελευταία φορά στις 19-03-2025.

- ▶ Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), Έκθεση Συστάσεων ΕΕΔΑ| Οδηγός Νομολογίας ΕΔΔΑ και ΔΕΕ, 2015, https://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/dikaih_dikh/FAKELOS_Dier_Met-Enhm.pdf.
- ▶ Έκθεση της ECRI (European Commission against Racism and Intolerance) για την Ελλάδα (τέταρτος κύκλος αξιολόγησης, CRI(2009)31.
- ▶ Ελληνική Στατιστική Αρχή, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SJU03/->.
- ▶ Ελληνικό Τμήμα του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τη Γυναικοκτονία, <https://femicide.gr/>.
- ▶ Ετήσια Έκθεση, έτους 2001, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.
- ▶ Ετήσια Έκθεση, έτους 2002, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.
- ▶ Ετήσια Έκθεση, έτους 2004, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.
- ▶ Ετήσια Έκθεση, έτους 2005, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.
- ▶ Ετήσια Έκθεση, έτους 2006, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.
- ▶ Ετήσια Έκθεση, έτους 2007, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.
- ▶ Ετήσια Έκθεση, έτους 2008, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.
- ▶ Ετήσια Έκθεση, έτους 2014, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.
- ▶ Ετήσια Έκθεση, έτους 2015, της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.
- ▶ Μάνδρου Ι., άρθρο στην ιστοσελίδα www.kathimerini.gr με τίτλο «Γιώργος Φλωρίδης: Τα 13 νέα μέτρα κατά της ενδοοικογενειακής βίας» αναρτητέο στο διαδίκτυο την 20-06-2024.
- ▶ Συνέδριο με τίτλο «Αντεγκληματική πολιτική, Ποινική νομοθεσία και Δικαιοσύνη» στις 23-11-2024, που διοργάνωσε η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων και αναρτήθηκε στη πλατφόρμα «YouTube» στο σύνδεσμο <https://www.youtube.com/live/UDkxEav9Ztk>, ομιλία της Καθηγήτριας Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, κας Ζαραφωνίτου Χ., με τη θεματική «Η ορθολογικοποίηση των ποινικών κυρώσεων ως έκφραση μίας αποτελεσματικής και ανθρωποκεντρικής αντεγκληματικής πολιτικής».
- ▶ Συνέντευξη του Υπουργού Δικαιοσύνης Φλωρίδη Γ. αναρτητέα στον ιστότοπο «YouTube» με τίτλο «Γ. Φλωρίδης για ενδοοικογενειακή βία: Έρχεται το «βραχιολάκι» ως μέσο επιτήρησης» την 20-06-2024, ΕΡΤ.
- ▶ United Nations, Economic and Social Council, Statement submitted by the Academic Council on the United Nations System, a non-governmental organization in consultative

status with the Economic and Social Council, E/CN.15/2013/NGO/1, 01-02-2013, https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_22/_E-CN15-2013-NGO1/E-CN15-2013-NGO1_E.pdf.

- ▶ Υπουργείο Δικαιοσύνης, <https://ministryofjustice.gr/>.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ελληνική Νομοθεσία

- ▶ Ν. 927/1979 ΦΕΚ Α 139/28-06-1979
- ▶ Ν. 2928/2001 ΦΕΚ Α 141/27-06-2001
- ▶ Ν. 2957/2001 ΦΕΚ 260 Α/12-11-2001
- ▶ Ν. 3064/2002 ΦΕΚ Α 248/15-10-2002
- ▶ Ν. 3160/2003 ΦΕΚ Α 165/30-06-2003
- ▶ Ν. 3189/2003 ΦΕΚ Α 243/21-10-2003
- ▶ Ν. 3226/2004 ΦΕΚ Α 24/04-02-2004
- ▶ Ν. 3251/2004 ΦΕΚ Α 127/09-07-2004
- ▶ Ν. 3304/2005 ΦΕΚ Α 16/27-01-2005
- ▶ Ν. 3327/2005 ΦΕΚ Α 70/11-03-2005
- ▶ Ν. 3346/2005 ΦΕΚ Α 140/17-06-2005
- ▶ Ν. 3386/2005 ΦΕΚ Α 212/23-08-2005
- ▶ Ν. 3471/2006 ΦΕΚ Α 133/28-06-2006
- ▶ Ν. 3488/2006 ΦΕΚ Α 191/11-09-2006
- ▶ Ν. 3500/2006 ΦΕΚ Α 232/24-10-2006
- ▶ Ν. 3536/2007 ΦΕΚ Α 42/23-02-2007
- ▶ Ν. 3560/2007 ΦΕΚ Α 103/14-05-2007
- ▶ Ν. 3625/2007 ΦΕΚ Α 290/24-12-2007
- ▶ Ν. 3663/2008 ΦΕΚ Α 99/28-05-2008
- ▶ Ν. 3674/2008 ΦΕΚ Α 136/10-07-2008
- ▶ Ν. 3666/2008 ΦΕΚ Α 105/10-06-2008
- ▶ Ν. 3691/2008 ΦΕΚ Α 166/05-08-2008
- ▶ Ν. 3719/2008 ΦΕΚ Α 241/26-11-2008
- ▶ Ν. 3727/2008 ΦΕΚ Α 257/18-12-2008
- ▶ Ν. 3811/2009 ΦΕΚ Α 231/18-12-2009
- ▶ Ν. 3849/2010 ΦΕΚ Α 80/26-05-2010
- ▶ Ν. 3860/2010 ΦΕΚ Α 111/12-07-2010
- ▶ Ν. 3875/2010 ΦΕΚ Α 158/20-09-2010
- ▶ Ν. 3896/2010 ΦΕΚ Α 207/08-12-2010.
- ▶ Ν. 3904/2010 ΦΕΚ Α 218/23-12-2010
- ▶ Ν. 3917/2011 ΦΕΚ Α 22/21-02-2011
- ▶ Ν. 3932/2011 ΦΕΚ Α 49/10-03-2011
- ▶ Ν. 4013/2011 ΦΕΚ Α 204/15-09-2011
- ▶ Ν. 4139/2013 ΦΕΚ Α 74/20-03-2013
- ▶ Ν. 4198/2013 ΦΕΚ Α 215/11-10-2013
- ▶ Ν. 4205/2013 ΦΕΚ Α 242/06-11-2013
- ▶ Ν. 4216/2013 ΦΕΚ Α 266/10-12-2013.
- ▶ Ν. 4228/2014 ΦΕΚ Α 7/10-01-2014
- ▶ Ν. 4236/2014 ΦΕΚ Α 33/11-02-2014
- ▶ Ν. 4267/2014 ΦΕΚ Α 137/12-6-2014
- ▶ Ν. 4274/2014 ΦΕΚ Α 147/14-7-2014
- ▶ Ν. 4285/2014 ΦΕΚ Α 191/10-9-2014
- ▶ Ν. 4322/2015 ΦΕΚ Α 42/27-04-2015
- ▶ Ν. 4360/2016 ΦΕΚ Α 9/29-01-2016
- ▶ Ν. 4411/2016 ΦΕΚ Α 142/03-08-2016
- ▶ Ν. 4443/2016 ΦΕΚ Α 232/9-12-2016
- ▶ Ν. 4478/2017 ΦΕΚ Α 91/23-06-2017
- ▶ Ν. 4489/2017 ΦΕΚ Α 140/21-09-2017
- ▶ Ν. 4531/2018 ΦΕΚ Α 62/05-04-2018
- ▶ Ν. 4596/2019 ΦΕΚ Α 32/26-02-2019
- ▶ Ν. 4604/2019 ΦΕΚ Α 50/26-03-2019
- ▶ Ν. 4619/2019 ΦΕΚ Α 95/11-06-2019
- ▶ Ν. 4620/2019 ΦΕΚ Α 96/11-06-2019
- ▶ Ν. 4624/2019 ΦΕΚ Α 137/29-08-2019
- ▶ Ν. 4637/2019 ΦΕΚ Α 180/18-11-2019
- ▶ Ν. 4689/2020 ΦΕΚ Α 103/27-05-2020

- ▶ Ν. 4816/2021 ΦΕΚ Α 118/09-07-2021
- ▶ Ν. 4855/2021 ΦΕΚ Α 215/12-11-2021
- ▶ Ν. 4947/2022 ΦΕΚ Α 124/23-06-2022
- ▶ Ν. 4995/2022 ΦΕΚ Α 216/18-11-2022
- ▶ Ν. 5002/2022 ΦΕΚ Α 228/09-12-2022
- ▶ Ν. 5023/2023 ΦΕΚ Α 34/17-02-2023
- ▶ Ν. 5067/2023 ΦΕΚ Α 189/21-11-2023
- ▶ Ν. 5090/2024 ΦΕΚ Α 30/23-02-2024
- ▶ Ν. 5172/2025 ΦΕΚ Α 10/ 29-01-2025
- ▶ ΠΔ 233/2003 ΦΕΚ Α/204/28-08-2003

Αιτιολογικές Εκθέσεις

- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 2928/2001
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3160/2003
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3189/2003
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3226/2004
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3251/2004
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3304/2005
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3471/2006
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3488/2006
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3560/2007
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3625/2007
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3663/2008
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3666/2008
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3727/2008
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3811/2009
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3849/2010
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3860/2010
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3875/2010
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3896/2010
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 3917/2011
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4198/2013
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4236/2014
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4360/2016
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4478/2017
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4531/2018
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4604/2019
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4619/2019
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 4620/2019
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 5023/2023
- ▶ Αιτιολογική Έκθεση του ν. 5090/2024

Ευρωπαϊκή Νομοθεσία

- ▶ Απόφαση-Πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ
- ▶ Απόφαση-Πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ
- ▶ Απόφαση-Πλαίσιο 2002/475/ΔΕΥ
- ▶ Απόφαση-Πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ
- ▶ Απόφασης-Πλαίσιο 2004/68/ΔΕΥ
- ▶ Κοινή Δράση 98/733/ΔΕΥ 8.
- ▶ Οδηγία 2000/43/ΕΚ
- ▶ Οδηγία 2000/78/ΕΚ
- ▶ Οδηγία 2004/80/ΕΚ
- ▶ Οδηγία 2004/81/ΕΚ
- ▶ Οδηγία 2010/64/ΕΕ
- ▶ Οδηγία 2011/36/ΕΕ
- ▶ Οδηγία 2011/92/ΕΕ
- ▶ Οδηγία 2012/13/ΕΕ
- ▶ Οδηγίας 2019/713/ΕΕ
- ▶ Οδηγία 2024/1385/ΕΕ

Στατιστικά στοιχεία

ΓΡΑΦΗΜΑ 1,2,3

Έτος	Σύνολο Αδικημάτων	Άνδρες	Γυναίκες	Ημεδαποί	Αλλοδαποί
2000	369.137	285.155	45.106	308.984	21.277
2001	439.629	344.816	55.308	—	—
2002	441.138	341.527	57.568	—	—
2003	441.839	338.772	54.789	—	—
2004	405.627	316.064	51.524	—	—
2005	455.952	357.773	59.782	363.928	53.627
2006	463.750	365.148	57.360	—	—
2007	423.442	321.179	51.550	—	—
2008	420.059	322.109	52.473	—	—
2009	386.893	284.388	45.239	—	—
2010	333.988	222.917	38.616	190.893	70.640
2011	194.031	117.241	17.847	78.133	56.955
2012	194.244	107.609	18.656	88.523	37.742
2013	199.800	89.592	29.964	88.552	31.004
2014	190.213	81.130	28.592	83.548	26.174
2015	197.074	81.930	29.090	84.268	26.752
2016	205.216	101.751	20.976	93.963	28.764
2017	221.225	104.231	20.781	93.468	31.544
2018	210.272	108.613	21.880	94.323	36.170
2019	220.403	110.328	20.950	93.786	37.492
2020	191.224	110.892	22.883	100.388	33.387
2021	203.160	120.212	27.279	113.760	33.731
2022	241.549	138.105	30.569	136.803	31.871
2023	247.416	143.449	31.446	143.719	31.176

ΓΡΑΦΗΜΑ 4

Έτος	Εγκλήματα σχετικά με την/τη						
	προσ/κή ελευθερία	γεν/σια ελευθερία	ζωή και προσβολές εμβρύου	σωματική ακερ/τα	ενδοοικ/ κή βία	δημόσια τάξη	υπηρεσία
2001	5450	853	1710	24593	—	121	67
2002	5636	845	1365	17242	—	67	77
2003	5752	899	1423	21286	—	68	70
2004	6221	874	1522	20897	—	59	69
2005	6806	917	1570	22176	—	97	83
2006	6886	865	1434	21008	—	90	107
2007	6899	784	1468	20501	—	124	75
2008	7717	863	1474	20257	—	172	161
2009	8000	1172	1409	20024	—	249	185
2010	7795	736	1154	19851	—	374	140
2011	4463	575	1016	15754	—	366	114
2012	3587	736	886	14348	1303	341	142
2013	6539	1460	536	5943	2005	1067	132
2014	6559	1165	494	6007	2455	684	143
2015	6333	1134	544	6068	2896	640	114
2016	6471	1192	493	6279	3512	732	114
2017	6878	1073	500	6501	3572	709	147
2018	7557	1185	523	7121	3839	857	207
2019	8595	1051	577	7602	3930	772	179
2020	10401	924	606	7516	4722	691	211
2021	12493	1388	671	8609	5220	767	251
2022	13206	1506	809	9502	5669	885	185
2023	13076	1474	834	9738	8776	870	155

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Σε διάφορα σημεία έχει χρησιμοποιηθεί το πορτοκαλί χρώμα, ως αναφορά στην παγκόσμια εκστρατεία **#OrangeTheWorld**, η οποία προωθεί την ευαισθητοποίηση και τη δράση για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών. Το πορτοκαλί χρώμα έχει καθιερωθεί από τα Ηνωμένα Έθνη ως σύμβολο ελπίδας και ενός φωτεινότερου μέλλοντος χωρίς βία ([UNHCR Greece, 2023](#)).³⁵⁶

³⁵⁶ Βλ. ειδικότερα «Ας κάνουμε τον κόσμο πορτοκαλί! ΒΑΛΕ ΤΕΛΟΣ ΣΤΗ ΒΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΤΩΡΑ!» Η Ύπατη Αρμοστεία στην Ελλάδα συμμετέχει στη διεθνή εκστρατεία για τις 16 Ημέρες Ακτιβισμού, <https://www.unhcr.org/gr/24161-vale-telos-sti-via-kata-twn-gynaikwn.html> και «Orange the World» <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/unite/orange-the-world>.